
UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00011803 4

LIBRARY
JUN 28 1966
UNIVERSITY OF TORONTO

MAGYAR REMEKIRÓK

A MAGYAR IRODALOM FŐMŰVEI

Sajtó alá rendezik

Alexander Bernát	Erődi Béla	Négyesy László
Angyal Dávid	Ferenczi Zoltán	Rákosi Jenő
Badics Ferencz	Fraknói Vilmos	Riedl Frigyes
Bánóczi József	Gyulai Pál	Széchy Károly
Bayer József	Heinrich Gusztáv	Széll Kálmán
Beöthy Zsolt	Koroda Pál	Váczy János
Berzeviczy Albert	Kossuth Ferencz	Vadnay Károly
Endrődi Sándor	Kozma Andor	Voinovich Géza
Erdélyi Pál	Lévay József	Zoltvány Irén

3. KÖTET

GYÖNGYÖSI ISTVÁN MUNKÁI

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1905

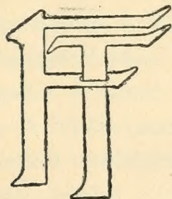
R. H. N. fec. Franklin-Társulat

GYÖNGYÖSI ISTVÁN

MUNKÁI

Az első kiadások után sajtó alá rendezte és
bevezetéssel ellátta

BADICS FERENCZ

BUDAPEST
FRANKLIN-TÁRSULAT
magyar irod. intézet és könyvnyomda
1905

Franklin-Társulat nyomdája.

GYÖNGYÖSI ISTVÁN.

Régibb epikai költészetünknek kétségkívül legmaradandóbb alkotása a *Szigeti Veszedelem,* melynek szerzője, *Zrinyi Miklós,* merészen szakítva a magyar költői hagyományokkal, először hozza költészetünket szorosabb kapcsolatba a klasszikus s a nyugot-európai költészettel. De kortársai nem értették meg; jó másfél század múlva úgy kellett fölfedezni, s még ezután is jó időnek eltelnie, míg a remekmű minden szépségét élvezni s művészi becsét méltányolni tudta irodalmunk.

A ki háttérbe szorította, Gyöngyösi István, sokkal kisebb rangú tehetség, de fenntartotta és tovább fejlesztette költészetünk hagyományait, s tárgyai érdekességével, nyelve és verselése szépségeivel olyan népszerűséget szerzett, hogy másfél századon át szinte egyedül uralkodott a magyar Parnassuson. A XVIII. század egy-két lyrikuson kívül jóformán mindent elfelejtett a régi irodalomból, és Gyöngyösi egyes munkái — a saját első kiadásait nem számítva — Dugonicsig 39 kiadást érnek. Nemcsak a közönség, költők és tudósok is gyönyörködve olvasták s utolérhetetlennek tartották. A század végén Gvadányi azt mondja róla, hogy «nála nagyobb poétát magyar anya még nem szült»; Dugonics az előbbi században élt «magyaraink között leggyönyörűebb, ugyanazért leginkább elhíresedett verselőnek» tartja; más tisztelői

Homérossal, Vergiliussal állítják párhuzamba; egy tudós marosvásárhelyi tanár, Kovásznai Sándor, pedig «gyöngy eszét» magasztalva, összes munkáinak kritikai kiadását tervezi. Ezt a tervet 1796-ban Dugonics valósította meg, két kötetben összegyűjtvén Gyöngyösi munkáit; ezzel aztán még néhány évtizeddel megtoldotta hatását, s valami hetven év múlva nem kisebb ember, mint Arany János, rajzolta meg kitünő írói arczképét, olyan elismeréssel jelölvén meg költői érdemeit, hogy mindenkorra előkelő helyet biztosított számára irodalmunk történetében. Toldy ekkor újra kiadta főműveit, s azóta még többen foglalkoztak Gyöngyösi költészetével.

De míg munkái ilyen kedveltek voltak s ilyen sokoldalú méltatásban részesültek, kitűnt, hogy a költő életéről alig tudunk többet, mint azt a pár adatot, a mit maga följegyzett munkái ajánló-leveleiben; ezeket Dugonics kutatása megtoldotta ugyan néhánynyal, de egy részök tévesnek bizonyult. Gyöngyösi élete körülményeire csak az utóbbi években derült némi világosság: több levelének előkerülése (Thaly és Pauler közlései a *Századok*ban), Nagy Ivánnak levéltári kutatásai (*Irodalomt. Közl.* 1897—8.) és a költő egy kései leszármazottjának, dr. Gyöngyösy Lászlónak, a családi okiratokból merített közleményei (u. o. 1904.) folytán.

Ezek szerint költőnk a zemplénmegyei Gyöngyösy—Horváth családból származott. A nemességet Rudolf királynak 1593. ápr. 30-án Prágában kelt czímeres adománylevele szerint Horváth György hadi érdemeivel szerezte s feleségére és öcscsére, Mihályra, is kiterjesztette. A nemességszerző György utódok nélkül halván el, Mihály s ennek középső fia, János lett a család fenntartója. Ez a

János már Ungmegyében lakott, s mivel a családot inkább Gyöngyösynek, mint Horváthnak hítták és e miatt nemesi jogai gyakorlásában talán rövidséget is szenvedett: II. Ferdinánd király 1630. máj. 8-án Pozsonyban kelt oklevelével megerősíti jogaiban, így nevezve a kérelmezőt: *«Joannes Horváth, alias Gyöngyösy»*. Ezentúl a család rendesen ez utóbbi nevet használja *radvánczi* vagy *gatályi* előnévvel.

Költőnk ennek a Gyöngyösy-Horváth Jánosnak volt unokája; atyja pedig — szintén János — ügyvéd volt Eperjesen. Itt a saját emeletes kőházában lakott, de Ungvárt s a közelében fekvő kis Radváncz községben is volt birtoka, és szabad idejében rendesen itt tartózkodott. Ungvárt 1656. okt. 31-én kelt végrendeletében már szép vagyonról rendelkezhetett, melynek nagyobb részét maga szerezte. Ungvári és radvánczi házait öt fia közül a legkisebbre, költőnkre hagyta, mert — úgymond — «a törvény szerint is őt illeti az *atyai ház,* minthogy *Istók a legkisebb.*» A kettő közül kétségkívül *a radvánczi volt a költő szülőháza,* azért írja előnevét többször Radvánczról. De mindkettőhöz tartoztak még szántóföldek s szőllők is; kapott egyebütt is részjószágokat, továbbá az eperjesi háznak harmadrészét s szép összeg készpénzt is, mert — mint a végrendelkező s legkisebb fiának mindenben kedvező apa mondja — «ő reá legkevesebbet költött».

Míg ugyanis költőnknek egyik bátyja — a végrendelet kelte idején is — külföldi egyetemeken járt és papnak készült, ő otthon tanult s mint *református vallású,* kétségkívül a hírneves eperjesi protestáns kollégiumban végezte iskoláit, aztán apja oldala mellett volt törvénygyakorlaton. Annyi bizonyos, hogy kiváló klasszikus művelt-

séget s alapos jogtudományi ismereteket szerzett; amarról munkái, erről egész életpályája tanúskodnak; költői munkái, levelei és hivatalos irásai még azt is kétségtelenül bizonyítják, hogy két nyelven, szóban és irásban egykép ékesszavú, a legbonyolultabb dolgok eligazításában ügyes, világos fejű és itéletű, egy szóval jól készült, eszes s e mellett vidám lelkületű ember volt, és lehetett már ifjúkorában is.

Gyöngyösi István életében a legelső biztos évszám: 1652. Ez évben már Nógrádmegye esküdtje és házasember. *Születése évét tehát 1625. tájára kell tennünk.* Első felesége a Radváncz szomszédságából való Baranyai Ilona volt, kivel több előkelő nemesi család rokonságába jutott, és Ung-, Abauj-, Bereg- és Gömörmegyékben (itt Csetneken és környékén) kapott birtokrészeket. Így kerülhetett Gömörbe, melynek 1653-ban már szintén esküdtje; az lesz a következő évtizedekben Abauj- és Pestmegyékben is. De ez csak tiszteletbeli állás volt, melyért a hivatalos kiküldetések alkalmával csak napidíjat kapott. De van adatunk, hogy 1653-ban Nógrádban már mint föleskűdött ügyvéd működik egy zálogos perben; s ettől kezdve a nyolczvanas évekig számtalan adat bizonyítja, hogy folyton ügyvédkedik, egyre fokozódó hírnévvel a legelőkelőbb családok ügyeit képviselvén.

Eleinte azonban lassan csörgedezhetett jövedelme, szétszórt birtokrészei is kevés hasznot hajtottak, gyermekei pedig egyre szaporodtak. 1656. őszén «bizonyos és elmúlhatatlan szükségtől viseltetve» feleségével együtt «száz magyari forintokban» zálogba adják ennek némely beregmegyei birtokrészét; ugyanazon hó végén kelt Gyöngyösi atyjának végrendelete is, a mi időlegesen fölsegíthette, de

mégis jobbnak látta rendes fizetéssel járó hivatal után nézni. Így lett már 1657-ben — az idősb Koháry István főkapitánysága alatt — seregbiró (hadbiró) a nevezetes füleki végvárban; de már 1658. tavaszán ismételve keservesen panaszkodik neki, hogy «igen vékony proventusa vagyon az seregbiróság mellett, s ha csak arra támaszkodik, egyik cselédjét sem sustentálhatja», azért kéri, hogy segítse valami búzával.

A királyi szolgálatban álló magyar katonaságnak bizony sohasem volt rosszabb dolga, mint I. Lipót alatt, midőn tanácsosainak minden törekvése oda irányult, hogy a magyarságot lassankint kiszorítsák a honvédelemből, s helyébe — első sorban a végvárakba — német katonaságot tegyenek. Számukat és fizetésüket leszállították s ezt sem adták ki rendesen; sokszor öt-hat éven át egy falat kenyeret s egy fillérnyi zsoldot sem kapott a magyar legénység, mert a kizsarolt néptől beszedett adót és élelmiszert első sorban a német hadak közt osztották ki. A kapitányok jelentései évtizedeken át folyvást tele vannak a legsúlyosabb panaszokkal a magyar katonaság irtózatos nyomoráról; százával haltak meg éhen, ruhátlanul s még többen feküdtek betegen. S ha végre utalványoztak nekik valamit, legfeljebb néhány havi hátralékot kaptak pénzben, a többit posztóban s egyebekben számolták el nekik. Ilyen körülmények között maguk a kapitányok sem gátolhatták meg, hogy a hadi nép portyázással segítsen nyomorán; s még jó, ha — mint a füleki őrség — török területre jártak, de élelmiszerekért a királyi községeket is akárhányszor kifosztották.

Gyöngyösi hat év alatt egyszer-másszor maga is résztvehetett a törökföldi kalandozásokban s még többször

volt tanúja annak, — a mit a *Rózsakoszorú* ajánló-levelében az ifjabb Koháry portyázásairól ír, — hogy a «török ellenség földéről fegyvere által élő vitézlő-rend, igazán vérrel izzadó fáradsága és körömszakasztó küszködése után, hosszú rendre fűzött rabokkal és egyéb diadalmas ragadományokkal, az eleikben tóduló népnek örvendezése között, dücsőségesen érkezvén be végházában, az rabokat sereggel állatta, a test nélkül való fejeket zsákokkal hordotta, halmokat töltött az nyert portékákból, és azután azoknak kótyavetyés vásárán az egész piaczok és utczák örvendetes hangzással telnek vala.» De meg is únhatta a nem neki való foglalkozást s a háborús időkben egyre rosszabbodó helyzetet; kényelmesebbnek és biztosabbnak látszott a terhes közszolgálat alól egy hatalmas ember szárnyai alá menekülni. Így került — 1663. őszén vagy 1664. elején — Wesselényi nádor udvarába mint «komornik». 1663. derekáig még mindenesetre Füleken volt, mert május 7-én még innét ír Kohárynak, hogy Rákóczi Lászlónak a szécsényi katonák által elhajtott marháit adassa vissza; augusztusban pedig három évre zálogba adja felesége összes gömörmegyei birtokrészeit, a mi már helyzetének változásával függhet össze. Füleken azonban jó emlékezetben maradhatott, mert még 1665 őszén is őt bízza meg a füleki nemesség és vitézlőrend, hogy italmérési jogát a nádori szék előtt megvédelmezze. Bizonyára máskor is megfordult már azelőtt a nádori udvarban, s a költészetkedvelő Wesselényi Ferencz és Széchy Mária figyelmét valószinűleg az ő regényes egybekelésükről szóló s készülőben levő nagy költeményével: a *Márssal társolkodó murányi Vénus*-sal vonta magára, mert a midőn ezt 1664. nyarán befejezi, azt mondja, hogy

«*sokszor félbenszakasztott* munkáját addig toldozta, míg *sokára* a dolgon végigballagott». (L. alább bővebben.)

Gyöngyösi működésének köre nem igen lehetett megszabva. «Komornik»-nak akkoriban a belső, udvari embert nevezték; ilyen értelemben nevezi ő is költeményei ajánlóleveleiben Wesselényit, Eszterházyt és Koháryt «eö Felsége komornikjá»-nak. Afféle «főember szolga» volt tehát, a ki rendes conventiót és fizetést kapott s ezért eljárt urának mindenféle ügyes-bajos dolgában; ilyen pedig mindig akadt, mert Wesselényiék temérdek vagyont szereztek ugyan, de roppant fényüző, sőt pazar életet éltek s így mindjobban eladósodtak. Ez adósságoknak és sok zálogos perüknek rendben tartásával, ügyes elintézésével s általában mindenkor buzgó szolgálatkészségével Gyöngyösi hamar kiérdemelhette ura bizalmát, mert ez már 1666-ban egy örökösök nélkül elhalt hadnagyának mindennemü javait «mint nagyon érdemes embernek» ajándékozza a költőnek, Egyéni tulajdonaival, szellemes, vidám társalgásával is rászolgálhatott a kedveltségre, s már ekkoriban nagyon betegeskedő ura talán ezért is vitte őt magával nemcsak hivatalos útjaira, hanem fürdőzésére is. Tanultságánál és eszességénél fogva bizonyára nagyobb szerepre lehetett volna igénye, sőt alkalma. Lehetetlen ugyanis, hogy Gyöngyösi ne tudott volna arról, hogy a nádori udvar fényes és zajos mulatságait nemcsak az ott megforduló sok főúri nép illő fogadása, hanem még inkább a titkos tanácskozások elleplezése végett rendezték. Hiszen a főurakon (Zrinyi, Nádasdy, I. Rákóczi Fer. stb.) kívül megfordult ott sógora, Szepessy Pál, a hírneves kurucz vezér, s a nádori itélőmester Nagy Ferencz és Bory Mihály, az összeesküvés üstjének forralói. Vagy

ezek voltak a titkok féltékeny őrzői vagy a költő-komornik volt ovatos, hogy semmiben sem vett cselekvő részt; s szerencséje, hogy az volt.

Wesselényi halála (1667) után ugyanis — az önző Nagy Ferencz biztatására — az volt egy ideig az özvegy nádorné becsvágya, hogy maga viszi teljességre az összeesküvők terveit, pedig elég gondja-baja volt óriási vagyonával s a hitelezők egyre türelmetlenebb zaklatásaival is. Talán ezért is tartotta meg szolgálatában Gyöngyösit, kit 1667. őszén Lengyelországba küld ottani birtokainak eladása végett. Hogy Nagy Ferencznek volt útjában otthon, mint némelyek vélik, vagy hogy a birtokeladás csak ürügy volt s a közben a lengyel urak megnyerésén fáradozott, olyan föltevések, melyeknek épen ellenkezőjét bizonyítják a következmények. Az összeesküvők és Széchy Mária ügye bizonynyal nagyon rosszul állt, s Gyöngyösit ez még nagyobb ovatosságra inthette; elég volt a maga baja is: 1667-ben — talán épen távolléte alatt — meghalt a felesége, s így négy gyermekkel özvegyen marad, más bajok miatt meg anyagilag károsodik érzékenyen. Asszonya 1668 nyarán még Stubnyán és Szendrőn tanácskozik az elégületlenekkel, de az év végén — annak hírére, hogy a bécsi udvar már tudomást szerzett az összeesküvésről, «rossz szellemé»-nek, Nagy Ferencznek tanácsa az árulás útjára tereli. Házuk régi barátja, Rottal gróf, Pozsonyba kéreti ügye eligazítása végett; el is megy télvíz idején, de belebetegszik a nagy izgalomba. Hazulról pedig még holmi asszonyi «temondák»-kal bosszantják, hogy Gyöngyösi így, Gyöngyösi úgy... A régi jó időkben a poéta-komorniknak az «udvari tündérség» körében okozott bohóságai legfeljebb mosolygó fenyegetést vontak ma-

gukra; most az annyi bajtól sujtott, testileg-lelkileg beteg özvegyet csak még jobban felizgatja a léha pletyka, s haragjában azonnal intézkedik: 1668. decz. 28-án azt irván balogi tiszttartójának, hogy sürgősen hozza rendbe a kapitányi lakást, mivel «Gyöngyösi István — bemegyen balogi kapitányságra»; egyben intézkedik az iránt is, hogy «mindjárt bocsássa kezeihez Babaluska nevü falucskát», addig is, míg erről szabályszerű adomány-levelet fog adni. Im a kegyes úrasszony, ki haragjában sem feledheti a «komornik» egykori jó szolgálatait. Mert a félreeső kis Balogvár kapitánysága büntetés volt, számüzetése a kegyvesztett költőnek, de Babaluska olyan jótétemény, melynek élete végeig hasznát látta. — De az «udvari tündérség», mely őt a nádori udvarban «eleitül fogvást érdemetlenül rongálta», Balogban sem hagy neki békét; Dósáné asszonyom valami esetlen szolgálóval hozza hírbe s árulja be asszonyánál. Ez a vádaskodó sorokat elküldi Gyöngyösinek, s ezzel alkalmat ád neki legszebb levele megirására, mely bepillantást enged írójának — bosszúsága és keserűsége közepett is — szivárványos, költői lelkébe. Örül asszonya levelének, mert kegyelme jeléül tekinti, melynek visszanyeréseért «kész volna akármely pœnitentiás szenvedésre, noha nem vétett soha annyit, az melynek érdeménél már is többet nem szenvedett». Hiszen olyan remete életet él, hogy «holta után a lőcsei kalendárium bizvást ünnepet írhatna az ő nevére s a szüzeknek serege litánia gyanánt áhétatossan énekelhetné az processiókban: *Sancte Gyöngyösi, ora pro nobis!*» Ezután rendre czáfolgatja a rágalmakat, melyekkel az «átkozott hírharangok kegyelmes asszonya elméjét ellene zavarják», — pedig elég sok keresztje van egyébként is. De bízik Istenben,

hogy ezeket «üdővel elveszi vállairul, s ha fényes napot nem is, neki is virr szt valami homályos hajnalt valamikor». (Balogvár, 1669 máj. 4.) Erre ugyan sokáig kellett még várnia, de Wesselényiné, kinek ajkaira a régi jó idők mosolyát csalhatta a költő levele, meggyőződhetett a «temondák» alaptalanságáról, mert még ez év végén szabályos adománylevélbe foglalja Babaluska elzálogosítását, s ez alkalommal nagy elismeréssel szól Gyöngyösi érdemeiről, ki — úgymond — «üdvözült édes uramat ő kegyelme életében egynehány esztendeig híven és szorgalmatosan komornikul szolgálta; ő kegyelmének halála után pedig, jóllehet sokfelé való hivatala volt a szolgálatra, mindazonáltal félretévén az olyatén alkalmatosságokat, minket el nem hagyott, hanem elsőben udvarunkban continuálván az komorniki tisztet és azután balogi kapitánynyá lévén, esztendeig szolgált azon hivatalában is, ki, minthogy más rendbeli hasznos alkalmatosságokat elmulatta és az idő alatt, a míg szolgálatunkban volt, holmi szerencsétlen casusi miatt nem kicsiny károkat is vallott», mindezért (tehát nem a *Murányi Vénus*ért, mint sokáig hitte az irodalom) kegyelme jeléül évi conventióján felül kezére adja Babaluska nevű faluját minden hozzátartozó haszonvételével együtt zálogbirtokul 400 tallérért, holott maga 1200 frtban bírta.

Wesselényiné tehát újra kegyelmébe fogadta «elfelejtett szegény remete-szolgáját», ki még ezután mutatta meg igazán hűségét, mikor asszonya feje fölött egyre jobban tornyosultak a bajok, melyekből bőven kijutott Gyöngyösinek is. 1670 január 24-én mint Hevesmegye követe még jelen volt az elégületlenek kassai gyűlésén, a tavaszszal még lázasan készül Rákóczi Ferencz is a fölkelésre, de Bécs-

ben már mindent tudnak: április 18-án Zrinyi Péter és Frangepán Ferencz önkényt jelentkeznek, Rákóczi pedig anyja, Báthory Zsófia, védőszárnyai alá fut s csak várai átadásával és roppant váltságdíjjal mentheti meg életét. A császár örül a könnyű diadalnak; a nyár elején — Szelepcsényi prímás sürgetésére — a magyar ügyek rendezése végett gr. Rottal János elnöklete alatt bizottságot rendel a felvidékre, de ugyanekkor tanúvallató parancsot is küld az egri káptalanhoz a titkos mozgalom részeseinek kitudása végett, közben pedig a császári seregek megkezdik a várak elfoglalását, Wesselényiné védi embereit s védeni készül Murány várát is; aug. 2-án haditanácsot tart és sürgős parancsot küld embereinek, köztük Gyöngyösi balogvári kspitánynak is, hogy szedjenek szabad legényeket; de némi alkudozás után 10-én már kapitulálnia kell, ez a sorsa Balog várának is, 20-án pedíg lefoglalják összes irásait. Balog várának elestekor Gyöngyösit fogságba vetik; aug. 23-án már a füleki vár börtönéből folyamodik a prímáshoz kilenczed magával (kik mindnyájan mint Heves, Pest és Nógrád vármegyék követei jelentek meg a tilos kassai gyülésen), hogy a nemesi szabadságukon esett sérelmet segítsen orvosolni, A Gyöngyösi által fogalmazott s mindnyájok által aláirt folyamodványt a király iránt való hűséggel és ártatlanságuk tudatában írják; hasonló kérelemmel fordultak gr. Forgách Ádám főispánhoz s szót emeltek érdekükben a nevezett vármegyék is, Nem eredménytelenül, mert szept. 19-én Gyöngyösi már Murányból ír — asszonya aláírásával — ifjabb Koháry István füleki kapitánynak panaszos levelet a miatt, hogy a füleki vitézek mint garázdálkodtak a rimaszécsi vásárban. Vagy kiszabadulásakor, vagy már előbb megidézték

az egri káptalan kiküldöttjei elé is; Gyöngyösi valóban sokat tudott mondani arról, kik vettek részt a nádori udvarban, majd később a lipcsei és szendrei várakban tartott titkos gyüléseken, de mivel maga nem volt jelen azokon, egyébről nem tudott, legalább nem vallott semmit.

Bár ekként sikerült tisztáznia magát a gyanú alól s szabadon bocsátották: a szabadságnak ára volt. Nagyon valószinű ugyanis, hogy Gyöngyösi ekkor (vagy nem sokkal ezután) tért át apái református hitéről a kath. vallásra. Előbb nem volt rá ok, mert a nádori udvarban, bár Wesselényi kedveért Széchy Mária is áttért, környezetükben mindketten türelmesek voltak a más vallásúak iránt. Most azonban az elégületlenek és protestánsok üldözése idején sokaknak csak az áttérés volt egyedüli menekvésük. Rottalnak ugyanis nem sikerült az országos elégületlenséget lecsillapítani, de a bizottságok elég anyagot gyűjtöttek arra, hogy a bécsi kormány megkezdje az üldözést. 1670 végén több mint kétezer nemes ember volt fogságban s az elkobzott vagyon értéke többre rúgott három millió forintnál. Wesselényiné szerződésileg biztosította ugyan személye és vagyona szabadságát, de a november 7-én kelt királyi rendelettel deczember közepén összes vagyonát zár alá vették s utóbb szabadságától is megfosztották. — 1671 elején Pozsonyban folytak a felségsértési pörök; télvíz idején, februárban kellett ott Wesselényinének is megjelennie, aztán végig szenvednie az izgalmakat, melyeket az összeesküvő főurak és más elégületlen hazafiak kivégzése vagy bebörtönzése keltettek lelkében. Június elején Bécsbe kellett mennie, a hol egy vendéglőben tartották szigorú őrizet alatt — ügye elintézéséig.

Cselédjein kívül mindenütt vele volt a hű Gyöngyösi is; ő járt el minden ügye-bajában, Pozsonyban és Bécsben, a magyar és német uraknál jóakaratért és segítségért könyörögve, apró megbizásait teljesítve, oly buzgón és hűségesen, mintha asszonya még most is a hatalmas és dúsgazdag nádorné volna. Valóban, e hű ragaszkodás Gyöngyösi jellemének egyik legszebb vonása. A maga és családja ügyeit félretéve, minden idejét törődött, izgalmaktól és betegségektől agyongyötrött öreg úrasszonyának szenteli, ennek bizonyára nem csekély megnyugvására A sok vesződség és izgalom az ő egészségét is megrongálja, de csak tűr a jobb jövő reményében. Végre — mint maga írja — «asszonyának s mellette nyomorgó szolgáinak nagy vigasztalására, sok másoknak pedig álmélkodására» — decz. 1-én ütött a szabadulás órája; az udvari főkanczellár maga vitte meg az örömhírt Wesselényinének, s jószágainak visszaadása iránt is jó reménységgel biztatta. Gyöngyösi mindjárt másnap örömmel ujságolja mindezt Krasznahorka urának, Andrássy Miklósnak, s szolgál egyéb hírekkel is az üldözöttekről és a vizsgálatok eredményéről. «Isten tudja, mikor leszen azoknak teljesen vége!» — sóhajtja a levél végén, alig várva, hogy «szabadulhasson a bécsi lakástól s már egyszer nála (t. i. Andrássynál) is udvarolhasson».

A «bécsi lakás» csakugyan nem tartott sokáig; Wesselényinét Kőszegre internálták s vagyonát lefoglalva, évdíjat rendeltek neki s abból éldegélt nagy visszavonúltságban 1679-ben bekövetkezett haláláig. Gyöngyösi szolgálatára tehát nem volt többé szüksége, s ez siethetett haza és — Andrássy udvarlására. Olyan idők jártak, hogy az egyszer gyanúba fogott embernek szüksége volt a

pártfogóra; de érdekei is ezt kivánták. Andrássy Miklóst már régóta ismerhette. 1668 jún. 8-án Fülekről valami peres földbérlet ügyében ír neki, mint jász-kún kapitánynak, felei képviseletében, s már itt arra hivatkozik, hogy Andrássy ismeri őt «mint jóakaró szolgáját», ki a neki tett szívességet megszolgálja; Bécsből is többször ír neki a politikai üldözöttek ügyéről. Andrássynak szintén érdekében állt, hogy megnyerje a kitünő tollú ügyvéd állandó szolgálatát; sokfelé fekvő birtokai zálog- és bérlet-ügyeinek, adás-vevési s egyéb érdekeinek védelmében jó hasznát vehette oly megbízható jogtanácsosnak, ki húsz évi ügyvédkedésével s közben a nádor családjának hűséges szolgálatával már jó nevet szerzett. Ettől kezdve új s igen munkás szaka kezdődik Gyöngyösi életének, mely szorosabban fűződik az Andrássy-családhoz; majd ennek emelkedése s az iránta is egyre fokozódó bizalom szerepet juttatnak neki a közdolgok intézésében is.

Gyöngyösi 1672-től kezdve mintegy 10—12 évig főkép az ügyvédségnek élt. Másodszor házasodva (1673. vagy 74-ben) az Andrássy-udvarból vesz feleséget, *Görgey Juditot*, ki mint fiatal, de szegény gömöri nemes leány, Andrássynénak volt kedves komornája. Andrássy Miklós azzal mutatja meg Gyöngyösiék iránt való jóindulatát, hogy 1674-ben — tizenöt évre ezer forintért — zálogba adja nekik csetneki úri házát földjeivel, erdeivel, minden hozzátartozó jogaival és hasznaival, a mi együttvéve nem csekély értéket képviselt. Itt gazdálkodik s dolgozik aztán Gyöngyösi nemcsak peres ügyein, hanem üres idejében költői munkáin is, miközben szorgalmasan ápolja a nagy urakkal való régi összeköttetéseit. Im egy adat ezek bizonyságára. Az ifjabb Koháry István, a kit vitézsége és királya iránti

hűsége már a felvidéki hadak vice-generálisságára emelt, s ki a költőt még Fülekről jól ismerte, 1674 őszén értesítvén őt, hogy Bécsben eljárt valami magán vitás ügyében, egyúttal emlékezteti az igért költeményes munka (valószinüleg a *Kemény János emlékezete)* elküldésére. Gyöngyösi megköszönvén az «eránta mint régi szolgája iránt mutatott gratiáját«, — nagyon «bánja és szégyenli, hogy a versekrül tett régi igéretének ily későre tehet eleget», de mihelyt megjön Kassáról és Eperjesről, hova «Judex Curiæ uram ő nagysága commissionalis terminusára kell mennie», az leszen legelső dolga, hogy e verseket elküldje, esetleg személyesen vigye el.

Az Andrássy-családot főkép az 1678—84. években végzett szolgálataival kötelezte le maga iránt. Az a másfél évtizedes elégedetlenség ugyanis, melyet az abszolut uralom sem üldözésekkel és vagyonkobzással, sem a közszabadság s alkotmányos intézményeink megsemmisítésével, nem bírt elfojtani: 1678-ban nyílt fölkelésben tört ki, s kivált mióta az ifjú Thököly állt a mozgalom élére, csakhamar elharapózott az egész felvidékre. Gömörmegye, mint a Tisza felől jövő hadak felvonuló útja, nagyon ki volt téve mind a kuruczok, mind a német hadak pusztításainak; Andrássy Miklósnak pedig, ki kath. vallásra térése után báróságot és főispánságot kapott, mint hűséges királypártinak élete sem volt biztonságban. El is menekül Eperjesre s évekig ott kénytelen maradni, néha egész családjával. Ez idő alatt Gyöngyösi volt minden ügyeinek intézője s javainak megtartója. Egész családjával átköltözött Krasznahorka-Váraljára, hol ura egyik házában lakott, s ha portyázó hadak jártak a vidéken, mindenestül felköltözött a várba. Innét írt levelei mutatják, milyen hűséges gondviselője volt ura

minden érdekének. Részletesen tudósítja a környéken esett hadi dolgokról, beszámol ura utasításainak végrehajtásáról, intézkedik a gazdasági ügyekben, számol az uradalmi tisztekkel, értekezik a megyei tisztviselőkkel. Többet is tesz. A portyázó katonaság úgy kiélte a föld népét, hogy ez tartozásait nem fizethette urának; Gyöngyösi lótfut, hogy pénzt teremtsen, ha máskép nem tud, a magáéból kölcsönöz, sőt babaluskai birtokát is zálogba veti, csak hogy pénzt küldhessen ura eperjesi ellátására, kinek ott készpénzből kellett élnie s fiait taníttatnia. S milyen gondja van ura családjára: a legutolsó udvari cselédig beszámol egészségökről is, később az Eperjesen levőkről arra az esetre is gondoskodik, ha ott nem lennének biztonságban, mert — úgymond — «ezt hozza az igaz jóakarat magával, melynek a szükség a próbája». Tetőpontra emelkedik aztán fáradozása, gondja, midőn Andrássy Miklós is, mint Koháry, Thököly fogságába kerül. Valóban Gyöngyösi e nehéz időben nemcsak fizetett ügyvéde és jószágigazgatója volt a családnak, hanem legjobb barátja s szinte tagja a családnak, melynek minden érdekét a magáénál is jobban védte s gondozta. Itt is, mint Wesselényiéknél, a «szükség volt hűségének igazi próbája». Hű szolgálata nem is maradt jutalmazatlanul. Szolgálatai, többszöri kölcsönei, fizetetlen conventiója stb. fejében ura időnkint már különböző birtokrészeket engedett át neki haszonvételi joggal, 1684 nyarán pedig, midőn a kurucz mozgalmak elcsendesedtével a megyében helyreállt a régi rend, Andrássy Miklós a jászói convent előtt törvényes formában összefoglalva s megtetézve eddigi adományait a legnagyobb elismeréssel és hálával nyilatkozik Gyöngyösi érdemeiről, ki «az ő dolgaiban egyébkor is ugyan, de kiváltképen

már egynehány esztendőtől fogvást azon a földön lévő háborúságos és veszedelmes üdőben, maga dolgainak sok és káros hátramaradásával, sőt nemcsak egyszer élete periclitáltatásával is hűséges, hasznos és néha veszedelmet is eltávoztatott szolgálataival», — «keserves rabsága» idején pedig a szabadulására tett «fáradsága és foganatos munkája által — annyira lekötelezte, hogy tartozásaiért nemcsak az eddig átadott jószágok (földek, szőllők, stb.) szabad élvezetében erősíti meg, hanem Krasznahorka-Váralján is több házhelyet és birtokrészt enged át neki 12 évre, valamennyit mindennemű jobbágytartozástól mentesen. Még Gyöngyösi «kedves házastársa, nemzetes Görgey Judit asszonyról» is megemlékezik, ki az ő felesége s lánya körül való «dicséretes és fáradságos forgolódásaival és hű szolgálatával» szintén érdemeket szerzett. Ez adomány-levél valóban egyik legszebb emléke az előkelő úr s «főember szolgája» közti benső jó viszonynak.

A Váralján kapott telekre Gyöngyösi nyomban házat épít s 1685-ben át is költözik, hogy közelebb legyen urához, kivel ezentúl a megyei és országos dolgokban is mind sűrűbben kell érintkeznie. Közszolgálata 1681-ben kezdődik, a midőn előbb a hadak élelmezése ügyében Hevesbe, majd az országgyűlésre Sopronba küldik, Gömörmegye egyik követéül. Thököly sikerei s folytonos alkudozásaiban mutatott békés hajlamai ugyanis arra indították a bécsi udvart, hogy a tizenkét évi abszolut uralom féktelenségei nyomán felgyűlt sérelmeket törvényesen orvosoltassa. Az április 28-ától deczember végeig tartó országgyűlésen előbb Andrássy Miklós is ott volt, Gyöngyösi pedig mindvégig, s így alkalma volt az ország előkelőségeivel és hangulatával is megismerkednie, de az országos dolgok

mellett nem felejti ura érdekeit sem, mint hozzá és asszonyához írt levelei bizonyítják. Nagy öröme volt a rendeknek, s az idők jobbrafordultát várták attól, hogy a Wesselényi halála óta be nem töltött nádori méltóságra az udvar beleegyezésével Eszterházy Pált emelhették. Gyöngyösi elővezi rég pihenő lantját s míg mások latin, ő magyar versekben fejezi ki hódolatát: a *Maga gyámoltalanságán kesergő és abban a kardos griffnek szárnya alá folyamodó Nymphá*ban, ki könnyek között beszélvén el, hogy minden jóval bővelkedő s vitézeket nevelő hazánk hányszor forgott az ellenség kezében: «Esett az Sasnak is némelykor körmében, — Az Holdnak szára is reá gyakran öklelt», s már közel jutott a halálhoz, melyet csak siettet a «visszálkodó egyenetlenség» ; de új reménysége ébred, mert a kardos griffben (Eszterházyban) ügyének jó gyámola lészen. De biz ő nem sokat tehetett. Leopold annyira Kolonics befolyása alatt volt, hogy csak Thököly újabb meglepő sikerei és a külföldi események hatása alatt egyezett bele oly törvények alkotásába, melyek legalább az ország közjogi s számos más sérelmeit orvosolhatták és ezzel az elégületlenséget valamennyire csillapíthatták volna, ha végrehajtják.

Pedig a következő évben nagyot változtak a viszonyok. Thököly ugyanis behódolást és adót igérvén a szultánnak, 1682. május havában nagy ünneplésben részesül Budán, de Bécscsel is folyton alkudozván, engedélyt kap arra, hogy Rákóczi Ferencz özvegyét, Zrinyi Ilonát nőül vehesse. Ügyére ettől kezdve e két nagy család népszerűsége von fényt, s júliustól kezdve egymásután foglalja el Kassát, Lőcsét, Eperjest, Füleket; itt megkapja a szultán athnaméját, melylyel aztán Felső-Magyarország ura és

fejedelme lesz: az év végén — néhány vár kivételével — egész a Garamig neki hódol minden. Thököly elérkezettnek látja az időt, hogy a közügyekben véglegesen intézkedjék, s ezért 1683. január havában országgyűlést tart a maga országrészének 20 vármegyéje és sok városa követeinek s több püspöknek és főúrnak részvételével. Maga Leopold sem gátolta az érdekeltek megjelenését, mert Bécsben már jóformán elveszettnek tartották Magyarország éjszakkeleti részét.

Ilyen körülmények között lett Gömörmegye s vele Gyöngyösi is kuruczczá. Neki egyéb oka is lehetett a kényszerűségnél. Zrinyi Ilonát még a nádori udvarban létekor megismerhette s 1666-ban része lehetett a fényes lakodalom előkészítésében, hiszen épen a nádorné volt legbuzgóbb abban, hogy szép rokonát a Rákóczi-családba vigye, s bizonyára szépsége sem maradt hatástalan a költő-komornikra. Talán épen ez az ismeretség s bizonyára a nádorné ajánlata juttatta később ahhoz is, hogy az ifjú párnak peres ügyeiben eljárjon. Zrinyi Ilona t. i. 1680-ban felsorolván az ország különböző részeiben ügyeit intéző ügyvédeket, a 80 jeles ügyvéd közt Gyöngyösit is megnevezi gömöri ügyeire nézve. Vele többször találkozva, volt alkalma megismerni fejedelmi és anyai erényeit is. Thökölynél szintén többször megfordult. Alig ért haza Sopronból, Gömörmegye már 1682. jan. 7-iki közgyűléséből követül küldi hozzá Gyöngyösit — «alázatosan engedelmeskedvén a fenséges fejedelem méltóságos parancsolatjának» — mint a megbizó levél mondja. Ez még nem jelent ugyan teljes meghódolást, de már ez sem késik sokáig. A tavaszszal még leveleznek a német tábornokokkal is s biztatgatják őket a hátralékos élelmiszerek elkül-

désével, Thököly betörését illetőleg pedig nyiltan megírja Gyöngyösi (mert a megye nevében mind ő fogalmazza e leveleket): «Excellentiád jól tudja, hogy ellentállnunk lehetetlen.» 1682. május 14-én Rozsnyó város nevében ír Strassoldóhoz, mentegetve a kuruczczá lett Ragályi Jánost; júniusban pedig Andrássy nevében Thökölyhez megy, hogy a kurucz portyázások miatt esett kárait orvosoltassa. Ekkor Gyöngyösi valószínűleg tanúja volt a Thököly fényes esküvőjének is. Gömörmegye lakosságának nagyobb része protestáns volt, a kényszerűségen kívül tehát a rokonszenv is hozzájárulhatott, hogy — midőn 1682 második felében mindenki meghódolt neki, Andrássy és Koháry pedig már börtönben voltak — a megye is, Gyöngyösi is a felkelőkhöz álljanak. Már Sopronban láthatta, hogy az udvar, akár erőtlenségből, akár politikából, szívesen megbékélt volna Thökölyvel (nyiltan mondogatták ott: hogy ő Felsége inkább föláldoz a töröknek néhány elégedetlen magyar vármegyét, hogy megkímélje támadásától a mindig hű örökös tartományokat); tudhatta, hogy folyton tartott az alkudozás s hogy az udvar beleegyezett házasságukba is. Ha még habozott volna, az 1683. évi januári kassai országgyűlés, melyen Gyöngyösi, mint Gömörmegye követe, ismét jelen volt, döntő hatással lehetett érzelmeire. Látta a végleges berendezkedést, tanúja volt a fejedelmi pár fényes bevonulásának s az általános hódolatnak; örülhetett ő is, hogy végre: «kalpag szab rendet az kalapnak», s neki is abban a daliás fejedelemben lehetett reménye:

Az ki régen fegyvert fogott hazájáért,
S küzködik is annak megmaradásáért, —

melynek romlására — csak az utóbbi évtizedekben is — rendszeresen törekedett a bécsi kormány és köztünk élő katonasága!

Thököly és Zrinyi Ilona iránti rokonszenve nemcsak politikai érzületére hatott, hanem költői lelkületét is megihlette, midőn 1683 tavaszán megírja házasságuk történetét, mely érdekesség dolgában méltán sorakozik Wesselényié és Kemény Jánosé mellé. Lelkes magasztalással szól Zrinyi Ilona szépségéről, Thököly fényes harczairól, szívbeli szövetségüknek a haza ügyére is hasznos voltáról, majd szól a kassai gyűlésről, végül pedig «az rongyolt Haza meghajol s lábához borúl új urának»; — Te — úgymond —

Te, mint igaz vére édes nemzetemnek,
Jobban érzed kínját sokféle sebemnek;
Gondját is szivesben viseled igyemnek,
S azzal újulást adsz kivánt reményemnek.

Majd Zrinyi Ilona elé borul s kéri, hogy segítse urát jobb napokat virrasztani a hazára, a mit az meg is igér s «magát arra kötelezi: valamiben tudja, híven védelmezi.»

Ezzel a lelkes hangulattal végződik a költemény, mely kétségtelen bizonysága a költő hazafias meggyőződésének, de egyúttal ovatosságának is. Sehol egy szóval sem említi megénekelt hőseinek nevét, a szereplő hatalmakat is csak a Sas, Hold, Kakas, Oroszlán, Tiberis név alatt emlegeti, a mi aligha csupán allegorizáló hajlamának kifolyása. A mikor legnagyobb hatása lett volna, nem jelent meg (valószínűleg alkalma sem volt átnyujtani a legjobban érdekelt Thökölynek), később pedig a költőnek nem állt érdekében, hogy a szerzőséggel dicsekedjék, mert a viszonyok változtával meggyőződése is változott. A pár év múlva

(1690) kiadott *Rózsakoszorú*nak Koháryhoz intézett ajánlólevelében az egykor bálványozott kurucz vezért ismételve «törökös czimborá»-nak nevezi, s Koháry tökéletes királyhűségét magasztalva, elitéli «az újság-követő magyarok szilajságát» és «az egyenetlenségnek gonosz férgét», bizonyára nemcsak mæcenása iránt való kedveskedésből, hanem őszinte meggyőződésből, mint egykor a *Murányi Vénus*ban. Thököly ugyanis teljesen a török karjaiba vetvén magát, együtt indultak 1683 nyarán Bécs ostromára; de az itt vallott kudarcz után rohamosan hanyatlott dicsősége, hatalma, s midőn önfeláldozó hűségeért azzal fizetett a török, hogy elfogatja: híveit úgy elkeserítette, hogy ezrivel csatlakoztak a magyar várak visszafoglalására induló császári seregekhez. S midőn Budavára elesett, Zrinyi Ilona sem tarthatta tovább Munkács várát, melyet két évig védett hitvesi hűséggel: 1687-ben a magyar szabadság utolsó vára is kénytelen volt kaput tárni a német hadaknak.

Im e körülmények eléggé megmagyarázzák Gyöngyösi politikai ingadozását. Másfél század óta «két ellenség közt egy hazáért omlott» a magyarság vére, mikor politikai és vallási szabadságát a magyar király, országunk épségét a török császár ellen kellett védenie. Nemcsak a szerepvivők, hanem a nemesség s a nép is ahhoz hajoltak, a melyiknél több biztosítékot láttak az ország s a maguk javai védelmére, E súlyos időkben ép oly nehéz volt az ingadozás mellett a haza ügyét szolgálni, mint az egy párton való kitartó hűség mellett a hazafiak rokonszenvét el nem veszíteni. Mindkettő annál nagyobb veszedelemmel járt, mennél jobban kitűnt valaki. Gyöngyösi, ki az elégületlenekkel való érintkezés s talán rokonérzés miatt már

a nádorné szolgálatában alig kerülhette el a veszedelmet, később is ovatos volt politikai érzelmei nyilvánításában, nem tartozott a szerepvivők közé, s annál könnyebben visszatérhetett urai pártjára, mert humanista lelke nagy mértékben tudott alkalmazkodni, s Thököly bukása után ezt bizonyos kiábrándulással annál könnyebben tehette, mert a török iga alól való felszabadítás után az udvar joggal hivatkozhatott a császári seregek érdemeire.

Az 1686-ik év új fordulatot jelent a költő életében, nemcsak azért, mert meghalt Andrássy Miklós, s özvegye és fiai osztozkodása sok dolgot adott a család jogtanácsosának, hanem azért is, mert ekkor lett Gömörmegye alispánja. Andrássy Miklós mint főispán, már az 1683. jan. 7-iki gyűlésen őt jelölte e tisztségre, de a megyei rendek akkor mást választottak, s Gyöngyösit ugyanakkor Thököly kassai gyűlésére küldték követnek. Talán nem bíztak még benne, hogy a megye ügyeit eléggé ismeri — a más megyéből ide-szakadt ügyvéd; de tollára s eszére az akkori zavaros időkben sokszor rászorultak. Akár a kuruczokkal, akár a németekkel akadt a megyének elintézni való kényes ügye, mindig Gyöngyösi szerepel követül; többször megfordul — mint láttuk — Thökölynél, 1685 jan. 22-én pedig «valami különös dolgoknak elvégzése iránt» Caraffához küldik; 1683—4-ben ismételve ír Thököly szepesi kamarájához a dézsmák beszedése és haszonvétele tárgyában, 85—86-ban már a szendrői és murányi uradalmak császári adminisztrátorával levelez a téli porcziók hátraléka ügyében, s magáról itt úgy szól, mint a ki néhány év óta «decimator et expertissimus omnium illarum rerum, quæ circa negotium decimarum obvenire solent». Kétségkívül éveken át szerzett nagy tapasztalata lehetett a dézsma és porcziók ügyé-

ben, s követségeiben is olyan tapintatos ügyességgel járhatott el, hogy e munkáinak sikere mind nagyobb mértékben feléje irányította a közbizalmat. Midőn 1686. nov. 22-én Andrássy Péter, az új főispán, ismét jelöli: «a főbb embereknek és sok nemeseknek különös kévánságokra» első alispánná választották, a következő évben pedig a nevezetes pozsonyi országgyűlésre küldötték a megye egyik követéül; aztán évről-évre újra választatva, alispáni székében maradt egész 1693-ig; pedig már 1688-ban s még inkább 1691-ben minden áron szeretett volna szabadulni hivatala terhétől. Olyan veszedelmek nem fenyegették már, mint elődeit, kik közül többen fogságba kerültek, de a bécsi kormány s a német katonaság erőszakosságai mellett az ő hét évi alispánsága alatt nem csekély mérsékletre s tapasztalt okosságra volt szükség, hogy megyéje érdekeit megvédje. Bele is fáradt a munkába; öregsége s betegsége terhein kívül családi gyász is érte: 1691-ben meghalt második felesége, nyolcz gyermekkel hagyván őt özvegyül; negyven éven át eleget fáradozott a mások szolgálatában, ideje volt, hogy magánügyeit is rendezze. Kitartó munkájával szép vagyont szerzett ugyan, de gyermekeinek nevelése s nagy családjának ellátása elég gondot adhatott neki. A miből legtöbb haszna lett volna, azzal nem volt szerencséje. 1692. és 93-ban két ízben is nyert nádori adománylevelet előbb a Kubinyiak, majd a Máriássyak sokfelé fekvő birtokaira; de a beiktatáskor ellentmondottak az érdekeltek, Gyöngyösi tehát lemondott igényeiről s kiegyezett a régi birtokosokkal. A murányi uradalmakat hűsége jutalmául Koháry kapta meg s 1695-ben visszaváltotta Gyöngyösitől a zálogban bírt Babaluskát. 1697-ben Andrássy Péter is megkezdte adósságai

törlesztését s október havában visszaváltotta tőle krasznahorkai házait és földjeit is. Bár a felmondás határideje elmúlt, Gyöngyösi nem akart régi jó urával ujjat húzni, ez pedig igen méltányos feltételek mellett váltotta vissza a zálogbirtokokat. Ez év őszén tehát el kellett hagynia Váralját, melyhez tizenkét éven át annyi kedves és szomorú emléke fűződött: itt született két legifjabb gyermeke: 86-ban Zsigmond, 88-ban György, 1691-ben itt temette el feleségét s 1697 tavaszán itt adta férjhez Rozália leányát kálnai Etthre Lászlóhoz. Visszaköltözött Csetnekre s aztán élete végeig itt lakott.

A mikor hivatalos dolgaitól szabadult, s még inkább későbbi nyugalmas napjain, azzal mulatott, hogy előszedegette s egymás után kiadogatta régi munkáit. Így jelent meg 1690-ben a már említett *Rózsakoszorú* Koháryrnak, 1693-ban «régi rongyaiból újra dolgozva» *Kemény János emlékezete* Apor Istvánnak ajánlva, valószinűleg az illetőknek költségein; 1695-ben kiadta az 1681-ben írott *Nymphát* is, hálából Eszterházy Pálnak iránta nemrég mutatott jóakaratáért, megismételve (ezért *Palinodia* az új főczíme) a régen mondottakat: reményeit és óhajait, hiszen a Sas körmei újra szaggatni kezdték a magyar közszabadságot, nagyon időszerű volt tehát a kiadás, s talán épen ez a politikai vonatkozás volt oka, hogy a költő nem írta rá a nevét s elhagyta a költemény elől az ajánló-sorokat is. Végül, hogy az Andrássyak iránt is lerója háláját, az évszázad fordulóján 1700-ban Andrássy Péternek a *Charikliával* kedveskedik, az ajánló-levélben megírván a család egész történetét s különösen Péternek vitézi dolgait a felszabadító harczokban.

E főurak magok is nagyrabecsülték az öreg poétát,

kinek szolgálatkészségére mindig számíthattak; Csetneken átutazva maga herczeg Eszterházy nádor is beszólt a derék öreghez, sokáig elbeszélgetett vele s egyre-másra föl is kérte. Mindvégig jó viszonyban volt régi «nagy jó urá»-val, Koháryval is; bár «régi kínos nyavalyája miatt» nem igen ülhetett kocsira, még 1699-ben is elvitette magát Jolsvára, hogy fontos dolgokban szolgálatára lehessen. Ugyanez évben a költő iránt való nagyrabecsülés a megye részéről abban nyilvánult, hogy Gábor fiát, bár csak huszonkét éves, de bizonynyal igen tanult és eszes ifjú volt, a megyei tisztújítás alkalmával főjegyzővé választották, 1700 őszén pedig őt magát is visszahivták az alispáni székbe; hiába szabadkozott s mentegetőzött öregségével és betegségével, a következő évben fiát rendelték melléje külön díjazással az irásbeli dolgok végzésére, és ezentúl minden évben újra megerősítették tisztében.

Olyan mozgalmas idők jártak, hogy ismét nagy szükség volt az ő körültekintő bölcseségére s nagy tapasztalására. Mivel maga már nem járhatott követségekbe, a megye ismételve Gábor fiát küldte (bizonyára az apa hasznos utasításaival) Bécsbe a porták eligazítása végett; de 1703—4-ben, az újra feltámadt kurucz világban neki is bőven akadt dolga. 1703 nyarán két levelet is ír Koháryнak, a felvidéki hadak főgenerálisának, értesítvén őt II. Rákóczi Ferencz és Bercsényi viselt dolgairól, mert közeledésük készületlenül találja a megyét, s másokkal együtt maga is Rozsnyóra kénytelen menekülni. A fölkelés csakugyan a futó tűz gyorsaságával terjedt el, s annak Gömörmegye sem állhatott útjában.

Hivatalos működésének utolsó fennmaradt emléke az a

nyilt parancs, melyet 1704. április 18-án Csetnekről bocsátott ki, s a melyben tudatja, hogy — «a méltóságos fejedelem, felsővadászi Rákóczi Ferencz kegyelmes urunk ő nagysága parancsolatja mellett» a vármegye a másodalispánt többekkel együtt kiküldötte a szerte lézengő s mulatozó katonáknak s a fejedelmi parancs ellenére föl nem kelt nemességnek összeírása és táborba küldése iránt. — Életének végső adata az *1704 szeptember 30-án* kelt megyei jegyzőkönyvnek az a jelentése, hogy «Gyöngyösi István *a múlt napokban* e világtól búcsút vett.» — Fiai közül legtöbbre vitte Gábor és György. Amaz a kurucz háború kitörése után haza sem tért Bécsből, s helyét a kuruczczá lett vármegye 1704 őszén be is töltötte. Később a kassai kir. kamaránál szolgált; ekkor váltja tőle vissza (1716) Andrássy György a csetneki házat és birtokot 1200 frtért. Utóbb a hivatali pályán még magasabbra vitte s 1746-ban mint kanczelláriai előadó tanácsos halt meg. A legifjabb fiú, György pap lett s 1767-ben mint nagyváradi kanonok húnyt el. Leányai mind jónevű nemes-családokhoz mentek nőül. Mindkét ágon való maradékai máig is élnek. A költő csetneki házát még mutogatják, de sírja rég begyöpösödött s feledés borítja. Munkái azonban még sokáig fenn fogják tartani emlékezetét.

Gyöngyösit első nagy munkája, az 1664-ben megjelent *Murányi Vénus*, már költői ereje teljességében mutatja be; verselése olyan könnyen folyó, nyelve olyan hajlékony és kifejező, hogy e tulajdonok magukban is hosszú gyakorlást föltételeznek. Ez a munkája erősen rámutat egyszersmind korábbi tanulmányaira s költészete forrásaira is. Iskoláit Gyöngyösi nemcsak a latin nyelvnek teljes elsajátításával,

hanem — mint összes munkái bizonyítják — a klasszikus irodalomnak alapos ismeretével hagyta el, s abban később is nagy kedvét lelte. A *Rózsakoszorú* elején öreg korában is gyönyörűséggel emlékszik vissza, hogy ifjú korában — a «játékosabb esztendőkben — mennyi «gondokat felejtető, elméket gyönyörködtető mulatságot» talált a régi világ istenei s hősei kalandos regéinek olvasásában, midőn

Apolló lantja pengetését,
Músák kedves éneklését
Örvendezve hallgatta, —

a költészet «tiszta vizét maga is kóstolgatta, másoknak is dicsérte», mert «a bölcs Músák mágnesi erősségekkel vonták magukhoz». Im ez a gyönyörűség s ez a fogékonyság tették költővé Gyöngyösit; lelke hajlandóságán kívül ezek irányították költészetét is.

A római költők közül lelkét legjobban megkapta, érzületével legrokonabb volt: a mythikus hőskor leleményes költője, az epedő szerelem kínjainak édes szavú lantosa, *Ovidius*, kinek munkáit annyiszor olvasta, hogy szinte könyv nélkül tudta, lépten-nyomon idézte, fordította és hatásuk alól egész haláláig nem tudott szabadulni.

Ennek a nagy kedvelésnek lettek eredményei az Ovidiusból fordított *heroidák* (Páris és Heléna meg Penelope levelei), a *Mars és Bacchus egymással való viaskodása*, a *Cuma városában építtetett Daedalus temploma* (melyeket több oknál fogva az ő munkáinak kell tartanunk) és más, kéziratban maradt vagy elveszett munkája. Ezek voltak első gyakorlásai a versirásban. Bizonyára jól ismerte a régibb magyar költők: Balassi és tanítványainak lyrai költeményeit s Tinóditól Listiusig valamennyi krónikás versíró

elbeszéléseit is; őt azonban ezek hazafias hangú, de nagyobbára száraz előadásánál jobban érdekelhették a klasszikus vonatkozású széphistóriák: a *Jason és Medaea, Páris és görög Ilona,* a *Trójai háború, Ajax és Ulysses* kalandos «története», meg a Gesta Romanorum- és más középkori forrásokból átültetett regényes szerelmi históriák. Ezek hatása alatt írhatta *Az igaz barátságnak és szives szeretetnek tüköre* czimű, saját kéziratában fennmaradt (s a XVIII. század folyamán nyomtatásban is többször megjelent) munkáját, melyben «megirattatik Philosténesnek és Florentinának egymáshoz való hűséges szerelmek, egymásért való nagy szerencse-próbálások, végre sok szenvedések után szerencsés házasságok és öszvekelések, ismét Hermiásnak ezen dologban való ritka példájú nagy barátsága» stb.

Ilyenféle regényes szerelmi történetet keresett és talált a saját korában: *Wesselényi Ferencz és Széchy Mária, Kemény János és Lónyai Anna, Thököly Imre és Zrinyi Ilona* országos hírű egybekelésében. Egyéni érzülete és hajlamai, kedvelt olvasmányai és tanulmányai egykép közrehatottak, hogy őt nemzeti multunk nagy eseményeinél és fenséges küzdelmeinél — költői feldolgozás tekintetében — jobban érdekelték a várkastélyok nagyurai- és asszonyainak szívviszonyai, melyek a szereplők előkelőségénél s frigykötésük akadályokba ütköző nehézségeinél fogva hálás tárgyakul kinálkoztak, mert ha már történeti valóságukban évtizedeken át közérdeklődést keltettek, ez már előre biztosította a hatást a költői zománczczal diszítendő «széphistóriák»-nak is. És, a mi a humanista lelkű Gyöngyösi előtt szintén nem volt mellékes, az így készült költemény igen alkalmas ajándékul szolgált a megörökített szereplők és hozzátartozóik kegyeinek meg-

nyerésére. Ha nem volt alkalmas hazai tárgya, idegenből merítve is ugyanebben a gondolatkörben mozgott legszívesebben, így a föntebbiek után legnépszerűbb két munkájában a *Csalárd Cupidó*ban és a *Chariklia*-ban. Amaz teljes czíme szerint «Az csalárd Cupidónak kegyetlenségét megösmérő és annak mérges nyilát kerülő tiszta életnek Géniusa», melyben elbeszéli, milyen nyomorúságban látta a szerelem rabjait, midőn Vénus istenasszony kértére elveszett fia, Cupido keresésére indult; maga is csak úgy tudott menekülni ennek nyilaitól, hogy Diána segítségéhez folyamodott, ki több példázat után «a házasságbeli tiszta életben» jelöli meg neki az «igaz szeretet» boldogságát. A költemény több helyéből úgy látszik, mintha Gyöngyösi itt a saját ifjúkori tévedéseiért vezekelne, s ezért iratását némelyek (Toldy F., Fülep I.) balogi számüzetése idejére tették és Széchy Máriával meg az udvari pletykákkal is vonatkozásba hozták. Nem lehetetlen, hogy a Cupidó rabjainak rajzához saját életéből is vett néhány motivumot, de még többet vett a másokéból, a «házasságbeli tiszta élet» magasztalásához azonban mindenesetre a maga boldog házas élete szolgáltatott okot és alkalmat. A Nemzeti Muzeumban levő eredeti kéziratának *1695-ben kelt* s gróf Koháry Istvánhoz intézett ajánló soraiban azt mondja, hogy «a versek olvasását kedvellő magyar ifjaknak kedvekért, maga mulatságában, *más unalmas dolgaitúl üresedve* (vagyis első alispánsága után) *írta*», tehát nem régi verseiből újra dolgozva vagy foltozgatva készítette, mint ezt más költeményeinél határozottan meg szokta mondani. Nem is vezeklés ez, hanem a sokat tapasztalt öreg ember jótanácsai az ifjuság számára. Koháry ezt nem nyomatta ki, később

pedig erotikus helyeit még jobban kiszínezve oly módon adták ki (először 1734-ben), hogy Dugonics már alig tudta az eredetit helyreállítani. Az *Új életre hozatott Chariklia*, mint föntebb láttuk, Andrássy Péternek ajánlva, még a költő életében megjelent. Nem más ez, mint az V-ik században élt Heliodorus *Historia Aethiopicá*ja, mely az 1534-iki görög s az 1552-iki latin nyelvű kiadás után többféle nyelvre lefordítva, egész Európában kedvelt népkönyv volt. Magyarra Czobor Mihály fordította le 1590 körül, s ennek egy 1062 ötsoros versszakból álló töredéke megvolt a Zrínyi Miklós könyvtárában is. Kedvelte a históriát — mint Gyöngyösi mondja — Andrássy Péter is, de sajnálta, hogy «olyan rendetlenül vagyon és nem veszi valaki azt igazításban». Ő tehát «némely régi versek rongyából újabb és jobb rendbe vette», más szóval: teljesen átdolgozta, egy részét (az öt első könyvet) meghagyva, másikát megrövidítve vagy kibővítve. S mint a *Csalárd Cupidó* III. könyvéül lefordítja az Ovidius Metamorphosisának VI-ik könyvét, a *Chariklia* X. könyvéül beiktatja ugyanannak IV. könyvét (*Pyramus és Thisbe* históriáját).

A már említett vallásos tárgyú *Rózsakoszorú*n és a hazafias tárgyú *Palinodiá*n kívül, melyekkel jóakaró pártfogóinak «kedveskedett», még néhány alkalmi munkája lehetett, minők: *Az jó vitézeknek tükere* és a *Nay módi* melyek Gyöngyösinek sajátkezűleg írt munkáival egy kötetben, de más kézzel írva, maradtak meg. (Nagy Iván: Irodalomtört. Közl. 1897.)

Gyöngyösi szellemét s költészetének minden sajátságát, jelességeit és gyöngeségeit egyaránt, leghívebben az a *két főmunkája* fejezi ki, *melyeknek* a költő saját kiadása

óta *első hiteles kiadását e kötetben veszi az olvasó.** E két munkáról tehát kissé részletesebben kell szólnunk.

A *Márssal társolkodó Murányi Vénus* megirására közvetlen okot többféle körülmény adhatott. Zrinyi *Szigeti Veszedelmé*t (1651.) és Listius *Magyar Mársá*t (1653.) megjelenésük után pár évvel bizonyára ismerte, s ha olvasta, döczögős verseikben, nehézkes nyelvükben aligha gyönyörködött; ő akkor már, Ovidiustól ellesett ügyességgel, szebb verseket tudott írni, tárgyul pedig talált amazokénál mulattatóbb «szép históriát» a Wesselényi Ferencz és Széchy Mária szerelmi történetében. A füleki őrségben, hol Gyöngyösi (1657—63-ig) seregbiró volt, még sok szemtanúja élhetett az egykori füleki kapitány galans kalandjának, s bizonyára tudták, hogy Gyöngyösi úgy mellékesen versirással is foglalkozik. Akár ezek a vitézek biztatták, akár maga jószántából fogott hozzá, bizonyos, hogy még Füleken megkezdette, sőt nagyobbára

* A *Murányi Vénus*nak 1664-iki, első kiadását ma csak a marosvásárhelyi ev. ref. collegium könyvtárában levő *egyetlen példány*ból ismerjük; ez után készült itteni kiadásunk, mely a két század óta közkézen forgó, sokhelyt az érthetetlenségig elrontott Gyöngyösi-kiadásoktól majd minden versszakában különbözik, s *nem kevesebb mint 54 új versszakot foglal magában,* melyek az összes eddigi kiadásokból hiányzanak. A *Kemény János emlékezetét* az 1693-iki lőcsei első kiadás után adjuk, a nyitrai kéziratból, melyet már Dugonics is használt (s mely a költő első, bővebb dolgozata), *nyolcz új versszakkal* s azzal a rendkívül érdekes kortörténeti részlettel (III. k. 4. rész 65—95. vsz.: a magyar ifjakról s a német hadakról) megbővítve, melyet itt-ott módosítva már Dugonics is átvett a kéziratból, de Toldy, a kéziratból nem ellenőrizhetvén Dugonicsot, a saját kiadásában kihagyott volt.

el is végezte a munkát, bár nem igen volt az iráshoz kellő nyugalma. Előszavában panaszkodik, hogy «ahoz elégtelen készülete s alkalmatlan helye miatt — nagyobbrészt úton és sok értetlen csőcselék kiáltásával zajgó szállásokon írta; *sokszor félbenszakasztott* munkáját azonban addig toldozta, hogy *sokára mégis újonnan felvett pennájával végig ballagott»* rajta, s 1664 nyarán — ekkor is úton, a stubnyai fürdőben lévén a nádorral — befejezhette. Ha az «elégtelen készület» az esemény hézagaira vonatkozott, ezekkel épen a nádor szolgálatában volt alkalma «toldozgatni», kiegészíteni a költeményt az utolsó átdolgozáskor. Más bizonyíték is erre vall. A murányi kalandot hitelesen leírta Jean de Laboureur 1647-ben kiadott *Relation du voyage de la Royne de Pologne* cz. munkájában; *neki maga Wesselényi beszélte el* a történetet, midőn 1646-ban Magyarországon át utazott vissza hazájába. És a két előadás a részletekben is meglepően egyező, mert nyilván közös forrásból merítettek.

Gyöngyösi annál kevésbbé térhetett el a valóságtól, mivel az alig húsz évvel azelőtt történteknek még sok élő tanúja volt, de meg az akkori olvasóközönség az ilyen versektől első sorban hűséget követelt. Sőt váltig hangoztatja is előszavában, hogy «históriát» akar írni, azzal a czéllal, hogy ura- és asszonyának «örök emlékezetet érdemlő cselekedete — hiresüljön, ösmértessék, terjedjen s éljen örökké». De nem volna sem hozzájuk, sem jeles cselekedetükhöz méltó, ha csak afféle száraz krónikás versekbe gyúrná a történetet; úgy akarja tehát ezt «költői tollakkal szárnyazni», hogy Didó és Aeneas, Páris és Heléna, Pyramus és Thisbe történetéhez hasonlítson, s igyekszik egyéb «poétai költőményekkel is szaporítani irását, mivelhogy a régi

verscsinálóktól (nyilván Ovidiustól) úgy tanulta». (L. a költemény előszavát). Így varázsolja át a modern történetet klasszikus ízű széphistóriává.

Hogy ilyenekre gondolt munkája megirásakor, mutatják a költemény bevezetésében felsorolt tárgyak is, melyek után a klasszikus eposzok szokása szerint következik a propositio és a Músa segítségül hivása. Nyomban hozzáfog aztán az akkori politikai állapotok ismertetéséhez. Murány várának elfoglalása ugyanis egy kis epizódja volt annak a fölkelésnek, melyet I. Rákóczi György erdélyi fejedelem a svéd és franczia királyok szövetségében 1644-ben (Gyöngyösi téves szóbeli értesülés nyomán vagy feledékenységből 1646-ot ír) indított Ferdinánd magyar király ellen, s a mely hadjárat a következő évben a nevezetes linczi békével ért véget. Wesselényi Ferencz, akkor füleki kapitány, Eszterházy nádortól, mint a magyar hadak vezérétől azt az utasítást kapja, hogy igyekezzék elfoglalni Murány várát. Régi vitézségéhez mért feladat, de Wesselényi feje hiában fől: lehetetlennek látja a magas sziklavár elfoglalását. Ekkor az istenek veszik pártfogásukba s az Olympuson tanácsot ülvén, Vénusra és Mársra, vagyis a szerelem és vitézség szövetségére bízzák az ügy elintézését. Vénus tehát felkészíti fiát Cupidót, s ez nyilaival szerelemre gerjeszti Wesselényi szívét az ismeretlen Széchy Mária iránt. Ez az első rész tartalma. A másodikban Wesselényi levelet ír a Cupidótól szintén megsebzett Máriának, feleletet is kap s a találkozón megállapodnak, hogy szivét is odaadja, Murányt is megszerzi Wesselényinek. A harmadik részben következik a terv végrehajtása: a kitűzött napra Wesselényi csapatai roppant fáradsággal és veszélyek közt éjjel felkúsznak a vár aljáig s a Mária

által odakészített létrán az előcsapat bejut a várba, lefegyverzi az őrséget, virradatkor pedig bevonul az egész sereg. Mária keze boldogítja a hőst s királyi elismerés, országos hír, méltóság és vagyon lesz későbbi jutalma.

Látni való ebből, hogy a költeménynek csak épen kezdete: a bevezetése s a cselekvény megindítása eposzi; azontúl minden bonyodalom és epizódok nélkül a történeti adatok nyomán halad az esemény. Tárgya, melynek mozgató eleme elejétől végig a szerelem, nem is epikai fenségű, annak művészi alakításához pedig — azonfelül, hogy a történet ismert részletei is megkötötték a költő kezét — úgy látszik, hiányzott Gyöngyösiben az igazi fogékonyság. A szerkesztésnek afféle magasabb követelményeit, hogy a cselekvény lépésről-lépésre indokoltan fejlődő, sokágú s mégis egységes és kerek legyen, ép oly kevéssé találjuk meg nála, mint a viszonyok rajzában s a szereplők jellemzésében a belső, egyénítő vonásokat, a mik együttvéve Zrinyi alkotását oly nagygyá s oly művészivé teszik. E fogyatékosságokról szólva, már Arany rámutatott arra, hogy «Gyöngyösi a compositióban nem vitte tovább az események némi csoportosításánál». Másik gyengesége, hogy a költői színezés végett sűrűn beszőtt leirások, elmélkedések, hasonlatok és mythologiai történetkék nem illeszkednek szorosan az eseményekhez, mint a helyzetnek vagy hangulatoknak kifejezői, hanem legtöbbször önálló toldalékok, melyeket mintegy thémaszerűen ad fel magának s minden oldalról oly bőbeszédűen fejt ki, hogy a cselekvény haladását is nagy mértékben gátolja.

De ha ez utóbbiak ártalmára vannak is a költemény

művészi egységének és előadásának: ezekben van egyszersmind Gyöngyösinek legnagyobb költői ereje, mindamellett, hogy e toldalékok jórészt ovidiusi reminiscentiák vagy épen fordítások, mint ezt az alapos összevetések kétségtelenné tették. (Rupp K. Egyet. Phil. Közl. 1891.) Ilyen kölcsönzések például: az I. részben *a hír lakóhelye* és *Cupido nyilainak leirása* (Ov. Metam. XII. és I.), a II. részben *Wesselényi levele Széchy Máriához* (Heroid. XVI. Páris lev. Helenához), a III-ikban *Páris és Heléna szerelme* (u. o.), az *Echo eredete s Narcissus szerelme* (Metam. III.), a *szerelem és vitézség* párhuzamba állítása (Libr. Amor. I. 9.) stb. Gyöngyösi t i. minden kinálkozó alkalmat felhasznál, hogy történetét antik diszítésekkel ékesítgesse. Akármilyen helyzetbe jussanak szereplői, mindjárt eszébe jutnak Ovidius hősei, kiknek példáját, hasonló helyzetét nyomban idézi. Különösen kedvesek előtte Páris és Heléna, Demophon és Phyllis, Byblis és Caunus, Pyramus és Thisbe, Theseus és Ariadne, Jason és Medæa, Ulysses és Penelope, Hero és Leander, Dido és Aeneas stb., kiknek Ovidiusból ismert történeteire lépten-nyomon hivatkozik. Ezek mellett egész természetes, hogy nagy számmal fordulnak elő Ovidiusból vett képek és hasonlatok s egész kifejezések. Ma olvasva, ezek idegenszerűségek s olyanformán hatnak, mint valami szép épület túlságos barokk-diszítése, fölös czifrázata. De akkor — épen a barokk-ízlés divatában — más hatással voltak. Az iskolázott emberek az efféle klasszikus reminiscentiákat még jóval később, egész Berzsenyi koráig, korántsem nézték plágiumnak, hanem mint kedves ismerősöket üdvözölték, melyek a költő «tudományáról» tanúskodtak.

De ha dicsérték is e «poétai tudományt», Gyöngyösi

nem ezeknek köszönhette népszerűségét és költői dicsőségét, hanem első sorban azoknak a lyrai helyeknek, színes leirásoknak és szárnyaló elmélkedéseknek, melyekben a költő könnyen lobbanó lelke tüzet fog a tárgytól, s ekkor felgyúlt képzeletében a szó képes formát ölt, hévvel ömlik ajkáról az új fordulatokban gazdag, rhythmikus nyelv. Ebben a tekintetben Arany is a legnagyobb elismeréssel adózik neki. «Gyöngyösi — úgymond — bármily gyönge mint elbeszélő, az alanyi hévömlésben ma is valódi költő. Egyes emotióit bátran tehetni Balassi Bálint egy-egy darabja mellé, sőt az újabb nyelv, nagyobb előadási ügyesség által föléjök is». Ilyenek azok az elmélkedések, hangulatok és leirások, melyeket maga mond el, s azok az érzelmi nyilatkozatok is, melyeket személyei szájába ad, majdnem mindegyik egy-egy önálló költemény, melyet csak az alkalmiság fűz az elbeszéléshez, pl. az I. részben *a pártoskodás ellen* írt szózata («Oh az régiektül...»), a II-ikban *a hajnal leirása* («Az üdő éjjeli...»), Wesselényi szerelmi epedése *a fecskéről vett gyönyörű képekben* («Nem kívánnám én is . . .») vagy *udvarlása Mária előtt* («Mint a nyilas járván . . .») s még számos kisebb, egy-két sorra vagy versszakra terjedő hely, melyek Gyöngyösit mint első rangú lyrai tehetséget mutatják be.

Tárgya és feldolgozása, fogyatkozásai és jelességei tekintetében méltó párja a *Murányi Vénus*nak a *Kemény János emlékezete,* melyet mintegy tíz évvel később írt. Mikor ugyanis az özvegy nádornétól Bécsben elválva hazatért és ügyvédkedett, néhány évig olyan nyugalmas élete volt, melyhez hasonlót csak első alispánsága után élvezett újra. Nagyon valószínű tehát, hogy a *Murányi Vénus* sikerétől lelkesítve, akkor írta *Kemény János emléke-*

zetét s így ez lehetett az a költői munka, melyet 1674 őszén a munkássága iránt érdeklődő Koháryнak elküldött. Megerősítik e föltevésünket: a költemény bekezdő sorai, melyekben első (nyomtatásban még egyedül ismert) munkájára hivatkozik, és az Apor Istvánhoz intézett ajánló levélnek az a megjegyzése: «Jutott eszemben, hogy volnának nékem az feljebb *már régen elmúlt esztendőkben* Kemény János dolgairúl írott valamely verseim, melyek *oly helyre kerültek volt,* azhonnét nehezen lehetett megént kezemhez szerzenem», többszöri sürgetésre s ekkor is igen elrongyolva és hézagosan. Azóta tizennyolcz esztendő múlt el, mely idő alatt Koháry hosszabb ideig börtönben volt, írásai s egyéb javai sokfelé hányódtak, többfelé olvasták, sőt le is másolták, nem csoda, ha e hányódás közben elrongyollott és megcsonkult a Gyöngyösi eredeti kézirata. Ezért öreg korában (1693), midőn a munkát sajtó alá készítette, az «elrongyollott első írás (másféle) töredékiből újabb leírással kisebb rendbe vette». Mint ilyen újra feltámasztott munkáját nevezte aztán főczímében: *Porábúl megéledett Phoenix*nek.

A költemény tárgya és motivumai hasonlítanak a *Murányi Vénuséi*hoz. Kemény is özvegy (mint Wesselényi), választottja is az (mint Széchy Mária). A szép és gazdag Lónyai Anna még el sem temette első férjét, Wesselényi Istvánt, már elküldi hozzá Kemény a maga követét, szolgálatai ajánlásával. Nem kell ugyan murányi sziklavárat bevenni, de a bánatos özvegy szívének keservén ő is csak állhatatosságával győzedelmeskedik, s végre jegyet váltanak. (Eddig tart az első könyv.) Mielőtt azonban nőül vehetné Annáját, II. Rákóczi György megindítja a szerencsétlen végű lengyel hadjáratot. Kemény, mint fővezér, nem

maradhat otthon. Az erdélyi hadak némi sikert is aratnak, de aztán a török rájuk küldi a tatár kánt, s Kemény a sereg nagyobb részével tatár rabságba esik, honnét Anna hűsége csak temérdek aranyon tudja kiváltani. Siet haza s még aznap megtartják az esküvőt. (Eddig a második könyv.) Kemény két évig boldogan él, de a haza állapota ismét harczba hívja: Rákóczi halála után fejedelemmé választják, s Kemény német segítséggel igyekszik Barcsait és a törököt kiűzni Erdélyből, de a nagyszőllősi harczban életét veszti.

Im ez is egy híressé vált szerelmes pár históriája, egykorú történet, melynek főrészét, a lengyel hadjáratot és a tatár rabságot maga Kemény leírta. Ez a rész s főkép a rabságba jutás, melynek elbeszélését egy onnét hazaszabadult vitéz szájába adja a költő, nemcsak az események előadásában, de a kifejezésekben is annyira egyező Kemény irásával, hogy nyilván ez szolgált forrásul Gyöngyösinek. A történet egyéb részeiről, különösen a Kemény fejedelemsége idején esett dolgokról szintén alaposan értesülhetett a nádori udvarban s később másutt is. De Gyöngyösi — mint az olvasóhoz intézett utószavában híven beszámol eljárásáról — «a poézist is követve», a történetet ezúttal is szaporította «*holmi régi fabulás dolgoknak, hasonlatosságoknak* és másféle *leleményes toldalékoknak közbenvetésével*, a kik nélkül is a história és abban lévő dolgok valósága végben mehetett volna ugyan, mindazonáltal *azoknak nagyobb ékességére és kedvesebb voltára nézve* inkább tetszett azt az említett dolgokkal *megszínlenie*, mint azok nélkül *Tinódi Sebestyén módjára csupán csak a dolog valóságát fejeznie ki a versek együgyüségével.*» Ez a vallomás kiegészíti a *Murányi Vénus*ban

mondottakat s teljesen megvilágítja Gyöngyösi egész költői eljárását. Tinódi a régi magyar költői hagyományt képviseli, mely az egykorú históriák énekesétől első sorban történeti hűséget követelt; e hagyománynyal Gyöngyösi már szakítani törekszik. Érezte, tudta, hogy a történeti anyag «ékesebb és kedvesebb», más szóval gyönyörködtetőbb, költőibb lesz, ha azt feldiszíti, a részletekben kiszínezi, tetszetősebbé teszi. Ekként Gyöngyösi a régi históriás énekmondást a széphistóriák modorában tudatosan fejleszti és képezi tovább, s ebben van egyik főérdeme.

Azok a «fabulás dolgok, hasonlatok és leleményes toldalékok» itt is ugyanabból a forrásból kerülnek ki, mint a *Murányi Vénus*ban. A föntebb elsorolt ókori szerelmi történeteket alkalmilag itt is beszövögeti, sőt újakkal toldja meg. Lónyai Annának még a jegygyűrűjébe is Thisbe s a bánkodó Ariadne van bevésve; tyrusi szövetből készült jegykendője négy sarkába is mythologiai jelenetek vannak kivarrva. Mind a jelenetek, mind a kivarrás gondolata külön-külön megvannak Ovidiusnál (Metam. III. és VI.), csakhogy más kapcsolatban és történetben. A vadászatra induló Kemény János kutyáinak leirása (néhánynak neve is) sokban hasonlít az Actæon kutyáinak rajzához (Metam. III.); sőt az egykor méltán csodált echós versnek (II. r. VI.) mintája is feltalálható Ovidiusnál (Metam. III.), csakhogy Gyöngyösi a rabságban búslakodó Kemény vigasztalására sokkal leleményesebben tudja felhasználni az Echo visszahangzó, de ellenkező értelmű feleleteit, míg Ovidiusnál a tartalom is más, s ugyanazok a szók visszhangzanak. Kemény János levele Annához s ennek válasza tartalmilag szintén nem egyezők Ovidius-

nak egyik heroidjával sem, de ezek hatása mégis észrevehető rajtuk: az epedő szerelemnek ugyanaz a lángolása és gyöngédsége, kifejezésbeli csínja és választékossága jellemzi Gyöngyösi leveleit is. De tud teljesen eredetit adni a maga erejéből is; mennyi szín, milyen változatosság, mennyi elevenség van például a *török seregek leirásában* (III. k. 3. r.) s mily páratlanul remek a *bilincsek kovácsolása* (II. k. 3. r. «Gyűjtnek azért öszve...»), melyet Dugonics és Arany is annyira magasztaltak, továbbá a *gerliczék búsongása* (II. k. 4. r.), az *idő télre fordulása* (III. k. 5. r. «Már a Boreásnak...»), vagy a *nagyszőllősi ütközet* drámailag élénk rajza Kemény halálával (III. k. 6. r.). Ezekhez járul az a sok kisebb, egy-két versszakra terjedő lyrai részlet, a szerelmi érzés epedése és öröme (mily szép pl. Wesselényi üdvözlése Máriához és Lónyai Anna örömrepesése a hazaérkezett Keményhez), az élettapasztalatok aphoristikus közbeszövése (pl. a békességről, vitézség- és hírnévről, az emberi élet mulandóságáról, a pénz hatalmáról, a szerelem csudás erejéről stb.), melyek közvetlenségökkel és igazságukkal méltán megkapták és annyival inkább meghódították a közönséget, mert az érzelmi költészet élvezetétől századok óta megfosztotta a régi egyházi tilalom. Ezek együttvéve mindenesetre szintén nagyban hozzájárultak Gyöngyösi költészetének megkedveltetéséhez. Ezekre czélozva mondotta Arany, hogy «Gyöngyösi alapjában, lyrai költő volt», s így is hatott korára, mert «ő elbeszélés álarczában a lyra hiányát pótolta».

Költőileg bármily becsesek e «toldalékok», mint kitérések gyakran megakasztják az események folyását és kerekségét. Pedig nem lehet mondani, hogy Gyöngyösinek

ez iránt semmi érzéke se lett volna. *Kemény János* III-ik könyve (Kemény J. fejedelemségének története), hol aránylag kevés a kitérés, az elbeszélésnek helyenkint szinte drámai gyorsaságával és a leirások élénk szemléletességével az ellenkezőről tesz bizonyságot. A cselekvényalakításnál megelégszik a tényekkel s elhanyagolja (talán észre sem veszi) a bonyolításra alkalmas motivumokat: minők pl. a *Murányi Vénus*ban Széchy Máriának elégedetlensége rokonaitól való mellőztetése miatt, Wesselényi első feleségének álomlátása s a tót pásztor jövendölése a halászatra induló Máriának; vagy pl. *Kemény János*ban a vénülő Censabria (anagrammával: *Barcsai Anna* neve, mint egyik kézirati példány megjegyzi), ki Keményt ennek tudta nélkül szereti, de ennek semmi befolyása sincs a cselekmény további szövésére. Gyenge oldala Gyöngyösinek a jellemzés is; hőseit inkább külsőleg jellemzi, apróra elmondván származásukat, a cselekvény keretén kívül eső szereplésüket stb. A jellemzésnél ép oly kevéssé körültekintő, mint a cselekvény-alakításnál; személyei többször következetlenek és nem különböznek egymástól egyénítő vonásokkal, a miben Zrinyi oly nagy mester; Wesselényi és Kemény, Széchy Mária és Lónyai Anna alig különböznek egymástól. Egy-egy hely azonban itt is azt mutatja, hogy Gyöngyösi nem volt érzéketlen az ilyen egyénítő vonások iránt; mennyi gyöngédség és lovagiasság van például Wesselényi viselkedésében, midőn Máriával s a várban Évával találkozik, milyen makacs kitartás vezeti czélja elérésére való törekvéseiben, s mennyi erély és bátorság a várőrség lefegyverzésében; Keményben mily nagy a kötelességérzet és hazaszeretet, midőn előbb menyasszonyát, utóbb

családi boldogságát elhagyva, csatába megy, s míg ő Rákóczit oly meggyőző rábeszéléssel szabadította meg a tatár rabság veszedelmétől, maga Teleki szavára nem hallgatva, mily elszánt bátorsággal száll harczba a törökkel, s mily hősiesen harczol egymaga egész csapattal, míg csak el nem borítja a sokaság.

Gyöngyösi népszerűségének azonban talán legközvetlenebb eszközlője: páratlanul szép költői nyelve és gördülékeny verselése. Ha elődei, sőt kortársai nehézkes, darabos nyelvével, döczögős verseivel és kezdetleges rímeivel összehasonlítjuk az övéit, akaratlanul támad elénk a kérdés: honnét ez az édes szavú ömlengés, a szebbnélszebb hasonlat, gondolat és kifejezés? Honnét vette, kitő tanulta? Kétségkívül ebben is Ovidius volt a mestere, kivel érzületben, gondolkodásban annyira rokon, hogy eltanulja hangját, kifejezésmódját, s aztán a maga legsajátabb eszméit, hangulatait, szemléleteit mesteréhez hasonlóan, mégis eredetien tudja kifejezni, nyelvünk régi szépségeit egész sereg új fordulattal és költői szólammal gazdagítva. Ime néhány mutatvány: Széchy Mária —

Mint szép Semiramis nyugszik az ágyában,
Játszadoz az szellő kinnfüggő hajában,
Napkeleti klárist látnál a nyakában,
Rózsák mosolyognak gyenge orczájában.

Lónyai Anna, mikor elpirul:

Olyan mint az gyenge papirosnak teste,
Kin innét is látni, ha ki túl mit feste.

A *Murányi Vénus*ban (II. r.) a hajnalt így festi:

Az üdő éjjeli gyászát levetette,
Piros hajnalszínben magát öltöztette

Szép arany hajait rózsákkal hintette,
S reggeli szellőnek folyni eresztette.

Kemény Jánosban pedig (I. k. 2. r.) az éjtszakát ekkép:

Hallgat a setét éj csendes füleléssel,
Nyugosznak az alvók lassú pihegéssel,
Még a furcsa Hír is jár gyengébb lépéssel,
Mint nappali üdőn, s lassúbb csevegéssel.

Anna jegygyűrűjének:

Küszködnek kövei az égi tüzekkel,
Dúlják azokat is ragyogó fényekkel.

Mikor Kemény és Anna először találkoznak:

Mint tüzektűl pirult éjjeli üdőnek,
Vagy nap sugáritúl sebesült fölhőnek:
Személye olyan színt vészen mindkettőnek.

A hasonlatok és ellentétek s a rövidséggel festő élénkség számos példáiból is hadd álljon itt pár sor; pl.:

Örömest rózsákot szedne orczájárúl,
S klárist szakasztana kedves ajakárúl. (M. V.)

Anna leveléből:

Engemet reméltetsz; magad vagy kétségben,
Nékem hajnalt hirdetsz: ülsz magad éjfélben.

Az emberi élet:

Mint a kinyílt rózsa, ideig tart szépen,
Megvadúl azután s kóróvá lesz épen.

Bíznánk, nincsen kihez, futnánk, nincsen hova,
Mennénk, nem mehetünk sem ide, sem tova. (K. Jt.

S mennyi sok szép és új jelzőt, a mindennapitól eltérő költői kifejezést használ, mint: gondos elme, szivevágyott

szép, reménség-nevelő hír, kedvevágyott jók, hajak-őszítő üdő, habhozó szelek, vérrel izzadt tőr, kölyke-vesztett tigris, gondos kétség, éltünk szomjuhozó hely, Murányba a madár is szárnya-fáradva jár, W. kétségben habzik, fölyhőket szaporít fohászkodásával, fárasztja elméjét nagy gondja habjában (a *Murányi Vénus*ban); tanácsos elme, gondos éjtszaka, habzó gondolat, hintós méltóság, kedvetlen köd (szomorúság) fedi világodat, (máskor: gyásznak köde), hamar sarkú szerencse, essőző szem, madarakkal ingó fák, hajnalló orcza, egeket ostromló szíves ohajtás, (Pyramus) tulajdon vérének borúl bíborában, tapsoló szív, háborúlt kedvhabja, sebhelylyel völgyes (orcza) stb. (a *Kemény János*ban). Milyen erőt tud adni a kifejezésnek az inversiókkal (legtöbbször a mondatkezdő kötőszó és vonatkozó névmás hátravetésével), pl.:

Élek, asszonykámnak ha jó kedve talál,
Veszek, kegyessége ha mellőlem eláll.

Oly biztatásodat mikor végre látod. Mint magában, vétket elébb talál másban. Feljövő sugárit melynek ha nézhetem. A császárnak nőtt fel s tanult udvarában, stb. — S mily játszva alkotja szebbnél-szebb szójátékait: A színt is színnel színli s fedezgeti. Kedvesinek kedvvel kedveskedik. Nincsen oly finnyás kény s oly kényes finnyásság. A vigyázó elme s elmés vigyázóság; ilyen az Annánál követségben járó Décsei enyelgése (I. k. 5. r.: «Nemcsak Hadadig kell . . .) s ilyen a már említett echós vers is (II. k. 6. r.) egész terjedelmében. Milyen tudatosan él a legmerészebb kifejezésekkel, mily bátran és jellemzetesen használja a régi és tájszókat (*megkajonolja* az irigység, tenger *morotvája*, kezéhez *békéilik*, *ropja* módos

tánczát, a gerlicze *bulyikló* torka, *tölfa, csörtölőzés, kástélyos, semlyék* stb.), mint rövidíti meg a hosszú képzős szókat vagy alkot újakat (*folyam* és *folyamat, előmenet, futam, futamtat, villámás, futamat, futos, hibál, fogyat, kétli, hidlotta* jegével, vala oly *bizom*ban, *aggasztal* stb.), egyszóval mint újítja meg költői nyelvünket: annak egész elméletét maga megírja a *Kemény János emlékezeté*hez fűzött utószavában. A «versek cadentiája kedviért», mint mondja, de voltakép a kifejezés ereje- s tömörségének fokozása végett — attól sem riad vissza, hogy idegenszerűségeket (latinos szerkezeteket) használjon, különösen az át nem ható igék tárgyas ragozásával, mint: Örül az nem várt alkalmatosságot, az égropogást félik, az erdőt hágják, szivet vegyen, szivet nevel (bátorít), az falt általülte, Bellona sisakját kevés a ki vágyja stb.

Sokat lehetne még Gyöngyösi erős rhythmus-érzékéről, hangzatos ütemeiről, csengő rímeiről is mondanunk, de erre elég rámutatnunk, szebbnél-szebb példával minden lapján találkozunk. Ismételve dicsért szép leirásain és lyrai helyein kívül főkép nyelve újszerű bájának és versei tökéletességének köszönhette költői hírnevét, azt a dicsőséget, hogy ezekben nemcsak minden kortársát felülmúlta, hanem egy század múlva is utólérhetetlennek tartották. Költői nyelvünk fejlődésére bizonynyal oly művelő hatással volt, melyet mindig hálával említ az irodalomtörténet; műveit ma is haszonnal forgathatják költők és nyelvbúvárok, és gyönyörűséggel a nagyközönség is.

Budapest, 1905. január 29.

Dr. Badics Ferencz.

MÁRSSAL TÁRSOLKODÓ

MURÁNYI VÉNUS

AVAGY ANNAK EMLÉKEZETE: MIKÉPPEN AZ MÉLTÓSÁGOS GRÓF HADADI WESSELÉNYI FERENCZ, MAGYARORSZÁG PALATINUSSA, AKKOR FÜLEKI FŐKAPITÁNY, AZ TEKÉNTETES ÉS NAGYSÁGOS GRÓF RIMASZÉCSI SZÉCSI MÁRIA ASSZONYNYAL, JÖVENDŐBELI HÁZASSÁGOKRUL VALÓ TITKOS VÉGEZÉSE ÁLTAL CSUDÁLATOSKÉPPEN MEGVETTE AZ HÍRES MURÁNY VÁRAT.

IRATOTT UGYAN AZ Ő NAGYSÁGOK KOMORNIKJA

GYÖNGYÖSI ISTVÁN

ÁLTAL.

NYOMTATTÁK KASSÁN, 1664. ESZTENDŐBEN.

AZ ÉN KEGYELMES URAMNAK,

MÉLTÓSÁGOS

GRÓF HADADI WESSELÉNYI FERENCZ

ÚRNAK,

Murány várának örökös urának, Magyarország palatinussának, kunok birájának, aranygyapjas vitéznek, nemes Gömör és Pest, Pilis, Solt vármegyék főispánjának, az felséges Leopold római császár és Német-, Magyar- s Csehországok királyának belső tanácsának s komornikjának és Magyarországban helytartójának

ÉS KEGYELMES ASSZONYOMNAK,

TEKÉNTETES ÉS NAGYSÁGOS

GRÓF RIMASZÉCSI SZÉCSI MÁRIA

ASSZONYNAK,

az ő nagysága szerelmes házastársának,

Ő nagyságoknak

egésséges hosszú életet

kévánok alázatossan.

Cicero a históriát *Testem Temporum, praeteritorum memoriam,* üdők bizonyságának s az elmúlt dolgok emlékezetének nevezi; nem is méltatlanúl: mert ha az elmúlt régi üdőköt, s azokban viselt dicsíretes dolgokot az históriáknak bizonyságábul, s azokra emlékeztetésébül nem tanulnánk: mind szemeink vakok, mind füleink süketek volnának azoknak tudásában. Nem tudnánk sem macedoniai Sándornak szerencsés hadakozásit, sem trójai Hectornak nevezetes vitézségét, sem római Scipiónak hazájáért való nagy cselekedetit, sem mások dicsíretessen viselt dolgait említeni. Az históriák az érdemessen viselt dolgokot, azoknak viselőinek halálokkal is, nem engedik elenyészni; hanem azokból költ szép híreket, neveket, eltemetett testeknek, bérekesztett sírjoknak fogságábúl is szabadulásra hozván, világszerte szerént dicsíretessen repültetik.

Melyre nézve az dücsőség-ohajtó görög és római hajdaniság oly szorgalmatos volt, az dicsíretessen viselt dolgok emlékezetének örökös megmaradásra való gondjaviselésében, hogy nem volt semmi oly érdemessen cselekedett apró dolgocska, az melyet halált nem ösmérő krónikákban, örök emlékezetre dicsíretes bő irásokkal leábrázolván, azok viselőinek holtok után is, az feledékenségnek gyilkossága alá engedett volna vettetni, tudván azt, hogy életünk utolsó határához vitetvén, minden egyebek elmaradandók tőlünk, az egy jól viselt dolgainknak emlékezete, az ki holtunk után is követ bennünket.

Omnia dum pereunt, comes est post funera Virtus.

Kegyelmes Uram! s Kegyelmes Asszonyom! A murányi dolgokban való Nagyságtok nagy cselekedetihez hasonlót nem sokat esmértek az hajdani esztendők is, melynek jóllehet még most dicsíretes emlékezete másképpen is eleven sokaknál; mindazonáltal, mivelhogy nincsen semmi oly nagy emlékezetű cselekedet, az melyet, hallgatásban vévén, meg ne fojtson üdővel az feledékenség; hogy azért azon Nagyságtok örök emlékezett érdemlő cselekedete is, a mostani azont viselő nyelveknek szava elállásával megnémulást vévén, jövendőben az feledékenségtül örökös hallgatás alá ne vettessék, sőt inkább mint Phœnix porábul Nagyságtok rothadandó teste koporsójábul is életre keljen: igyekeztem azt lassu elmémnek érkezése szerént ez én együgyű históriámnak magyar versekbül fűzött tollaival úgy szárnyaznom, hogy ha Didónak Aeneas szeretetiért, Párisnak Helenáért, Pyramusért Thisbének, másoknak másokért való dolgait, sírban szállások után, sok száz esztendőkkel éltetik az krónikák: azon Nagyságtok egymás kedvéért való cselekedete is, a következendő üdőknek messze levő határira repülvén, ottan is hiresüljön, ösmértessék, terjedjen, s éljen örökké, annak emlekezetét viselő históriámnak elevenítése által. Melynek magos voltát, jóllehet alacson elmém úgy nem érhette, az mint annak érdeme kévánta volna, s illendő ábrázolással pennám sem tudta leképezni, mindazonáltal az mint engedte az vékony értelem, s ahoz elégtelen készületem s alkalmatlan helyem, (mivelhogy nagyobb részrül úton, s sok értetlen csőcselék kiáltásával zajgó szállásokon írtam, Ovidius mondása szerént penig:

Carmina scribentes secessum et otia quærunt):

addig tóldoztam sokszor félbenszakasztott munkámot, hogy sokára mégis ujonnan felvett pennámmal dolgom végeig ballagtam; s mivelhogy az régi versek' csinálók írásábul úgy tanultam, holmi poetai költeményekkel is szaporítottam irásimot: Vénusnak és Mársnak tulajdo-

nítván az murányi dolgoknak szerencsés végben menetelét, de nem ok nélkül, mert az régiek az Vénust szerelem istenasszonyának, s Mársot vitézség istenének tartották, én is az Vénuson szerelmet, s Márson vitézséget értek írásomban; valóságos dolognak tartván, hogy ezen Nagyságtok cselekedete a Vénus és Márs, azaz szerelem és vitézség segedelme által mentek végben, az vitézséget az szerelem, az szerelmet az vitézség bátorítván, amaz vers szerént:

Mars animare solet Venerem, Venus inclyta Martem;

az honnét *Márssal társolkodó Murányi Vénus*nak neveztem munkámot is; mely ha másképpen nem érdemes is, mindazonáltal: minthogy Nagyságtok örök emlékezetet érdemlő hírét s nevét viseli, nem úgy együgyű munkámot, mint magok dolgának szép emlékezetét tekintse kegyes szemmel, és vegye jó neven érdemetlen szolgájátul.

Költ az stubnyai hévvízben Boldog-Asszony havának 27. napján, 1664. esztendőben.

Nagyságtoknak legkissebbik szolgája

Gyöngyösi István.

ELSŐ RÉSZ.

Rend szerént jegyezzék egyebek versekben
Óriások dolgát az régi üdőkben;
Az istenek ellen esvén irigységben,
Minémü harczokat tartottak az égben.

Sokféle próbáit írják meg Jásonnak,
Veszedelmes útját s csudáit Colchisnak,
Honnét tanácsábúl Medæa asszonynak
Elnyeré az gyapját aranyas báránynak.

Az Ida hegyének hives erdejében
Pallas, Juno, Vénus, Páris eleiben
Mint gyöttenek, s állott ő itíletében:
Ki közöttök első ékes termetében.

Vénust egyebeknél szebbnek mint itilte;
Azután Helenát magának mint nyerte,
Vitorlás gályákon Trójában mint vitte,
Szép hazáját s magát ezért mint vesztette.

Hercules az poklot miképpen feltörte;
S miképp Proserpinát ottan is kereste,
Az ajtón ugató Cerberust megölte,
Az egeket emelni Atlast segítette.

Egyéb nagy dolgokot ki mint cselekedett,
Dido Aeneással mint szerelmeskedett,
Mennyi bal szerencsét Ulysses szenvedett,
Circe énekével miként tündérkedett.

Mások mindezekről, mint tetszik, írjonak,
Elméjekkel, az mint akarják, játszszonak;
Nem bánom, Dædalus szárnyain járjonak,
S bölcs találmányokért zöld laurust várjonak.

Más én hivatalom, az melyet forgatok,
Kikrül mások írtak, azokrul hallgatok.
Erős Murány felé elmémvel hágtatok,
S annak dolgairul verset koholgatok.

Miként Wesselényit Cupido sebhetvén,
Szécsi Máriával szerelemben ejtvén,
Titkos szerelmeket okossan követvén,
Megvették az Murányt, jó módját keresvén.

Músám! Parnassusbúl ki régen távoztál,
S Pegasus forrástúl messzére szakadtál,
Ha még valamit tudsz, az mit ott tanultál,
Láss azért munkádhoz, melyet felvállaltál.

Melyre adj, Apollo, kévánt segedelmet,
Énekelje Músám úgy ezt az szerelmet,
Hogy, az kik ez által vettek győzödelmet,
Találjon azoknál jókedvet s kegyelmet.

Az mint az gyors üdők szárnyakon repűlnek,
Néha békességes napokkal derűlnek;
Néha országrontó hadakkal zendűlnek,
Hol egyre, hol másra, változva kerűlnek.

Ellenkező dolog háború s békesség,
Nem külömben mint az hideg és melegség,
Békességgel épűl az termő mezőség,
Pusztúl s prédáltatik, támadván ellenség.

E pedig születik egyik az másikbúl,
Az háború támad az csendes napokbúl.
Ered az békesség kóborló hadakbúl,
Mint napok az éjbül s az éj meg azokbúl.

Így magyar koronánk bécsiekre kelvén,
Római felség is azokra terjedvén,
S azt Ferdinánd néven harmadik viselvén,
Rákóczit az Erdély uralván s tisztelvén, —

Midőn az esztendő ezer számon menne,
S ahoz hatszáz után negyvenhatot tenne,
Birodalma alól az télnek kikelne,
S virágos tavasztul megújulást venne:

Az békesség (minthogy talám régen nyugszik)
Ímé az Rákóczi Györgytől terhben esik,
S tőle nem reménlett háború születik,
Ferdinándra s reánk hada készíttetik.

Lát hamar dolgához: fegyvert köszörűltet,
Lobognak az zászlók, sok hadakat gyűjtet,
Minden urat s nemest s szabadost felültet,
Számos hadaival Tisza felé léptet.

Az mely tágosság van az ég s az föld között,
Lakóhelyt magának az Hír ottan szerzött,
Füle előtt semmi ugy el nem rejtözött,
Az melyet megtudni innét nem érkezött.

Kinyílt ablak s ajtó, háza épűleti,
Az kikkel világos minden rész szegleti.
Éjjel s nappal nyitva, bé sem rekeszteti,
Hol mi dolgok esnek, onnét fülelgeti.

Szabad gyövés s menés van itt mindeneknek,
Zsibongnak nyelvei sokféle népeknek,
Mint mikor rajzása indul az méheknek,
Vagy az könnyű szellők erdőkön sietnek.

Külömb-külömb újság s dolgok hirdettetnek,
Igaz hír hamissal egyben kevertetnek.
Ehez többet adnak, attul elvétetnek,
Falun- s városonként sokfelé vitetnek.

Honnét elmulandó öröm gyakran árad,
Néha haszontalan búban az szű fárad:
Mert nincs úgy az dolog, az mint az hír támad;
Az holott nedvest mond, ott gyakorta szárad.

Újsággal nő az hír, s azzal gyarapodik;
Valamellyre megyen, bővűl s szaporodik;
Gyors szárnyon jár s siet, nemcsak nyomakodik;
Kin sok örül s vígad, sok meg szomorkodik.

Alkalmatosságot azért most is lele,
Furcsasága szerént gyars szárnyat emele.
Erdélyi újsággal lévén szája tele,
Az Hír sietséggel Tiszán általkele.

Kin felzendül az föld, s pártütések esnek,
Az újság falati édes mézül tetsznek,
Királyához marad hűsége kevesnek,
Rákóczi György mellé szaporán sietnek.

Híre után hamar érkezik maga is,
Várják az vármegyék s Kassa varossa is.
Végtére országunk maradt kis rongya is
Tékozlatik, s lobban sok helyen láng(j)a is.

Veszni tért kis hazánk! forgasz mely sok koczkán,
Hányfelé vetett már a szerencse sarkán!
Hol egy ellenségnek, hol másnak vagy markán,
Régi szép épséged mely miatt áll csonkán.

Oh az régiektül elfajzott nemzetség!
Híredben s nevedben korcsosult nemesség!
Miolta köztetek nincs az egyenlőség,
Ily rútúl azolta prédál az ellenség.

Az meddig egy szívvel fogtál magyar fegyvert,
Volt-e oly nemzetség, mely tégedet megvert?
Kardod minden ellen diadalmason nyert.
Sok préda s nyereség lábad előtt hevert.

Hol az szép hír s név, sok adó s nyereség?
Kit elődben rakott sok holdolt nemzetség,
Vagy harczokon adott az győzött ellenség,
Mind elprédálta azt az egyenetlenség.

Tedd férre, nemzetem! ezt az délczegséget,
Mint régen, kövessed az egyenlőséget.
Ne fogyasd magadot, találsz ellenséget,
Ki majd ránt nyakadban siralmas inséget.

Hijában, megrögzött az vad erkölcs benned,
Az újságok nélkül nehéz már ellenned.
Noha hasznosb volna ezt is férre tenned:
Mert végre is ezért kell veszélyre menned.

Az egyenetlenség ártalmas mindenben.
Gyükeret szakasztott sok győzedelmekben.
Sokak, még egyesek voltak idejekben,
Gazdag szerencséjek épűlt mindenekben.

De délczeg erkölcsök mihelt férre rugott,
Ez egygyel tartotta, amaz máshoz fogott:
Az egyenetlenség forralt olyan lugot,
Kitül végre soknak füle jajra zugott.

Régen Rómát hitták világ asszonyának,
Holdult is sok nemzet nagy birodalmának.
Vad Scythiáig nyult széle hatalmának.
Ki tudhatja számát sok diadalmának?

Egyes erkölcsében esvén végre vadság,
Mihelt sokfelé vont az akaratosság,
Oly változásokat fajzott a sok újság:
Hogy majd pad alá hullt az régi méltóság.

Nem nevel semmi jót az újságkövetés.
Szűmaró s félelmes, gonosz az pártütés.
Mégis oly vágyott s moh ehez az ügetés.
Mintha volna minden jótermő ültetés.

Az állhatatlanság nagy szűhez nem illik,
Gyenge épület az, mely hirtelen omlik,
Lásd az erős tölfát, elébb öszveromlik,
Ostromló szelekre hogysem mint meghajlik.

Nem nemes elme az, mely mindjárt változik.
Akarmi szélre is nádként ingadozik.
Ott tisztul az arany, hol az tűz lángozik,
A rózsa is tövis között virágozik.

Az nagy szű, ki előtt az böcsüllet forog,
Inkább halált kéván s belőle vér csorog,
Hogysem tántorítsa valami olly dolog,
Ki becsülletivel ellenkezik s morog.

Szűk most ez az jóság s vagyon csak kevésben:
Férre rugó erkölcs szorult fúrt fejekben,
Az egyenetlenség vert fészket szivekben,
Mint hold fogyta s tölte változik mindenben.

Igaz királyunknak alig volt más hive,
Az egy Wesselényi tökélletes szive:
Az ki meg nem bomlott, mint cséppel az kive:
Hanem ura mellett nagy terheket vive.

Füleki főtisztet ez akkor visele,
Holott vitézsége szép szárnyat nevele,
Ki dicsíretes hírt felőle emele.
Jó hire- s nevével egész ország tele.

Vala felesége Bosnyák-nemzetségbül,
De élte fonala legjobb idejébül
Szakadván az irigy Parcáknak kezébül,
Más világra kele lelke a testébül.

Özvegy életben van, de otthon nem henyél,
Hanem mezőt kéván s szokott próbákra kél,
Katonakenyérrel, mint régen, most is él,
Mint éh ráró prédát, ellenséget szemlél.

Mintha maga volna Bellona dajkája,
Úgy megtanította Mársnak oskolája.
Valamelyre fordúl haragos szablyája,
Úgy forog kezében, mint mennykő szikrája.

Nem szánja életét, fárad hazájáért,
Második Curtius megmaradásáért.
Egeket érdemel jeles próbájáért,
Mint régen Hercules sok viselt dolgáért.

Madaraknak sólyom gyars elverésében,
Az mint az karoly is fürjek ölésében,
Vidám az keselyű napra nézésében,
Illy az ellenségnek Ferencz győzésében.

Az lova Pegasus, maga Hector rajta,
Mint sas az darvakot, sok pogánt úgy hajta.
Földhöz veré tőre, kit el nem szalajta,
Sok kötött ellenség kezében ohajta.

Vállaiban Atlás, Hercules szivében,
Nyelvében Ulysses, Antenor eszében,
Szerelmében Páris, Titán személyében,
Házánál Pylades, Achilles mezőben;

Értéke kővárak, úrirend nemzete,
Ideje legjobb kor, vitézség élete.
Erkölcse jó példa, deliség termete,
Dolgai gyorsaság s ráró tekintete.

Hűsége állandó s igaz királyához:
Van az egész felföld Rákóczi pártjához,
Nincs más, az ki látna királya dolgához,
Az egész terh szálla csak az ő vállához.

Mert minden erejét Rákóczi hadának,
Mint Atlas nagy terhét az egek súlyának,
Egyedül tartotta s úgy szolgált urának,
Az még az több hadak Fülekhez jutának.

Eszterházy Miklós, amaz hazánk fénye,
Sok elesett szünek ébresztő reménye,
Kinek hazájával sok jótéteménye
Égig ér mint igaz áldozat temjénje, —

Vezette ezeket tanult értségével,
Akarván jól tenni kis nemzetségével.
Követi Ferencz is serény készségével,
S táborban száll véle szép vitézségével.

Minthogy úgy érdemli megpróbált virtussa,
Mezei hadaknak lesz generálissa,
Gyakran próbál, s vérrel izzad az pallossa,
Az vitézi névhez vagyon igaz jussa.

Végre hogy az hadak visszanyomulnának,
S hegyes Liptó felé lassan hágtatának,
Külömb-külömbféle rendeket szabnának,
Ily ordinantiát Ferencznek adának:

«Az mi szép s jó, ahoz könnyen nem juthatni.
Méh dongása nélkül mézet nem szophatni.
Az rózsát is tövis által szakaszthatni,
Savanyú íz nélkül édest nem tudhatni.

Próbált dolog nálad mind az só, mind az méz,
Viselt dolgaidra világ négy része néz.
Tudják: mit vitt végben az Wesselényi-kéz,
Kiknél híred s neved finum arany, nem réz.

Az böcsüllet lévén tárgya fegyverednek,
Nem futottad súlyát hidegnek s melegnek.
Csak szárnyat nevelhess jó híred s nevednek,
Tetszett java s sava egyaránt kedvednek.

Az felső országok tudják vitézséged,
Miként futamtattad gyakran ellenséged.
Tudja honnyodban is, s látta nemzetséged
Török ellenségtül vett sok nyereséged.

Érzi Eger, Hatvan, Szolnok, Vácz és Heves,
Fegyvered élétül hány török test eves:
Élet nélkül maradt miattad nem keves,
Kiknek nem kell többé a reggeli leves.

Ezek noha neved már is fönt repítik,
S jó emlékezettel mindenütt szépítik:
De az grádicst mennél magosban építik,
Az egekhez annál inkább közelítik.

Tégy te is még többet viselt dolgaidhoz,
S szögezz sebesb sugárt eddig nőtt szárnyadhoz.
Minthogy véred is van nagy állapotidhoz,
Kezdened kell megint új fáradságidhoz.

Eddig tett dolgaid véld arany gyürőnek,
Az következőköt szép adamáskőnek,
Ki, tetején ülvén kis kerekségének,
Kedvesb ragyogást ád gyürő szépségének.

Térj vissza Fülekre azért táborunktúl.
Az egész tartományt Kassáig Palánktúl
Reád bízzuk. Védzed ellenség karjátúl.
Erre légyen gondod legnagyobb azontúl:

Miként Murány várát megvegyed azoktúl,
Az kik elpártolván koronás uroktúl,
Rákóczi György mellé állottak várostúl,
Melynek nagy jutalmát várjad királyodtúl.

Ez lesz koronája több lett dolgaidnak,
Mint napkeleti kő zománczos aranynak,
Ebbül olyan szárnyat épitesz magadnak,
Dicsíretes névvel kik égig ragadnak.»

Engedelmességgel hallgatá ezeket.
A készség nem kéván sok ingerléseket.
Hányat nem sokára lovakra nyergeket,
Elkészíttet minden úti eszközöket.

Megindúlván, útját Breznóra rendelé.
S onnét az hegyeket mikor általkelé,
Szabott rendi szerént mégyen Fülek felé,
Murány miatt szivét nem kevés gond telé.

Erős hely az Murány s nagyhirű mindennél,
Nemcsak itthonn, hanem kinn is sok nemzetnél.
Azok is, kik jártak napnyugat- s keletnél,
Nem sokat szemléltek erőssebbet ennél.

Ezen az természet többet erősített,
Hogysem az kőmives munkája készített.
Körülötte olyan kősziklát kerített,
Melynek nézése is fejeket szédített.

Nem fél, hogy ellenség víja, s törettesse,
S az nagy kősziklákot golyóbis sérthesse;
Vagy alája ásott por rontsa s vettesse.
Nincs, az ki erejét fegyverrel győzhesse.

Ezt régenten hol egy, hogy pedig más birta,
Bástyáit, s falait ez s az is rakatta.
Végtére urait addig változtatta,
Hogy Szécsi György maga kezébe juttatta.

Ennek születése vala grófi ágybúl,
Bővült is értéke szerzett szép jószágbúl.
Híre s neve terjedt sok viselt dolgábúl,
Második Hector volt vitézi voltábúl.

Maradt, holta után, ennek négy leánya.
Éva az legkissebb, örögbik Mária.
Kata az harmadik, s második Borbála,
Melyeket mind úri szerencse talála.

Gróf Bethlehem István férje Máriának,
Illyésházi Gábor pedig az Évának,
Thurzó Ádám veszi Borbálát magának,
Listius János lén ura az Katának.

Máriát Bethlehem emelé Erdélyben,
Évát Illyésházi Trencsén vármegyében,
Viszi Borbáláját Thurzó Szepességben,
Listius az Katát Dunántúl Köpcsémben.

Idein elvála Borbála éltétül.
Bethlehem lelke is költözik testétül.
Metszetvén fonala Parcáknak kezétül,
S marad az Mária özvegyen férjétül.

Anyjok, ki eredett Homonnai-ágbúl,
S Mária nevet vett keresztvíz-mosásbúl.
Ura holta után, özvegyi voltábúl,
Két tiz esztendeig parancsolt Murányból.

Azonban ollóját Lachesis fordítja,
Athropos élete fonóját szólítja,
Végső szakadásra munkáját szorítja,
S halál árnyékával világát borítja.

Öltöznek leányi anyjok után gyászban.
Köztök Mária is van Magyarországban.
S lesz egyenlő osztály az sok gazdagságban,
Részesül mindhárom az erős Murányban.

Nem megvető dolga lévén Máriának,
Megént Erdély felé vesz utat magának,
Ugy, hogy véget vetvén ott való dolgának,
Viszont visszajőjön várában Muránynak.

Az mondott háború azonközben felkél,
Teli az utakot mindenütt sok veszély,
Jön s mégy az kóborló mint az csavargó szél.
Útra ereszkedni Mária retteg s fél.

De kénszeríttetvén szorgos szükségektül,
Noha retteg szive úti félelmektül,
Salvus passust vévén az fejedelmektül,
Készül mindazáltal, bucsúzik Erdélytül.

Az mint meg is indul rakott szekerekkel,
Teljesek az utak sűrő veszélyekkel,
Rémül gyakran szive új-új félelmekkel.
S irtja akadt útját pátens-levelekkel,

Kik Rákóczi Györgynek költenek nevével,
S hitelesek lettek rátett pecsétével.
Ha rátalálóknak retten félelmével,
Bátorítja magát ezek erejével.

Háború az üdő; jár s kél az katona,
Az ki, látván módját, örömest fosztana.
Esik szekerinél gyakor zenebona,
Maga verseng vélek, nincs más, ki szóllana.

Kiveszi levelét s adja elejekben,
Melylyel szúró szálkát ereszt az szemekben,
Nem mér kedvek telni várt nyereségekben,
Bántatlan elhadni sajnálják szivekben.

Tovább menvén, akad gyakran hasonlókra,
Kiknek is oly szándék forr akaratjokra:
Hogy reáüssenek az rakott hintókra,
Lesz ott is az levél szabadulásokra.

Az sok kóborlók közt csak Isten vezére,
Hogy mindene nem kél azoknak kezére.
Ült volt sok veszélylyel zajdult szerencsére,
Míg verekedhetett Murányban végtére.

Híve volt még akkor Murány az királynak,
S minthogy félelmétül hadaknak tartának,
Az atyafiak is mind ottan lakának,
Híres erejéhez mert ennek bizának.

Hanem Illyésházi elméje azonban
Császára hüvségén nem járván egy nyomban,
Az fejedelemmel traktál alattomban:
Nem tudván az többi semmit e dologban.

Minthogy legtöbb népe néki volt Murányban,
Bizván azért azok nem kevés számában,
Az több rész sem lévén kellő vigyázásban,
Murányt Rákóczinak adja hatalmában.

Budaházi neve vár kapitányának,
Melynek István nevet az papok adának:
Ki viseli tisztét porkolábságának,
Erre vette ehez nevét Boldizsárnak.

Illyésházi mellé ezek is állának,
S Rákóczi pártjára királytul hajlának,
S ahoz nagy hüvséget mindaddig tartának,
Okos Máriátul míg nem csalatának.

Hogy ezt visszavegye, bizzák Wesselényre,
Kiért (az mint mondám) gond szállott szivére.
Éjjel sem jön álom, busulván, szemére,
Ilyen gondolatok forrnak elméjére.

Erős Murány vára, kit ez világ csudál,
Mely meggyőzhetetlen meredekségen áll,
Hová az madár is szárnya-fáradva száll,
S ez világon hozzá hasonló kevés vál'.

Az ki oly magahitt magos erejében,
Akarmely nagy tábort szállíts ellenében,
Kérkedik: hogy fegyvert sem veszen kezében,
Meglátja: miképpen férkezel keblében.

Ezt szálljam-é én meg? s ez ellen forduljak?
Ezt vegyem meg? s ebben tegyek zsákmányt s dúljak?
Gondolatlan szándék! azért ha induljak,
Hogy hamar veszélyre hanyatt-homlok hulljak?

Mit ártok, ha ennek falait lövetem?
Az nagy kősziklákat meg nem törethetem,
Mi lesz, ha másféle praktikáját vetem,
Vigyáznak mindenütt, meg nem kerülhetem.

Hogysem gyalázatos kudarczot vallanom,
Jobb elmémvel mindjárt innét elszállanom,
Más olyan dolgokra hasznosan hajlanom,
Kikrül örvendetes hírt lehet hallanom.

Mikor ezt forgatja gondos elméjében,
S Murány dolga felől habzona kétségben,
Ihol az nemes vér felposdul testében,
Mint lobbantó olajt ha töltenél tűzben.

Elesett kedvével egyben háborodik,
Vállán lévő terhtül amaz iszonyodik.
Ez mivel mindenkor nagyra gondolkodik,
Végben vitelére szorgalmatoskodik.

Mond: Nem tud a munka lehetetlenséget,
Nem nyujthat semmi út olyan rögösséget,
Akarat munkával vetvén szövetséget,
Az melyen nem vehet győzedelmességet.

Kit az nemes erkölcs szárnyain emelget,
Alacson dolgokot megvét, s nem emleget,
Hanem magosra vágy, s olyakhoz közelget,
Kik, mint az láng, czélul függesztik az eget.

Melyek hírét s nevét embernek nevelik,
Mint repülő szárnyok magosan viselik,
Az koporsóbul is életre emelik,
Emlékezetivel sokak szája telik.

Nehéz ugyan, s rögös az böcsület útja,
Sok fáradság s munka szélit s hosszát futja.
De akkor ezeknek nincs neheze s rútja,
Ha pályája után tárgyát jól kaphatja.

Ilyekkel gerjedez az nemes vér benne,
Minden terhes munkát örömest felvenne.
Nagy Atlással akár eget is emelne,
Murány megvétében csak im módot lelne.

Mikor vad Boreas szeleit mustrálja,
S erejét, Eurussal küszködvén, próbálja:
Az mint ezek között tengeren az gálya,
Haboktul csapatván, helyét nem találja;

Vagy, mint játszóhelyen labda felüttetvén,
Mig leereszkedik, mindenütt lesetvén,
Ha kézre kél, egyrül másikra veretvén,
Ide s tova ugrik, nyugtát nem lelhetvén:

Így búsúlt elméje nagy háborúiban,
Hol egyre, hol másra tér gondolatiban.
Éjjel sincsen része kedves álmaiban,
Fárad s töri magát Murány dolgaiban.

Felejts(d) el. Mi haszna, ha módját nem leled,
Hogy ily versengéssel magadat terheled,
Hasznosb, ha ezekből elméd kiemeled,
S más könnyebb dolgokra kedvedet neveled.

Nem lehet; sőt inkább, mint koh előtt az szén,
Mely közzé az kovács szikrázó fúvót tén,
Egy fuvallásra is hirtelen lángot vén,
Végre vassal is bir, oly gyúladása lén:

Úgy ezt elméjébül nem hogy kirekeszti,
Sőt gyarapodásra szikráját ereszti,
Nagyobb-nagyobb gondját óránként gerjeszti,
S minden gondolatit Murányra függeszti.

Az márványkövekre az mely czimert metsznek,
Annak az béllegi hamarébb elvesznek.
Igazán az szűnek az melyek megtetsznek,
Bévett elméjébül mint azok kiesnek.

Végre, hogy igy fárad gondos elméjében,
Szives ohajtása felhat az nagy égben,
Hogy megsegétenék igyekezetiben
Az egekbéliek kelnek ily beszédben:

Csillagos székébül az magos egeknek,
Szivét s gondolatit látjuk mindeneknek,
Minthogy fáradságos útja az mennyeknek,
Elméje függesztve van ide kevesnek.

Kiki gondolatit csak földszint futtatja,
Saskeselyű módon fönt kevés jártatja,
Alacson dolgokra vagyon indulatja,
S olyan, mint Káinnak megszűnt áldozatja.

Annak hogy az szive alatt nem nyughatik,
Igaz nemes erkölcs az kiben adatik;
Hanem, miként az láng fennyen ragadtatik,
Nagy állapotokra ez is úgy vonatik.

Kikre Wesselény is szemét villogatja,
Amaz köz dolgokot láb alá hányatja.
Kikből dicsőség jön, azokot ohajtja,
S ezekért munkáját rózsás útnak tartja.

Nem nyugszik az eddig végben vitt dolgokkal,
Szép hirét akarja fűzni több tollakkal,
Hogy annyival feljebb repüljön azokkal,
S gerjeszti elméjét ily gondolatokkal:

Minémű eszközit, és módját lelhesse,
Az nagy kősziklákot miképpen győzhesse,
Hogy amaz nagyhirű Murányt megvehesse,
Ki Európabéli váraknak erősse.

Nyughatatlankodik benne az nemes vér,
De magos az dolog, hozzá könnyen nem fér.
Sok törődésében majd betegséget ér,
Mint azelőtt, most is segédet tőlünk kér.

S minthogy az kik nékünk igazán szolgálnak,
El nem vész érdeme soha jutalmának,
Lássuk azért módját ohajtott dolgának,
S nyissuk jó folyamját nemes szándékának.

Melyben ki egy módot, ki pedig javall mást,
Némely mondja: küldjük alá Mársot s Pallást.
Tegyenek Ferenczczel Murányon ostromlást,
Megholdul, magára nem vár végső romlást.

Némely Vulcánusra, tüzek istenére
Voksol: hogy ő menjen Murány vételére.
Ha nem holdulna is Mársnak fegyverére,
Fejet hajt a fene tüzek erejére.

S mikor ezen ilyen külömb szók mennének,
Kitül-kitül tetszést rendre kérdenének;
Végre egy közülök, hogy reá érének,
Felálla, s ajaki ily szókra kelének:

Igaz: Pallas, Márs is végben sokat vittek,
Tűznek is nagy erők s várasok engedtek,
Mint híres Tróján is, végső romlást tettek,
S görögök prédái az bennvalók lettek.

De, az meddig ezek mentek kévánt végben,
Sok vér omlott, sok holt, sok akadott kézben.
Ha másképpen lehet, ne förtözzünk vérben,
Vagyon könnyebb mód is ennek meglétében.

Tudjátok mindnyájan Wesselényi sorsát,
Köz akaratunkbúl minap édes társát,
Kinek sokak között kell keresni mását,
Elvévén, közöttünk rendeltük lakását.

Özvegy kenyérrel él s árvaság élete,
Hideg ágyban ohajt, nincs tüze mellette.
Árva kis gyermeki vannak körülötte,
Oda van, ki ezeknek gondjakot viselte.

Gróf Szécsi Mária hasonlatosképpen
Él Murány várában árva özvegyképpen.
Az várnak harmada ezé pedig éppen,
Az mint hárman birják ezt egyenlőképpen.

Innét kell találni alkalmatosságot,
Győzött az szerelem sok várat s országot.
Ezekben is Vénus gyújthat olyan lángot,
Melly tehet Murányon nem soká csufságot.

Melynek erős tüze valakit körülvett,
Bár, mint adamáskő, szíve oly kemény lett,
De, hajló viaszként, abbul szelidet tett,
Sok idegenséget ösmeretségre vett.

Csak egy látására Anchises fiának,
Úgy győzé ez szivét Dido királynénak:
Hogy mindenben kedvet tett akaratjának,
S övé nagy ereje Carthago várának.

Demophón csak szállást kért vala Phyllisnél,
Noha Phyllis többször nem ösmerte ennél;
Oly kellemetessé lén mégis kedvénél:
Hogy följebb böcsülte őtet mindenénél.

Nemcsak várát, hanem magát mindenével,
Ősi gyűtöményes gazdag értékével,
Szép biradalmának hosszával s szélével
Vendégének adá igaz szerelmével.

Hogy nagyobbat mondjak: mikor Colchis felé
Hadaival Jáson utját elrendelé;
Az arany gyapjúért tengert általkelé,
Az elvitelének módját miként lelé?

Eztet rettenetes állatok őrizték,
Minden szöglet részit oly bikák feküdték,
Kik lélekzeteket lánggal eresztették,
Az gyapjú-keresőt rútúl emésztették.

A mellett iszonyú sárkány leselkedett,
Arany gyapjú felé ha ki verekedett,
Nagy üvöltésével reá ereszkedett,
Szikrázó szájátul kevés menekedett.

Jött vala Jásonnal sok vitéz görögség;
De az őrzők miatt volt dolgok sietség,
El is veszett volna tőlök az nyereség,
Ha nem lészen vala Vénus az segétség.

De gyúlasztá szivét hamar Medæának,
Megszereté Jásont, s kedvellé magának.
Ki által jó vége leve szándékának,
Elemelé gyapját az arany báránynak.

Bízzuk Muránynak is erre erősségét,
Nem töri álgyúkkal fala keménységét.
Találja ő ennek könnyebb mesterségét,
Meghágja, rövid nap, nagy meredekségét.

Ad ő Cupidónak két nyilat kezében,
Bő szerelmet ereszt az kiknek végében.
Elbocsátja őtet illendő üdőben,
Az elsőt Ferencznek löveti szivében.

Kinek lángja benne mikor erőt vészen,
Fordul (a) Cupido, lévén nyila készen,
Mária szivén is gyarsan sebet tészen,
Egyenlő szerelme mindkettőnek lészen.

Ohajtani fogja egyik az másikot,
Egymás nélkül élnek szomorú napokot.
Éjjel s nappal főzik titkos szándékokot:
Együtt nyugtathassák miképpen magokot.

S mikor már ez az tűz benn lészen Murányban,
Talál az szeretet módot egy órában:
Miként Wesselényit, segitvén dolgában,
Benn lévő tüzéhez vezesse az várban.

Ennek az elméje tetszik mindeneknek;
Ad vitézlő Márs is, Pallas is helyt ennek.
Ugyanis mestere az Vénus mindennek,
Ezer találmánya van az szerelemnek.

De mivel más párt is van Murány várában,
Az ki Máriával nem lészen egy lángban.
S lehet másképpen is fortély az dologban,
Róka most az világ s bölcs az praktikában.

Tovább is forgatván azért az dolgokot,
Így állitották meg végre tanácsokot:
Hogy a Vénus mellé, ki visel lángokot,
Márs is köszörüljön villogó kardokat.

Ugy, hogy, gyujtogatván Vénus az sziveket,
Az mikor benn hordoz ő titkos tüzeket,
Ideki viseljen Márs akkor leseket,
Vigyázzon s elűzze az veszedelmeket.

Ne is álljonak el mindaddig egymástul,
Se szerelmes Vénus hadakozó Márstul,
Se hadakozó Márs szerelmes Vénustul,
Nyertessen mig vissza nem térnek dolgoktul.

Az melyre magokot hittel kötölezik.
Nosza Murány vára! majd gondod érkezik.
Vénus Márssal együtt reád igyekezik,
Nem volt még oly dolgod, mint most következik.

Bár megént ily magos hegyekre költözzél,
S meg annyi kősziklák öblében férkezzél,
Az magos egek közt fölyhőkben öltezzél,
Ezek előtt ott is nincs hová röjtözzél.

Az Szerelem előtt nincs ki elbujhasson,
S ennek erejével s tüzével birhasson.
Ellene bár erős bástyákot állasson;
Nincs oly erő, az kin ez bé ne hághasson.

Hatalmas mindenen, holdul néki sok nép,
Azt ostromlja pedig inkább, ki erős s szép.
Roppant várasokat s várakot öszvetép,
Ennek hatalmátúl volt-é valaki ép?

Szárnya s tüzes nyila van az szerelemnek,
Gyors, erős s haragos, nem enged senkinek.
Széles e világon nagy hatalma ennek,
Nem állhat ellene senki erejének.

Ha szaladsz előtte, elér szárnyaival,
Ha ellene állasz, meggyőz nyilaival.
Mint az prédáló tűz, úgy jár lángaival,
Az egek sem birnak ennek hatalmival.

Jupitert az égbül hányszor le nem vonta?
Földön járva, szivét mire nem hajtotta?
Itt bikává, amott sassá változtatta,
Holott pásztor, holott kosképben jártatta.

Phœbussal s Plutóval bánt hasonlóképpen,
Ezek személyét is formálta sokképpen.
Ki számlálhatná meg azokat mind éppen,
Az szerelem kiket hordozott miképpen?

Sok erősségeket, kiket egyben rontott,
Sok szép asszonyokat, melyeket meghajtott,
Ifjakot s szűzeket, kiket föllobbantott!
Előbb lemegy az nap, mint irjam számokot.

Meggyőzi falait azért Muránynak is,
Megholdítja szivét az Máriának is,
Bár Marpesus hegyi érczek volnának is,
Enged keménységek ennek azoknak is.

S már is készül Vénus rábizott dolgához,
Cyprusbul felkelvén, járul az fiához.
Nyilakot válogat annak gyors íjjához,
S hasznos foganattal láttat munkájához.

Az mint Cupidónak lakása mondatik;
Annak háza tája két rendre osztatik.
Az elsőben minden kévánt jó adatik,
S külömb-külömbféle muzsika nallatik.

Hervadatlan szép fák ágakat terjesztik,
S kedves zöldségeket árnyékkal eresztik.
Kik közt az madarak sziveket gerjesztik,
S gyenge ajakokat zengésre eresztik.

Virággal tölt útak néhány felé válnak,
Az hives árnyékok, mint sátorok, állnak,
Hol békesség, öröm, szabadság sétálnak,
Semmi háboritó eszközt nem találnak.

Trágyált ágyak vannak egyvelült rózsákkal,
Kiket kedves árnyék borit zöld ágokkal:
Itt az nyugadalom választott álmokkal,
Fáradsága után nyugszik víg napokkal.

Mindenfelől vannak szép mulató helyek,
Kiken jönnek s mennek az Zephyrus szelek.
S gyengén ingadoznak az zöld falevelek,
Nem hervasztnak itten soha az mord telek.

Hol az vigasságnak kezén muzsika peng,
Kedves énekszókkal jókedv ajaka zeng,
Vidámság tánczától az gyenge pázsit reng,
Megemésztő búval senki szive nem teng.

Hallatik mindenütt nyájas beszélgetés,
Mosolyog egymásra kedves tekingetés.
Esik nyakok körül gyenge ölelgetés,
Orczának s ajaknak csók itt az fizetés.

Mindenfelől ez helyt lakja gyönyörűség,
Az fák öltözete itt mindenkor zöldség.
Itt a nyugott szivet nem csigázza kétség,
Boldog az állapot, s nincsen semmi inség.

Azok szoktak pedig mulatni ezekben,
Kik, egymáshoz lévén igaz szeretetben,
Semmi szűvajudást nem láttak éltekben,
Hanem kedvek szerént élnek mindenekben.

Az másik szomorú s tövissel rakott kert,
Sok bojtorványos gazt hol az tél öszvevert.
Ezerféle gondot s búkat egybe kevert,
S minden zöldségeket az ágakrul levert.

Ezt, minden szögletin, setét homály fogta,
Nyár kegyességétül az tél megfosztotta.
Hideg fergetegre s záporra osztotta,
Száraz faágakkal kerítését fonta.

Hol az fekete gyász czondorlott rongyával,
Vállát érdekelvén öszvefült hajával,
Kedvetlenül ballag bánatos orczával,
S fölyhőket szaporít fohászkodásával.

Kedvetlenség szemét mordúl öszveszedte,
Grádicsos ránczokban az homlokát vette.
Nem is akar szólni: az száját bétette,
S gondolkodó fejét alácsüggesztette.

Dőlt az Szomoruság egy tövisbokorhoz.
Minthogy állapatja hasonló is ahoz,
Búbanforrott fejét eresztvén vállához,
Szive zokog s szemét késziti siráshoz.

Az Kétségbenesés gondolkodik s hallgat,
Magán jár az fák közt, s köteleket forgat,
Hol megáll, hol sétál, semmi jót nem faggat,
Felakasztván magát, majd pokolban jajgat.

Rágja az ajakát az Harag mérgében,
Dúl-fúl s kivont fegyvert forgat az kezében.
Mellyet verve kiált, s szitkot hány az égben,
Fogát csikorgatja s reszket az testében.

Az Nyughatatlanság éjjel s nappal lót s fut.
Ujabb-újabb gondot szivében maga gyújt.
Egyet ha elfelejt, eszében kettő jut,
Jön s megy, meg nem tartja semmi darabos út.

Ez hely mindenfelől gyűlölt iszonyúság,
Könyveköt árasztó s jajt kiáltó fogság,
Kétségbenevéssel rettentő pusztaság
S sziveket prédáló s kénzó nyomorúság.

Itt azok sinlenek, az kik szerelmekben,
Csalatván, forgonak sok veszedelemben,
Mint Ariadna is esett volt kétségben,
Hogy az Theseusnak csalaték hitében.

Ezek egymás mellett mind kétfelé válnak,
Szép felserdült halmok közepettek állnak.
Mely választott helye minden mulatságnak,
Cupidónak itt van lakása magának.

Gyenge lángszín kárpit házát kerítette,
Ragyagó falára tegzét függesztette.
Melléje íjastúl idegét is tette,
Szokott fegyverével felékesítette.

Kétféle nyilakot tart pedig ezekben,
Külömb-külömb erő vagyon mindenikben.
Szerelemgerjesztést öntött az egyikben,
Idegenséget hoz másik az szívekben.

Az első zománczos, aranynyal fényesült,
S ható hegyétül sok' szive sebesült.
Ostobább az másik s ólommal terhesült,
Kinek az hegye is tompa, s nem élesült.

Az kiben szerelmet akar gerjeszteni,
Az aranyast szokta abban ereszteni,
Az kit pedig (akar) idegeniteni,
Az ónos nyilakkal szokta rémiteni.

Az aranyasokból Vénus egyet kivén,
Gyenge rajzolással melyre ily nevet tén:
Gróf Szécsi Mária. Ugyan ez a nyíl lén,
Cupidótul Ferencz az mellyel sebet vén.

Fiát azért Vénus innét fölkészítvén,
S szokott fegyverével szépen ékesítvén,
Röpülő szárnyait szeleknek eresztvén,
Fülekre érkezik Cupidó sietvén.

Az nap szállott vala nagy Oceanumra,
Nyugosznak az ökrök holnapi járomra.
Vigyázása után szem hajlott álomra,
Az nappali munka dőlt nyugodalomra.

Terhek alatt nem zúg barmok lehellések,
Lassú kérődéssel vagyon lélekzések.
Madaraknak sem zeng erdőn éneklések,
Útonjáróknak is megszűnt az menések.

Az egész föld táját nagy csendesség tartja,
Kiki fáradságát holnapra halasztja,
Az egy Wesselényi hogy magát fárasztja,
Éjjel sem nyughatik, csak Murányt forgatja.

Azonban hogy ezért búját így árasztja,
Ihol az Cupidó szárnyát csattogatja.
Bécsinált ablakit házának álthatja,
S nyilát már is fölvont idegében tartja.

Minthogy ez magával égő tüzet hozott,
Az egész ház tája majd mintegy lángozott.
Kin rettenvén Ferencz, szinében változott,
Nem tudván, ez újság honnét találkozott.

Felteként, s szemeit tétova forgatja,
Elijed, Cupidót hogy fejénél látja.
Amaz is nem késik, idegét megrántja,
S az választott nyilát szivében bocsátja.

Mond: «Ne félj, halálos ez sebed nem lészen,
Kévánt dolgaidban sőt jó véget tészen.
Gróf Szécsi Mária szerelmében vészen,
Általa lész minden dolgod kévánt részen.

Van az isteneknek ez akaratjábul,
S bocsáttattam hozzád azok tanácsábul:
Kedves öröm virad az mostani gyászbul,
Mint az felderült nap elébbi homálybul.

Háborodott tenger az te bús életed,
Hányatott hajónak magadat vélheted,
Hab az sok gondolat, melylyel ezt vereted,
Szécsi Mária lesz az kormány melletted.

Partra vezettetel általa ezekbül,
Felszabadul hajód az forgó szelekbül,
Kedves tavaszra hoz mostani telekbül,
Vigasság érkezik az gondos életbül.

Azért véle közöld bizvást szándékodot,
Nyertesen végezzed általa dolgodot.
Reméljed nem soká oly kedves napodot,
Az melyen Murányban nyugtatod magadot.»

Eltüne ezekkel. Hozott jó újságot,
Melyen az kétes szű véve vídámságot,
S örüli az nem várt alkalmatosságot,
Kap azonban tüze nagyobb-nagyobb lángot.

Terjednek hatalmi az belé lőtt nyílnak,
Mint száraz kévékhez mikor tüzet fúnak,
Kis szikrával kezdi, végre nagyon gyúlnak:
Az szerént ezek is óránként nagyulnak.

Nyílra metszett neve Szécsi Máriának,
Melyet Vénus maga választott fiának,
Úgy meghatta szivét, s foglalta magának,
Hogy kivüle módja nincs nyugadalmának.

Volt ezelőtt tüze, van most ezer annyi,
Kész minden próbára ezért magát hánni;
Nem tetszik nehéznek érte meg is halni,
S akármi keserűt édes gyalánt falni.

Ferencz dolgainak így kezdetett útja,
Melyen az Szerelem tovább mint futtatja,
Több rész historiám azt is megmutatja,
Itt kevessé Músám magát megnyugtatja.

MÁSODIK RÉSZ.

Az üdő éjjeli gyászát levetette,
Piros hajnalszínben magát öltöztette.
Szép arany hajait rózsákkal hintette,
S reggeli szellőnek folyni eresztette.

Napkeletrül magát emeli, vigadva,
Teként mindenfelé szeme mosolyodva,
Megyen az setétség előtte szaladva,
S az tengereken túl vagyon már haladva.

Felderűle az ég, s szép világosság lén,
Álomüző szellőt az nyugadalom vén.
Ásító pillantást az szem is férretén,
S felserkent pásztornak nyájánál gerjed szén.

Járom alá hajtják az ökrök nyakokot,
Kezdik szarándokok elhagyott útjokot.
Újítják madarak fákon nótájokot,
Az béres szolgák is fogják munkájokot.

Kiki dolgához lát, s nincsen henyélésben,
Erdei vadak is indultak menésben,
A felviradt napnak szép tündöklésében,
Halak is örülnek vizek mélységében.

Te is azért Músám, serkenj fel ezekkel,
Indulj Parnassusban az szép napkelettel.
Pegasus kútjábul mosdjál fris vizekkel,
S láss kezdett munkádhoz nem álmos szemekkel.

Csudálatos dolog szerelem mivolta,
Melynek tüze miatt lett sokaknak holta.
Az kit Ferenczben is Cupido úgy olta,
Hogy gyötrelmes neki minden óra folyta.

Azelőtt elméje hányatott Murányért,
S nagy erősségének győzése módjáért,
Most lángoz az szíve annak asszonyáért,
Tüzének nagyobban ég nagyobb okáért.

Nem látta soha is, mégis ég érette,
Ily ösmeretlenül miként szerethette?
Hiszen az szerelmet az látás szerzette,
S hogy szeressen az szű, az szem cselekedte.

Az szű kalahuza szokott az szem lenni,
Az indulatoknak ez után kell menni.
Ez szokta kedvessé az orczákot tenni,
Nehéz az látatlant szerelemben venni.

Szerelemnek ott van az gyarapodása,
Hol szemnek adatik szabad sétálása.
Sőt annál is nagyobb kedve áradása,
Hol az nyelvnek is van szabados járása.

Az alkalmatosság fő mestere ennek,
Ifjak az szűzekkel addig jönnek s mennek,
Beszédrül csókokra, s arrul másra kelnek,
S olthatatlan lángot szivekben nevelnek.

Arra való az szem, hogy mindent vizsgáljon,
Szépeket az rúttul külömben számláljon,
S oly kedves erkölcsöt magának találjon,
Melynek szereteti az szivében szálljon.

Ha virágok közzé indulsz az kertekben,
Tudom vakul nem kapsz sokféle szinekben,
Hanem elteknted azokot elsőben,
Az mely tetszik, úgy szedsz azoknak szépében.

Igy, mikor vizsgálnád az tenger fövenyit,
Látatlan nem szednéd akármi köveit,
Hanem megszemlélnéd szemenként gyöngyeit,
S válogatva vennéd azoknak szépeit.

Mikčnt ösmerteti fül az zengéseket,
Választani az száj tudja az ízeket.
Orr külömbözteti az szagos füveket,
Így szokta vizsgálni az szem az szineket.

De szerelem dolga isteni végezés,
S szűben az egekből fuvallott lélegzés.
Hová ez nem járul, olyan ott az szemzés,
Mint habok közt kormány nélkül az evezés.

Az világi dolgok az egekbül vannak,
Értéket, szépséget s erőt innét adnak.
Addig foly éltünk is, mig innét czélt hagynak,
Azután világi napjaid elfogynak.

Az szép termet ugyan merő lobbantó tűz,
Mint mágnes magához sok szivet vonszon s fűz.
S hajlik szerelmére sok szép ifju, sok szűz,
Kikkel az Cupido sokféle harczot űz.

Az pénz s gazdagság is végben sokat vihet,
Valameddig akar, szintén addig mehet.
Rút ábrázatot is kellemessé tehet,
S gyenge szerelmében szépeknek is lehet.

De mind veszedelmes szerelme ezeknek,
Ha rendeléséből nincs az isteneknek.
Kévánt örömekben nem részesülhetnek,
S szerelmek tárgyához hejában sietnek.

Gyakran kit sok nemes, s gazdag meg nem nyerhet,
Arra akarmi gaz s közember szert tehet,
S holmi csonka s bénna olyan személyt vehet,
Kit ép deliség is kedvesen szemlélhet.

S ha ez az végezés, kit Fátumnak hínak,
Nem czélozná rendit szerelem dolgának,
Hihető: mindnyájan egyre gyúladnának,
Kedvét is töltené kiki szándékának.

De miként az halász, az mely hány horgokot,
Meg nem csábíthatja az egész halakot;
Vagy, mikor madarász léppel rak ágokot,
Sípra nem csalhatja mind az madarakot;

Hanem az szerencse az mit hoz horgára,
Vagy lépének akaszt ragadoványára,
Azt veszi s erdőn is vadász hálójára,
Az mit az sors fordít, az lesz prédájára.

Hasonlatosképpen osztják az istenek,
Végezések szerént dolgát szerelemnek.
Gyakran gyenge szép szűz amaz rothadt vénnek,
Vén kofa pedig jut az ifjabb személynek.

És, az mint támadván ellenkező idők,
Ha tengerre kelnek az dús kereskedők;
Amaz zúgó habok ellenek jövendők,
Kik hányatásátul majd el is veszendők.

Kedvezése nélkül így az isteneknek,
Veszedelmes dolgok az szerelmeseknek.
Gyakran hol tüzeknek megoltást keresnek,
Egy kis nyalánkságért halállal fizetnek.

Hanem az Istennek bölcs végezéseként
Az kit az szerencse jobb szemével teként,
Csendes szerelmében nem szenved az bút s ként,
Vagyon békességes öröme óránként.

Gyakran az kik egymást soha nem is látták,
Avagy hireket is aligha hallották,
De az nagy istenek minthogy igy akarták
Sok száz mélföldrül is egy ágyban juttatták.

Isteneknek lévén tetszésébül ez is,
Ferencz Máriával ha ösmeretlen is,
Érette oly tüzet visel szive mégis,
Melytül nyugodalma nincs pillantásig is.

Nyughatatlankodik s töri azon magát,
Miként találhassa alkalmatos módját,
Hogy megjelenthesse annak szive lángát,
Az ki minden jóra fordíthatja dolgát.

S mond: Ah! nyughatatlan szerelem fáklyája,
Két hetek napjait bús elmém számlálja,
Hogy forró szándékom bágyadt szivem állja,
Ennek futamatját ím még sem találja.

Igaz, hogy mutattál már, Cupidó utat,
De annak módjához engemet ki juttat?
Ezer gondolatot elmém ezen futtat,
Jó módot találni ebben még sem tudhat.

Szemben lészek véle, magam megbeszéllem:
Kivüle világom mely keserven élem.
Kedves asszonyságát ohajtva szemlélem,
Fohászkodásimot megszánja, reméllem.

Mit gondolok? miként legyek véle szemben?
Én szárnyon repülni nem tanultam égben.
Mint Vertumnus, tündér sem vagyok testemben,
Hogy Murányban titkon tűnjem eleiben.

Másként bé nem bocsát ez a nagy erősség,
Bár szembenlétemben volna is lehetség,
Megkajonolná ezt mindjárt az irigység,
Jó igyekezetem lenne nagy vesztesség.

Ez az szerelemnek esküdt ellensége,
S Busirisnál nagyobb istentelensége,
Valahova akad szeme mérgessége,
Nincs az szerelmesnek ott sok nyeresége.

Ez vágja bé útját sok előmenetnek,
Elszólja jutalmát méltó érdemeknek,
Gátolja folyamit sok jó szerencséknek,
Legtöbbet árt pedig az szerelmeseknek.

Ojja magát minden irigyek mérgétül,
Mint baromformáló Circe énekétül,
Kiknek hogy ne veszszek én is az szemétül,
Nem távozom még most házam küszöbétül.

Üzenek hát néki. Azt kire bizhatom,
Van-é oly titkosom, kinek megmondhatom?
Bár légyen is; oda miként bocsáthatom?
Az üzenettel is magam megcsalhatom.

Csalárd most a világ, nincsen kinek hinni,
Elébb az erkölcsöt jól meg kell ösmérni,
Miként az aranyat próbára kell venni,
Mert nem mind arany tud fényével fémleni.

Meghitt barátodnak szólj néha biztodban,
Megjelented néki, mi van szándékodban,
Valamiben kedvét ne találd azonban,
Kimondja, s többet is kiált haragjában.

Sokak, kik azelőtt barátságban éltek,
S bizott meghittséget egymáshoz viseltek,
Végre kit felőlök mások sem reméltek,
Öldöző haragra egymás ellen keltek.

Kevés meghittség van, ki mindenkor tartson,
Egy kis izetlenség melyet el ne rontson.
Ki néha melletted vért is öntött harczon,
Ellenséged végre, s azon van, hogy ártson.

Az ki dolgaiban elől akar menni,
Titkos szándékának nem kell czégért tenni.
Annak kiváltképpen okosnak kell lenni,
Ki Vénus kertjébül akar rózsát venni.

Az szerelem gyenge s hamar megbántódik,
Egy irigy szemtűl is, csuda, mint sértődik.
Hát, ha hamis nyelvek közzé szorítódik,
Annyival is inkább vesztére nyomódik.

Nem tanácsos dolog bízni ezt sok nyelvre,
Az sok te-monda közt kel hamar veszélyre,
Én is kis kormányom nem bizom nagy szélre,
Várom szerencsémet csendesebb üdőre.

De késő lészen ez. Talám pennát fogok,
S megirom, kivüle mely árván nyomorgok,
Mennyi tűz s láng között éjjel-nappal forgok,
Engesztelik szivét talám ezen dolgok.

Igaz, hogy az irás szép dolog azoknál,
Van ösmeretségek az kiknek egymásnál;
S egymástól messzére távozott társoknál
Mi lehet kedvesebb az levélirásnál?

Nagy föld lévén köztök, másként nem szólhatnak,
Az itt kiadott szók oda nem hallatnak.
Hanem levelekre az miket bizhatnak,
Távullételekben azokkal múlatnak.

Az levél sok jóban eszköz s gonoszban is,
Az mint egyben szolgál, úgy az másikban is.
Gyakran akadályt tész jó szándékodban is,
Nem úgy jár el, mint kell, titkos dolgokban is.

Az ki bízza azért dolgát levelekre,
Szükség okossan is vigyázzon ezekre,
Hogy ne akadjonak igéző szemekre,
S ne hozzák az irót nem várt veszélyekre.

Valakinek az ki titkot akar irni,
Szükség, annak szivét először ösmérni.
Alkalmatos üdőt s helyt kell ahoz venni,
Bizonyos követnek kell azt mégis vinni.

Ösméretlen vagyok én pedig azzal is,
Az ki jól tehetne velem, s kénommal is,
Miként találjam meg hát írásommal is,
Félek, ne csalassam valahogy azzal is.

Nem ösmér. Levelem talám el sem fogja,
Vagy, ha elfogja is, azt csak abban hagyja.
Semmi közöm hozzá, s itt nem kell, azt mondja,
Igaz szándékomat csúfképpen fogadja.

De félénknek valók az ily gondolatok,
Kár, hogy dolgaimmal eddig is mulatok.
Ha szép asszonykámmal magam nem szólhatok,
Ő kegyességének miért nem irhatok?

Ha ösméretlen is, nem lészen kegyetlen,
Szíve keménysége mi nem győzhetetlen,
Megértvén, érette tüzem mely szünetlen,
Talám megszán, s nem lesz, mint kő, engedetlen.

Gyenge Byblis esvén Caunus szerelmében,
Főzte titkos tüzét sokáig szivében.
S majd megepedt volna immár nagy tüzében,
Mégis mind titkolta szemérmességében.

Személyében, mint tűz, néha pirosodott,
Néha, mint félig holt, elhaloványodott,
Szemérem, szerelem benne viaskodott,
Egyik az másikkal bajt vítt s tusakodott.

Amaz szive tüzét véle titkoltatta;
Hogy azt kijelentse, ez szorgalmaztatta.
Egyik az másikot sokáig forgatta,
Végre az szerelem győzte, s elfuttatta.

Izzadott, pirult, félt, változott szinében,
De nem volt mit tenni egyebet tüzében,
Pennát foga végre reszketve kezében,
Megírá szándékát titkos levelében.

Kit megjelenteni szégyenlett nyelvével,
S közleni sem merte semmi követével;
Addig viaskodik szemérmességével,
Így jelenté végre irott levelével:

Első grádicsára azért dolgaimnak
Segédével lépek én is irásomnak,
Ez által keresek oly utat magamnak,
Hogy udvarolhassak én is asszonykámnak.

Az mint fekszik vala, ezzel emeledék;
Úgy tetszik: tüzében mintegy könnyebbedék.
Kevéssé könyökre dőle s gondolkodék,
Pennát fogá oztán, írni ereszkedék.

Az mennyit ír, annyit ohajt, bús szivében,
Pennája hol megáll, hol megy az kezében.
Eltörüli, az mit jegyzett volt elsőben,
Mást ír, az sem tetszik, sokat szakaszt félben.

Habozó elméjét meg nem nyugtathatja,
Hol egyet, hol mást vét elöl gondolatja,
Amazt nem szereti, ezt is változtatja,
Mint az bús elmének az ő állapotja.

Öszveszed végtére sok kedves igéket,
Melyek lágyítani tudják az sziveket,
S talám győznének is fene tigriseket,
S ilyen rendre fűzi pennája ezeket.

«Ösméretlen szolgád alázatosságát,
Kész szolgálatjával szive buzgóságát,
Igaz szerelmének állhatatosságát
Ajánlja s ezekkel (ha kedvelled) magát.

Az ösméretlenség eddig mint rémített,
Ha hozzá kezdtem is, mégis megtérített,
Noha erre tüzem régen kényszerített,
De, hogy megjelentsem, arra nem vehetett,

Megbocsáss, már tovább nem birom tüzemet,
Megvallom előtted titkos szerelmemet,
Ki érted annyira elbirta szivemet,
Hogy, ha nem szánsz, veszély követi fejemet.

De vad Libyában, tudom, nem születtél,
S fene természetet, mint tigris, nem vettél.
Szived helyett kemény aczélt sem neveltél,
Hanem úri ágyból szelidséggel lettél.

Nem is gyönyörködöl, tudom, gyötrelmemben.
S mordul sem tekéntesz irott levelemben.
Csak azon is oh mint vidulok szivemben,
Levelemet vészed ha édes kezedben,

Melyből szivem olyan reménséget vészen,
Hogy ki irásomban becsületet tészen,
Annál személyem is megvetett nem lészen,
S jövendő dolgom is lesz nála jó részen.

Légyen úgy, és az mint Cupido tégedet
Nékem igért, hozzám mutasd úgy kedvedet;
Hamarébb vettelek szivemben tégedet,
Hogysem szemlélhettem kegyes személyedet.

Hogysem ösmérnélek, elébb égek érted,
S reám látatlanul szerelmedet mérted.
Azt idegenséggel talám most sem sérted,
Igaz szándékomnak okát ha megérted.

Visel mindkettőnköt egyenlő szerencse,
Özvegyül élsz te is, mint gyászló gerlicze.
Ki-ki sorsomot is hasonlónak értse,
Az két árva szivet az Isten segitse.

Úgy értsd pedig dolgát én indulatomnak:
Minap ereszkedvén kevéssé álomnak,
Hántam állapatját özvegyi voltomnak,
Nagy világossága történék házamnak.

Kétfelé tekéntvén, Cupidót ott látom,
Felvont íja előtt magam férre rántom.
Mondván: ne félj! ezzel életed nem bántom.
Meglöve s az sebet im most is jajgatom.

Az nyil az mint szálla sebessen mellyemben,
Azzal együtt mindjárt te tünél szivemben,
Kénlódván azolta szűbeli sebemben,
Éjjel s nappal nem más, te forgasz elmémben.

Az minthogy ez a seb nem is lett egyébért,
Hanem az murányi özvegy gerliczéjért,
Kinek nem külömben égek szerelméjért,
Mint Páris amaz szép Léda leányáért.

Cupido szivemben maga helyheztetett,
Honnét egyebeket mind kirekesztetett,
S azkit eddig veled meg nem ösmértetett,
Kis irásom által im most jelentetett.

Irigylem: szerencsésb levelem magamnál,
Hol én nem lehetek, van ő asszonyomnál.
Érte távúl égek szűbéli lángomnál,
Jaj, ki visel nagyobb tüzet énnálamnál!

Kinek megoltása egyedül rajtad áll,
Te vagy bús fejemnek mind élet, mind halál.
Élek, asszonykámnak ha jó kedve talál,
Veszek, kegyessége ha mellőlem elál].

Azért az Vénusnak futosó fiára
S annak győzhetetlen tüzére s nyilára,
Az nagy szeretetnek erős hatalmára,
Kénszeritlek Vénusra is ő magára:

Keress elsőben is abban helyet s módot:
(Kiért az istenek adják minden jódot,)
Hadd beszélljek veled s értsem én is szódot,
Nyugodjon meg elmém, ki addig hányódott.

Fejtsem meg előtted szivemnek titkait,
S értsed hűségemnek igaz szándékait,
Megvallom elmémnek elczélzott dolgait,
Melyeknek egyedül te nyithadd útjait.

Valahol rendeled ennek módját s helyét,
Semmi akadálynak nem nézem veszélyét,
Ott jelen találod ez szolgád személyét,
Töltse jóval Isten szivemnek reményét.»

Igy végzi irását, s mondja keservessen:
Oly szerencsés napom ah! mikor lehessen,
Kin bús szivem attul újulást vehessen,
Az kinek ezt irám, most illy kétségessen.

Azonban levelét tűri kis summában,
S hogy azzal is czégért ne tegyen titkában.
Rekeszti egy darab spanyol viaszszában.
Illy mester az Vénus az titkok dolgában.

Fekete az viasz, melyben rekesztette,
Bizonyos ok nélkül azt sem cselekedte.
Minthogy nála nélkül keserves élete,
Az fekete színnel gyászszát jelentette.

Mi módot találjon az elküldésében?
Törődik azon is s búsul elméjében.
Nem jó titkot bízni akárki kezében,
Vész, ha irigyeknek ütközik szemében.

De Vénus annak is feltalálja módját,
Minthogy ő vállalta fiával fel dolgát,
Az miként szivének gyújtogatja lángát,
Kezdett szerelmének úgy viseli gondját.

Ráhó Murány s Fülek között építtetett,
S az mint ezek közi, szélessen méretett,
Talám ugyan szintén középre tétetett,
Alkalmatos kastély, s kővel keríttetett.

Itt Kürthi Ferenczné, nem paraszt özvegység,
Hanem főrend s nemes lákosi nemzetség,
Kinek Kata nevet adott az keresztség,
Lakik vala, s övé volt ez az örökség.

S minthogy az háboru s félelem úgy hozta,
Ki szép javaitúl sokakot megfoszta,
Gazdag értékeket szegénységre oszta,
S kemény rabsággal is sok orczát fonnyaszta:

Kincsét s más marháit azért felrakatá,
Az erős Muránynak várában hordatá,
Maga is napjait gyakran ott mulatá,
Ráhón félelmesnek mikor gondolhatá.

Ha mit szükséges volt lehozni az várból,
Avagy pedig oda vitetni Ráhóbul,
Szokta asszonyának parancsolatjábul,
Nagy János végezni ezt hivataljábul.

Mely csak Isten tudja, honnét indíttatván,
Hihető Vénustul erre mozdíttatván,
Levél elküldésén elméjét fárasztván,
Ferencz eleiben toppan, nem váratván.

Mint Isten követét, látja oly kedvessen,
Alig várja, miként véle beszélhessen.
S mondja: «Isten hozott, társ jó szerencsében,
Te kellettél nékem szintén szükségessen.»

Kivel ereszkedvén magányos beszédben,
Hetven ezüst tallért kivész az szó közben,
S mond: «Tied lehet ez, mehet erszényedben,
Csak akarjad, s hozzám légy igaz hűségben.»

Kivett talléroknak ragyog szép rakása,
Egymáshoz üttetvén, cseng az olvasása.
Érkezik az szemnek honnét csiklandása,
S az szűnek is indul nem kevés vágyása.

Hetven ezüst tallér nem tréfa s bolondság:
Az beteg erszénynek igen jó orvosság,
Egy szegény legénynek szép alkalmatosság,
Csak olvasása is az szemnek mulatság.

Nagy királyné az pénz s nincs is nagyobb ennél,
Hathatóbb ereje az pénznek mindennél,
Kivel nagy hegyet is mély völgyekké tennél,
Mély völgyeket viszont hegyekre emelnél.

Az mit az pénz akar, vihet mindent véghez,
Tornyot magosíthat közzel az nagy éghez.
Szabadon jön s mégyen az királyi székhez,
Vagyon közi minden szivevágyott széphez.

Az pénz nagy hatalma valamelyre fordul,
Parancsolatjára az egész föld mozdul.
Nagy erősségeket s országokat feldúl,
Hatalmasságának mély tenger is holdúl.

Pénz, nincs oly alacson, kit nagyra nem vihet,
Rút ábrázatot is kellemessé tehet,
Oly semmirekellő s megvetett nem lehet,
Hogy ez által úri rendekre nem mehet.

Pénzért mind jót s gonoszt szaporán mivelnek,
Az szűzkoszorúk is szalmaguzsra kelnek,
Bokrétás süvegek rút porban hevernek,
Szép régi hírt-nevet mocsokban kevernek.

Pénz miatt sok harag esik, sok bosszontás,
Sok veszély, nyavalya, sok Isten-megbántás.
Sok erőszak-tétel, sok préda, pusztítás,
Sok gyilkosság s halál, s ártatlan vérontás.

Az mint talléroknak látván szép seregét
János is szemlélé mindjárt az fegyverét,
S kérdi: ezért kinek kell ontani vérét?
Gondolván, hogy annak venné fel az bérét.

Kész lesz vala (látd-é) azt is véghez vinni,
Ha valakit azért meg kell vala ölni,
Avagy akarmi mást gonoszt cselekedni.
Sok gonosznak szokott az pénz oka lenni.

«De ezt gyilkosságért nem tették elődben,
Isten ne adj ilyet . . . tűnni az elmében,
Ezt szentebb móddal is tehetd az erszényben,
Az mit reád biznak, csak azt vigyed végben.»

Elébb azért hogysem dolgát megjelenté,
Nagy Jánost nagy erős hitre megesketé,
Jobb kezét kardjára azonközbe veté,
S ilyen beszédekkel követét illeté.

«Rád bizandó dolgom, ha jól végezed, társ,
Nagy jóakaratot s jutalmat tőlem vársz,
De ha kijelentvén titkom, álnokul jársz,
Kardom miatt vészsz el, úgy segéljen az Árs.»

Készített levelét ezzel néki adja:
Hogy Murányban vigye Máriának, hagyja.
Megijed, s hogy ebben találtassék módja,
Lehetetlenségét esküvéssel mondja.

Mert nagy vigyázás van az erős Murányban,
Igen megvizsgálnak mindent kapujában,
Gyakor kérdést tésznek akarmi dologban,
Titkos leveleket nehéz vinni abban.

Nehéz mivoltátul retteg az dolognak,
Tudván: mely veszélyek e körül forognak.
«Ha eszekben veszik, (mond), engem megfognak,
S titkos leveleid más kézre akadnak.

Minden dolgod félben szakad, s hejában vész,
Énnékem fogságot, s magadnak nagy kárt tészsz.»
De mesterségével már Wesselényi kész,
S biztatja: ne féljen, mert az dolog jól lész.

Egy iszák uborkát azért hamar szedet,
Tudván, hogy Murányban az még ujság lehet,
Mert későbben virrad ott az szép kikelet,
Az mosolygó nyár is nem idején nevet.

Ezt lova farára ugyanott kötteti.
Szerelem az embert mire nem vezeti!
Az titkos dolgokot mint nem végezteti.
Kiknek egyébképpen nem lenne diszleti.

S mondja: «Az uborka Murányban most ujság,
Vagyon pedig most ott kétféle asszonyság,
Ha egyhez s máshoz is megy, nem lészen gyanóság,
Azért az dologban légyen ily okosság.

Asszonyod szavával az uborkát vidd fel,
Az két asszony között azt elsőben oszd el,
S okos figyelemmel az módokot nézd el,
Mikor módját látod, dolgom osztán kezdd el.

Kérj audientiát tőle magánossan,
Köszönj bé hozzája nagy alázatossan.
Mondd meg, hogy általad üzentek titkossan,
Nem mersz arrul szólni de bátorságossan.

Ha bátorít, hogy szólj: mutasd félelmedet,
Szomorú orczával függeszd le fejedet,
S mikor indítani láttatnál nyelvedet,
Ohajtás szakaszsza félben beszédedet.

Oly biztatásodat mikor végre látod,
Hogy követségedet bizvást megmondhatod,
Alázva fejed s térdedet meghajtod,
Nyelvedet ily szókra csendesen bocsátod:

Ösméretlen helyről hoztam követséget,
Hol egy igaz szolgád visel özvegységet.
Szive szerént vetne veled szövetséget,
Fő válaszszal tőled vár jó reménséget.

Ezek közt levelem add édes kezében,
Mint fogja olvasni, vigyázz az szemében.
Harag-é vagy jókedv látszik személyében,
Megtetszik az szándék gyakran az nézésben.

Vagy élet, vagy halál, de válaszom légyen,
Az ki ott-voltodrul bizonyságot tégyen.
Menj el, oltalmában az Cupido végyen,
S visszatérted hozzám szerencsésen légyen.»

Megindul az követ, s siet Murány felé,
Melynek erős útját mikor általkelé,
Magát iszákostul az várban emelé,
S az szerént mivele, mint Ferencz rendelé.

Az uborka körül szorgalmatoskodik,
Asszonya nevével véle gazdálkodik.
Bátran jár, s felőle egy sem gyanakodik,
Noha János uram másról gondolkodik.

Lesz azonban szemben titkon csak magával,
Murány szépségével, Széesi Máriával.
Végzi követségét illendő módjával,
S megadja levelét térdehajlásával.

Újságnak tetszik ez Mária szivének,
Külömb-külömb hirek mintha érkeznének,
Hidege s melege indula testének,
Hol egy s hol más szinek személyén lévének.

Néha minden vérét vészi orczájában,
Elpirul s láttatik lenni merő lángban;
Néha ereszkedik gyengébb pirulásban,
Mint kertekben rózsa mikor nyilik nyárban.

Néha személyében mintha nem volna vér,
Hol fejér, s hol sárga halovánságot ér.
Néha pirost, fejért s halovánt egybenvér,
Mint változó üdő, egyrül más színre tér.

Az szemérmes orcza gyenge bőrrel fedett,
Hova az természet sokféle színt szedett,
Kire idegen szem alig ereszkedett,
Hogy szokott szinében már is sebesedett.

Hát az mikor érnek nagyobb tekéntetek,
S annyival is inkább titkos üzenetek
Mikép maradhat egyenlő színetek
Szemérem rózsáját az kik viselitek.

Nem tudja, miképpen értse ez újságot,
Ugy-é, miként valót avagy mint csúfságot,
Esküszik az követ, hogy nagy valóságot
Hozott, s nem valami tréfát s ravaszságot.

De kétes elméjét nem csendesítheti,
Az levelet tészi s vészi, s tekéngeti,
Olvassa s elhagyja, hajtja s egyengeti,
Egyik gondolatját másikkal ütteti.

Mint az úton járó, mely útját téveszti,
Jár s kel, magát erre s amarra ereszti,
Hol im csapásra jut, azt megént elveszti,
Ide s tova bolyog, mig útját lelheti:

Akképen újságán ez nem várt dolognak,
Mária szándéki sokképpen forognak,
Hol egy gondolathoz, hol másikhoz fognak,
Mint habozó hajók, nyugodni nem tudnak.

Végre az követnek sok esküvésével,
Mint tengeri habok szelek szünésével,
Csendesedni kezde gondos elméjével.
S kezd lenni dolgának jó reménségével.

Akkor követétül kevéssé elvála,
Gondolkodási közt az ágyára hajla.
Álomhozó szellő azonban fuvalla.
Kitül szemeire mély szunnyadás szálla.

Mint szép Semiramis, nyugszik az ágyában,
Játszadoz az szellő kinnfüggő hajában.
Napkeleti kláiist látnál a nyakában,
Rózsák mosolyodnak gyenge orczájában.

Jelen van Cupido, s nyilait rezzenté,
Mária mellyében egyikét ereszté,
Az idegenséget onnét kirekeszté,
Gyenge szerelemre csendesen gerjeszté.

Melytül egész teste új tűzzel hevüle,
Apró veritéke orczáján gördüle,
Ily szép prédájának Cupido örüle,
Csattogtatván szárnyát, egekben repüle.

Melyre felébredvén izzadott testével,
Megtörli orczáját lágy keszkenőjével.
Ide s tova teként azután szemével,
S érzi szivét lenni szokatlan tüzével.

Az Wesselényi név úgy hatott szivében,
Hogy elsőben is az fordul elméjében,
Bátortalan ugyan még első tüzében,
De már is ohajtja titkos szerelmében.

Pennát fog, s ereszti magát jobb kezére,
S gondolkodik: mit kell irni levelére.
Egy gondolat, s más is fordul elméjére,
S ilyenformán kezdi irását végtére:

«Ösméretlenséged nem remélt irását
Igaz szivvel vettem s irtam annak mását.
Kévánom az Urnak rajtad bőv áldását,
S minden dolgaidnak szerencsés folyását.

Igaz szándékodat értem leveledben,
S jóakaratodot nem veszem kétségben.
Magam is örömest volnék veled szemben,
De nem tudom: módot mint találjak ebben.

Mások szeme nélkül ez nehezen lehet,
Ha megtudják, (gondold), dolgom mire mehet.
Mindazáltal az mit elmém véghez vihet,
Jóakaratodért, meglátom, mit tehet.

Magam szolgám által bővebben üzenek
Dolgaink kezdeti miképpen legyenek.
Az tekélletessek azonban éljenek,
Az özvegy szivek is örömet érjenek.»

Ezzel véget vetvén rövid levelében,
Becsinálja s adja az követ kezében.
Megindúl, s sietve megyen örömében,
Amaz hetven tallér forog elméjében.

Nagy sziveszakadva várja Wesseléni,
Ohajtva kévánja azt az órát érni,
Melyen követivel lehessen beszélni,
Küldi mindenfelé szolgáit szemlélni.

Ő maga is fülét igen résen tartja,
Ha mi kopogást hall, inassát futtatja,
Ha nem követe-é, szaporán tudatja,
Külső utakot is gyakran vigyáztatja.

Most lépett dolgának első grádicsára,
S bocsátotta magát kétséges koczkára.
Most válik el: az sors veszi mely vállára,
Jobbjára emeli-é vagy veti baljára.

Mindenben nehezek az első kezdetek,
Az mint havasok is az új kikeletek,
Ugy pedig állandók az szép épületek,
Jó fundamentomra az mikor tétettek.

Az mely dolognak jó az első kezdeti,
Következőknek is leszen szép keleti,
Az holott az viznek van bő eredeti,
Sebes folyásának nincs ottan szüneti.

Leggyengébb mivolta az első kezdetnek,
Lásd: mely hamar hervad csirája füveknek,
Akármi kis hideg megárt az zsengéknek,
Az új virágok is hamar elsüttetnek.

Szerencse, s az üdő az új kezdeteket
Próbálja leginkább s ostromlja ezeket,
Tudja, hogy könnyebben birja az zsengéket,
Mint erőben álló vastagult tölkéket.

Ferencznek is dolga félelem s reménség,
Elvetett koczkája, szerencséje kétség,
Ha első próbája nem lészen veszteség,
Bizadalmasabb lesz osztán az nyereség.

Érkezik azonban az követ jókedvvel,
Az Ferencz szive is, ki borult volt köddel,
Elűzi homályát s felvirrad örömmel,
Látván az követet, hogy jön vidám szemmel.

Levelét megadja kis sárga viaszban,
Kit látván, megbusúl szivében újobban,
Az sárga bolond szin, s van oly gondolatban,
Talám üzenetét vették csak csúfságban.

Ugyanis vizsgálni szokták az szineket,
S ezzel magyarázzák titkossan sziveket,
Szereti maga is az Vénus ezeket,
Az mint örömest is lakja az kerteket.

Az sárga szín ugyan olyannak az jele,
Az melyet érdegel az bolondság szele;
Kinek dolga pedig reménségre kele,
Az maga titkához kedves zöld szint lele.

Az fekete szín gyászt, az arany szín lángot,
Májszin szelidséget s az lángszín haragot,
Kék titkos gyászt s testszín megváltozóságot
Jegyez, s sok külömb szín külömbféle dolgot.

De az sárga viaszt felfeszítvén jobban,
Reménséges zöld színt talál Ferencz abban,
Melylyel busúlt szive megindul újobban,
S kezdett szerelmére annál inkább lobban.

Örül válasszának, s magát vigasztalja,
Az Istent dicsíri, áldja s magasztalja,
Édese küldötte levelét csókolja,
János is az hetven tallért felmarkolja.

Forgatnak az habok mint az mely hajókat,
Öszveszedvén szelek azonban szárnyokat,
Mikor általkelik az zugó habokat,
Part felé örömmel tartják kormányokat:

Ily kétes gondjait elméje áltkelte,
Teljes reménséggel szivét felemelte,
Az régi kétséget távul rekesztette.
Kévánt dolgainak hogy ily útját lelte.

Azonban, hogy az nap setét tengerekre
Ötször merült, s ötször jött onnét keletre;
Mint hajnali harmat az bágyadt füvekre,
Más kedves híre is repüle Fülekre.

Követe érkezett (mondják) kegyessének
Fél mértföld az közi végezett helyének,
Azért lovaira mindjárt nyerget tének,
Felülvén, csakhamar az követnél lének.

Készen várja Kádas kopasz homlokával;
S köszönti, mint illett, asszonya szavával,
Reménség-nevelő hírt hozott magával,
S mondja követségét annak az módjával.

Az köszöntés közben ketten férre mennek:
Titkos szándékokról magán beszéllének:
Dolgok folyásában mi móddal éljenek,
Máriával szemben hol s miként légyenek.

Felfogadja Kádas: hogy juttatja szemben,
S kezére esküszik, igaz lesz mindenben,
Kiért száz aranyat ada az kezében:
«Fogjad s többet is várj ennél jövendőben.»

Ezzel elvál tőle, visszamegy Fülekre,
Pennát fog, s választ ír az vett üzenetre.
Egy ezüst órácskát köt ahoz, s ezekre
Pecsétet vet, s bízza Pál Gergely követre.

Melytül kezdett dolga csak el nem rontaték,
Az jó Isten vala, melytül őrizteték,
Az óra s az levél, mely reá bizaték,
Hogy ellenség kezében tőle nem viteték.

Valami vett bosszu ül vala az szivén,
Kit ő is tronfolni akart, módja lévén,
De ily rossz szándékát megént férre tévén,
Kádasnak kezéhez adja utól érvén.

Rútul veszti vala dolga szép zsengéjét,
Hanem őrzi vala Isten szerencséjét,
Az titkos latroknak nem tudván elméjét,
Sok szű csalatik ott, hol veti reményét.

Kádas Márton vígan megyen aranyostul,
Viszi az levelet pecsételt órástul,
Szomorkodik Ferencz, elválván egymástul,
S zokog gondos szive titkos ohajtástul.

Murány felé mentét irigyli Kádasnak,
Ha módját találná az elváltozásnak,
Ez az követséget nem engedné másnak,
Maga udvarlana Murányi Pallásnak.

S mond: mely boldog dolga volt az tündéreknek,
Ha másképpen nem volt módja szerelmeknek,
Változtatni tudták mivoltát testeknek,
Megcsalták szemeit minden irigyeknek.

Minthogy az szerelem veszedelmes pálya,
S olyan, kinek útját sok Halál is állja,
Mégis az ki magát sokképpen formálja,
Dolgának titkon is jó módját találja.

Mint Protheus régen forgott sok veszélyben,
Hol egynek, hol másnak, lévén szerelmében,
De minthogy változó vala személyében,
Senki nem árthatott tünhető testében.

Emberi személylyel hova nem mehetett,
Madárrá változott s oda repülhetett;
Másként kedvesével ha nem beszélhetett,
Egy kis lángocskában hozzája tünhetett.

Ha véle mulatni akart s az tiltatott,
Mint szép kiterült fa, mindjárt úgy láttatott,
Melynek árnyékában kedvesse mulatott,
Az miként akarta, hozzá ugy nyulhatott.

Csorgó folyóvizzé lett, mikor akarta,
Melyben szerelmesi förödtek gyakorta,
Mint kedvének tetszett, magát változtatta,
Kedve töltésének ezer módját tudta.

Nem kévánnám én is erejét testemnek,
Csak az engedtetnék bár természetemnek,
Hogy apró személyét egy gyászló fecskének
Vehetném, s lenne ez módja szerencsémnek:

Az magos Murányban minthogy egyéb madár,
Fülemüle, kis csíz s tengelicz ritkán jár,
Hanem fecskékkel zeng az kikelet s az nyár,
Az kiknek serege téli üdőt nem vár:

Az többivel együtt én is ott repesnék,
Asszonykám házánál végre helyt keresnék,
Piros hajnal előtt felkelni sietnék,
Valami módocskát örömömre lesnék.

Nem ohajtanám ott Hybla édes mézét,
Sem ambrósiának kévánatos ézét,
Hanem várnám, hova öntik mosdó-vizét,
Melyben förösztötte szép orczáját s kezét.

Erre sietséggel magam eresztenem,
Fáradt szárnyacskámat benne förösztenem,
Apró lábaimra sárját függesztenem,
Ajtajánál fészkem abbúl építeném.

Hálóháza körül tovább is lest hánnék,
Alkalmatosságot az üdőtől várnék;
Fecske volnék, akkor házában is járnék,
Mig egynéhány szálat hajában találnék.

Azzal pohítanám özvegy kis fészkemet,
S nyugosztalnám rajta kedvesen testemet,
Viradtát sem várnám, felvetném szememet,
Hajnallal kezdeném hangos énekemet.

Fárasztanám ezzel mindaddig torkomot,
Valamig érezném elbágyadtságomot,
Mikor nem vihetném már tovább nótámot,
Háza elejében ejteném magamot.

Azonközben talám házábúl kimenne,
Minthogy kárt nem tészek, kegyetlen nem lenne,
Inkább bágyadtságom megszánná s felvenne,
Hives czellájában éledésre tenne.

Azonban követem ha haza érkeznék,
Asszonykám felőlem mikor értekeznék;
Ha igazán szeret, tudom, fohászkodnék,
S hogy velem lehetne, arrúl gondolkodnék.

Bágyadt fecske akkor megújulást vennék,
Cserélt ábrázatot magamrul letenném,
Minemű most vagyok, hamar olyan lennék,
Mint porábul Phœnix, új életre kelnék.

Nem lehetséges ez: várnom kell üdőktűl,
Már is viseltetik hajód jó szellőktül,
Jutott szép térségre az éles rögöktül,
S elválnak napjaid az régi ködöktül.

Amaz magos tornyok üdővel épülnek,
Az kis madarak is üdőn elrepülnek,
Idővel az fenevadak szelédülnek,
Jármokra vad tulkok üdővel kerülnek.

Idővel az vizek árjai áradnak,
Az magos kősziklák üdővel szakadnak,
Idővel az setét homályok haladnak,
Az kedves napok is üdővel viradnak.

Virágok üdővel nyilnak az kertekben,
Idővel olvadnak jegek az vizekben,
Nympháddal üdővel lehetsz te is szemben,
S véle együtt élhetsz üdővel örömben.

Ihol siet Kádas már is követséggel,
Asszonykád levelét hozza sietséggel.
Bétölti szivedet újabb reménséggel,
Örülj, ne sértsd többé szivedet kétséggel.

Hatszor mutatta fel az hajnal rózsáit,
Annyiszor vette fel éj is gyászruháit,
Hogy megnyergeltetvén azért paripáit,
Eljön megént Kádas, nem szánván munkáit.

Asszonyátul hozott levelét megadja,
Az üzenetet is rész szerént elmondja,
Wesselényi Ferencz kedvesen fogadja,
Hozott levelének ez lehetett módja.

Az igaz sziveknek igaz indulatját,
Mint kedves Ábelnek kedves áldozatját,
Áldja Isten, s adja kévánt futamatját,
S kedve-vágyott jókkal töltse gondolatját.

«Szolgám által küldted leveledet vettem,
Szóval mit üzentél, azt is megértettem,
Az megfelelésre rest én sem lehettem,
Azon szolgám által im választ küldöttem.

Mint habok közt hajó, fáradván elmémben:
Micsoda szín alatt legyek veled szemben,
Hol egy mód, hol pedig más fordúl eszemben,
De félek, hogy az ág ne törjön kezemben.

Mindazáltal menjen szerencsém koczkára,
Talám az jó Isten fordítja hatjára,
Nem szaporít több bút gyászló árvájára,
Viraszt kedves napot kezdendő dolgára.

Mikor azért ezen fáradnék magamban,
Ily módot gondolék végre az dologban —
(De ne fogyatkozzam jóakaratodban,
Te meg nem csalatol én igaz voltomban):

Szombaton oly fogás szinével lemegyek:
Hogy valami halasvizet férre vegyek,
Mulatság kedveért halászatot tegyek,
Ha mit fogok, abbul öcsémnek is vigyek.

Igy cselédemet is könnyen elhagyhatom,
Magamot, az hova szükség lesz, hozhatom,
Megegyezvén veled, szódot meghallhatom,
Jobb módját dolgunknak ennél nem láthatom.

Te is ott nem messze várj engem azonban,
De, kérlek, dolgaink legyenek titokban,
Rossz embernek szeme ne kapjon azokban,
Kik szűz Diánát is kevernek mocsokban.

Megegyezésünkre az mely helyt rendeltem,
Szolgám által arrul bő szóval üzentem,
Azonban, az melyet meg nem érdemlettem,
Az küldett órácskát nagy kedvessen vettem.

Feltekert lánczának minthogy nyugta nincsen,
Apró kerekein valahányat perczen,
Emlékezetedre elmém annyit serken,
Elczélzott dolgunkhoz az Isten segétsen.»

Kedvesen olvassa ily rendű levelét,
Örül, hogy hajója vette kévánt szelét.
Tészi az jó kezdet dolcgnak az felét,
Megegyezéseknek tudakozza helyét.

Az mely magosságon az vár építtetett,
Annak az aljában egy falu tétetett,
Mely Murányaljának vártul neveztetett.
Hol az alájáró vészen pihenetet.

Az falu végénél fordúlván jobb kézre,
Jó futamáson túl érni egy kis hegyre,
Melyen általmenvén, leszállnak az völgyre,
Találni bő rákos és pisztrángos vizre.

Az völgynek mentében, az mint ez alá fut,
Tiszolcz falu felé tekeredik az út,
Kire mindenfelől sok liget s erdő jut,
S az lesekedésre jó helyet s módot nyújt.

Mintegy fél mérföldre Tiszolcztul vár felé,
Megegyezéseket Kádas itt rendelé;
Wesselényi szívét nagy reménség telé,
Murány felé magát az Kádas emelé.

Vasárnap bocsátá vissza az követet,
Kin maga jelen lesz, szombatnapot vetett.
Melyre szava szerént elkészült s sietett,
Ily ohajtott jóhoz rest nem is lehetett.

Megindulván azért mégyen Tiszolcz felé,
Azonban az szép nap útját általkelé,
Setét éjjeli gyász az egeket telé,
S magát rút háború hirtelen emelé.

Déli s éjszaki szél székekbül rohannak,
Sebes zúgásokkal tétova nyargalnak,
Egybenkeveredvén, egymással harczolnak,
Sok felfordított fát erdőkön hurczolnak.

Mennyköveket forgat Jupiter az égben,
Az hegyek is rengnek az nagy mennydörgésben,
Sok villámás között majd esnél kétségben,
Az vizi halak is vannak ijedségben.

Megijednek és ezt gonosz jelnek vélik.
Hogy visszatérjenek, némelyek itílik,
Az szikrázó eget rettegve szemlélik,
Lebuknak s az szörnyű égropogást félik.

Dől az egész menny s föld, vélnéd, egy halomban,
Kin maga is vagyon Wesselényi gondban,
Fegyvercsördülés lén mellette azonban,
Az hadakozó Márs járt ott alattomban.

Két hirtelen villám akkor futamodék,
Egyik az másikkal ölben ereszkedék,
Az mig szemlélheted, addig viaskodék,
Míg el nem oszlának, az éj fényeskedék.

Kétfelé tekénte, Márs akad szemében,
Mely újságon mintegy posdula testében,
Nem látja más senki, csak ő az setétben,
Ilyen sugallás lén azért az fülében.

Fáradva kell jutni az kedves dolgokhoz,
Miképen az bányász aranydarabokhoz,
Ki az tengerekrül drága köveket hoz,
Annak hozzászokni kell az nagy habokhoz.

Az nemes indulat nem gondol ezekkel,
Ordítson bár Eurus sikoltó szelekkel,
Elkezdett dolgához lát vidám szemekkel,
Tudja: az szép arany hogy tisztúl tüzekkel.

Ez a dörgés s villám nem gonosz jelenség,
Háboruval tisztúl az égi fényesség,
Kiontja most mérgét az dörgő setétség,
Kedvessebb üdőrül lész tovább reménség.

Azért bátran indulj s láss nagy szándékodhoz,
Noha az szerencse több próbákot is hoz,
De mivel Vénussal én látok dolgomhoz.
Jutsz fáradságodbul szép nyugodalmodhoz.

Az mennydörgés között eltünik ezekkel,
Tovább az ég sem reng oly nagy dörgésekkel.
Mégyen Wesselényi számos vitézekkel,
Kikben szivet nevel sok szép beszédekkel.

Hogy az hagyott helytül nem messze jutának,
Csendesül az sereg; megállapodának:
Kik tudják az dolgot, férre vonódának,
Mit kezdjenek tovább, tanácsot tartának.

Minthogy Kádas követ asszonya szavával
Kévánta, hogy oda csak heted magával
Menjen Ferencz, hol lesz szemben Máriával,
Tartván, ne sértessék sokak látásával.

Ezen nem kevéssé űzék tanácsokot,
Eltekéllik végre feltett szándékokot:
Viseli az Isten, Vénus s Márs dolgokot,
Heten kiválasztják ugyanott magokot.

Bizonyos szín alatt, az többit ott hagyják,
Vigyázva legyenek, míg megtérnek, mondják,
Magokat kegyetlen gonosz útra adják,
Az bévágott erdőt nagy munkával hágják.

Ezek voltak pedig, kik véle mentenek:
Vitéz Vadászi Pál neve az elsőnek,
Farkas Fábján, Farkas Ferencz ketteinek,
Kiki kardjával is megfelel nevének.

Egy inas, s Nagy János amaz első követ,
Ki hetven tallérért többször is eljöhet,
Reméli pedig ő, hogy többet is vehet,
Ha az kezdett dolog kévánt végben mehet.

Az németek közül volt egy fegyveres is.
Mennek az erdőkön, botlonak s esnek is,
Sokaknak fejekbül hullnak süvegek is,
Van az ágok miatt gondja szemeknek is.

Ezek közül végre kiverekedének,
Az végezett helynél megtelepedének,
Félelem s reménség között teprengének,
De az félelemnek helyt nem engedének.

Férfiak mindnyájan öszve is esküdtek,
Fegyverviselésre s próbára születtek,
Szerencse szárnyain azelőtt is ültek,
Mint Ulysses, hol jót s hol gonoszt viseltek.

Ha van bizonyos vad valamely ligetben,
S az esik vadászó scythának fülében,
Felkészül s nyilakot veszen az kezében,
Kimégyen, serényen fárad az lesésben.

Mindenfelé vigyáz, kézujját forgatja,
Ha mi csördülést hall, lábát futamtatja,
Gyorsan arra fordul, az honnét várhatja,
Ide s oda szemét vigyázva jártatja.

Igy lesi Wesselény az ő kedves vadját.
Arra fordította minden eszét s gondját:
Honnét mutatná fel kévánt fénynyel napját,
S csudálja nem remélt késedelme dolgát.

Az hagyott üdőnél tovább ment az óra,
Melyet várt az szive nyugadalmas jóra
S sietett, mint szomju vad az forrástóra,
Hogy kelhetne titkos szándékárul szóra.

Nem látszik mégis más sohul, csak sok juhász,
Az ki nyája körül hegyek oldalán mász,
Ohajt Wesselényi mint az fáradt vadász,
Mindazáltal várja, hogy jóra kel az gyász.

De mivel az jóknak van sok akadálya,
S azoknak az útját sok rémítés állja,
Az szerencse megént, lásd, miként próbálja,
Az ki tündérségét sokképen formálja.

Nagy szivek-szakadva hogy várakoznának,
Sok öszvegyült medvét felettek látának.
Hallatlan bömbölést melyek indítának,
Mintha az Árgílus ördögi volnának.

Az nagy kősziklákot hánják s emelgetik,
Az kikkel birhatnak, völgyre ereszgetik,
Oldalon az fákot rontják s vesztegetik,
Vélnéd órjások más harcza kezdetik.

Első társaival mint Wesselényi áll,
Sok leeresztett kő sebessen arra vál,
Gyors zuhogásával nem is sokat hibál,
Hogy társai közzül némelyt meg nem talál.

De mint az vidám sas az égzengésekben,
Villámló háború, s mennykő-ütésekben
Meg nem ijed, s bátran repül az egekben,
Így ők sem csükkentek ezekkel szivekben.

Volt régen is dolga medvékkel Ferencznek,
Az hydra-sárkánynyal mint az Herculesnek,
Nagy Polyphemussal avagy Ulyssesnek,
De akkor is őtet hallottuk nyertesnek.

Ifjabb üdejében űzvén vadászatot,
Szagló kopóival ha erdőt hajtatott,
Akarmi ravasz vad úgy nem lappanghatott.
Csaholó szájoktúl hogy megmaradhatott.

Az többi közt egykor találván medvére,
Az mint kiki állott elrendelt helyére,
Az medve egyenest jött Ferencz lésére:
Fene ellenség ez maga személyére.

De az mint jött, férre előtte nem állott,
Hanem vitéz-módra véle szemben szállott,
Kirántott fegyvere kezében villámlott,
S haragos élétül az vad bőre hámlott.

Mint tigris ellopott kölkein busulván,
Nyargal az erdőkön, mérgében dúl-fúlván,
Medve dühössége sebektül újulván,
Nem külömben fortyant ellene indulván:

Körmös lábaival hozzá sürőn kapdos,
Hol erre s hol arra fordul, s onnét mardos,
De Wesselényi is mint vitéz s jó kardos,
Hol farán, hol hátán mély sebeket csapdos.

Szédülni kezd a vad s tántorog végtére,
S elesik, több-több seb füzetvén testére,
S éltető párája kél szelek mentére,
Ily vitéz bajnoknak talált volt kezére.

Most sem hagyott volna hátra semmit ebben,
Menni az medvékkel ha kell vala szemben,
De ő seregek is hamar azon közben
Ki ide s ki oda, eloszla az hegyben.

Hanem megént újabb rivadások lének,
Trombita- s dobszókkal erdők zendülének,
Melyre felrezzenvén, széljel tekéntének,
Sok hadviselőköt s zászlókot nézének.

Az kik Illyésházi vitézi valának,
Némelyek Putnoknál akkor próbálának,
Nyerett prédájokkal visszafordulának,
Trombita- s dobszó közt lovak ugrálának.

Némelyek kvártélybul jőnek rikoltással,
Nyargalnak az mezőn, futtatván egymással,
Vagyon Rákóczihoz urok indúlással,
Azért Murány alá gyűlnek szagoldással.

Kiki az hét közzül akkor mit vélhetett?
Akármely bölcs elme tégyen itiletet,
Titkos csalárdságtul nemdenem félhetett?
Egy asszony szavára bizván életeket.

Itt csak hét kard vagyon, van amott négyszáz is,
Hogyha nagy Atilla volna az atyád is,
S tőle maradt volna villogó szablyád is,
Mint mozdulna itten, nem tudom, az szád is.

Oh nagy bátorságát az Wesselényinek,
Véle együtt lévő kevés vitézinek,
Ki hallotta mássát cselekedetinek,
Nőjön híre s neve emlékezetinek.

Nemes szive nem hogy megcsükkent ezekkel,
Sőt oly bátran állott az hét vitézekkel,
Mint az mely kőszikla csapatik vizekkel,
De meg nem hajtatik azok erejekkel.

Elmennek amazok. Más lovast látának,
Kádasnak ösmérik, melyen vidulának.
Elérkezik s véle szóban indulának,
S beszédéből ilyen biztatást hallának:

«Hogy eddig asszonyom jelen nem lehetett,
Az hagyott órára el nem érkezhetett,
Ne tégyen felőle senki itíletet,
Örömest gyött volna, de el nem jöhetett.

Illyésházi Gábor ennyire késlette,
Mert fölöstökömre magát rákötötte,
Kelletlen vendégét ki nem rekeszthette,
Ugy kelletett lenni, mint üdő szerzette.

Vigan tartja ugyan kételenségébül,
S örömét mutatja kedve szinlésébül,
De megveti módját majd mesterségébül,
Hogy kifejtőzhessék kelletlenségébül.

Nincs semmi praktika s fortély az dologban,
Hamisság nem szokott lenni az Igazban,
Jelen lesz nem soká, talán van is útban,
Mulasd ezzel magad (üzente) azonban.»

Egyszersmind egy arany órát nyújt kezében,
Kit zöld zománcz borít bé kerekségében,
Jó reménség jele s nincsen is kétségben,
Csak hogy nehéz várni, míg lehessen szemben.

Kerekded az óra, zománczos zöldsége,
Nem ösmérni végét, oly egyenlősége:
Így szakadhatatlan szive nehézsége,
Az míg bé nem telik küldött reménsége.

Mária elméje sem nyugszik azonban,
Wesselényi felől van sok gondolatban;
Míg nem szólhat véle, nincs nyugodalomban,
Végre ilyen módot talál az dologban.

Az órát számlálja, s mondja: kilenczre jár,
Halászó helyemnek vizét levették már,
Szokott mulatságom az holott készen vár,
Ha valami pórok elvesztegetik, kár.

El kell azért mennem. Az minthogy mindjárt is
Elkészüle s hozzák két paripáját is,
Nem akar mulatni csak fertály órát is,
Megindul, sajnálja eddig mulatását is.

Nézd az isteneknek bölcs sugallásokot,
S jövendő dolgokrul titkos tanácsokot,
Meg sem gondolták volt mostani dolgokot,
Hogy már készítették azoknak útjokot.

Mária azelőtt immár sok napokkal
Mulatni szokott volt az halászatokkal,
S majd mindennap lejött s tölt kedve azokkal,
Visszatért gyakorta, szép fogott halakkal.

De most az mely tanyát hálója felvészen,
Nem volt még oly vonás, minemüt ott tészen;
Csakhamar érkeznék, hala várja készen,
Ily halász-prédája szive szerént lészen.

Lejön azért most is halászat szinével,
Hogy az patakhoz ér, megáll cselédével,
Ott hagyja az többit színes beszédével,
Maga tovább megyen két meghitt hivével.

Minémű Diána erdőn vadászatban,
Hasonlónak lássad ezt az halászatban,
S mi választást tennél ez két ábrázatban,
Ha egyszer mindkettőt találnád utodban.

Csak azt, hogy Diána nyilat visel kézben,
Ez pedig hállóval halásztat az vizben,
Semmi más különbség nincs ez két szépségben,
Sőt győzi Mária majd az deliségben.

Mely, mint mikor Títán feljön napkeletrül,
S az homályt elűzi minden szögletekrül,
Úgy ereszkedik le az köves hegyekrül:
Vélnéd, hogy az szép nap jött le az egekrül.

Ez adja Muránynak minden ékességét,
Mint az tündöklő nap egek fényességét,
Kijövén belőle, hatta setétségét,
Magával viseli ragyogó szépségét.

Örvendetes Délos az szűz Diánával,
Cyprus az mosolygó Vénus orczájával,
Parnassus Apollo szép ábrázatjával,
Az erős Murány is olyan Máriával.

Szomoru az Délos szűz Diána nélkül,
Cyprus is Vénusnak szép orczája nélkül,
Parnassus Apollo ábrázatja nélkül,
Szomoru Murány is az Mária nélkül.

Hová fordul az nap, ott van fényessége,
Az honnét elmegyen, lesz éj setétsége,
Lejött az murányi napnak delisége,
Fényesül az erdő árnyékos zöldsége.

Meglátja Wesselény ennek szép világát,
Elfelejti minden útját s fáradságát,
Mint az parthoz jutó tenger habosságát,
Ki magyarázza meg szive vigasságát!

Érkezik azonban az végezett helyhez:
Futam Wesselényi s kapa az kengyelhez,
De hasonló lévén az könnyű evethez,
Szorgalmatosabb lén asszonykája ehez.

Nem várt gyorsasággal lovárul leszálla,
Kezet fognak, kiki jó napot ajánla,
Süvegét levevén, Wesselény szolgála,
Szivéhez azonban nagy forróság álla.

Tetszik ábrázatján tüze kinek-kinek,
Egymásra néztekben változik az szinek,
Bár ne jelentsék is titkokot senkinek,
Régi árulója az orcza az szűnek.

S minthogy Wesselényi viselt sok dolgokot,
Felső hadakban is forgatott kardokot,
S tartott sok helyeken nyertesen harczokot,
S vett az ellenségen szép diadalmokot:

Maga kezeivel nyert volt egy palástot,
Melyet eső ellen véle hordoztatott,
S bocsátott volt az köd akkor kis harmatot,
Mely megnedvesíté az gyenge pázsitot.

Azért e palástot az földre teríté,
Édes asszonykáját arra leülteté,
Magát fél térdére melléje ereszté,
Ilyen beszédekre az nyelvét függeszté:

«Mint a nyilas járván vadászó helyeket,
Az mely szarvason ejt halálos sebeket,
Lehel, s elbágyadván, ohajt kútfejeket,
S orvoslásra keres dyctamnus füveket:

Úgy én, az mint irám első levelemben,
Cupidótul érted sebhetvén szivemben,
Nyughatatlankodtam, s fáradtam sebemben,
Mig Asszonyságoddal nem lehettem szemben.

Boldog az az óra, melyben láthattalak!
Sok ohajtásimra ide várhattalak,
Ösméretlen szolgád kézen foghattalak,
Özvegy palástomon megszállíthattalak.

Mint fű kisüttetik déli verőfénytül,
Meghervad s elesik szokott zöldségétül,
Viszont nedvesülvén harmatok gyöngyétül,
Megéled s helyreáll lefüggedtségétül:

Úgy bágyadt szivem is hervadni indúla,
S titkos ohajtással gyakorta jajdúla,
De, mihent látálak, csuda mint újula,
Minden ekkori búm örömre fordúla.

Asszonykám! ne utáld azért hűvségemet,
S arra érdemesnek ha véltél engemet,
Hogy, ide fáradván, újitnád szivemet,
Halld foganatossan ilyen beszédemet.

Az erős Murányban az kik férkeztetek,
S királyunk hűsége mellől eltértetek,
Tudjad, hogy ellene annak serkentetek,
Az ki érdemlene háladást tőletek.

Ha jól meggondolod az régi dolgokat.
S öreg őseidnek tekénted sorsokat,
Nemdenem közrendbül találod voltokat?
Úri méltóságra ki vitte azokat?

Austriai házbul való fejedelmi
Nemes országunknak s királyi védelmi,
Kiknek sok országra mentek győzedelmi,
Voltak nemzetednek ezek segedelmi.

Nemességre hozák paraszti voltokbul,
Zászlós uraságra nemes állapatbúl,
Grófságra végtére zászlós uraságbul,
Gazdag kűvárakra az kis faházakbul.

De nem azért, hogy ezt gonoszszal fizetnénk,
Jótett urunk ellen fegyverrel sietnénk,
Idegen kedvéért hűséget levetnénk,
S hálaadás helyett pártolást követnénk.

Azért nemzetedben legkegyesb asszonyság,
Ki szelidségéhez nem fér semmi vadság,
Ha szennyesíti is többit az pártoltság,
Ne rutítson téged az hálodatlanság.

Királyunk részére Murány várát add fel,
Kivel hired s neved napkeletrül jön fel.
Addig vitettetik, hol az nap nyugszik el,
Míg ég s föld fenn lészen, nem temettetik el.

Fogadom hitemre szép Asszonyságodnak,
Hogy valamie volt jóhirű atyádnak,
Te fogsz parancsolni egyedül mindannak,
Jó válaszát várom jó oktatásomnak.»

Ezzel véget vete Wesselény szavában,
Égvén azonközben szíve nagy lángában.
Mond Mária: Nincsen az ő hatalmában,
Hogy feladja, s vigyen valakit Murányban.

Köteles ott minden Rákóczi pártjára,
Nagy vigyázás vagyon erős kapujára,
Öcscse visel, nem ő, gondot az kulcsára,
S annak az kezében viszik éjszakára.

S mivelhogy az Vénus tréfát örömest űz,
Melylyel táborában mulat sok gyenge szűz,
Wesselényiben is nem nyughatik az tűz,
Az valóságoshoz ily tréfa-szókot fűz:

«De vagy kedves rabom, azért gyere velem,
Szép Asszonyságodot majd el is emelem,
Grófi személyeddel szerencsém nevelem:
Füleken asszonykám gondodot viselem.»

Ezen Máriának szive indulhatott,
Az édes szók alatt mérget gondolhatott,
Mely kissebbségére nékie forhatott,
De nem mutat ezzel semmi változatot.

Hanem mint Amazon, ki szokott fegyverhez,
Bátran felel, s mondja: «Ha becsületedhez
Illik, s hadviselő jó hired- s nevedhez,
Hogy álnokság férjen sok esküvésedhez:

Azzal, hogy rabbá tész, mi hasznod várhatod?
Bizony Murány várát így meg nem hághatod;
Hanem állhatatlan voltod mutathatod,
Kinek mint kell hinni, például adhatod.»

Wesselényi szavát hirtelen fordítá,
Bánja, hogy ezekkel szivét szomorítá,
Tréfáló szavait valóra fordítá,
Ohajtá s ezekkel ajakát mozdítá:

«Elbágyadtságomot újító harmatom
Megbocsáss: hogy szómot tréfákkal forgatom,
Hogy megtréfáljalak, nincsen akaratom,
Éretted tüzemet de ki nem mondhatom.

Ha nem másért, az én igaz hűségemért,
Szivemben lángozó nagy szeretetemért,
S benned helyheztetett erős reményemért:
Bocsáss bé Murányban s szép könyörgésemért.

Esküszöm szablyámra: tégedet elveszlek,
Ozvegy nyoszolyámhoz igaz tűzül teszlek,
Holtig tekélletes hűséggel követlek,
Az míg meg nem áldasz, hát el nem eresztlek.»

Hevül most Mária, s megakad szavában,
Az szemérmetesség posog orczájában;
Erre mit feleljen, forralja magában,
Csak ő maga tudós titkos szándékában.

Wesselényi magát ajánlván, biztatja:
Titkos indulatját bizvást megmondhatja,
Ha neki is lészen ehez akaratja,
Jövendő dolgokbul ezeket várhatja.

Királynak s országnak nagyjót cselekesznek,
Magoknak örök hírt s szép nevet terjesztnek:
Nagy kedves életben koporsóig lesznek,
Minden mostani bút szívekrül letesznek:

Ők pedig ezeket az mikor forgatják,
Tündér személyeket noha nem mutatják;
De Cupidó, Vénus, s Márs nem távoztatják,
Hanem jelen vannak, s dolgok nem mulatják.

Márs az vitézeknek sziveket biztatja,
Mint annyi Herculest, ezeket úgy tartja,
Ha mi zendületnek lenne indulatja,
Hogy Márs tanítványa, kiki megmutatja.

Cupido anyjostul nyughatatlankodik,
Az szerelmes szivek körűl gyorsolkodik,
Mint ki két tűz mellett szorgalmatoskodik,
Ha egyet fellobbant, máshoz rugaszkodik.

Végre Máriához mindketten gyülének,
Minapi sebéhez több tüzet tévének,
Az melytől erei jobban hevülének,
Nagyobb indulati Ferenczhez levének.

Az mint üle azért, lassan emeledék,
S mint az nyiló rózsa, gyengén pirosodék,
Ajaka mozdulván, s szólni ereszkedék,
S ilyen feleletre nyelve bátorodék:

«Hadakozó Mársnak vitéz onokája,
Az házasság dolga istenek munkája,
Ők rendelik, kinek ki legyen mátkája,
Azok nélkül vakot fordít az koczkája.

Ha úgy tetszik azért ez az jó Istennek,
Ebben is szolgálok vitézi fejednek,
Nem is kell kivüled más senki szívemnek,
Csak te vagy reménye árva életemnek.

Azon lészek: miként velem együtt Murányt,
Te kezedhez adjam, s tarts sajátod gyalánt,
Igaz szeretetünk csak legyen egyaránt,
Megadja az Isten, az mit szivünk kévánt.»

Örül Wesselényi ez kedves válasznak,
Inkább mint az özvegy madár az tavasznak,
Melyet nőstényétül telek elszakasztnak,
S az puszta erdőkön bánattal aggosztnak.

Végtére egymás közt ilyent végezének:
Hogy mind az két részrül ébredve lennének.
Mihelt Máriátul levelet vennének,
Az mint ő rendeli, mindjárt jöhetnének.

Ez Wesselényinek mely örvendetes hir!
Hasznosabb sebének, mint az balsamum ir,
Olyan kedves képet az Apelles sem ir,
Melynek jövendőben szép személyével bir.

Mert miként Phosphorus az hajnalemelő,
Az több csillagoknál fényessebben fénlő:
Ugy ez egyebeknél több szépség viselő,
Minden állapotja szeretet-nevelő.

Gazdagsággal Júnót, Cypriát szépséggel,
Szivével Bellónát, Pallást eszességgel,
Beszédével Svádát, Phoebét deliséggel,
Igaz Penelopét követi hűséggel.

Músák tudománya nyelvének szólása,
Hajnali hasadás ajaka nyilása,
Orczája pünkösdi rózsáknak szállása,
S Wesselény szivének tüze s lángozása.

Le sem veszi szemét szép ábrázatjárúl,
Mint az saskeselyő mikor naphoz járúl,
Örömest rózsákot szedne orczájárúl,
S klárist szakasztana kedves ajakárúl.

Kap is azonközben keskeny derekához,
Egy csókra hajtani akarja magához,
De hasonló lévén az gyars karikához,
Elfordul, s nem enged módot ily dolgához.

Erre gerjedt tüze hejában fárada,
Elkészített csókja ajakán marada,
Az hová szánta volt, oda nem ragada,
Ugyan kár, az szép csók hogy csak igy szárada.

Noha az csók előtt kezébül kimula,
De mint könnyű szellő megént megfordula,
Nem idegenkedik, minthogy megholdula,
S gyenge hajábul vert pereczéhez nyúla.

«Fogd ezt. Az gyars üdő minthogy senkit sem vár,
Hanem szokott rendi folyásában eljár,
Együtt lételünköt megkajonlotta már,
S egymás személyétül bennünköt majd elzár.

Az távullételnek pedig maradéka
Az feledékenség, melynek ha árnyéka
Elnyomván, szunnyadna szivednek szándéka,
Költsön fel ez adtam perecz ajándéka.

Árva személyemet juttassa eszedben,
Tudjad, mit végeztél velem e berekben,
Nincsen annyi hajszál az adtam pereczben,
Mennyit lészesz nálam te emlekezetben.»

Kedves ajándékát vészi nagy kedvesen,
De esik szivének igen sérelmesen,
Hogy szép személyétül válni el kellessen,
Azmint búcsuzik tőle keservesen.

Elválván egymástul kétfelé térének,
Egy rész Máriával vár felé menének,
Az több vitézekhez más rész sietének,
Kik Ferencz szivének nehezen esének.

Hányszor teként vissza, míg őtet láthatja,
Vigyázó szemeit oh! mint nem jártatja,
S mikor tovább menvén ezt nem vigyázhatja,
Megkedvelt személyét, gondold, mint ohajtja.

S vissza akar térni, nem birhat tüzével,
Az mint meg is indul fellobbant szivével,
Kéri Vadászi Pál, s inti beszédével:
Hogy ezt ne mívelje s majd tartja kezével.

Tészen vala nagy kárt visszamenésével,
Máriának jutván szemben cselédével,
Elárulta volna magát személyével,
Mely lett volna dolga hamar veszélyével.

Azért szokták vakon írni az szerelmet,
Hogy nem tud ösmérni semmi veszedelmet.
Vadászi Pál ha ád vala engedelmet,
Ferencz is vesztére talál vala vermet.

Van Mária után szive nehézséggel,
De másfelől megént teljes reménséggel,
Márs, Vénus s az Isten lévén segítséggel,
Felvirad várt napja megent fényességgel.

Elhagyott sereghez azonban jutának,
Az kik ez dologban semmit sem tudának,
Hogy tovább mentek volt, annak színt adának,
Melyet az vitézek valónak tudának.

Onnét megindulván, haza verekednek,
Az fáradság után nyugodni erednek,
Kis pihenést Músám adj te is kedvednek,
Meddig az több dolgok fel nem kerekednek.

HARMADIK RÉSZ.

Az váró sziveknek nincsen nyugodalma,
Az kit elboríthat szerelem hatalma,
Fárad s elméjének van sok aggodalma,
Reméllett dolgának míg nem lesz jutalma.

Elválása után az két árva főnek,
Egyre, másikra is nehéz gondok jőnek,
Nyughatatlanságot kik szivekben lőnek,
Míg módját ejthetik az rendelt üdőnek.

Ha ők nem nyugodnak, kelj fel Músám te is,
Az második után, menj harmad részre is.
Murányban Wesselény miképpen ment be is,
Beszéld el s dolgának mint szakadt vége is.

Két hasonló dolog: szerelem s vitézség,
Kiket egyaránt ér mind jó, s mind veszteség,
Vénus és Márs között van régi szövetség,
Az miként tanított errül az régiség.

Az vitézek dolga s az szerelmeseké
Egyenlő, oly ezé, az mint az másiké;
Az mely üdő tészi az vitézt erőssé,
Az szerelmest azon teheti kedvessé.

Az vitézek dolga sok földeket járni,
Kétes reménséggel szerencséjét várni,
Az puha életet kedvétül elzárni,
Esőt, havat s záport egyaránt próbálni.

Kétes szerencséje az szerelmesnek is,
Sokat fárad s visel messze utakot is,
El szokta mulatni az lágy ágyakot is,
Ösmér sok hideget, s forró napokot is.

Vigyáz leseire az vitéz, s strázsát áll,
Álom szemeire éjjel is ritkán száll,
Kévánt próbájára ha mi módot talál,
Siet, s nem tartja meg semmi veszély s halál.

Az szerelmesnek is ébredve kell lenni,
S szükség az éjbül is gyakran napot tenni,
Alkalmatosságot vigyázva kell venni,
S tekéllett helyéhez serényen kell menni.

Az vitézkedőnek nem kis mestersége,
Hogy azmely strázsákot állat ellensége,
Azokot elfogja s győzze serénysége,
Lesz nyereségérül úgy jobb reménsége.

Az szerelmesnek is nem utolsó gondja,
Annak csalásában mint lehessen módja,
Ki' vigyázásával gátoltatik dolga,
Ha ezt győzi, magát szerencsésnek mondja.

Éjjel üt az vitéz gyakran ellenségre,
S véletlen csapása fordúl nyereségre,
Tart az szerelmes is sokszor setétségre,
Hogy nyilván ne keljen dolga veszteségre.

Az vitézi dolog forgandó s kétséges,
Néha hasznos, néha káros s veszteséges;
Szerelem dolga is nem mind nyereséges,
Ha most gyönyörködtet, volt elébb inséges.

Az vitézkedőköt sok veszély rémíti.
Kezdett útjokrul is gyakran megtéríti,
S néha nem reméllett veszélyben keríti,
Megszabadulásra csak Isten segíti.

Ki visel több veszélt, mint az szerelmesek,
Kiknek minden dolgok, s útjok félelmesek,
Lévén az irigyek ellenek szemesek,
Jóra vált napok is gyakran keservesek.

Ennek mindkettőnek csoportos az útja,
S nem olly mulatságos, mint Pegasus kútja,
Sok munka, fáradság, várás, tűrés futja,
Ha mi jót fordít is, azt sem hamar nyújtja.

Nehéz ugyan várni az szerelmeseknek,
Az szerént az próbaleső vitézeknek.
De az üdő szabván módját mindeneknek,
Annak rendi ellen ezek sem mehetnek.

Állani az üdő ellen ha lehetne,
Akármi is végben könnyebben mehetne,
Tüzérül szerelmes hamarébb tehetne,
Vitézi próba is elébb készülhetne.

Szerelem s vitézség oly hasonló társok,
Kiknek Ferenczben is együtt van lakások,
S hogyha az üdőtül nem volna várások,
Murány felé régen volna indulások.

De az mint végezett szép asszonykájával,
Üdőtül kell várni annak az módjával,
Ohajtván szivének titkos fájdalmával,
Hogy kévánt üdeje győne gyars szárnyával.

Az várás mivelhogy gyűlöl késedelmet,
Nem adhat magának semmi engedelmet,
Míg feltett szándékán nem vész győzedelmet.
Az mellyre Istentül ohajt segedelmet.

Azonban az idő eljár folyásában,
Mária sem nyugszik kedvére Murányban,
Hanem vagyon gondos szorgalmaskodásban,
Mint érne jó véget fogadott dolgában.

De erős fát ingat nehéz mozdítása.
Miolta alá volt Ferenczhez járása,
Annyira hatotta szivét fogadása,
Hogy majd betegágyra történik szállása.

Fárasztja elméjét, s nyughatatlankodik,
Hol leül, hol ballag, búsul s gondolkodik.
Dől sokszor könyökre, hallgat s szomorkodik,
Mint essővel árvíz, gondja szaporodik.

Nem hoz csendes álmot az éj is szemére,
Az híves hajnal is nincs könnyebbségére,
Ebéd, s vocsora is nem lehet kedvére,
Mind kelet, s mind nyugat bút ereszt szivére,

Orczái rózsái melyektől hervadnak,
Az gyenge klárisok ajakán száradnak.
Vidám tekintetű szemek szomorodnak,
Az serény lépésű inak is lankadnak.

Az bú s az gond, csuda azmint fogyasztonak,
Mint gyenge füveket az dér hervasztanak,
Mint az nyári heves utak bágyasztonak,
Mint hajak öszítő üdők aggasztonak.

Az bú az elméket tészi csendetlenné,
Az szokott jó kedvet morddá s kedvetlenné,
Az test serénységét restté s erőtlenné,
Az jó falatot is megúnt s izetlenné.

Látván változásit azért Máriának,
Kiket bús fejére az gondok hozának,
Lészen ez hirével öcscsének Évának,
S tudakozza okát ily nyavalájának.

Az okosság talál mindjárt fogásokot,
S tudja oly palásttal födni az dolgokot,
Mely alól nem látni azok mivoltokot.
Együgyű halak is így nyelnek horgokot.

Az vérhas nyavalya akkor uralkodott.
Magos Murányban is bément s gonoszkodott,
Mondja azért, ő is hogy abban akadott:
Melyből minden teste s ereje lankadott.

Valónak hiszik ezt bágyadottságárul,
Ki is vélhetett mást akkor Máriárul?
Nem gondolkodhatván titkos szándékárul,
Szorgalmatoskodnak megorvoslásárul.

Készül az orvosság, s sietnek érette,
Elhozzák, ezt maga Éva készítette,
Ugy vélvén az dolgot, azmiként szinlette,
Vérhas veszélyétül az nénjét féltette.

Mondják: éljen véle, amaz letéteti,
Hogy tovább béveszi, vélek elhiteti,
Azonban azokot másfelé viteti,
Elkezdett gondjára bús elméjét veti.

Nagy dolgokat mozgat, irtózik terhétül,
Azokot kezdeni sok egy menyecskétül,
Hectornak is elég volna az szivétül,
Avagy Ulyssesnek praktikás fejétül.

Ugyanis gondold meg figyelmes elmével,
Lehetett gondjának minémű terhével,
Oly dolgot kezdeni kétes szerencsével,
Mely nagy veszélyeknek rakva félelmével.

Hogy eleget tégyen hű fogadása aránt
Arrul való gondja ad szivének csalánt,
Azon törvén magát, mint adja fel Murányt,
Melynek erősségét tartják csuda gyalánt.

Nincs egyéb, csak Kádas ehez segitsége,
Ki tudván az dolgot, van igaz hűsége,
De sok az kettőhöz ennek nehézsége,
Nagyot nem bir az kis erő tehetsége.

Végbenmenetele másképpen nem lehet,
Az csendes éjtszaka ebben ha mit tehet,
Mikor az setét éj hallgatásra mehet:
Akármi titok is gyarsabb útat vehet.

Veszedelmes ez is, mert noha más nyugszik,
De az szokott strázsa az várban nem alszik,
Ha szemre kél, az ami szívek alatt fekszik,
Keserő párlúggal az fejek melegszik.

Ugyanis palástolt titkok ha kinyílnék,
Ily praktikájokot mely dolgok nem érnék!
Szomorú rabságra az Máriát vinnék,
Kádassal az Hóhérbástya hosszát mérnék.

Mindezeknek retteg ugyan nagy voltátul,
S irtóznak vállai ily terhek súlyátul,
De el nem szakadhat feltett szándékátul,
Az igaz czáfolni nem szokott szavátul.

Hogy azért eleget tégyen szavainak,
Noha nehéz terh az gyenge vállainak,
De nem kedvez ezért semmi munkáinak,
Csak módját találja czélzott dolgainak.

Eltekélli, ezen hogy csak általesik.
Nem nézvén minémű rémitések lesik,
Azért szoros útját addig irtják s nyesik,
Alkalmatosságát végtére keresik.

Dædalus szorulván Créta szigetében,
S tartatván Minostul rabságos inségben.
Szerelmes hazája jut gyakran eszében,
Mint szabadulhatna, hányja elméjében.

Felkél s figyelmessen nézi az helyeket,
S eljár alattomban minden szögleteket,
Szabadulására hol lelne réseket,
Látja környös körül az nagy tengereket.

Törődik magában s hányja praktikáját,
Megúnván az fogság kedvetlen igáját,
Miképpen győzhesse tenger morotváját,
S láthassa valaha ohajtott hazáját.

Melynek minthogy egyéb módját nem láthatja,
Új mesterségeken elméjét forgatja,
S mond, szabadúlását ha az tenger tiltja,
Az tág levegőég szabad útját nyitja.

Szerez azért titkon fiával tollakot,
S azok fűzéséhez késszít viaszokot,
(Új találmány) csinál azokbul szárnyokot,
Magára s fiára ragasztja azokot.

Azkik' erejével magokot emelik,
Felkelvén Crétából tengert általkelik,
Vágyott honjok felé útjokat rendelik,
Várt szabadulással akaratjok telik.

Így Mária szive lévén bús fogságban,
Mint kivágyó madár megúnt kalitkában,
Szorgalmatoskodik az szabadulásban,
Éjet s napot tölt a sok gondolkodásban.

Az vár kerűletit szemessen vizsgálja,
Alkalmatosságát, nézi, hol találja,
Látván, hogy mindenütt nagy meredek állja,
Azt miként győzhesse, szívét nagy gond szállja.

Hogy adott szavának eleget tehetne,
Merre Wesselényi titkon felmehetne,
(Mert dolga jó vége másként nem lehetne)
Az magos falak közt olyan helyt keresne.

Meredek kősziklák az felhágást tiltják,
Mint tenger Dædalus útját elszorítják,
De szükség s akarat őt is megtanítják,
S kellő találmányra elméjét fordítják.

Azért mint Dædalus viaszos szárnyokot,
Készít Mária is titkon lajtorjákot,
Melyekkel győzhesse az nagy kősziklákot,
S ilyen mesterséggel késziti azokot.

Az várfokon járván, czérnaszálat vészen,
Annak az végére kövecskét köt s tészen,
Leereszti s az falt méri néhány részen,
Létra állásához csekélyebb hol lészen.

Azmint épittetve van most az új bástya,
Azmely szomszédságát az csigáknak tartja,
Akkor csak közhely volt, azért azt választja,
Alkalmatosb helyét nem is találhatja.

Megmérvén mélységét köves czérnájával,
Tizenkét ölre nyúl az czérna hosszával,
Míg fölitül egyez az falok aljával,
Mely van elméjének nem kevés gondjával.

Mert nehéz szert tenni olyan lajtorjára,
Mely tizenkét ölig nyújtózzon hosszára,
S úgy bocsátkozhasson az falak aljára,
Hogy az alattlévőt hozza az bástyára.

De ád Isten orvost ez nyavalyájának,
S mutat futamatot megakadt dolgának,
Mert jön megént öcscse (kit hínak Évának)
Látogatására gondos Máriának.

Talál az gyars elme itten is szineket,
Vesz hamar nyelvére kemény beszédeket,
Formálván cseléde ellen nagy zsémbeket,
Mutat haraggal tölt kedvetlenségeket.

Kérdi Éva okát zsémbeskedésének,
Amaz ily választ ád értekezésének:
Vigyázatlanságát únta cselédének,
Ez oka haragos kedvetlenségének.

«Most is nem kevés kárt, (mond) szaporítottak:
Sok derekalyt s párnát öszverothasztottak,
Mondom, szellőztessék, de szót nem fogadtak,
S azt felelik, hogy ők létrát nem kaphattak.

Azminthogy nincsen is nekem oly lajtorjám,
Azmelyen azokot az padra hordatnám,
Nem örömest pedig máshelyt fitogtatnám,
Azokért magamot hogy meg ne szólatnám.

Mert sok erdélyi nép gyön s megy most az várban,
Az idegen pedig gyars az megszólásban,
S szemes akármi kis dolog vizsgálásban,
Mint magában, vétket elébb talál másban.»

Csendesítő szóval mond öcscse nénjének:
Ily kedvetlenségi azért ne lennének,
Másutt lajtorjákat ha nem lelhetnének,
Van Listiusnénak, azokért mennének.

Listiusné akkor nem vala Murányban.
Vidula Mária öcscse tanácsában,
Angyal szól belőle, gondolja magában,
Úgy tetszik, hogy immár elébb van dolgában.

Az mondott lajtorját azért elhozatja,
S elhozatván, titkon az padra tolatja,
Serénkedik, kezdett dolgát nem mulatja,
Készítteti, s talám maga is forgatja.

Sok mesterember van mivelhogy Murányban,
Mint valami czéhes mezei várasban,
S lát kiki dolgához külömb hivatalban,
Kötél-csináló is lakik vala abban.

Ezzel köteleket gyarsan visszáltatott,
Melyeket titkosan párnákban dugatott,
Hogy észre ne vegyék, padra úgy hordatott,
Létra-készítéshez ezekkel fogatott.

Rövid volna csak egy, mond: mást is fogjonak;
Fogják, s körülötte serényen forgonak,
Azmint az mérték ér, oly hosszat toldonak,
Megkötik, s fogai erőssen tartonak.

Elkészítik mennél jobb módjával lehet;
Bízik, hogy már dolga szaporábban mehet,
S Isten áldásábul boldog véget vehet,
S létra segédével Wesselény fölgyöhet.

Akkor Illyésházi nem vala Murányban,
Rákóczihoz ment volt Kassa városában,
Ez is segítette Máriát dolgában,
Mert mint máskor, nem volt annyi nép az várban.

Elébb pedig hogy sem az létra kész lenne,
Mihelt látá dolgát, hogy már jobban menne,
S végben vitelérül reménséget venne,
Vitéz Wesselénynek ilyeket üzene:

«Siess Kádas ahoz, az ki ohajtva vár,
Társot adó tavaszt mint az özvegy madár,
Vigasztald s jelentsd meg: hogy készen várom már,
Megjátszom szerencsém, valamiképpen jár.

Csötörtök éjtszaka hagyott üdőnk légyen,
Ha én nem rettegek, ő is szivet végyen,
Azmikor az üdő éjfelkorra mégyen,
Az felgyövetelben próbát akkor tégyen.

Csak állhatatosság, nem kell egyéb ehez,
Módot keresek én az várban mindenhez,
Kész útját találja az felgyövetelhez,
Isten hozza, s bízzon igaz hűségemhez.»

Megindula Kádas szokott sietséggel,
S Fülekre érkezik kedves követséggel.
Telik Wesselényi újabb reménséggel,
S kezdendő útjához lát nagy serénységgel.

Kik tudják az dolgot, szólítja magához,
Azok tanácsábul készül próbájához,
Hiván segétségül az Istent magához,
Jó reménségben van s bizik is dolgához,

Tanácsot tartának ehez mint kezdjenek,
Az nagy hegyek által mely úton menjenek,
Tanúlt kalahúzok vélek kik legyenek:
Hogy az nem járt úton ne téveledjenek.

Egy régi szolgája vala Máriának,
Ki elöljárója volt tiz gyalogának,
Ficzeknek nevezték nevérül atyjának,
S ahoz Jakab nevet az papok adának.

Ez Rima-Szombatban egy vásárkor lévén,
Feltekert puskáját maga mellé vévén,
Az tolongó nép közt ő is menvén s gyövén,
Akaratja ellen kisült, nem remélvén.

Melynek golyóbissa gyars repülésében,
Egy szegény asszonynak akad az mellyében.
Nem szenvedi tovább lelkét az testében,
Harmad napra véget szakaszt életében.

Rohan az sokaság azmelyért Ficzekre,
Köteleket hánnak az puskás kezekre,
Érdemes fogságra viteték Fülekre,
S hánják kímilletlen kemény temleczekre;

Azhol szegény Jakab soványon tartatik,
Az száraz kenyér is jó ízűn falatik,
De hogy Ferencz kezdett dolga forgattatik,
Onnét szabad útja neki is nyittatik.

Minthogy régi szolga volt Murány várában,
Tudós az ott való útoknak dolgában,
Azért őt állatják az kalahúzságban.
Temlecz fogságábul hozván szabadságban.

Elrendelnek mindent tanácsos elmével,
Készül Weselényi udvara népével:
Több hadnagyoknak is adatik hírével:
Kiki készen légyen maga seregével.

Szép számú gyalogját azért megindítja,
Másnap lovasit is utánna mozdítja,
Mint öt vagy hat százig népét szaporítja,
Az sok jó katona egymást bátorítja.

Serény inú lovak alattok ugrálnak,
Sok jeles példákot mentekben számlálnak,
Viselt dolgaibul kik Ferencznek állnak.
Véle együtt most is örömest próbálnak.

Sok vitéz emberrel mérész az serege,
Kiknek az merre csap fegyverek melege,
Világi éltében lesz soknak elege,
S merevíti testét az halál idege.

Amaz magyar Hector véle Vadászi Pál,
Kinek vitéz híre az nagy egekig száll,
S vérrel izzadt tőre valamelyfelé vál,
Vagy hal az ellenség vagy elfut s férreáll.

Az vadásznak nevét igazán viseli,
Sok pogány vaddal van Gyöngyös gyakran teli,
Mint vigyázó vadász, azokot felleli,
Kit meg nem öl bennek, Fülekre emeli.

Felső hadakban is vadászott gyakorta,
Az svédek vadait ott is gyakran fogta,
Hectori fegyverét merre fordította,
Az ellenállókat mint menykő rontotta.

El nem maradt tőle Fekete László is,
Ősétől vett neve melynek ha Holló is,
De fejérb erkölcsű nem vala Cátó is,
S ennél nem vigyázóbb az tanúlt ráró is.

Az kedves erkölcsöt az nagy emberséggel,
Szép magaviselést szelid csendességgel,
Okos vitézkedést megért eszességgel,
Ha ki le akarná írni mesterséggel:

Ez légyen példája s más formát se végyen,
Igaz jedzéseket csak ez szerént tégyen,
Bár maga Apelles itilője légyen,
Hogyha képírása nem rendessen mégyen.

Gombkötő János is füleki főhadnagy,
Ki' emlekezeti Prága körűl is nagy;
Te is Farkas Fábján bátyáddal jelen vagy,
Szép vitézségedbűl hátra most is ne hagyj.

Kazai János is a Péter deákkal
Követi ezeket, s gyön az gyalogokkal,
Kik mivelhogy elébb valának utokkal,
Polomnál egyeznek meg az lovagokkal.

Több sok vitéz ember, sok híres katona,
Kiknek (ha történnék harczi zenebona)
Mindenike fegyvert örömest rántana,
S mint az búsúlt vadkan sebeket osztana.

Vígan megyen azért ily szép seregével,
S bátorítja magát azok erejével,
Őket is biztatja sok szép beszédével,
Hogy megáldja Isten várt nyereségével.

Jutnak rút havasok kegyetlenségére,
S kősziklás utaknak meredekségére,
Viradván más hajnal éj setétségére,
Alig állhatott bé végezett lesére:

Hogy két álgyúlövés lén Murány várában,
Kin az egész sereg vala zajdulásban,
De gyors Wesselényi az bátorításban,
S okossan ily fogást talála dolgában:

«Vitézek ezt álgyúlövésnek vélnétek,
S hogy bévitték hírünk, netalám félnétek,
Várt nyereségünkrül kétesek lennétek,
De vadászok lőttek, nem egyéb, higyétek.

Minthogy völgyek öblén az szók megakadnak,
Egy zendülésnek is kettős hangot adnak,
S nyári menydörgésként fel s alá csapongnak,
Az apró puskák is, mint álgyúk ropognak.

Ezt pedig az Echo cselekszi velem:
Mert őt is viselte néha az szerelem,
S minthogy az ő dolga vala veszedelem,
Várná, hogy engem is rémítne félelem.

Volt ez seregéből régen az Nympháknak,
Kik szűz Diánával erdőkön vadásznak,
Akkor is mestere volt az csácsogásnak,
S esett szerelmében végre Narcissusnak.

Mely igen magahitt lévén szépségében,
Megutálja Echót, s nem veszi kedvében.
Kin megháborodik, s bút nevel szivében,
Megemészti magát végre keservében.

Teste nedvessége búval elszárada,
Csontjaiból pedig kőszikla forrada,
Nyughatatlan szava, az mint volt, marada,
S nyelveskedésének vége nem szakada.

Völgyek között történt volt elváltozása,
Ottan vagyon most is szaporább lakása.
Kinek végeződik békével szóllása,
Hogy ettül ne volna visszacsaptatása?

Minthogy szerencsétlen volt ő szerelmében,
Irigy másiknak is jó szerencséjében,
De ám üvöltsön ő az hegyek völgyében,
Csak én asszonykámnak maradjak kedvében.

E lövések azért meg ne rémítsenek,
Echo zengéséből kik nagynak tetszenek,
Elébb életemtül Párcák elmetszenek,
Feltett szándékomtul hogysem elejtsenek.»

Megcsapja Phaeton azonban lovait,
S tengerben meríti aranyos hajait;
Hesperus hozza fel híves árnyékait,
S emeli az üdő éjjeli gyászait.

Nem késnek dolgokkal, ők is serénykednek,
Rút havasok közül alá ereszkednek,
Az Murány alljai sikra verekednek,
Nyolczvan az javából kezekre esküdnek:

Hogy éltek fogytáig egymást el nem hagyják,
Az dolgot egy szívvel s markos kézzel fogják,
Magokat kapsinak s prédának nem adják,
Wesselénytül várnak s ő szavát fogadják.

Előttök az óra, melyben próbálnok kell,
Zsibongnak egymás köztt támadt beszédekkel,
Látnál sok katonát változó szinekkel,
Mint ki tengerre ül hab-hozó szelekkel.

Irtóznak Muránynak nagy erősségétül,
S annak megvétele lehetlenségétül,
Ki Nagy Sándornak is próbált seregétül
Nem félne, sem Xerxes sok ezer népétül.

Egy az többi között végre nem tűrheté,
Régi vitéz vala, s az dolgokot érté,
Solymosinak hitták, szemeit felveté,
S Wesselényit ilyen kérdésvel illeté:

Voltál-é Murányban? felel: hogy volt volna,
Azt mászod-é hát meg? mondja: végzett volna
Már asszonykájával, s dolga készen volna,
Csak az odamenés, más héja sem volna.

Solymosi fejének tetszik ez csudának,
Hogy ennyire hiszen egy asszony szavának,
Készakarva keres (mond) veszélyt magának,
Mint az hajas Sámson, hivén Dalilának.

Nem tanácsos dolog asszonyoknak hinni,
Hizelkedésekhez mérget szoktak kenni,
Mikor leghívebbnek látszik hozzád lenni,
Mint Syrena akkor szokott csalra venni.

Circe mennél kedvesb éneket indított,
Legtöbb tündérséget akkor szaporított,
Sok kedves orczákot rút bőrrel borított,
S emberi szép személyt baromra fordított.

Italának oly ízt Pandóra is csinált,
Száj kényességének melylyel kedvet talált,
De mikor gyomrot ért, fojtó méreggé vált,
S mézzel színlett íze nevelt soknak halált.

Félő itt is, az méz mérget ne neveljen,
Az kedven adott szó mordul ne feleljen,
Jóra reméllett nap homályt ne emeljen,
S ennyi szép vitézség veszélyre ne teljen.

Solymosi szavain Ferencz bosszonkodik,
Dorgálja, hogy ilyenképpen gondolkodik,
S mások szivében is akadályoskodik,
Szégyen, az mely félénk szókkal pironkodik,

Felel amaz: «Téged féltlek, nem magamot,
Az hol kell, kivonom ott én is kardomot,
Kevésnek is tartom az én halálomot,
De tégedet szánlak elveszni uramot.

Az a szép vitézség, kit veled szerzettünk,
Hercules módjára fáradva kerestünk,
Viselvén sok sebet s abbúl folyt vért testünk,
Ily mód nélkül vesz-é? s így lesz-é elestünk?

Amaz szerzett szép hír, ki ér az egekig,
Keletrül felgyövén, terjed napnyugatig,
Nem mehet-é tovább, hanem csak holnapig?
Ily hamar veszted-é? s viszed végezetig?

Higyed, végét éri Murány mindezeknek,
Asszony szavaibul, megládd, mik követnek,
Tégedet Rákóczi György kezében ejtnek,
Az hóhérbástyáról bennünket levetnek.»

Ezen Wesselényi annál inkább indúl,
Neheztel s testében vére is felposdúl,
Mord tekéntetekkel Solymosihoz fordúl,
S ilyen dorgálásra az ajaka mozdúl:

«Mint okos kormányost az támadt habokban,
Olynak tartottalak téged az hadakban,
Lett volna is ha mi rémülés másokban,
Tőled reméllettem biztatást azokban.

De ím rontasz inkább, hogysem épitenél,
Mást is elvesztegetsz, nem hogy segítenél,
Azért vagy-é itten: hogy így rémítenél?
S kész nyereségünktül visszatérítenél?

Régi vitéz híred nem egyez ezekkel,
Szégyen pironkodnod ilyen beszédekkel,
Kitül félsz ily sereg vitéz emberekkel?
Kik mint Sándor hada, olyak fegyverekkel.

Ha fortélyát látnám elkezdett utomnak,
Készakartva veszélyt nem hoznék magamnak;
De ösmérem szivét igaz asszonyomnak,
S elhittem általa jó végét dolgomnak.

Midőn tetejére az Ida hegyének
Juno, Pallas, Vénus leereszkedének,
Hogy ott itiletet a végre vennének,
Az szép arany alma jutna melyikének.

Ez vala feltéve: az szebbiké légyen,
Köztök itiletet melyrül Páris tégyen,
Megállanak azért a pázsiton négyen,
Várván Páris voksát, ki fejére mégyen.

Juno gazdagsággal Párist édesgeti,
Bölcs tudományt igér Pallas, s hitegeti,
Szép Laeda leányát Vénus emlegeti,
Ha ő lesz az nyertes, (mond) ezt ölelgeti.

Megveti az többit, ez tetszik kedvének,
Az almát itili Vénus személyének,
Azonban erei hevülni kezdének,
S gerjed benne lángja szerelem tüzének.

Nyughatatlankodik, s kél az tengerekre,
Nem hajt gyars habokot forgató szelekre,
Bátran veti fejét minden veszélyekre,
Csak megkedvelt vadat vehesse lesekre.

Megigérte Vénus, van jó reménségben,
S minthogy az szerelem bölcs az mesterségben,
Módot talál végre az ösméretségben,
S hozza véle dolgát titkos szövetségben.

Király Menelaus az Görögországban,
Laeda leánya van ennél házasságban,
Ezt ohajtja Páris, s ezért vagyon lángban,
Gondolnád, hogy magát fárasztja hejában.

De minthogy végezett titkon Helenával,
Az mint mondám, az szép Laeda leányával,
S az görög kerteknek legszebb virágával,
Mégis kedve telék feltett szándékával.

Mert az gyors gályára titkon felülteté,
Rengő vitorláit szélnek ereszteté,
Magát véle együtt Trójában viteté,
S mint Vénus igirte, kedven ölelgeté.

Te lehetetlennek mondtad volna ezt is,
Rémítvén mint engem szerelmes Párist is,
Az minthogy miatta ösmért sok veszélyt is,
De szerette s mézül vette az mérgét is.

Megijedvén kezdett dolga nagy voltátul,
Ha könnyen elállott volna szándékátul,
Üressen lett volna ágya Helenátul,
S nem melegült volna ohajtott lángjátul.

Igaz, hogy Pandóra s Circe tündérkedett,
Sokakon nem remélt fortélyt cselekedett,
De igaz szerelmek kikhez nevelkedett,
Annak hogysem ártott, inkább kedveskedett.

Szavaiban kétes nem lehetek annak,
Ki' igazságárul sok jeleim vannak,
Az igaz szeretők mint Syren nem csalnak,
Mérget méz szín alatt az bal szivek adnak.

Végezett dolgunkhoz tőle valami kell,
Tekélletességén, tudom, nem múlik el,
Adott szavaimtul én is nem állok el,
Az szerencse dolga, miképpen viszen fel.

Nem volt semmi helynek még oly erőssége,
Kin (az bennlévővel lévén szövetsége)
Az külsőnek nem volt volna nyertessége,
Kiváltképpen ha volt Vénus segítsége.

Vénus indítója az én dolgomnak is,
Minapi szavai biztatnak Mársnak is,
Vagyon ehez kedve szép asszonykámnak is,
Azkikkel erejét győzöm Muránynak is.

Efféle félénkség azért távul légyen,
Szokott bátorságot az katona végyen,
Végezett óránkra már az üdő mégyen,
Reméllett hűséget kiki velem tégyen.»

Elhagyván seregét derekasb számával,
Megindul azonban egynéhány magával,
Ha az hely zendülne valami lármával,
Lecsendesítené hogy azt szép szavával.

Az minthogy egy partra midőn ballagnának,
Az pórok barmára ottan találának,
Az őrzők hirtelen egyben zajdulának,
S megijedvén tőlök, tolvajt kiáltának.

Ajánlják szép szóval nékiek magokot,
Hogy nem cselekesznek ők semmi károkot,
Inkább másoktul is védnék marhájokot,
S így csendesíték le az zajos tótokot.

Az Murányaljai faluban érének,
Ott is az sok tótság rájok zendülének,
S egy tartván puskáját Wesselény mellyének,
Kérdi, kik volnának? s itt mit keresnének?

Hogy ők Illyésházi szolgái volnának,
Füleki tolvajok után nyomodnának,
Kik az szegénységen sokat prédálnának, —
Az parasztok előtt ilyeket mondának.

Kikkel az pórok is megcsendesülének,
De az falun által alig mehetének,
Hogy megént sok barmot, s tótokat érének,
Azok is ellenek mind felrezzenének.

Itt is mentegetik mint amott, magokot,
De most olyan könnyen nem hiszik szavokot,
Jobban megvizsgálják, mint elébb útjokot,
S forgatnak azonban fejszét s dorongokot.

Végre csoportonként egybenzajdulának,
Megegyezett szívvel rájok rohanának,
Melyek előtt ők is férrevonodának,
S egy fennálló kender köziben állának.

Az tótok utánnok oda is menének,
Wesselényi körül forgódni kezdének,
Puskát ragad ő is, s tartja egyikének,
Hogy útat csináljon testén az lelkének.

De félvén, hogy lármát az várban ne tégyen,
Mely kezdett dolgában akadályul légyen,
Minthogy az pattanás éjjel messze mégyen,
Leteszi az puskát, hogy más fegyvert végyen.

Pallost ragad azért s villámlik kezében,
S midőn villámlását látják az setétben,
Mint mikor sebet vesz medve az üzésben,
Lén az egész tótság nagyobb zendülésben.

Ha láttál valaha paraszt zendületet,
Egyben rohanások kit elöl vehetett,
Űzik s rikoltások az égig mehetett,
Vélnél köztök lenni végső itiletet.

Az ki mit ragadhat, úgy támad ellene,
Nincs parasztok között, az ki kiméllene,
Nem vizsgálják ők azt, ki mit érdemlene,
Többet is fizetnek, hogysemmint kellene.

Hidd el, ellenek is nem másként rohantak,
Gyenge oláh tánczot láboknak nem vontak,
Bi zabi ily kedves tót nótát mondottak,
Mint az kölyke vesztett tigris, ordítottak.

Az sokaság ellen hárman mit tehettek?
Kiváltképpen minthogy harczolni nem mertek,
Azért egészséget magoknak kerestek,
S az több seregekhez azonban siettek.

Mint az sebes mennykő villámló üdőben,
Az merre csap, sok fát ront le az erdőben;
Avagy keveredvén rút zápor esőben,
Az mint prédál Eurus néha az mezőben:

Úgy tehettek volna nagy csapást ezek is,
Az minthogy valának próbált vitézek is,
Hullottanak volna sok paraszt fejek is,
S Cháron költöztetné eddig lelkeket is.

De jövendő dolog őköt tartóztatta,
S jóllehet pallossát Ferencz kirántotta,
De az lobbant tüzet hogysemmint gyujtotta,
Elállván elöttök, azt inkább oltotta.

Minthogy borította nagy setét az eget,
Gyászban van az hold is s visel rút felleget,
Nem találhatják fel mindjárt az sereget,
Fel s alá bujdosván, búsulnak eleget.

Hol mi kertek s vizekköziben akadnak,
Egy patakbul másban véletlen szakadnak,
Kik kerengésébül az míg kifakadnak,
Félóránál többet bújdosásnak adnak.

Végre csörtölőzést egy parton hallának,
Bátorítván egymást, arra indulának,
Az mikor egymástul nem messze valának,
Mind az két rész hamar egybenszólalának.

Megösmérik egymást az jelt tudakozván,
Kazai János gyön, szép gyalogot hozván,
Kin kétséges szivek újula vigadván,
Megindulnak együtt faluban ballagván.

Az holott benn vala immár az lovasság,
Kik miatt, minthogy nincs semmi csintalanság,
Lerakta az fegyvert s csendesült az pórság,
De az vitézeket tartja szomorúság.

Nem tudják az urat, mely felé szakadott,
Féltik, hogy valami veszélyben akadott,
Azonban az sereg hogy így sopánkodott,
Az mondott gyalog is oda nyomakodott.

Mikor azért ők is béverekedének,
Alig, hogy egymással kardra nem kelének,
Megösmérvén egymást, lecsendesedének,
Hogy eltévedt urok megtért, örölének.

Tovább cselekedni mit kell, tanácskodnak,
Külömb-külömbféle vélekedést mondnak,
Egynek ez s másiknak amaz tetszik jobbnak,
Az közkatonák is sokképpen zsibongnak.

Azt javalják többen, hogy ott ne késsenek,
Hanem az mely úton effelé gyöttenek,
Ugyanazon megént visszasiessenek,
Mi haszna, hejában hogy itt teprengenek.

Az mint Ferencznek is, az tetszik némelynek,
Az szomszéd réteknél tovább ne menjenek,
Ott hálván, jó rendű strázsát rendeljenek,
S fáradságok után pihenést vegyenek.

S hogy titkos dolgokrul semmit se véljenek,
Másnapra viradván idején keljenek,
Az Murányi völgyön rabolást tegyenek,
Füleki házokhoz azután menjenek.

De Isten s az Vénus ezt jobban rendelte,
Az kegyes is szavát el nem felejtette,
Egy követét titkon alá eresztette,
Wesselényit mindjárt de fel nem lelhette.

Hanem egymás között hogy így zsibongnának,
Valami fittyentést hallottak, mondának;
Vagy hárman Ferenczczel oda futamának,
Az mondott követre reá találának.

De nem hisznek néki, kímnek mondják lenni,
Nagy dolgokban nem is jó mindennek hinni,
Titkos álnoksággal sok rá szokott vinni,
Az igaz s álnok közt gond választást tenni.

Ők is az követet azért megvizsgálák,
Hogy igaz embernek s nem kémnek találák,
Szavain elesett sziveket táplálák,
Örülnek, s magokot Istennek ajánlák.

Semmit nem mulatván, lovakra ülének,
Az magos vár felé hágtatni kezdének,
Mint az Hóhérbástya van, arra térének,
Az lovak hátárul megént lekelének.

Gyalog indulának az magos hegyeknek,
Hágják az oldalát az nagy meredeknek,
Mint az fáradt vadak, melyeket kergetnek,
Az magos oldalon lehelve sietnek.

Elfáradt maga is, alig viszi testét,
Az szokatlan útnak megúnta keresztét,
Az nagy meredeken rettegi elestét,
Nehéz pihenéssel veszi lélegzetét.

Megáll, s mondja: tovább hogy immár nem mehet,
Elállott lábain több lépést nem vehet,
De űzvén szerelem, egyebet nem tehet,
Pihenvén, megindúl s megyen, az mint lehet.

Azonban vár alá jutnak az kertekhez,
Adnak ott kis üdőt megpihenésekhez,
Vizet ohajtonak elszáradt inekhez,
Félelem s reménség állott az szivekhez.

Remélhetik ugyan munkájok jó végét,
Hivén az kegyesnek tekélletességét,
Viszont meggondolván ennek nehézségét,
Félthetik elkezdett dolgok vesztességét.

Az mint az játékos, ki vár szerencsétül,
Reménséget vészen az fenn lévő pénztül,
De retteg az szive az koczkavetéstül,
Hogy el ne fordítsa várt nyereségétül:

Az ki szerencsére szokta magát vetni,
Nem bizonyos, dolgát mi fogja követni,
Néha nyereséggel szokott az fizetni,
Többször veszteségét kell nála keresni.

Szerencse lábai golyóbison állnak,
Hirtelen fordulván, jobbrul balra szállnak,
Hol széppé, hol rúttá, mint tündérek válnak,
Állandó nyugovást nehezen találnak.

Ha mi jót fizet is, azt is gonddal nyújtja,
Ugyanis az jóknak csoportos az útja,
Mint Wesselényit is sok rémítés sújtja,
Míg várt örömével bús szivét újítja.

Szerencse, szerelem két egyenlő dolog,
Kinek állapotja változással forog,
Hol jobbra, hol balra szerencse csavarog,
Szerelem is hol víg, hol búval nyomorog.

Mivel hogy az Vénus tengerbül született,
Anyjának elfajzott lyánya nem lehetett,
Hanem hasonlatos erkölcsöt követett,
S minémű szüléje, tart oly természetet.

Az tengerek pedig veszedelmes pályák,
Habozó hajóját valakik megszállják;
Sokféle félelem s rémítés, próbálják.
Gyakran nem reméllett veszélyek találják.

Sok háború üdők támadnak ellenek,
Vitorlás árboczfák hajóstól rengenek,
Mint rád omló hegyek, habok rémítenek,
Az elczélzott parttul messzére ejtenek.

Megcsendesül néha, s az habok megszűnnek,
Az kedves üdőnek hajósok örülnek,
Azonban az megszűnt szelek kirepülnek,
Újabb félelemmel az hajók rendülnek.

Valamig az hajós kévánt parthoz nem jut,
Mindaddig félelmes tengereken az út,
Ellene hol sok hab, hol más ijesztés fut:
Úgy nyertes, az várt part ha nyugodalmat nyújt.

Így az szerelemnek ki ül hajójára,
Sok ellenkező szél gyön vitorlájára,
S nem kevés rémítés veszi próbájára,
Míg verekedhetik óhajtott partjára.

Az mint Wesselényi bő példája ennek,
Hány akadálya nincs, azmiolta mennek,
S mennyi rémítések ellene nem kelnek!
Megtetszik, hogy Vénus lyánya az tengernek.

Mondám, az kertekig hogy verekedtenek,
S kevés megpihenést magoknak vettenek,
De rezzenés nélkül ott sem lehettenek,
Csörtölőzést hallnak s talpra serkentenek.

Egy csoport gyalogot fejek felett látnak,
Megegyezett szívvel gyarsan kardot rántnak,
Mint próbált fiai hadakozó Mársnak,
Alig egymás között hogy sebbel nem ártnak.

Soknak az puskája volt pattanó félben,
Nem tudván, ki légyen egymást az setétben;
De az jó Isten volt oly gondviselésben,
Hogy nem lőttek mégis az felzendülésben.

Az ő seregekbül ezek is valának,
Mintegy tizenötön utánnok jutának,
Az előttök járót hítták Gábor Pálnak,
Megösmérvén egymást, lecsillapodának.

S olyan végezése lévén Máriával,
Hogy elgyövén, készen várja lajtorjával,
Ki az földig érjen az várbul hosszával,
S azon menjenek fel az hagyott órával:

Azért az lajtorja-kereséshez kezdnek,
Csendesebb voltáért, mezítláb vetkeznek,
Az gyenge láboknak tetszik ez nehéznek,
De az reménségért mindent cselekesznek.

Reménség s szerelem oly ösztön s ingerlés,
Melyekért nincs semmi munkában kíméllés,
Mikor kedves jórul vagyon az reméllés,
Nehéznek sem tetszik az munkaviselés.

A jó reménségért ezek is urokkal,
Örömest fáradnak minden munkájokkal,
Vannak ide s oda gyars vígyázásokkal,
Honnét telnék szemek várt lajtorjájokkal.

Nem találják sohul, kapuhoz jutának,
Megszólal az vártás: *Wer da* kiáltának,
Biztatás s reménség kétségre szállának,
Mondván: megcsalattak, az miben bízának.

Bosszonkodik Ferencz, s polyhákját kirántja,
S készűl, ha az vártás többször megszólítja,
Lelövi, s az lelkét Charonhoz bocsátja,
De hallgat, s az száját több szóra nem tátja.

S azmint gyars szemeit vígyázva jártatja,
Illyésházinak is egy szolgáját látja,
Közel az kapuhoz, mely testét nyugtatja,
Mit míveljen véle, tanácsra bocsátja.

Elüssék-é fejét? Mondják: ne. Jobb lenne,
Két vitéz katona ha melléje menne,
Ily kemény sugallást az fülében tenne:
Vegyük mindjárt fejét, ha feltekéntene.

Úgy is cselekedtek, nem bánták életét.
Hallván katonáknak ily igyekezetét,
Inkább kősziklában röjtné egész testét,
Hogysem mozdítaná csak egy tekéntetét.

Rossz végezés vagyon az barátom felől,
Elhittem, szepeg is mind kivűl s mind belől.
Lovastul van, vidd el bízvást szeme elől,
Ne félj, hogy felnézzen az kősziklák mellől.

Kedvesebb jószágunk nincsen az életnél,
Halálnak sarczoló pénzt ha fizethetnél,
Van-é olly kedves jód, melyet kimilhetnél,
Az míg kedved tartja, csak addig élhetnél.

Sok nyavalya forog ugyan az életben,
Nehezb az halállal mégis lenni szemben,
Ki egyben nyomorog, ki más gyötrelemben,
Az szerelmes sincsen mindenkor örömben.

Inkább nagyobb gondja s kénja kinek lehet,
Tőrében szerelem mint az kiket vehet?
Gondold meg, mennyi bút az gond rajta tehet,
Kedve töltéséhez míg fáradva mehet.

Mennyit fárad, s búsúl, ládd, Wesselényi is,
Alig bírják immár lankadt lábai is,
S noha elérkezett az hagyott óra is,
Mégis bajos dolga s nincs az lajtorja is.

Az melyen (mint mondám) kétséget vévének,
S indított dolgoktól szivek elesének,
S ilyen véletlenül hogy itt ne vesznének,
Solymosi ajaki ily szókra kelének:

«Uram! czáfoltattad elébb szavaimot,
S dorgáló beszéddel illettél magamot,
Ide hozám mégis fáradott tagamot,
Az mint nem is szánom veled halálomot.

De hol az lajtorja mellyet reméllettél?
Most látszik: mely igaz, az kinek így hittél,
Egy asszony szavain sokat építettél,
De mint mégy már vissza innét, hova gyöttél?

Ím mindgyárt megvirad, rajtunk lesz sok tótság,
Kiüt az várbul is az német s magyarság,
Harminczöten vagyunk, lesz dolgunk romlottság,
Bennünk kit levágnak, kit nyomorít fogság.

Az míg az setétség le nem hull az égrül,
Gyere, lovainkhoz vezetlek az hegyrül,
Menjünk el ez éltünk-szomjuhozó helyrül,
Másszor kinek mit higy, tanulhatsz most errül.»

De az Wesselényi nem akar elmenni,
Készebb itt vitézül életét letenni,
Mint hegyek közt pórok prédájává lenni,
S gyalázatos halált mint az tolvaj venni.

Mond: «Inkább esküdjünk kezére egymásnak,
S holnap, nyilásakor hajnali rózsáknak,
Kezdjünk vitéz módra az kapú-vágásnak,
Ha vesznünk kell, veszszünk mint fiai Mársnak.

Így ha konczolják is halandó testünköt,
De nem fogyathatják vitézi hírünköt.
Sírbul is életre emelnek bennünköt,
Krónikákban írván örökös nevünköt.

Lassan Wesselényi! távul még az halál,
Jó reménségben légy, az mint eddig valál.
Az várt ió szerencse ezennel rád talál,
S minden fáradságod kedves örömre vál.

Az mit Isten igér, azt megadni szokta;
Cupido szivedet mikor lobbantotta,
Tudd-é, hogy Máriát te néked vallotta?
Nem is lesz másképpen, hanem mint mondotta.

Midőn az istenek régen eloszlottak,
Külömb-külömbféle helyekre szállottak,
Kik égben, kik földön, kik tengeren laktak,
Az mint az régiek errül tanítottak.

Külömb-külömb czímert, s jelt adtak mindennek:
Az mint természete hozta mely istennek.
Zöldellő borostyánt Bacchusnak tisztelnek,
Téged pedig Phoebus laurussal szentelnek.

Rózsát visel Vénus, lakik is közötte:
Mert virágos Cyprust lakóul szerzette.
S virágokkal kedvét ott gyönyörködtette,
De a rózsát jelül ok nélkül nem vette.

Maga saját vére, méltán kedvelhette,
Mert egyszer sétálván, lábát megsértette,
S abbul cseppent vérét veszni nem engedte,
Rózsát nevelt róla, czímerűl azt vette.

Az rózsa másként is kedves mindeneknél,
Mikor gyengén nyílnak pünkösdi üdőknél,
Mint rózsák, nincsen szebb virág az kerteknél,
Az szű is örvendez mosolygó szineknél.

De nehéz azt szedni, mert terem tövissen,
Melynek az teteje fakadott hegyessen,
Ki akarja azért, hogy rózsát szedhessen,
Tövis-sértéseket, szükség, viselhessen.

Vénus is vér által jutott az rózsához,
Mást sem ereszt könnyen kedves virágjához,
Adván oly értelmet ezeknek titkához,
Hogy nem könnyen jutni szerelem dolgához.

De az mihez mennél nehezben juthatni,
Azt annál kedvesebb ízzel kóstolhatni,
Étel kedvességét jobban úgy tudhatni,
Ha azt várakozott gyomorral kaphatni.

Hideg ösmérteti meleg kedvességét,
Mord tél ohajtatja az nyár kegyességét,
Rekkenés kelleti szellők frissességét,
Setét éj váratja az nap fényességét.

Így az szép rózsa is annyival kedvessebb,
Az leszakasztása mennél sérelmessebb,
Szerelem is annál gyönyörűségessebb,
Mennyivel az útja volt veszedelmessebb.

De elég már azkit Wesselény szenvedtél,
Az sok tövis után rózsát érdemlettél,
Készen van az létra, mellyrül kételkedtél,
Megadja az Isten, azmit reméllettél.

Mikor azért ilyenképpen fáradnának,
Az létrára hamar nem találhatnának,
S azon nemcsak kisded búval aggódnának,
S az kedves remények bús gondra jutnának.

Vadászi azonban járván az vár körűl,
Imé Kádas Márton eleiben kerűl,
Mely kedves újságon az szíve megörűl,
Minden előbbeni kétséget eltörűl.

Fittyentvén, jelt adnak az több vitézeknek,
Melyre nem mulatva, Ferenczczel sietnek,
Készen van az létra (mondják), felmehetnek,
Mely újúlása lén az kétes sziveknek.

Mint az lesben álló, ki vár ellenséget,
Eleped, viselvén nyári nagy hévséget,
De ha nyereségrül lát jó reménséget,
Felugrik, s elfelejt minden nehézséget:

Így ők is, jóllehet vannak lankadásban,
S fáradtak inai az nagy hegyhágásban,
De megújulának ez ujsághallásban,
Mint nyári lankadt fű, lágy harmathullásban.

De minekelőtte ezek történtenek,
S az hosszu lajtorján felverekedtenek,
Halld, ehez az várban miként készültenek,
S Mária dolgai ott is mint lettenek.

Olyakot forgatván titkos elméjében,
Melyek ha tűnnének másoknak szemében,
Nem mehetne elöl igyekezetében,
Izzad az homloka végben-vitelében.

De bízik Istenben, s készül próbájához,
S minthogy csendes álmot vett minden magához,
Nem emeli szemét most vigyázásához,
Jó reménséggel van, s bizvást kezd dolgához.

Kevés szám szolgáit együvé gyülteti,
Erős hittel őket mind megeskütteti,
Látván, hűségeket hogy már meghiheti,
Megajándékozván, ily szókkal illeti:

«Nagy dolgot forgatok, szolgáim! elmémben,
Csak bennetek bízom pedig s az Istenben,
Ha mellettem lésztek fogadott hűségben,
Reméllek jó véget igyekezetemben.

Tudjátok méltatlan sok szenvedésemet,
S atyámfiaitul vett rövidségemet,
Melyek éles tőrként sebhetik szivemet,
S epesztik mint méreg keserves fejemet.

Borult volt miattok életem homályban,
Ők voltak az napok, s fénlettek Murányban,
Én, mint homályos hold, üldögeltem gyászban,
Töltvén óráimot sok titkos sirásban.

De megszánta Isten árva életemet,
Igérte köd után kévánt napfényemet,
S elhozza ezennel várt segedelmemet,
Az ki megszabadít ezektül engemet.

Velem együtt azért jó szívvel legyetek,
Jót ád az jó Isten, semmit ne féljetek,
Azmint parancsolom, úgy cselekedjetek,
Szép jutalmat tőlem hogy érdemeljetek.»

Ezekre az szolgák ajánlják magokot,
Ha kell is mellette rántani kardokot,
Úgy sem szánják érte vérek ontásokot,
Egy szívvel s lélekkel fogják az dolgokot.

Első dolga is a várták elfogása,
Nem is lehet addig dolga jó folyása.
Míg azoknak czirkál szabados látása,
Mert röjtött titkának lenne kinyilása.

Ezekhez lát azért s megkerűli titkon,
S az mint üvöltönek rendre az várfokon,
Ráfogja, hogy rosszul vigyáznak, s ily okon
Csakhamar egyenként ragadtatja nyakon.

Kezeket erőssen hátra kötözteti,
Leányok házában fogságra viteti,
Esküdt csatlósival őköt őrizteti,
Dolga jó végeig el sem ereszteti.

Azszerént az német főstrázsamestert is,
Ugyan az németek tisztviselőjét is
Megfogatja, s kötik hátra kezeket is,
S hányják az többihez gyarsan ezeket is.

Egy inassa sétál Illyésházinénak,
Karolyt hordoz, s álmot nem ád madarának,
Rázkodván az madár, reátalálának,
Úgy mint amazokkal, ezzel is bánának.

Tizenegyre telik száma az raboknak,
Kik fölött az őrzők kardokot forgatnak,
Ha mi rezzenése történnék azoknak,
Lenne szakadása fejektől nyakoknak.

Nem mernek mozdulni, félik halálokot,
Látván az nyakokra esendő kardokot,
Megfogatásokban nem tudnak okokot,
Reszketéssel várják, mi éri dolgokot.

Az egész várban nincs több estrázsa egynél,
Az ki üvöldögél az kapu felinél,
Ez is tovább lévén az választott helynél,
Miatta szabadon fel s alá is mennél.

Mikor már ily utat nyitott próbájához,
Vészen egy feltekert pár pistolyt magához,
Hasonlít az szíve vitéz Bellónához,
Mégyen szolgáival az Hóhérbástyához.

Ott, mint Ariadne, ki Theseust várta,
Mikor éjjel s nappal tenger partját járta,
Honnét gyön szerelme, ohajtva vigyázta,
S kevés óráit is ezernek számlálta.

Hasonlatosképen ő is serénykedik,
Gyakor fegyelemre füle ereszkedik,
Mint mikor vad után vadász lesekedik,
Várja szerencséjét honnét emelkedik.

Mely nehéz az várás, főképen azoknak,
Szerelmes szivei kiknek együtt laknak,
Távul esik pedig válások magoknak,
De napot rendeltek szemben-jutásoknak.

Nincs ott nyugadalma elmének s az szemnek,
Az sok értekezők sürőn gyönnek s mennek,
Egy kopogásra is serényen felkelnek,
Ugasson az kuvasz, arra is serkennek.

Valami zendülés szózatok essenek,
Ételt is elhagyják, csak kimehessenek,
Álmok sincs, csendesen kit végezhessenek,
Ott jár eszek, együtt miként lehessenek.

Sokszor nyíl az ablak, nézik az utakot,
Azmely felől várják jóakarójokot,
Ha mások gyönnek is, reméllik azokot,
Nyughatatlansággal mulatják napokot.

Ha hamar nem telik kévánt reménségek,
Elkedvetlenülnek s nő gondos kétségek,
Hogy megtudják okát, indúl követségek,
Miért történt nem várt késedelmességek.

Mely nehezen várja (gondold) Mária is,
Fülel mindenfelől maga, szolgája is,
Ha csak egy reméllett zörgést hallana is,
Futamodna mindjárt, ha nem az volna is.

De sok várásra is semmit nem hallhatnak,
Csudálják, ily soká mi okért mulatnak,
Késedelmek miatt majd kétségre jutnak,
Nem tudván, hogy már az kapunál futosnak.

Nem várhatja tovább, magát bátorítja,
Az készített létrát alá bocsáttatja,
Kádast az várfokrul melyen leszállatja,
Ha elérkeztek-é, általa láttatja.

Visszafordul Kádas, mondja: nem találja,
Kin asszonya szivét nem kevés bú szállja,
De leküldi megént, hogy jobban vizsgálja,
Ha rátalál, magát ezekkel ajánlja:

Készen vár asszonyom feltett játékához,
Vagy hat fordul vagy vak, fogott az koczkához,
Játszik már, csak győj el, ohajt is magához,
Bízik, jót ád Isten kezdett munkájához.

Azonban visszatér Mária házában,
Nem alacson búval törődvén magában,
Fárasztja elméjét nagy gondja habjában,
Ha el nem gyön, tovább mit kezdjen dolgában.

Hozzá kezdett immár titkos munkájához,
Eresztette lábát pályafutásához,
Ha most nem vitetik remélIett tárgyához,
Nem lészen más módja annak fogásához.

Mert lehull fedele ezután titkának,
S kitetsznek körmei röjtött szándékának,
Ha kell szabadulni az fogott strázsának,
Megkérdik az okát megfogatásának.

Adjon bár színt ennek, szavának nem hisznek,
Titkos fortélyára hitekkel esküsznek,
Kiért az várt napok rút ködökben esnek,
S remélt szabadságbul nagy fogságok lesznek.

De mivelhogy feltett, meg akar játszani,
Akarod-é végzett szándékát hallani?
Örök krónikákban méltó ajánlani,
Nem sok asszony tanult ilyeket állani.

Ha az Wesselényi, az melyet vár készen,
Végezett dolgában fogyatkozást tészen,
Fogadása szerént az létrán nem lészen,
Esküszik magának, hogy ily utat vészen:

Hogy lévén mindnyájan most mély aluvásban,
Az várőrzőköt is hányatván fogságban,
Sógora részérül kik vannak az várban,
Hivassa egyenként azokot házában.

Amely elérkezik, mindjárt fejét vegyék,
Ha más, s harmadik gyön, azzal is azt tegyék,
Negyednek s ötödnek azont cselekedjék,
Hasonló mustrára az többit is vigyék.

Az ellenkező részt mikor így fogyatja,
Az többit, azmerre akarja, hajtatja,
Császár hűségére az várat tartatja,
Elkezdett pályáját így is végig futja.

Nagy igyekezet ez egy asszony szivétül,
Ki hallott ily próbát bár öreg eszétül?
Nem is czáfolt volna igyekezetétül,
Meddig végben nem ment volna ez kezétül.

Mintha magát látnád Pallást, az Máriát,
Hasomlóságának nem is tudom héját,
Megvonná ez is úgy, mint amaz kézíját,
S magához övezné harczoló kardszíját.

Ha mindkettő együtt találna állani,
És viadalomra akarna szállani,
Ez is kész mint amaz, úgy harczot állani,
Mely bátrabb közöttök, nehéz választani.

Megeléglé Vénus azonban terheket,
Viselt eddig szívek elég tövisseket,
Régen volt, miolta fárasztja ezeket,
Ideje, hogy együtt nyugtassa fejeket.

Mikor azért Kádas másszor alászálla,
Vadászira, azmint mondám, úgy találа.
Siet asszonyához, ki bús gondban álla,
Jó hírt hoz, mord kedve újulásra vála.

Mondja: «Vadászi Pál az létránál van már,
Maga is Wesselény oda csak közzel jár.»
Kit hallván asszonya, serényben mint madár,
Futamék, s az hagyott helynél vigyázva vár.

Azonban Vadászi létrán emelkedik,
Kazai Jánossal fel is verekedik.
Ott állván az kegyes, tőlök kérdezkedik,
Utánnok az Úr is mégyen s nyomakodik.

Mászszák az kősziklát, sokan elesnek is,
Alkalmatlansága nagy az setétnek is,
Alighogy nem juta ebben Ferencznek is,
Majd vége lett volna szép életének is.

Mert úgy csuszamodék az völgyek mélyére,
Hogy történik vala élte veszélyére,
De megkapák mégis jó szerencséjére,
Csak az Isten viselt gondot életére.

Érvén az lajtorját, kezdnek az hágáshoz,
Az szerencsétlenség itt is akadályt hoz,
Ugyan sok tövissen jutsz, Ferencz, rózsádhoz,
Így jut az arany is az szép ragyogáshoz.

Azmint németek is valának mellette,
Egy az lajtorjára felment volt előtte,
Mikor az felső részt odafel elérte,
Ijedtében az falt, mint lovat, áltülte.

Sem alá nem akar, sem fel onnét menni.
Mondja Vadászi Pál: mit kell véle tenni?
Vessük le; hogyha ez így történne lenni,
Nem fogná kedvessen Wesselényi venni.

Mert utánna vagyon, esnék az nyakában,
Leütné őtet is, van is ez gondjában,
De addig rángatják, felvonják azonban,
S mehetnek az létrán immár szabadabban.

Menvén egy inassa kardjával előtte,
Másikát utánna puskával rendelte,
Ezeknek feljuta ő is közepette,
Ennyi veszély között Isten segítette.

Mikor ilyen gonddal felverekedének,
Megállván az bástyán, kétfelé nézének,
Nem vélnéd, mely hamar harminczra telének,
Mind válogatottak, azkik ott levének.

Őrül Weselényi szép számú népének,
Ha mi zendülések ellenek lennének,
Ennyi vitéz ember nagy csapást tennének,
Bátorítja őköt, semmit ne félnének.

S mond: «Az szegény asszony de mely felé lehet?»
Melyrül szánakodó kérdést alig tehet,
S nem is végezheti jól az kezdett nevet,
Eleiben fordul mint az könnyű evet.

S felel: «Én itt vagyok (ott is várakozott),
Vége van már búmnak, mely eddig ágazott,
Az sok rettegés is szívemrül távozott.
Nem félek pedig, hogy Isten ide hozott.»

Ezen fáradt szíve újula Ferencznek,
Mint izzadott testhez ha szellőt eresztnek,
Kezéhez békéllik az kedves kegyesnek,
S kérdezi, még hátra mi dolgok lehetnek?

Kell-é valakivel menni harczolásra?
Mond Mária: Minden hajlott most alvásra,
Csak kuvasz sem serkent ellenek morgásra,
Nincs legkissebb ok is az kardoskodásra.

Melyen annyival is inkább örülének,
Kinnlevő gyalogért s lovasért küldének,
Üzenik azok is, hogy mindjárt gyönnének,
S erős estrázsákot azomban tevének.

Ezek közt Mária Ferencz kezét fogja,
S minthogy az idegen, az utat nem tudja,
Hogy őtet kövessék, többinek is hagyja,
Házához vezeti s kedvessen fogadja.

Mikor az kegyesnek szállására érnek,
Az elepedt gégék nedvesítést kérnek,
Ahítt szájjal kapják, ha mi vízhez férnek,
Bort is hoznak, de vet Ferencz tiltást ennek.

Mondván: «Az katona itt józanon légyen!»
S hogy üdőmulatást hejában ne tégyen,
Hanem kezdett dolga kévánt véget végyen,
Maga Máriával az más házban mégyen.

Az kapitányért küld asszonya szavával,
Nem késik, öltözvén egyéb ruhájával,
Hanem veszi magát könnyű papocscsával,
S jelen van mentéje csaptatott ujjával.

Azmint ajtó megett Wesselényi álla,
Megüttetik hátul az kapitány válla,
Hátra néz, szivére nagy félelem szálla,
Ijedtében hajaszála is felálla.

Kérdi: ösmeri-é? Retteg az szólásban,
Nagy akadály az félsz az nyelv-fordulásban.
Felel végre, lévén szíve dobogásban:
Ösméri; de mint gyött, nem tudja, az várban.

«Arrul tudakoznod (mond) néked nem szükség,
Én kezemben vagyon már e nagy erősség,
S hogy fejed ne érje ugyan itt veszteség,
Ne légyen egyébhez benned is az hűség,

Hanem az harmadik császár Ferdinándhoz,
Hozzám, s ez mellettem lévő asszonyodhoz,
Esküdjél ugyan most hittel is azokhoz,
Másként mindjárt rántom kardom halálodhoz.»

Kész ezt cselekedni, mint meg is esküvék,
Hitit elvégezvén, vitézekhez küldék,
Porkolábot híják, az is elérkezék,
S mint az kapitánynak, dolga úgy történék.

Volt Illyésházynak Nagy Ferencz hadnagya,
Kire régen gerjedt Wesselény haragja,
Az több tisztek között híják ezt is, hagyja,
Kardot fog s ezeket haragosan mondja:

«Vagy halálnak fia, tedd le életedet,
Nem szenvedem tovább rossz emberségedet,
Ezentül elejtem nyakadtul fejedet,
S Plútóhoz bocsátom ebédre lelkedet.»

Ilyen gőgös szaván feje szédeledék,
S szokatlan voltátul gyomra imeledék,
Purgatió sem kell, hasa folyamodék,
Hozzonak füstölőt, rút bűz ereszkedék.

Nehéz dolog az félsz, sokat cselekedett,
Nyalánkságot czifrát gyakran elfelejtett,
Tollas bokrétákot s forgókat lefejtett,
Mint hadnagy urammal rossz rezet is ejtett.

De nem bántá, szólván Mária mellette,
Hanem mint az többit, ezt is megeskette,
S minthogy ejtett bűzét tovább nem tűrhette,
Kapitány s porkoláb után eresztette.

Gyalogokot végre s az tizedeseket,
Kik Illyésházihoz tarták hűségeket,
Hivatá s letevék ezek is hiteket,
Az katonák közzé küldvén mindezeket.

Az porkolábért küld újonnan s hivatja:
Add elöl az kulcsot; mond ő: nem adhatja;
Vélvén Wesselényi, talán csak játszatja,
Felforr haragjában s kezét kardra csapja.

Végét éri vala talám életének,
De Mária bizonysága mentségének,
Mondván: szokták vinni kulcsokot öcscsének,
Úgy tudja, hogy most is ő nála lennének.

Menj érte porkoláb, s az kulcsokot kérd el,
De asszonykám öcscsét, kérlek, ne ijeszd el.
Kéri, de nem adják; nem gyött ideje el,
Bézárlott kapuját várnak hogy nyissák fel.

Nem tehet egyebet meg kell jelenteni,
Öreg asszonyátul azért megüzeni:
Hogy az vár kulcsait kéri Wesselényi,
Adják ide, mert nincs egyebet mit tenni.

Mint mikor véletlen égések támadnak,
S az hírkiáltónak szavai rivadnak,
Azonban az szomszéd fedelek gyuladnak,
Az bennlévők az mint ijednek s szaladnak:

Nem külömben Éva öreg asszonyával,
Megijed ez dolog nem várt újságával,
Felugrik s van szíve nagy dobogásával,
Borúl orczája is félsz haloványával.

Elnyomják az mellyét nehéz lélegzeti,
Miképpen gyöttek fel, csak alig kérdheti,
Porkoláb sem tudván, módját nem értheti,
Kapja az kulcsokot, s eleiben veti.

Patvor vigye kulcsát (mond), ha oda az vár;
Azért az porkoláb Ferenczhez visszajár,
Megviszi az kulcsot, s oda is adta már,
Jól vagyon, majd megnyíl az kapun is az zár.

Mondám, hogy az miként tűz támadásában
Az megijedt népek vannak futosásban:
Úgy ezek is az vár-megvétel hallásban
Valának elrémült s bódult zajdulásban.

Úgy vagyon; sőt a mint mikor gyars tűz gerjed,
S fellobbant házadban az fejedre terjed,
Öltözötedet is, nincs mód, hogy elérjed,
Az mint vagy, csak úgy kell tűz elött kitérned:

Úgy hallj itt szép dolgot s mosolyodjál rajta,
Oly szép komédiát nem is látsz gyakorta,
Nem kétlem, hogy maga Vénus is kaczagta,
Más is valaki ezt szemlélte, s láthatta.

Bolhák asszonyoknak szokott ellenségek,
Kis fogacskájoknak van oly hegyességek,
Mely miatt testeknek fakad viszketségek
Éjtszaka sem lehet kévánt csendességek.

Az minthogy leginkább éjjel is sértenek,
Édes álombul is gyakran felköltenek.
Egy oldalrul másra sokszor térítenek,
Nyárban, mint hidegben, inkább kegyetlenek.

Szabad vizsgálói testen minden résznek,
Titkos helyeken is szabad ugrást tésznek,
Ha itt megrivasztják, hamar másutt lésznek,
Valahol akarják, szabadon vért vésznek.

Kinek Murányban is vala szaporája,
Örög asszonynak is megtölt volt ruhája,
S hogy nyugodalmassabb lenne éjtszakája,
Meztelen nyomtatott gyakran nyoszolyája.

Asszonyom talált volt akkor is úgy lenni,
Porkolábnak kulcsért hogy történt volt menni,
S az vár megvételét hírré kelle tenni,
Nem tudá ruháját féltében felvenni.

Mint az eszeveszett futkos az setétben,
Az mint vagyon, talám nem is jut eszében,
Gyertyát ragad végre s hordozza kezében,
Árolja mindenét nagy ijedtségében.

Mások megszólítván, veszi magát eszre,
Míg egyebet kaphat az ruhátlan testre,
Terenyét forgatja az középső lesre,
Úgy futos az házban, egyből más szegletre.

Az kezében akad végtére palástja,
Visszájával hamar nyaka közzé rántja,
Béfedi az felét, az többit ki látja,
Nem tudja, mit mível, ily ijedtség bántja.

Hol jobbra fordítja, s hol az bal vállára,
Sokáig úgy bolyog s megy is az útczára.
Mehetett az üdő majd fertály órára,
Hogy ez így kerengett sokaknak láttára.

Ilyen rémüléssel az mikor valának,
Egyebet mívelni minthogy nem tudának,
Mint eszeveszettek végre indulának,
Nagy lélekszakadva Ferenczhez jutának.

Az ki kezet fogván ijedett Évával,
Bátorítja ahoz tanult szép szavával,
Nem kell lenni ilyen elijedt voltával.
Tegye le félelmét örög asszonyával.

Nem másért gyött, hanem kedvéjért nénjének,
Akart udvarolni régen személyének.
Most volt az ideje eljövetelének,
Isten dolga, ezek hogy így történének.

S hogy az hátralévő vitézi sokaság,
Kiktül óhatatlan az alkalmatlanság,
Mikor béérkezik német és magyarság,
Ne essék Évának házán csintalanság:

Rendel azért oda mind magyart s németet,
Két tizedbül álló rendes őrizetet.
Megnyitják az kaput végezvén ezeket,
Bébocsátják az kinn lévő vitézeket.

Éjjeli homályok hajnalra kelének,
Trombiták rivadnak, s dobok ütteiének,
Környűlálló hegyek, s völgyek zendülének,
Egyenlő lélekkel Istent dicsérének.

Az várbélieket végtére hivatja,
Császárhoz hű lenni ki akar, tudatja.
Melyhez kiknek kedvek vagyon, benn marasztja,
Az többit fegyverek nélkül bocsáttatja.

S mivelhogy Balog is, mint szintén az Murány,
Mellyben Szöndi Máté vala az kapitány,
Koronás királya hűségét elhagyván,
Rákóczinak hajlott vala pártja után:

Balog is pediglen az Szécsi-nemzeté,
Wesselényi azért ezt sem felejtheté,
Hanem Murány után, gondját arra veté,
S Rákóczi pártjátúl azt is elrekeszté.

Mert nevével mindjárt szép asszonykájának
Levelet irata az kapitányának,
Hogy véle közlendő dolgai volnának,
Siessen, s ne légyen késése útjának.

Nem tudván, az dolog miben van Murányban,
Vévén az levelet, gyars az indulásban,
S csak közel vala már Murányhoz útjában,
Az mikor hírt halla ez nem vélt újságban.

Czáfolná örömest, de nem tér módjához,
Mert leseket hántak mindenütt útjához,
Retteg, hogy ne adjon okot halálához,
Nincs egyebet tenni, felmegy asszonyához.

Maga s az Mária s királya részére,
Eskütteti ezt is nagy erős hitére,
Ezer tallért igér nékie végtére,
Ha az több vitézt is hajtja hűségére.

Azokot (úgy értsed), kik laknak Balogban,
Az minthogy fárad is Szöndi az dologban,
Régi tanult ember s forgott is hadakban,
Nem könnyen, de ezt is végezi azomban.

Az megigért summa melyért megadatik,
Hópénz az vitézek közzé is osztatik,
Járt fizetésekhez, az mely nem tudatik,
Ajándékon adják, kedvessen fogatik.

Pénteken történék Murány megvétele,
Melyet az régiség Vénusnak szentele,
Nem is illett máshoz úgy ennek létele,
Mint ahoz, ki erre módokot rendele.

Vénus volt fő eszköz, s kalahúz ezekben,
Ő talált fiával módot szerelmekben,
Ő bátorította gyakor félelmekben,
Új reménségeket nevelvén szivekben.

Márs volt más segéde, szolgált is elégben,
Jelen volt mindenkor az sok zendülésben.
De ugyan az Vénus vitte jobban végben,
Dolgok egyébképpen lett volna vesztében.

Oly volt itt az Vénus, mint jó elöljáró,
Ki szerencséjétül egész dandár váró,
Míg ő utat csinált volt, az Márs strázsáló,
Lévén mindazkettő igazán szolgáló.

Gyönyörködik Vénus, hogy ezt végbenvitték,
E nagy erősséget általa megvették,
Az két árva szivet örömre emelték,
S emlékezetessé péntek napját tették.

Két kővel jegyzették régen az napokot,
Az kik szerencsések, fejérrel azokot,
Fekete kövecske írta az másokot,
Így ösmértették az jókot s gonoszokot.

Méltó, hogy ez fejér kővel jegyeztessék,
Élő krónikában örökké tétessék,
S az felkelő napnál nyelvekre vétessék,
Hol nyugodni szokott, addig hirdettessék.

Lett ez az istenek bölcs rendelésekbül,
S az magos egeknek kedveskedésekbül,
Mint is ösmértetik bizonyos jelekbül,
S arrul való nem várt jövendölésekbül.

Első felesége Ferencznek még élvén,
Akkor is vitézi dolgokot viselvén,
Hadi útjaiból egyszer haza térvén,
S holmi beszédekre egymás között kelvén,

Mond az asszony: «Uram! Murányban is jártam,
Miolta te tőled az minap elváltam,
Mind az három asszonyt ott együtt találtam,
Vár erősségét is elkerültem, s láttam.»

Az asszonyok felől ura értekezik,
Deliséggel köztök feljebb mely érkezik?
Az asszony Mária felől emlékezik,
Ehez az szépségben hogy legtöbb férkezik.

Mondván: «Tudom, nékem ha holtom történne,
Én utánnam özvegy szivedben ez tűnne,
Fáradságod érte addig meg sem szűnne,
Míg hideg nyoszolyád attúl nem hevűlne.»

Mely égi lelkeknek volt sugallásábúl,
Emberi elmének nem köz tudásábúl,
Hasonlót tanulunk egy pásztor szavábúl,
Jövendöllött az is szokatlanságábúl.

Mária Ferencznek mikor napot teve,
S Muránybúl legyövén végezése leve,
Azon pásztor kétszer eleiben gyöve,
S legyövő Márián ilyen kérdést veve:

«Hová mégy asszonyom?» mondja: halásztatni,
Mosolyog az pásztor s kezd fejet mozgatni:
«Nem oda mégy», kiért kezdi riogatni:
«Nem az te gondod az, hogy nem tudsz hallgatni.»

Visszatértében is pásztor megszólítja:
«No! meghalásztál-é?» amaz megrivasztja,
De nem gondol véle, magát bátorítja,
S jövendölő nyelvét ily szókra fordítja:

«Addig jársz azért te halászni az völgyre,
Hogy Wesselényinek jutsz kezében végre.»
Azonban Mária felballag az hegyre,
Csudálja, mi vitte pásztort e beszédre.

Az érzékeny elme mivelhogy gyakorta
Az jövendő dolgot érzeni megszokta,
Rákóczi szivét is titkon mind izgatja,
Hogy még Murányt fortély követné miatta.

Az mint irat reá sok leveleket is,
Hivatja s vészen sok üzeneteket is,
Ad ahoz némelykor fenyítékeket is,
Hogy menjen, s ne tégyen ebben egyebet is.

Egy parancsolatját szintén akkor vette,
Hogy Wesselényinek szándékát értette,
Hogy menjen, sógora sokat ingerlette,
Elmaradásának de módját ejtette.

Mikor napot vetett legyüveteléhez,
Mely bajjal jut ott is igyekezetéhez,
Hány akadályt nem hoz Illyésházi chez,
Majd erővel viszi az fejedelemhez.

Alig is tudhata től menekedni,
Sok festékkel kelle az dolgot színleni ;
Mint Isten rendelte, de úgy kelle lenni,
Akaratja ellen nem vala mit tenni.

Hogy azért végtére öszve így jutának,
Másféle dolgokban két napok mulának,
Az víg vasárnapra mikor viradának,
Hogy megesküdjenek, papot hivatának.

Az két nap folyása tetszett sok heteknek,
Nehéz kén az várás az szerelmeseknek,
Ha mellette vannak gerjesztő tüzeknek,
Nagy vágyódása van az hevült sziveknek.

Nem lágy, forró szállott Wesselényire is,
Ingerli Cupido szabadnál többre is,
Nehéz várakozni kevés időre is,
De vigyáz Mária az böcsülletre is!

Az orcza czégére az belső dolgoknak,
S az árolja tüzét titkos szándékoknak,
Ösmérvén szikráját innét az lángoknak,
Gyars okosságával vet ellent azoknak;

Alkalmatosságát hamar távoztatja,
Hogy maga ne légyen, inassát hivatja,
Hol egy gyön, hol másik, azmint szólíttatja,
Ha dolog nincsen is, dolgokot mutatja.

Mint újult tavaszszal foglalkozó madár,
Míg rendihez szabott ideje el nem jár,
Nem áll meg himének, az hízelkedjen bár,
Tér s forog előtte, csókot is alig vár.

Hasonlót cselekszik okos Mária is,
Ámbár kénszerítse Cupido íja is,
De igaz ideje ha tovább volna is,
Nem lesz épségének kevesebb héja is.

Vasárnapi napra azonban kelének,
Elérkezvén az pap, meg is esküvének,
Kedves lakadalmot gazdagon tevének,
Trombita s dobszó közt víg kedvvel levének.

Mint férhez mentekor régen Medæának,
Kinek sok siralma volt házasságának,
Tisiphon Furiák ide nem jutának,
Üvöltő baglyok is bút nem kiáltának.

Hanem Hymen, Juno, Vénus jelen lének,
Az új házasoknak jókkal kedvezének.
Igaz szeretetet holtig igírének,
S nagy reménségeket szivekben szerzének.

*

Szárnyára kél az hír azonban, s felrepül,
Csácsogó szájával sok földet békerül,
Murány megvétele híresedik, s terül,
Kin az fejedelem búsúl s császár örül.

Dicsíri Ferencznek dolgait s hűségét,
Mint ötvös az próbált aranynak szépségét,
S hálálva ösméri nagy érdemességét,
Mert sajátul adja Murány örökségét.

Ha akarsz érteni többet hűségérül,
S annak égig menő szép dicsíretérül,
Halált nem ösmérő emlékezetérül,
S fullasztó sírban is élendőségérül:

Adománylevelét tekéntsd meg Murányrúl,
Ott látsz szép ajánlást annak mivoltárúl,
Máró sem írt többet Achates dolgárúl,
Aeneas mellett tött sok fáradságárúl.

Hűség tűkörének nevezi császára,
Drága szó ez s nincsen elegendő ára;
Romolhat üdővel erős Murány vára,
De ennek nem lészen vesztő molya s kára.

Az fényt néző hegyek elébb leomolnak,
S alacson térségre mint mezők, hajolnak,
Elébb az lecsurgó vizek visszafolynak,
S azokbéli halak erdőkre oszolnak;

Mint emlékezete ennek elenyészik,
Akkor is, ha testét setét sírban tészik,
Szép hirét az férgek ott sem rágják s eszik,
Halála után is élő nyelvre vészik.

Tűkör hűségének de hasonlósága,
Az tűkörnek pedig az tulajdonsága,
Hogy kitül nézetik fénlő tisztasága,
Megmutatja, hol van fogyatkozottsága.

Előttünk az tűkör Wesselény példája,
Az halandóságnak kit bánt nyavalyája,
Ezt nézze, s ne légyen tántorgó munkája,
Mint ennek honjáért villogjon szablyája.

De azmint Wesselényt, úgy az Máriát is,
S annak állhatatos szive nagy voltát is,
Mely majd meghaladja Judit próbáját is,
Viseli sok száj s nyelv, s hirdeti dolgát is.

Méltó dicsiretit nem tartja szoros sír,
Foly Bécsben, s másutt is felőle kedves hír,
Maga az császárné néki levelet ir,
Melyen minden ige nagy ajánlással bir.

Örökös betűkkel nevét jegyezteti,
Melynek fényét rozsda nem szennyesítheti,
Érdemes személyét sűrőn köszönteti,
S többi közt egy küldött lóval tisztelteti.

Vitézhez illendő volt cselekedete,
Azért az vitézi ajándék tisztelte,
Rajta nyerge, s minden egyéb öltözete,
Mint Penthesilea, ha látnád, felette.

Diánának azmely híres vadászsága,
Vagy Athalantának futó gyorsasága,
Olyan tekéntetes ennek lovassága,
S minden termetinek deli módossága.

Az természet más sok jókkal is kedvelte,
Az mint kivül testét szép renddel nevelte,
Jeles erkölcsökkel belöl úgy tisztelte,
Mint gyűrőt az gyémánt kedvesben fénylette.

Pegasusnak mennyit írnak rugásárúl,
S abbúl fakadt kútnak buzgó forrásárúl,
Az kilencz szüzeknek szokott szállásárúl,
S azokkal Phœbusnak szép mulatásárúl;

Én is ő felőle annyit beszélhetnék,
S az minémű elmét azokban lelhetnék,
Benne is hasonlót bizvást találhatnék,
Ő társaságokban méltán bévehetnék.

Mely kedves beszédű, hogyha ezt vizsgálnám,
Ambrósia ízzel szavait találnám,
Sváda kebelében neveltnek ajánlnám,
S az istenasszonyok köziben számlálnám.

Ha szóllanék tanult szép okosságárúl,
Minden dolgaiban rendelt jó módjárúl,
Alig irtak annyit elmés Minervárúl,
Mennyit érdemelne mondatni magárúl.

Szép magaviselést rajta ha szemlélnék,
S annak itilője Párisként én lennék,
Junót, Pallast, Vénust, mást is férre tennék,
Ő dicsiretire érdemesben mennék.

Istenes éltérül szólnom ha kellene,
Az Vesta-szüzekről más bár beszéllene,
Ehez az dicsiret méltábban illene,
S áhétatossága többet érdemlene.

Tekélletességét, s hűségét férjéhez,
Ha Músám ajaka venné beszédéhez,
Az mennyi dicsiret fér Penelopéhez,
Annyi jót szólhatna ennek hűségéhez.

Udvara népéhez s más egyebekhez is,
Kegyelmét, irgalmát az szegényekhez is,
Ha számlálni kezdném s venném versemhez is,
Más nem sok hasonlót lelnék ezekhez is.

De én mindezeket nem vizsgálom mélyen,
Hanem dolgaihoz szóllok csak csekélyen,
Sok szép virtusirúl más is hadd beszélljen.
Méltó dicsirete nevelkedjen, s éljen.

Él is mind az kettő s vagyon becsülletben,
Nő jó szerencséjek szaporán mindenben.
Naponként Wesselény hág nagyobb tisztekben,
Lévén császárinak érdemelt kedvekben.

Viszik az felföldre hamar generálnak,
Szép emlékezeti hol most is fennállnak,
Azonban az tisztek egyrül másra válnak,
Nagyobb méltóságok vállaira szállnak.

Magyarországunknak lesz Nádorispánja,
Hűségét az spanyol király is kévánja,
Nagy érdemű arany-gyapjúval kénálja,
Az mint meg is adta s nyakán függ báránya.

Nincsen már több grádics magyar méltóságra,
Érdemelt virtussa vitte felső ágra,
Honnét fegyelmesen vigyáz az országra,
Isten nyújtsa éltét kévánt hosszaságra.

*

Így jutott Wesselény nagy Murány várához,
Emeltetvén onnét több méltóságához,
Érkezett Músám is már feltett czéljához,
Fáradsága után lát nyugadalmához.

PORÁBÚL MEGÉLEDETT

PHOENIX

AVAGY

A NÉHAI GYERŐMONOSTORI KEMÉNY JÁNOS ERDÉLI FEJEDELEMNEK LÓNYAI ANNA ASSZONYNYAL LÉVŐ HÁZASSÁGÁNAK, TATÁRORSZÁGI RABSÁGÁNAK, AZ TÖRÖK ELLEN VISELT HADI DOLGAINAK, ÉS VÉGRE HAZÁJA MELLETT VITÉZÜL LETETT ÉLETÉNEK HALÁLA UTÁN IS ÉLŐ EMLÉKEZETE, AZ MELYET A MAGYAR VERSEKBEN GYÖNYÖRKÖDŐKNEK KEDVEKÉRT UGYAN MAGYAR VERSEKKEL ENNEKELŐTTE EGYNEHÁNY ESZTENDŐVEL ÍRT VOLT, ÉS ELRONGYOLLOTT ELSŐ IRÁSINAK TÖREDÉKIBÜL MOST ÚJABB LEÍRÁSSAL KISSEBB RENDBEN VETT NEMES GÖMÖR VÁRMEGYE VICEISPÁNJA

GYÖNGYOSI ISTVÁN.

LÖTSÉN, BREWER SÁMUEL ÁLTAL 1693 ESZTENDŐBEN.

AZ TEKÉNTETES ÉS NAGYSÁGOS

ALSÓTORJAI APOR ISTVÁN ÚRNAK,

nemes Csík, Györgyő és Kászon székek fő királybirájának, és az erdéli harmincz-adóknak főadministrátorának etc. bizodalmas nagy jó uramnak ajánlom köteles szolgálatomat.

Jó hírét-nevét ösmérem, de személyével esméretlen vagyok Nagyságodnak. Tartanám nagy szerencsémnek, ha annak is ösméretségében juthatnék; de csak reménséget sem tehetek arrúl, nem hogy meglételéhez bizhatnám; mert

iam felicior ætas
Terga dedit, tremuloque gradu venit ægra senectus.

Elrepültek már azok a jó üdők, azmelyek szárnyain kellene ahoz jutnom, és a tántorgó öregség állott helyekben. Azmiolta pedig szép emlékezető jó hirével-nevével ösmérkezni kezdettem, nagy kévánságom volt szüntelen arra, miképpen adhatnám valamely jelét szolgálatjára való készségemnek. És midőn érteném: több becsületes dolgokbéli foglalatossági között, az könyveknek s nevezet szerént az verses irásoknak is olvasása gyönyörködtető munkája volna Nagyságodnak: jutott onnét eszemben, hogy volnának nékem az feljebb már régen elmult esztendőkben Kemény János dolgairúl írott valamely verseim, azmelyek, jóllehet elidegeníttetvén tőlem, oly helyre kerültek volt, azhonnét nehezen lehetett megént kezemhez szerzenem; mindazonáltal, minthogy sokan kévánták nagy emberek is azokat, addig szorgalmatoskodtam visszavételében, hogy azt végre végben is vittem; noha igen elrongyoliottan, és némely részének valahol

elmaradásával is tértek meg oda, azhonnét elvitettek volt. — Arra ugyan nem érkezhettem, hogy mindenestül elébbi épségére hozhattam volna; másféle töredékibűl mindazonáltal, amint lehetett, rendben vettem; és nem lévén mással mivel contestálnom szolgálatjára való feljebb említett készségemet, legalább azokat akartam annak bizonyságára Nagyságodnak bémutatnom. — Megvallom: nem ezekkel, hanem egyenesen magát, s dicsiretes familiáját illető dolgokrúl irott verseimmel kellene Nagyságod eleiben mennem, azminthogy volna is ahoz mezőm, azhol, ha Pegasus szárnyán járhatna is elmém, megpróbálhatná tehetségét. Mert akar régi nemzetének dücsőséges voltárúl, akar maga tekéntetes állapotjárúl gondolkodjam, seregekkel győnek előmben azok az érdemes dolgok, akiknek leirása nem csak az én együgyő és már fáradékony pennámnak, de akarmely tanult históriairó gyors kezének is fáradságos munkát adhatnának.

Megmutatják azt sok hiteles régi levelek, a névnek származatja pedig ugyan magával hozza, hogy Árpádtúl az nagy Attila vérségébűl való Almus herczeg fiátúl, a Scythiábúl másod ízben kigyött magyarság főkapitányátúl gyön le egyenes lineán az Apor nemzet, úgymint az Nagyságod régi tősgyökeres familiája. És az erdéli vajdáknak lajstroma is bizonyságot tészen arrúl, hogy Apor László azoknak egyike, nem csak Erdélnek, hanem az egész magyar hazának dicsiretes őrállója volt; tudniilik amaz nagy emlékezető László vajda, azki az bavàriai Ottó herczegnek, mint arra nem érdemesnek az magyarországi szent koronát levonván fejéről, adta azt annakutána az I. Károly királynak koronázatjára.

Voltak pedig mások is dücsőséges antecessori közül, akik in toga et sago, arte et marte, mind békességben, mind háborúságban, mind tőrrel, mind fővel nagy dolgokat vittek végben, és méltóságos tiszteket viseltek hazájok szolgálatján, amelyekrűl is, aki abban foglalná magát, egész históriákat irhatna érdemesen. — Adna pedig azokhoz alkalmatosságot ez is, hogy amint atyja

neméről Árpád után (hacsak itt akadok is meg tovább terjedő nemzete méltóságán) herczegi nembűl veszen származatot; úgy, az anyai ágon, királyi vérségre mégyen eredeti. Mert édesanyja öreganyjárúl, Bátori Borbálárúl, Bátori Miklós leányárúl, az nagy hirő-nevő Bátori István lengyelországi királynak ágazik nemzetségébűl.

Kérdésben veszik némelyek: az-é dicsőségessebb, ha ki nagy ágybúl születik? avagy, alacsonyan születve, maga viszi nagyra állapotját? És vannak olyak, akik nagy nemzetbéli születésekre nézve igen a fő helyre vágynak, de az maga cselekedetivel dücsőült ember sem utóbb való azoknál; sőt elébb mozdítást érdemel ez, ha amazoknak magok virtusitúl, és azok által szerzett dücsőségektűl üres össi hires nemzetek.

> Nam quid imaginibus, quid avitis fulta triumphis
> Atria? quid pleni numeroso consule fasti
> Profuerint? si vita labat, perit omnis in illo
> Gentis honos, cuius laus est in origine tota.
> *Ovid. ad Pis.*

Mit használ a régi nemes vér és eleink nagy állapotja ha magunk cselekedete távul esik azok dicsőségétűl és elvész abban nemzetének minden fényessége, aki csak eredetitől veszen dicsiretet. És amint azon poéta tovább is ir arrúl:

> Et genus, et proavos, et quæ non fecimus ipsi,
> Vix ea nostra puto. *Ibid.*

Akarminémő méltóságokban löttenek öseink, és akarmit cselekedtenek azok, de nincs azokhoz magunk érdeme kivűl semmi közünk. Akiket pedig mind régi nemzeteknek dücsősége, mind magok dücsőséges cselekedetinek érdemi ékesitenek, azoké itten az első pálma. Ha hizelkedésre nem magyarázná valamely irigység, merném bizvást mondanom, hogy Nagyságod' ennek mind a kettőnek tündöklik fényével; mert mi lehet nagyobb nem az herczegi és királyi vérségnél, azhonnét Nagyságod eredetet veszen? Mi hija lehet

pedig maga érdeme által ragyagó dücsőségének is? holott valami Jóságok kívántatnak egy úri személyben, mind megvannak azok tetézett mértékkel Nagyságodban, úgymint: Genus clarum, Corpus aptum, Forma evidens, Ingenium velox, Eruditionis utilitas, Morum honestas etc. Bernardus in Epist. Azokon kivül: Amor patriæ, Dilectio proximi, Pietas in Deum, Misericordia in egenos etc. Azmelyek magyarázásához igen jól illenek egy magyar versificátornak ilyen versei:

Gyűlt ide egy testben mindenféle jóság:
Deli termet, úri tekintet, méltóság,
Nemes erkölcs, nagy szű, nagy elme, okosság,
Szép érték, jó hírnév, nemzetbéli nagyság,

Józan ész, ért tanács, igaz itilettel,
Nem csak hon, de kin is szerzett becsülettel,
Hitbéli buzgóság, istenes élettel,
Mindenhez kegyesség, tiszta szeretettel.

Látás, hallás, derék dolgokban forgással,
Mindkét szerencsének izét kóstolással,
Azokban nagy szüve meg nem változással:
Sőt, mint erős kőszál, helyben maradással.

Igaz hazai vér, s abban buzgó készség,
Viselt dolgaiért méltó érdemesség,
Mind össi, mind maga-kereste dücsőség,
És más mindenféle jókbúl álló bőség.

Az ilyetén dolgokon azért, úgymint dicsőséges elei, és maga virtusinak szép érdemin, nem mások cselekedetin épült versekkel kellene, amint feljebb irám, az Nagyságod szolgálatjára magamat bémutatnom, azkihez volna is nagy kedvem; de minthogy törődött öregségemben erőtlen kezem is keveset győz immár, és elmém is fáradékony, sőt elégtelen az olyan nagy dolgok fáradságos munkájához; más pedig az, hogy ha szintén tehetségemben volna is ez egyébképpen, de az mostani újabb-újabb terheket tenyésző üdőben gondos tisztemre nézve reám óránkint csuportosan tódúló dolgaim szorgos volta

nem engedne ahoz csendes és víg elmét; az versek míve pedig olyat kéván, amaz Ovidius verse szerint:

Carmina proveniunt animo deducta sereno.

Abban annakokáért nékem sem telhetik kedvem, és Nagyságodhoz való kötelességem hivataljának sem tehetek eleget. Az feljebb emlitett versekbéli dolgok is mindazonáltal, ha egyenesen nem illetik is Nagyságodat, de minthogy nagyobb részében Erdélre nézők, és annak akkori állapotját adják elé Kemény János dolgaival, annyiban, amennyiben Nagyságod azon haza fia, lehet azokhoz közi Nagyságodnak is. És én is mind erre, mind az versek olvasását örömest gyakorló dicsiretes szokására nézve, reménlem, megtekinti örömest, és úgy is, mint az én Nagyságod szolgálatjára való kötelességemnek és készségemnek jelét, nem vészi unalmason azon verseket, eddig ösméretlen, most azok által ösmérkedni kévánó, magát úri jóakaratjában ajánló és szolgálatjára kötelező szolgájától

Gyöngyösi Istvántúl.

Költ Krasznahorka-Váralján, Szent Iván havának 20. napján 1693. esztendőben.

ELSŐ KÖNYV.

ELSŐ RÉSZ.

Músám! a murányi hegyek tetejérűl,
Azhol Wesselényi Ferencz szerelmérűl,
Szécsi Máriával lett végezésérűl
Szólottál, a várnak meg is vételérűl,

Szállj le, ereszkedjél a tágas térségre,
Menj által a Tiszán a dinnyés Nyírségre,
A Szilágyra onnét, és az Erdélységre,
Lengyel-, Tatár-, Oláhországokra végre:

Nézd el mind ezekben Keménynek dolgait,
Szerető szivének állandó lángait,
Házassága módját, rabságát, hadait,
Hazája szerelmét s azért nagy gondjait.

Kezdette Annával mint ösméretségét?
Ki viselte s miként ahhoz követségét?
Mennyi ellenkezés érte reménségét?
Mig véle köthette kedves szövetségét.

Váltott gyűrőjének lévén megadása,
Mely sok bal szerencsén volt addig forgása,
Amig kedveséhez lehetett jutása,
Nehéz pályájának végződvén futása.

A rabság egymástúl őket elszakasztván,
Mely gondos volt szivek, azt sok bú fárasztván,
Abbúl a jó Isten várt napot virrasztván,
Mely kedvesen éltek, egymást nem aggasztván.

Édes hazájának mint fáradt dolgában,
Hogy elővihesse azt kévánt javában;
Végre a szerencse bal fordulásában
Mint leve eleste hadakozásában.

Feljegyezvén, vegyed ezeket versekre,
De nem az cirrhai fabulás hegyekre;
Hanem vesd elmédet a magos egekre,
Mondván: Mennyei Úr: te segits ezekre.

A Lónyai-háznak választott virági,
Mint tavaszszal újult zsengéknek újsági,
Kikre sok sziveknek égnek kivánsági,
Mert fürtösök rajtok a jóknak soksági;

Kedves erkölcsökben hárman nevelkedtek.
Szemeknek tegzében nyilakat viseltek,
Mennyi tekintetet, annyi lövést tettek,
A nézőknek szivén sok sebet ejtettek.

Leginkább négy dolgot vizsgál a szeretet:
Erkölcsöt, értéket, szépséget, nemzetet.
Ezekkel mindhárom felékesíttetett,
Melyekért mindenik méltán is tetszhetett.

Három istenasszonyt látnál itt rendében,
Hamikor tekéntnél ezek seregében;
Mint mikor Párisnak az Ida hegyében
Juno, Pallas, Vénus jöttek elejében.

Szemed czirkalmával ha őket felvennéd,
Első tekintettel megütközne elméd:
Itt az arany almát melyiknek itélnéd,
Arra érdemesnek mind az hármat vélnéd.

Ha sok kincscsel Juno Párist hitegette,
Elmés tudománynyal Pallas édesgette,
Heléna szerelmét Vénus igérgette,
Hogy az arany alma tartatnék érette.

Ez három Nymphának nézd el nemességét,
Találod ezeknek ő bennek bővségét;
Értékét Junónak, Pallás eszességét,
Helénát ajánló Vénusnak szépségét.

E mellett szemérmét a szűz Diánának,
Életét, erkölcsét szerzetes Vestának,
Magaviseletét gyors Atalantának,
Szép keze munkáját elmés Arachnának.

Szép ez mind az három s dicsiretes sokban;
Ezek közt magad is esnél, Páris, gondban,
Melyet itéllenéd érdemesnek jobban,
De Anna nyerné el az almát azomban.

Ez a közepsőnek neve, kit mindenben
Áldott a természet a többinél többen,
Nem csak mint Cypriát ábrázolta szebben,
Hanem Minervaként áldotta is észben.

Mint csendes idején a vak setétségnek,
Barmokat nyugtató éji csendességnek,
Jóllehet tüzei a magos kék égnek
Minnyájan csillagzó fényességgel égnek;

Mégis a Phosphorus, az hajnalemelő,
A többinél bővebb ragyogvánt viselő;
Így a víg tavasz is sok virágnevelő,
De köztök a rózsa kedvesb s elébb-kelő.

A vadakkal gazdag Delos szigetében,
Dryades szűzeknek nyájas seregében,
Szép Clió s Thalia ékes termetében,
Méltó hogy Phœbus is vegye szerelmében.

Nyilas Dianának mégis delisége
Felmúlja ezeket termeti s szépsége,
Miként az ezüstöt arany kedvessége,
Mindeneknél drágább ára s böcsössége.

A smaragd s rubint is fénylik a gyűrőkben,
Napkeleti gyöngy is az arany függőkben,
Oly böcsös ragyogvány nincs mégis ezekben,
Mint fényével játszó adamáskövekben.

A Lónyai szűzek hasonlatosképpen,
Jóllehet mindhárman termettenek szépen;
De győzi az Anna a többit sokképpen,
Mint a Nymphák között Diana, oly éppen.

Zsigmond volt az atyjok, nagyságos nemében,
Sokat látott, hallott s tanult életében,
Törvény illett inkább, mint fegyver, kezében,
Tanácscsal sokat ért honnya szükségében.

Származott az anyjok Varkucz nemzetségbűl,
Margitnak nevezték ezt a keresztségbűl,
Nagy nemzet mindkettő, s álló régiségbűl,
Ahoz gazdag s részes sok szép örökségbűl.

Melyeket az halál noha leontott már,
S testbűl kikölt lelkek az egek között jár,
De szép hirek-nevek (melyben nincs vallott kár)
Él mostan is köztünk, s tűlünk is áldást vár.

Kiknek a leányi gazdag értékekért,
Jó pálcza alatt nőtt kegyes erkölcsökért,
Idejek, elméjek, nemek s szépségekért
Kedvesek, s sok szivek lángolnak ezekért.

Amikor serdültek arra az időre,
Amely alkalmatos már a jegygyűrőre:
Mint az éh madarak a szemes szérőre,
Úgy járnak az ifjak ezekhez kérőre.

Hol a testek vadnak, sasok oda gyülnek;
Szapora sürgéssel ott járnak s kerülnek,
Amely helyek pedig azoktúl ürülnek,
Oda vagy soha sem, vagy ritkán röpülnek;

Ezek háza körűl méltán sereglettek:
Mivelhogy ennyi sok jóval bővölkedtek,
Azért jó eleve el is jegyeztettek,
Hajadonságokban soká nem lehettek.

Csudálatos Fátum, ritka sok ezrekben,
Mit Isten ez iránt rendelt az egekben;
Mert ez három szűzek fér'hez menésekben
A vőlegények mind egyenlők nevekben.

Az elsőt, amelyet híttak Susánnának,
Köti az házasság Bocskai Istvánnak;
A közepsőt, akit neveztek Annának,
Wesselényi István jegyzi el magának;

Margit, ki közöttük ifjabbnak tartatott,
Telegdi Istvánnak elsőben adatott:
Az meghalván, soká gyászban nem hagyatott,
Gróf Csáki Istvánnak azután hozatott.

Mikor azért kiki kivánt társát leli,
S azzal az Hymennek magát beszenteli:
A Wesselényi is Annát elemeli,
Kedves személyével örömét neveli.

Zászlósúri nemzet, ezé Hadad vára;
Igen szép uraság, s nagy ennek az ára;
Maga is jó ifjú; ahoz jól is jára,
Segitvén az Egek ily kegyes társára.

Szűk a jó feleség, nehéz szerit tenni;
Hogysem pedig rosszat kárhozatra venni,
Kaukazus hegyén túl jobb szaladva menni,
Ott a tigrisekkel egy barlangban lenni.

Gazdagság és érték vagyon az atyáktúl,
De a jó feleség Istentűl magátúl.
Boldognak mondatik Salamon szájátúl,
Akinek jó asszony adatik sajátúl.

Vagyon, Wesselényi, néked részed ebben,
Szerencsés napjaid folynak életedben.
Szép asszony társoddal van szived örömben,
Éltek is egymáshoz igaz szeretetben.

De nézd a mulandó örömnek hivságát.
Mely hamar eloltja víg napja világát!
Alig mutatja meg zsengéje újságát,
Véle termett férge hogy rágja virágát.

Amikor kedvessen egymással élnének,
S tovább is hasonló napokot vélnének:
A kegyetlen Párcák imé érkezének,
Nem reméllett sírást Meggyesen szerzének.

Van ezek kezében gúslya az életnek,
Annak fonalszáli onnét eresztetnek;
Ők nyújtják azokot, s tűlök is metszetnek,
S általok sok árvák s özvegyek tétetnek.

Wesselényinek is ollójok élével
Elmetszik napjait együtt életével,
Árván hagyják házát gyászos özvegyével,
Ki vizeket áraszt, mint Biblis, könyvével.

Kesereg halálán szerelmes férjének,
Követvén példáját árva gerliczének,
Egy órát sem enged kedves örömének,
Lévén hű gyászlója társa elestének.

Szép szemöldökének, szemeinek íja
Most víg mosolygással a szivet nem víja;
Hanem szomorító siralomra híja,
Szerelme elestét keservesen síja.

A piros klárisok, kik ajakán ültek,
Elébbi mosolygó szinekben kékültek;
Orczáján a rózsák, kik minap örültek,
Szomorún csüggönek, s hervadásra dültek.

Magos homlokának gyenge liliomа,
Egyenes nyakának szép alabastroma,
Gyümölcsös mellyének két mozgó czitroma
Változott, a búknak hervasztván ostroma.

Kövekkel csillagzó gazdag öltözete,
Fodorúlt hajának gyöngyös fürtözete,
Sok egyéb czifrának munkás készülete
Letétetett, s nincs most azoknak kelete.

Kedves állapotja költ kedvetlen gyászra,
Nyugodalmas szive gondos óhajtásra,
Vigságos beszéde keserves sírásra,
Csendes elméje is habzó búsúlásra.

Társa melegével fűlt nyoszolyájának
Elaludt a szene, nincs tüze magának.
Hogy örömét gyújtsa bús állapatjának:
Mord tele érkezett vigságos nyarának.

De a jó erkölcsök kedves ruházatja,
Amely hirét s nevét szépen ragyogtatja,
A gyászszal sokáig nem aggosztaltatja,
Most béborúlt napját megint felhozatja.

Az hadadi testnek szomorú torábúl
Gyerőmonostori Phœnix kél porábúl,
Mely Wesselényinét bús állapotjábúl
Víg napokra hozza s gyászos siralmábúl.

Noha ez is, amint felkél mosolyodva,
Úgy el fog enyészni megint szomorodva.
Lesz úgyis élete sok búval rakodva:
A ködbűl fény, s abbúl megint köd fakadva.

ELSŐ KÖNYV.

MÁSODIK RÉSZ.

Azonközben az hír, ki mindenkor kél s jár,
Kinyílt füllel s szemmel újságokat les s vár,
Melyre álmot soha az éjtszaka sem zár,
Vizsgál mindeneket, tűle titkolják bár.

Ólálkodik, vigyáz, nézi a dolgokat,
Gyön s megy, nincs nyugalma, keres újságokat,
Ha miket találhat, felvészi azokat,
Tölt velek csakhamar sok tartományokat;

Függesztvén nyelvének azt is harangjára,
Mint az nyargaló szél, kél azzal szárnyára,
Siet s kezdi adni mindennek tudtára,
Hogy árván maradott Anna s Hadad vára.

Gerendre is bétér erdélyi útjában,
Aranyas vizének fekszik ez folytában.
Ez Kemény Jánosnak van birodalmában;
Mely is özvegységnek borúlt homályában.

A leszálló naptúl pirúl vala az ég;
Elhalada az is, s leve fényében vég;
De a vak éjtszaka sátort nem emelt még,
Csillagok tüze is csak imitt s amott ég.

A míves elhatta jóllehet munkáját,
Aklában vezette a pásztor is nyáját,
Szakács is feladta immár vocsoráját,
De még nem ágyazza egy is nyoszolyáját.

A munkátúl ürűlt test magát nyugtatja,
Sétálgat Kemény is, az időt mulatja;
Özvegyi voltát is, nem kétlem, forgatja,
Hogy véle igy szólván, az Hír megállatja:

«Megholt Wesselényi, társa annak árva,
Kinél nem lelsz jobbat, sok földet is járva.
El vagyon ugyan most minden kedve zárva,
De megújul megént, nem sok üdőt várva.

Megpirosúl nyakán a fekete kláris,
Mert őtet sok helyen emlegetik már is.
Ohajtván némelyek, mint Helénát Páris,
Sokat özvegyleni ennek bizony kár is.

Kinek kedve hozzá, véle bár ne késsék,
Hogy az elébb-járók tűle el ne vessék.
Amíg ő köszörűl, mások meg ne nyessék,
Szép is, jó is, van is, azmiért ez tessék.»

Eltűn ezzel az Hír, vég lesz beszédében,
Jut a gyors szerelem amelynek helyében.
Új tüzet kezd rakni Keménynek mellyében,
Wesselényinére gerjesztvén szivében.

De hamar jött lángja nem bírhatja könnyen,
Mert az okos elme, aki röpűl fennyen,
Fontosan visgálja: heve mire menjen?
Hogy veszedelmes írt szivére ne kenjen.

Játsznak ragyagványi a csillagoknak már,
Megszűnt minden munka, az utazó sem jár,
Öszveölelkezve nyugszik sok kedves pár:
Tégedet is, Kemény, nyoszolyád készen vár.

Sétál vala mégis a víz mellett járván,
A mulató üdőt a setét elzárván,
Bémegyen azomban, nyugodalmat várván,
Lefekszik ágyában, de, mint özvegy, árván.

Hallgat a setét éj csendes füleléssel,
Nyugosznak az alvók lassú pihegéssel,
Még a furcsa Hír is jár gyengébb lépéssel
Mint nappali üdőn, s lassúbb csevegéssel.

Ha másképpen álma nem lehet kedvessen,
Bárcsak nyugodhatnék Kemény is csendessen:
Nem engedi a gond, hogy ez is lehessen,
Nyugodalmas álmot szemére vehessen.

Alkalmatosságtúl ered a szeretet,
Az Hír az özvegyrűl tén emlékezetet,
Tetszik a' Keménynek; Venus sem késhetett,
Hogy bővítse tüzét, szivére sietett.

Amikor fellobban lángja a szalmának,
Ha sietve ahoz többet nem adnának,
Hirtelen szikrái gyorsan aludnának,
Hamva szélre kelvén semmiben múlnának.

A szerelem, aki eszköze tüzének,
Egy tűkört függesztett elméje szemének,
Amely megmutatja rendszerént Keménynek
Minden állapotját Wesselényinének.

Melybűl most személyét nézi gondolatja,
Mosolyog előtte most szép ábrázatja,
Hűségét, jóságát, eszét most mutatja,
Egyéb dolgait is ebbűl megláthatja.

Amelyekrűl mennél többet gondolkodik,
Szíve tüze annál jobban gyarapodik.
A mellett gondja is bővűl s szaporodik,
Mint habok közt hajó nyughatatlankodik.

Nehezedett teste új gondja terhével,
Hogy álmot vehessen, küszködik szemével,
Erőlteti, s ugyan födi is kezével;
Szeretne alunni, de nehéz erővel.

Sem alszik, sem vigyáz, csak fetreng ágyában,
Ide s oda fordúl, törődik magában,
Szeret is, meg nem is, kétséges dolgában;
Noha szíve immár forr kezdett lángjában.

Mindazáltal sokat küszködik tüzével,
Sokképpen forgatja a dolgot eszével,
Itt Venusnak dolga nincs furcsa elmével,
Fontolja a dolgok kezdetit végével.

Az éji homályok azonban lehullnak,
Mosolygó orczái hajnalnak újúlnak,
Mint pünkösdi kertek rózsákkal pirúlnak,
De Kemény gondjai ezekkel sem múlnak.

Zeng már minden liget a sok madárszókkal,
Nyögnek a gerliczék örvös galambokkal,
Csácsognak a szajkók süvöltő rigókkal:
A Kemény is felkél ágyábúl azokkal.

Vadászásra készül gondját felejteni,
Fut a vadászmester ezt megjelenteni,
S annak eszközeit elölkészíteni;
Akar kedve szerént urának tetszeni.

Minthogy még estve is volt kiadott jele,
Kiki rendi szerént idején felkele.
Kinek úgy volt hagyva, az meg is nyergele,
A szagló ebeknek ebész is kürtele.

Azért mindeneket hamar elkészítnek,
A kihozott lovak kapálnak s nyerítnek,
Mig megindúl az úr, nagy udvart kerítnek,
Az ifjak egymás közt sok tréfát említnek.

Simon s Ferencz (ezek fiai Keménynek)
Jó napot mondani atyokhoz menének,
De útban találák, azért megtérének,
S vele együtt ők is lovakra ülének.

Keménynek csendesen ballag paripája,
Két sütéssel jegyes a jobbik pofája;
Oláhországi ló, amint van formája,
Játékos zabláját rágdogálja szája.

Megvonítja szárát néha kantárának,
Helyét sem találja tánczoló lábának,
Engedvén azomban vonított szájának,
Úgy lép, valamiként kell akaratjának.

Bal felől Simon van, s mendegél mellette.
Portán tanult lova egy lábát felvette,
Mint a könnyű lejtős azt megént letette,
Változtató kényén úgy ugrál előtte.

Jobb oldala felét Ferencz fia tartja,
Ez is atyja előtt jó lovát ugratja,
Szarvas módon szökik, mosolyog az atyja,
Hogy erős ugrását nehezen állhatja.

A vadászó helyhez azomban jutának,
Jelül a kopóknak kürtököt fúvának,
Szíj- s selyem-pórázra ebeket fogának,
Elsőben is egy párt Ferencznek hozának.

Dervis egyik; farka nagy lompot eresztett,
Törökországi faj, visel kövér testet.
Társa is ily, híják Besliának eztet:
Igen szép mindkettő, úszóván is festett.

Kit Simon felfogott, nevezik Delphinnek,
Tigris egy pórázon lévő társa ennek,
Szelektűl fajzottak, amint ezek mennek,
Amikor nyúl- avagy őz-űzésre kelnek.

Hylaxot, Philaxot maga fogja Kemény,
Kölyök még mindkettő, van rúlok nagy remény,
Dicsirettel hozta csak minap egy örmény,
Párducz korcsa lehet, mint ösmérni körmén.

Dorcséval az Agrét egy pórázra fogták,
Ezeknek az anyját farkassal forgatták,
Havasalföldébűl nagy hírrel hozatták,
Hogy kezére fogja, Décseinek adták.

Kivel asztalnokja rendelt helyét állja,
Annak háta holló, párducz pedig málja,
Csonkák a fülei, az hajtást vizsgálja,
Ha mi reá fordúl, azt meg is próbálja.

Liciskának híják. Kurta ennek társa;
De az ebek között alig vagyon mássa,
Moldvábúl költ, ott is híres volt futása,
Aki ebben kétes, jóságát majd lássa.

A szuszogó Dromást vadászmester fogta;
Aminap egy oláh ezt Váradon lopta.
Nagyhírű eb vala, de már alább hagyta,
Miolta a róka az orrát megkapta.

Ennek pórázosa amaz török Taúz,
Mely, ha csak gyengén ülsz, lovadrúl is lehúz,
Sebhely van a nyakán, karczolta volt hejúz,
Ez után a szakács sok nyulat s őzet nyúz.

Mopsust és Corydont adják egy inasnak,
Ez daru, azt pedig mondhatni ordasnak;
Szebb az első, látszik a másik korcsasnak;
Erős is, megfelel bizvást egy farkasnak.

A szálkás Harpya, a kopár Szárcsával,
Babos Leopárdnak egyfészkű társával.
Fejér Hattyú amaz fekete Csókával,
Amely mint egy vizsla annyit ér orrával.

Együtt a kopókkal szabadoson járnak,
Az agárviselők azért rendet állnak,
Az hajtó ebeknek jeleitűl várnak,
Ha mi vad elmenne, tartanák azt kárnak.

Vigyázz ám! Rád a nyúl! azomban kiáltják,
Kergetik a kopók, Décseire hajtják,
De csalt vét ott nékik, másfelé szalajtják,
Az asztalnokra tér, ott jól megingatják.

Haj Kurta! Haj Csonka! közel van a csere,
Térengetik, foly itt egy kis víznek ere,
Elérik a mellett, dicsiretet nyere
A Kurta, tegnap is aki négyet vere.

Fel sem köthetik azt, megént mást találnak,
Az hol az úrfiak vigyázással állnak,
Mely után a Tigris és a Delphin válnak,
Sebes futásokban, úgy tetszik, hogy szállnak.

Elütik csakhamar, messze nem űzhetik,
Hogy vigyázzon minden, újonnan hirdetik,
Egy őzet vernek fel, Keményre kergetik,
Hol az Hilax s Philax sűrőn térengetik.

Mint a szarvas után amely nyilat lőnek,
Olyan gyorsasága ennek mindkettőnek,
Azért, noha az őz siet az erdőnek,
De, hamar elérvén, térítik mezőnek.

De minthogy még gyengék, véle nem birának,
Hogy reá vigyázzon kiáltja fiának,
Aki eleiben adja Besliának,
Amaz könnyű Dervis pórázos társának.

Tud ez véle bánni, mert sokszor próbálta,
Azért gyorsasággal eleiben válta.
Fordúltában (melyre Ferencz is kiálta)
Hozzá faldok, kapni az inát találta.

El is veri ottan együtt a kölykökkel,
Zeng megént az erdő új czihelésekkel,
Egy rókát hajtanak a szagló ebekkel,
Honnét vetődik ki, vigyázzák szemekkel.

De ezt a sürőbűl ki nem tudják venni.
Kezd azomban nem várt égropogás lenni,
Melyre nézve ők is sietnek elmenni,
A kezdett vadászást más üdőre tenni.

Éri sürű zápor induló útjában,
Mely megtartóztatja haza jutásában.
Bokros ott egy nagy fa bőv ágozatjában,
Az alá áll Kemény, s így sohajt magában:

«Szerencsésebb vala Aeneásnak dolga
Midőn Carthagónál vadászaton forga,
Noha őreá is sürő zápor csorga,
De semmi az, mert szép Dido ott mosolyga.

Ha a nap béborúlt, ez ott oly ékesség,
Mely a víg napnál is ragyagóbb fényesség,
A jeges záportúl ha érné hidegség,
Ennek szereteti kedves tűz s melegség.

Saját kezén vagyon, nem félti ezt mástól,
Nyugodt szive üres minden búsúlástól,
Tágúlván az üdő a záporhullástól,
Bémennek, és ott sem válnak el egymástól.

Az én dolgom pedig reménség s félelem,
Akiért sok gonddal szivemet terhelem,
Esmeretsége sincs, mint kellene, velem,
Nem hogy volna tőle bizonyosabb jelem.

Megvagyon a szándék, mert bizony szeretem,
S nyughatatlankodik érette életem;
Mások szeme előtt noha nem tettetem,
De nem lész egyébé, ha szerit tehetem.

Azomban magamot amíg itt mulattam,
Az ócsó nyulakat és őzet fogattam,
A drágább dámvadat nemde elmúlattam?
Akinek árára a szivemet adtam.

Az hadadi erdőt nemde meghajtatták?
Vadak királynéját belőle kifogták?
Tudom: az ideget arra sokan vonták,
De a jó istenek talám nékem hagyták.»

A gyors szeretetnek hirtelen tüzével
Volt mindeddig Kemény habozó elmével,
Akarta is, nem is, küszködött szivével,
Elkezdje-e dolgát Wesselényinével?

Hanem látván, hogy ez Isten sugallása,
Amint vagyon hozzá szivének vágyása,
Eltekélli magát: ne késsék; meglássa,
Miképpen indúlhat dolgának folyása.

Haza jutván azért, külön helyre megyen.
Elmélkedik, ebben már többet mit tegyen?
Titkos tanácsosnak titkához kit vegyen?
Annához küldendő követe ki legyen?

Nem jó czégért kötni titkos szándékokban,
Mert kis dolog is nagy akadály azokban,
Fedezik a titkot mennél okosabban,
Lészen kimenése annál hasznosabban.

Némelynek a száját meglakatolhatni;
De más olyan eszközt viszont találhatni,
Melylyel annak zárját könnyen felnyithatni,
S az által sok jóbúl sok gonoszt várhatni.

Midőn azért ő is ezt jól megfontolja;
Mint kezdjen dolgához, sok útját gondolja,
Hogy ne késsék véle, magát is únszolja,
Némely gondolatja megént meggátolja.

Tudja azt, hogy könnyű a nyilat ellőni,
De nehéz tegzében annnak visszajőni,
Jól meg kell elsőben a dolognak főni,
Ha úgy tálalják fel, úgy tud haszna nőni.

Azon vala első gondja elméjének:
Mi útját találja dolga kezdésének:
Nem kis örömére azonban szivének
Érkezik levele Wesselényinének.

Szomorú a levél részérűl Annának,
Mert temetségére hí megholt urának,
Meggyes lészen helye szomorú torának,
De Kemény víg reményt vész ebbűl magának.

Mond: temetségre hivsz, de életre megyek,
Torra: de oly korra, hogy örömet vegyek,
Húnyt világod helyett új napod én legyek;
Te nékem, én néked holtig kedvet tegyek.

De azt kire bízza, még el nem rendelte,
Végre, minthogy annak hivségét ismerte,
Décsei Bálintnak ezt megjelentette,
Hogy egyéb ne tudja, lelkére kötötte.

Tudván a nagy elme, ki forgott sokakban,
Az ajándék sokat segít a dolgokban,
A kenett kerék is mert fordúl gyorsabban,
Úgy nő a plánta is, ha öntözik, jobban.

Azért Décseit is elébb mint elmenne
Biztatja a Kemény, jó reménynyel lenne:
Isten haza hozván, szép jutalmat venne,
Ha bizott dolgában kedves véget tenne.

ELSŐ KÖNYV.

HARMADIK RÉSZ.

Amikor így vadnak dolgai Keménynek,
Amint személyéért Wesselényinének
Csendes nyugodalma nincs az ő szivének,
Úgy ég ő érette szive egy személynek.

Úri asszony, hivom ezt Censabriának,
Akit sértvén nyila szerelem íjának,
Orvoslására attúl vett kínjának
Mind csak Kemény Jánost ohajtja magának.

Hizlalja is szivét nem ösztövér remény,
Hogy szereti őtet, el is veszi Kemény;
Bízik, valóság ez, nem múló lelemény,
Noha éri lábát itt sikos esemény.

Örül, s dicsekedik dolga jóllétével,
Csinosítja magát teljes erejével,
Tart gyakran tanácsot tűköre fényével,
Keménynek miképpen tessék személyével.

Vajha mint az Phoenix újúlttá lehetne,
Vagy héjábúl mint az kígyó kimehetne,
Verdett orczájára gyengébb bőrt vehetne,
Ennél örömestben, ah mit mívelhetne,

Minden aki szeret, kivánna szép lenni,
Hogy annyival inkább tudhatna tetszeni,
De a múlt szépséget nehéz visszavenni,
Heléna sem tudta ennek szerit tenni.

Az üdő tavaszi rózsáit elszedte,
Őszi halován szín az orczáját fedte,
Mindazáltal ezt ő kellő rendben vette,
Amint a korosság s özvegység engedte.

Úgy várja s remélli Kemény jövetelét,
S az által gyászának víg színné lételét,
Hitet erőssítő szerelem kötelét,
Ha maga nem gyön is, bízik, küldi jelét.

A Kemény szolgái erre okot adnak,
Kik Censabriánál gyakor ízben vannak,
Hizelkedvén néki sok biztatást mondnak,
Melyet hevült szive remél mind igaznak.

Minthogy fösvénykedni nem tud a szeretet,
Ő is ezek közzűl soknak jól fizetett,
Megajándékozott majd minden követet,
Noha az mindenik csak csaló lehetett.

A szeretet mindent könnyen szokott hinni,
Azért gyakran esik megcsalatást venni,
Vak ő, miként tudjon vigyázással menni?
Nem csuda, ha néha verme talál lenni.

Amaz szomorú nap elérkezett volt már,
Melyben sírba kelést Wesselén teste vár,
Kit a nehéz márvány ezennel el is zár,
Özvegye könyveit bővéti újabb ár.

Sok úri s fő rendnek van gyülekezeti,
Kik közt Décsei is magát jelengeti,
De a színt is színnel színli s fedezgeti,
Vélvén, hogy úgy dolgát jobban végezheti.

Azért jött, azt mondja (ily színt ád dolgának),
Hogy amely örökös jószági Annának
Eddig zálogképpen másoknál valának,
Azok kiváltását engedné urának.

Sokakban jó eszköz, használ is a színlés,
Az által megyen jól végben minden kímlés,
Elrontaná útját a kajon irígylés,
Ha szájjal kergetné, ki mit szivével lés.

Szín ugyan itten is a jószág záloga,
Palástúl dolgának kit Décsei foga,
Erre tanította okos Kemény maga,
De másképpen ennek valóság a dolga.

Mert nemde záloga volt-é Wesselénnek
Kedves társasága Anna személyének?
Elfolyván napjai szabott idejének,
Hogy kiváltsa, Isten rendelte Keménynek.

Nem mulatja ő is alkalmatosságát,
Hogy kézhez vehesse ily kedves jószágát,
Azért sietteti ezt a meghitt szolgát,
Igaz jussa mellett ne mulassa dolgát.

Oszol immár a tor, vannak csak kevessen,
Décsei a dolgot lesi figyelmessen,
Annak jó folyása miképpen lehessen,
Mi útját találja, kin hozzá kezdhessen.

Böcsülletiben jár, hitelét vesztené,
Ha kinek mód nélkül azt megjelentené,
Ha lehetne, olyan eszközit ejtené:
Annának ezeket maga említené.

De nem lehetvén ez így, más útat vészen,
Egy meghitt szolgával titkos kötést tészen,
Jól igérvén néki, ha jó eszköz lészen,
Azmelyért csakhamar vagyon az is készen.

Az haszonrúl való reménség ösztene
Készszé tévén azért, nagy híven elmene,
S asszonya házában egykor beköszöne,
Hogy megmondja, a mit Décsei üzene.

Mint ködben merült hold éjjeli homályban,
Bánkodik asszonya a gyászos czellában,
Mely a boldog idő kedvessen folytában
Oly volt, mint a víg nap virradó korában.

Itt Alcyonesnek látnád zokogását,
Ki a tengereken kesergi ő társát,
Vagy Galateának sok könyhullatását,
Melyekkel siratja szép Acis romlását.

Könyöklő kezére fejét eresztette,
Bánatos orczáját búra csüggesztette,
Felnéze azomban s szemét megtörlötte,
Ott álló szolgáját, mit akar, kérdette.

Kinek is keservén gyászos asszonyának
Szomorodék szive, könyvei hullának,
Amelynek árjai mig nem haladának,
Vala hallgatása félben falt szavának.

Keseredett szivét meggyőzi azomban,
De nem ered mindjárt a felvett dologban,
Másrúl kezdi szavát, marad az titokban,
Asszonya keserve mig enyhődik jobban.

Egyrűl s másrúl is kezd köztük a szó lenni,
A szolga mind addig akar ebben menni,
Míg módját ejthesse azt is elölvenni,
Asszonya szivére mennél jobban tenni.

Megállott volt immár zápora szemének,
De, mint mikor szűnik hullása essőnek,
Setéte azomban felvan a felyhőnek,
Olyan állapotja vala személyének.

Mindazáltal immár beszél kedvessebben,
Szolgája is lenni kezdett mérészebben,
Forgatja beszédét mennél eszesebben,
Hogy mérgesebb olajt ne öntsön a sebben.

Hogy szóljon, ajakát gyakran felemeli,
S kimondandó szavát már nyelvén viseli,
Hallgat megént, szivét új félelem teli,
Tart, asszonya búját hogy ezzel neveli.

Hozzáfog újonnan, szóllani most sem mér,
Mondja már, de arrúl megént másuva tér,
Kezdi, meg elhagyja, végre, vagy veszt vagy nyér,
Eltekélli, felvett dolgában véget ér.

Így szól: «Kár magadot ennyire fogyatnod,
Hervasztó könyvekkel orczádot folytatnod,
Csendes tűréssel kell ezeket mulatnod,
A bús kesergéstűl nem lész semmi hasznod.

Alkalmatlanítod sőt ezzel magadot,
Kérlek, mértékeljed szomorúságodot,
Ha most kedvetlen köd fedi világodot,
A jövendő üdő hozza víg napodot.

Nem sokáig fagylal az hideg özvegység,
Elmúlt tüzed helyett hevít más melegség,
Víg felét találja a mord feletlenség,
Melyrűl házad körül jár már is követség.

Itt vagyon Décsei, szolgája Keménynek,
Rám bízta summáját ez követségének,
Van ide vont nyila ura idegének,
Várván biztatását kezdett reményének.

Azt üzente: ne sírj, mivelhogy él urad,
Mostani gyászodban életed nem marad,
Elhúnt napod fénye ezennel felvirrad,
Szomorú teledbűl lész vigságos nyarad.»

Többet mond vala még, de nem engedteték,
Kelletlen követ volt, jól meg sem hallaték,
El sem végzé szavát, válasza adaték,
De ezt nem reménlett erős szók követék.

Jó ura halála felejthetetlen kár,
Nem kiván ösmérni több férfiat ez már,
Kedves társa után holtig özvegyen jár,
Décsei jó választ azért hijában vár.

Megmondván ezt néki, kedve háborodik,
Ilyen bal válaszán búsúl s gondolkodik,
Tudván azon ura mint megszomorodik,
Ha csalja a remény, melyben bizakodik.

Számlálja azomban Kemény a napokat,
S az temetés körűl forgandó dolgokat,
Forgat elméjében sok gondolatokat,
Ilyen rendre fűzi némelykor azokat:

«Most fogják a testet, most viszik s követik,
Most teszik a sírban, most immár temetik,
A gyászos özvegyet most haza vezetik,
Most készül az ebéd, az asztalt most vetik.

Most adják az étket, asztalhoz most ülnek,
Most a búfelejtő poharok kerülnek,
Most az atyafiak az özvegyhez gyülnek,
Most bucsúznak tűle, menni most készülnek.

Most vagyon Décsei talám szemben véle,
Most emleget engem, most kér választ tőle,
Most hajt térdet néki, most gyön el előle,
Reménlem, maholnap jó hírt hoz felőle.

Avagy, minthogy sokan ohajtják szépségét,
Nemdenem most másnak hallja követségét,
Sőt talám köti is azzal szövetségét,
Pusztán hagyja az én szivem reménségét.

Gyűlöl késedelmet minthogy a szeretet,
Tudom, kiki féltő dolgával sietett,
Volt oly, személy szerént ki jelen lehetett,
Maga, mint a követ, többet végezhetett.

A tanácsos elme de nem olyan furcsa,
Hogy akármi szikra szeretetit gyújtsa,
Gondolatlan észszel mindjárt kezét nyújtsa,
Más jobb szerencséjét azzal távul sujtsa.

Mindazáltal a szű, mint száraz pozdorja,
A fellobbanásra néha oly hamarja,
Alig lát valakit, azt már is akarja,
Hogy megölelésre szoríthassa karja.»

Az ilyekrűl mennél többet elmélkedik,
Szive gondja annál jobban nevelkedik,
Habzó gondolatja, jár, s helytelenkedik,
Bizonyos válaszszal míg nem csendesedik.

Meg kellene jőni a Décseinek már,
Kit a vetett napra nyughatatlanúl vár,
Meg is gyön azomban, s az urához béjár,
De kedvessebb választ hozna magával bár.

Külön helyre viszi válaszát hallani.
Félelmes a követ, alig mér szóllani,
Szépítné örömest, de meg kell vallani
Követsége dolgát, mást sem mér mondani.

Melyet mikor beszél szomorú ajakkal,
Hallgatja a Kemény izzadó homlokkal,
Kezd is háborodni bús gondolatokkal,
Mindazáltal szive nem csügged azokkal.

Mond: «Apadni hagyják a tenger vizeit,
Úgy szedhetik annak választott gyöngyeit;
Ha űzik a szelek az éjnek ködeit,
A csillagoknak is úgy látni tüzeit.

Fenvan még zápora kiáradt könyvének,
Nem oszlott fellege béborúlt fényének,
Kénja sem enyhődött sebhetett szivének,
Egyéb súlya is ép, keserve terhének.

Nem csuda, ha még most válasza kedvetlen,
A bánatos szűnek mert minden kelletlen,
Az ambrózia is keserű s izetlen.
Hogy magaddal nem szólt, most a' sem illetlen.

Megholt ura képe forog elméjében,
S azzal társalkodott kedve jut eszében,
Melytűl hogy elesett, félholt életében,
Nincs semmi más kedvnek még helye szivében.

Az üdő ezeket mind alkalmaztatja,
Keservének árját naponként fogyatja,
Bús gyásza homályát a szerént oszlatja,
Végre ennyi gonddal nem aggasztaltatja.

Fáradsággal mennek a böcsös jók végben,
Nehéz indúlatján ne essünk kétségben,
Csak legyünk, Décsei, kellő serénségben,
Megnyerjük ezt, vagyok én oly reménségben.

A rózsabokorrúl vegyünk példát ebben,
Mely noha öltözött sértő tövisekben,
De mikor ideje eljön kikeletben,
Valjon mi virágzik ennél kedvesebben?

Noha tövisses most Anna válasza is,
De nyílik idővel annak rózsája is,
Meglészen munkánknak érdemlett haszna is,
Csak ezt, nem tágítván, űzzük továbbra is.

Aki teljes hittel bízik ő dolgában,
Ritkán csalatik az ő bizodalmában,
De nem kell kíméllést tenni a munkában,
Ha akar részt venni reméllett hasznában.

Az üdő, a munka segítő mestere
Minden szerencsének: Páris is úgy nyere,
Hogy kezdett dolgában resten nem hevere,
Szép Heléna mellett míg ágyat nem vere.

Eredj, szolga, azért, pihenj meg utadtúl,
El kell megént menned egynéhány napon túl,
Meg sem szűnöm, hidd el, a kezdett dologtúl,
Míg kivánt válaszom nem lész az asszonytúl.»

Gyűrőt s hitlevelet ád azért kezében,
Hogy annál több hitel lenne beszédében,
Lejár Décsei is ő követségében,
De csalatik Kemény itt is reményében.

Mert most is követét bocsátja üressen,
Érzi azt Décsei, noha keservessen,
De maga a Kemény szenvedi csendessen,
Tudván, a szép rózsa hogy terem tövissen.

ELSŐ KÖNYV.

NEGYEDIK RÉSZ.

Kényes mulatságit nézd a szerelemnek,
Amaz szivek-vivó tegzes kis istennek,
Lángoltatja szivét Annáért Keménynek,
Anna szive pedig idegene ennek.

Így Censabriával Keményt kedvelteti,
A Keménynyel viszont ezt nem szeretteti,
Aki, kinek nem kell, azzal sürgetteti,
Akinek kellene, azt elfelejteti.

Mi gyönyörűséged, hogy így bánsz raboddal?
Fordíts(d) meg íjadat, másként lőj nyiladdal;
Mit gerjeszted szivét Keménynek Hadaddal?
Ha nem töltöd kedvét ott való vadaddal?

Nincsen még ideje szelédölésének,
Hadd múljon csak habja háborúlt kedvének.
Ily kedvetlensége nem lész személyének,
Megszelédöl s tészen jó választ Keménynek.

Nem azért viseli ily kedvetlenségét,
Hogy azzal Keménynek fojtsa reménységét,
De hogy tartsa annál állandóbb hűvségét,
Mennél nehezebben győzi erősségét.

Hogy mennél több munka kél meggyőzésére,
Annál erősb legyen annak hűvségére,
Az ki keménységét meggyőzvén végtére,
Kötelezi szivét tulajdon kedvére.

Az hirtelen dolgok nem igen állandók,
Amely hamar lésznek, oly hamar romlandók,
Kik illő idővel érésre jutandók,
Azok tartnak, s azok végig maradandók.

Amely fa a tavasz első nyilására,
S az új verőfénynek muló sugárára
Bimbózik, s virágot vész mindjárt magára,
Elfagy, s a gazdának nincs semmi hasznára.

A szeretetnek is így idétlensége
Hamar romlik, s meghül kezdett melegsége;
Ha üdős tanácson épül reménsége,
Jól kezdett dolgának úgy lészen jó vége.

Noha sokszor messze esett már czéljátúl,
Nem szűnik Décsei mégis pályájátúl,
Szorgalmatoskodik, gyön s megy az Annátúl,
Az sem oly idegen, mint eddig, urátúl.

Idővel keservét kezdi enyhíteni,
Azzal holt urát is lassan felejteni,
A helyett szivében Keményt említeni,
S róla gondolkodván órákot tölteni

Minden állapotját hányja elméjében,
Láttatik hajolni immár is szivében,
Mint szomorún ülni a gyásznak ködében,
Tetszik inkább élni új társa kedvében.

Csendes volt elméje már nyugodni kezdvén,
De habzást vén megént, új kérők érkezvén,
Annának tetszeni kiki igyekezvén,
Hogyha a szerencse szolgálna kedvezvén.

Volt jó indúlatja már Kemény dolgának,
De megakad itten elméje Annának,
Újabb tanácsokot kezd adni magának,
Ezek közzül melyet válaszszon társának.

Ezt talám kedvessé teszi ifjúsága,
Amazt szeretteti pénze s gazdagsága,
Ennek termete kell, annak okossága,
Némelynek nemzete, némelynek jószága.

Ugyanis csak egyben ritkán találtatik,
Külömb-külömb testben amely jó adatik;
Ha ki egy dologban kellőnek mondatik,
Az gyakorta másban földig aláztatik.

Ő ugyan tovább is örömest így lenne,
Elébbi szavaként fér'hez nem is menne,
Ily sok jó szerencsét félre de ki tenne?
Hogy azokbúl egyet választva ne venne.

Szüli a szerencsét az alkalmatosság,
Melynek a tarkóján van sima kopaszság;
Ha az üstökében nem kap a gyorsaság,
Nem fogja meg hátul azt semmi okosság.

De ily nagy személyek úri seregében,
Hol ez Páris, amaz Julus személyében,
Aeneas némelyik, méltó érdemében
Mindenik, hogy vegye Didó is kedvében.

Kit válaszszon köztök, kétséges az elme:
Ennek amannak is ingerli szerelme,
Van itt a bús szűnek nemcsak kis gyötrelme,
Melyiknek lehessen méltó győzödelme.

Mint mezőt ruházó kedves kikeletben,
Mikor a virágok nyílnak a kertekben,
S a Dryades szűzek sétálnak ezekben,
Hogy szagló bokrétát szedjenek kezekben:

A kinyílt virágok renddel sereglenek,
Harmatok gyöngyével kedvessen fénlenek,
Mosolygó szinekkel ugyan ingerlenek,
S majd mint annyi szemek magokhoz intenek.

Vénus vérébűl nőtt rózsa gyengesége,
Magadot kedvellő Narcissus szépsége,
Phoebus miatt veszett Hyacinth ékessége.
Adonis vérén költ Tulpán kedvessége.

Mind ezeknek kedves színnel virágzása,
Majd mint annyi kedves ajak mosolygása,
S az által magához késztető hivása,
Mint vasat szerető mágnesnek vonása.

Fejír és piros színt egyvelített egyben,
Szerelmet s szemérmet rekesztett amelyben,
Ezt vette magára s ül a rózsa ebben,
Fitogatja magát, lehet mennél szebbben.

Magát az Hyacinth kék színnel mutatja,
Nem várt változásán láttatik bánatja,
A szűzek kedvéért de ezt elmulatja,
Akiknél kedvessé teszi jó illatja.

Fejír a Narcissus, ki veszett magáért,
Kedves szokott lenni ez is virágáért,
Tavaszi zsengék közt nyíló újságáért,
Echo is szenvedett ennek szép voltáért.

A teljes violák állanak szép rendben,
Ki skárlát, ki bársony, ki karmazsin színben,
Nem utolsó fények ezek is a kertben,
Színekért szagokért vannak méltán kedvben.

Ezekkel amaz sok színű tulipányok,
Mint a napkeletrűl feljött szivárványok,
Hizelkednek, s sok más kerti ragyagványok:
Válaszszatok köztök Dryades leányok.

Többnek innét egynél nem szabad elmenni,
A többit az egyért mind félre kell tenni
Tetszik ez, tetszik az, melyet kell elvenni,
Nehéz azon hamar nyugodt szívvel lenni.

Nehéz egy kedvéért elhadni sokakot,
Rózsa avagy másért a több virágokot,
Kelletik minnyájan azok is magokot,
S kevánnák örömest közleni javokot.

Annánál a kérők hasonlatosképpen,
Miként a virágok, kedveskednek szépen,
Szíveket is adnak ez Flórának éppen,
Kedvét találhatnák csak valamiképpen.

Némely, mint narcissus, kedves idejével,
Ékes mint tulipán némely termetével,
Amaz mint viola szeléd erkölcsével,
Ez, mint bimbós rózsa, gazdag értekével.

Van itt jó üdőkor, van gyenge ifjúság,
Van erő, van érték, van ész, van okosság,
Van nemzet, van hír s név, van tiszt, van uraság,
Van minden, valamit keván az házasság.

Vagyon ennyi közzül mibűl választani,
Nem is kell továbbra azt már halasztani,
Ezeknek egyikét le kell szakasztani,
S azzal az húnt napot délre virrasztani.

Ugyanis legnagyobb terhe a gondjának,
Hogy szorgos létébűl kérői számának
Nem tudja, melyiket válaszsza magának,
Hideg nyoszolyáját hevítő társának.

Egy vagy kettő között könnyű a választás,
De a szaporúlt szám merő főaggasztás,
Nem lehet hirtelen, kell ahoz halasztás,
Míg helyes tanácscsal lészen vég szakasztás.

De elég volt eddig; mondd ki voksodat már,
A több követekkel Décsei is itt jár,
Ennyi várására utolsó választ vár,
Ha üres kosárral bocsátnád, lenne kár.

Noha elrendelte már azt elméjében,
Hogy tovább nem borong özvegység ködében,
De ez ideig is kétséges szivében,
Keményt-é avagy mást fogadjon kedvében.

Végre mikor ezek mivoltát vizsgálja,
Egynek is, másnak is szép böcsit találja,
Kedvellené ezt is, amazt sem útálja,
Mindazáltal Keményt elsőnek számlálja.

Melylyel elméjének kezd lenni nyugalma,
Mint gondos Párisnak szűnik aggodalma:
El vagyon itilve már az arany alma,
Kemény érdemének mely lészen jutalma.

Megvan a választás: már csak alkudni kell,
Magához Décseit azért hivatja fel.
Végeznek arrúl is, semmi nem múlik el,
Kél mind a két részrűl köztök foglaló jel.

Vígságos óra ez Kemény bús szivének,
Mint az hives hajnal az új nap fényének,
Ez elöljárója kévánt örömének,
S kedves bételése hosszú reményének.

Amaz tüskés csipke, azkit emlegetett,
Szép virágzásával noha nem sietett,
Remélt zöldellése de már elkezdetett,
Virágzásának is nem sok időt vetett.

A gondos várásnak jutalmát megadja,
Kedves virágjábúl részetlen nem hagyja,
Sőt hogy épen övé lészen, azt fogadja,
Noha mások előtt ideig tagadja.

Décsei ezeket mikor így folytatja,
A Censabria is dolgát nem mulatja,
Készen várja Keményt, reményét biztatja,
Mikor fog eljönni, szaporán tudatja.

Örül, s kedves dallát mondja jó reménynyel,
Biztatja világát ezután jobb fénynyel,
Rendeli magában: fog élni mely kénynyel,
Ha, amint remélli, öszvekél Keménynyel.

Felvészi mivoltát gyakran személyének,
Tészi eleiben elméje szemének,
Nézi minden dolgát minéműségének,
Újabb-újabb lángot ád ezzel szivének.

Úgy szemléli mostan, mintha volna hadban,
Dicsiri személyét a feltett sisakban,
S mondja: Achillesnek sem illett ez jobban,
Mikor forgolódott a görög táborban.

Most mintha sétálna, tetszik sétálása,
Minden lépéséhez van új-új vágyása,
S mondja: Apollónak ilyen a járása,
Mikor a Musákkal vagyon mulatása.

Ha mikor nyugodni gondolja ágyában:
Tithonus személyét itélli magában,
Nyughatatlankodik szive forrójában,
Míg kedve nem telik remélllett dolgában.

Érkezik Décsei azomban urához:
Szomorú színt vészen, titkolt újságához,
Ohajt, s mond: «Ne fáraszsz már többször Annához,
Akinek a szíve fajzott kősziklához.

Orpheust bocsássad oda követségben,
Ki tigriseket is hozott szelidségben,
Ez ha engesztelhet ott a keménységben,
Másképpen nem mégyen dolgod nála végben.»

Ennek szele Keményt kezdi halvánítni,
Eddig vett reményét kétségre szorítni,
De siet Décsei szavát megfordítni,
Ura hervadt kedvét jó hírrel újítni.

Miként a verőfény változó napokkal,
Borong néha-néha darab homályokkal,
De jól el sem húnyik némelykor azokkal,
Hogy már is felderűl újabb világokkal.

Néki is amint jött, bánatja úgy múla,
Megértvén válaszát, kedve megújúla,
A küldött jelekhez nagy kedvessen nyúla,
Szive új örömén színe is pirúla.

Ilyen állapottal Aeneás lehetett,
Szép Laviniával mikor kötést vetett,
Melyet ő is noha óhajtva szeretett,
De sokat fáradott, míg kedve telhetett.

Elfelejtett mindent végső válaszával,
Nem gondol azelőtt viselt munkájával,
Haragos Turnusnak gyakor csatájával,
Sebes testébűl folyt vére patakával.

Sőt nagy örömével említi ezeket,
Kedvessen számlálja az hányott leseket,
S azokban készített titkos veszélyeket,
Teste rózsájának mondja a sebeket.

Mint az Elisához, ehhez könnyen nem fért,
Böcsösb volt az ára, minthogy többet is ért,
Szerette Turnus is, s ontott érette vért,
A nélkül kezére Aeneásnak sem tért.

Elmúl a munkának minden nehézsége,
A kezdett dolognak ha vagyon jó vége;
Amint Aeneásnak bétölt reménsége,
Úgy a Keménynek is nincsen már kétsége.

Amit szíve kévánt, azzal kedve tele,
Fáradozásábúl böcsös haszon kele:
Mind addig keresé, hogy szép gyöngyöt lele,
Nem leszen az másé, vagyon arrúl jele.

ELSŐ KÖNYV.

ÖTÖDIK RÉSZ.

Beszélli azomban Décsei a dolgot,
Miolta elkezdte, mennyi karban forgott,
Eleint az Anna mint búsúlt s szomorgott,
Végső válaszakor mely víg volt s mosolygott.

Mint volt szemben véle, s dolgát mint folytatta,
Ki volt eszköz abban, ki által jártatta,
Mely vad volt elsőben, végre mint bírhatta,
Mit üzent, mit küldött, mint vagyon, s mint hatta.

Mond végre: «Nem kár volt ezért a fáradság,
Mert tetézett abban mindenféle jóság,
Minden állapotja böcsüllet s méltóság,
A földiek között egy istenasszonyság.

Nemcsak *Hadadig* kell az ilyenért menni,
Hanem méltó érte *hadaknak* is lenni,
Járást, nemcsak *várást,* fáradozva tenni,
Víván, nemcsak *híván,* másoktúl elvenni.

Nagy *kincs,* jól rá *tekints,* el nem kell nyeretni,
Vért, nem más ócsóbb *bért,* kell ezért fizetni,
Tőrrel, hogysem *pörrel* érte ellent vetni,
Óhajtod: óhatod hozzá nem sietni?»

A tréfás Décsei beszéllvén ezeket,
Mint amikor éri olaj a tüzeket,
Érez Kemény buzgóbb gerjedezéseket,
Mutat orczája is lángoló szineket.

Forr hevült szivében s kész azért mindenre,
Heléna kedvéért mint Páris tengerre,
Kedves életét is játszató fegyverre,
Tűz, víz, vas és minden más veszedelemre.

Az hű szeretettel egyvelült nemes vér,
Melynél a böcsület böcsülhetetlen bér,
Nem tanult rettegni, félve frigyet sem kér,
Feltészi életét, próbál: vagy veszt vagy nyér.

Nem fegyver a biró mindazáltal ebben,
Fordúla Keménynek mert pöre könnyebben,
Van féltett Annája immár igiretben,
Tölt reménye mellett vigadhat örömben.

Amaz kedves zálog, amelynek szinével
Kezdette volt dolgát első követével,
Kezéhez jutand már szép örökségével,
Melyen gerjedt szive nem köz örömével.

Meg van már igérve, csak kézhez kell venni,
Hogy a' se haladjon, siet oda menni,
Az ilyen dologban árt is restnek lenni,
Gyakran az halasztás nagy kárt szokott tenni.

De gyűrőt mutata Décsei uránák,
Melyet másképpen is mondhatni drágának,
De minthogy foglaló jele ez Annának,
Azért tartja Kemény drágább zálogának.

Küszködnek kövei az égi tüzekkel,
Dúlják azokot is ragyogó fényekkel,
Pompejus ujjai fénlhettek ilyekkel,
Mikor Cleopatra tartotta gyöngyökkel.

Amint kis abroncsa hajlik a gyűrőnek,
Dombocskája körül, kinn a kövek ülnek,
Rózsák' ábrázoló zománczok kerülnek,
Mesterséges kézzel amelyek készülnek.

Sír a jobbik részén kerekdedségének
Keserves személye bánatos Thisbének,
Tőr hatotta szivét, vére foly sebének,
Elhanyatlott, s vége vagyon életének.

Az bús Ariádna óhajt a más részen,
Theseust kesergi, gyakor sirást tészen,
Kétségben kezd esni, tőrét tartja készen,
Halálához készül, ha jelen nem lészen

Ezek alatt egy-egy cupressus metszetett,
Amazok torának czégérül tétetett,
A gyürő kereke így ékesíttetett,
Csudálatos munka, kéván böcsülletet.

Vala kézkenő is együtt a gyürővel,
Ritka munka ez is böcsös érdemével,
Aki készítette ezt gyenge kezével,
Músák seregében illik szép mivével.

Tyrusi csinálmány ennek patyolatja,
Melynek egy szeglete Diánát mutatja,
Fördő Nympháival magát mint mulatja.
A szegény Actaeont szarvasként maratja.

Oly elmés munkával formálta ezeket,
Hogy majd folyni vélnéd a varrott vizeket,
Görgeni Diána testén a csöppeket,
Veszett Actaeonon nyílni a sebeket.

Amint megvarratott a másik szegleti,
A tegzes Apollo ott Daphnét kergeti,
Szaporán inallja, de későn érheti,
Megcsalja a remény, kedvét nem töltheti.

Azmely por ütődik köztök a futásban,
Azt is leképzették ebben a munkában,
Amint ingott hajok a szelek folytában,
Látszik itt is lenni oly ingadozásban.

Az harmadik szeglet Jupitert viseli,
Bikává változván, aki módját leli,
Hogy Agenor lyányát lopva elemeli,
Régen várt öröme ezzel kedvét teli.

Amint a tengeren szalad prédájával,
Azhol az habokot érdekli lábával,
Csak annak helye sincs semmi hibájával,
Úgy leábrázolta gyenge aranyával.

Negyedik szegletén Adonis varratott,
Kit vadászatjában vadkan elszaggatott,
Azhol azt formálták, Vénus is jajgatott,
Hullatván szemei keserves harmatot.

Ennek mestersége nem csak azt mutatja,
Adonisért Vénus könyvét mint hullatja,
Hanem gondos szive mint érzi s sóhajtja,
Annak mozgását is elődben adatja.

Virágok sok neme keríti ezeket,
Mesterséges munka osztja leveleket,
Minerva ha mivelt ezeknél szebbeket,
Mikor Arachnával próbálták kezeket.

Foglaló jelei ezek az Annának,
Kiket bémutatván Décsei urának,
Minden egyéb terhe könyhüle gondjának,
Csak a szemben-létel híja még dolgának.

Hogy az is meglégyen, teljes örömével
Felkészül s megindúl egynehány hivével,
És szaporán menvén posta szekerével,
Csakhamar kezet fog Zsibón kedvesével.

Mint tüzektűl pirúlt éjjeli üdőnek,
Vagy nap sugáritúl sebesült fölhőnek:
Személye olyan színt vészen mindkettőnek,
Azmikor egymásnak ellenében jőnek.

Kedvessen köszönnek meghajlott térdekkel,
Szájhoz emelt s onnét visszavett kezekkel;
Házban mennek, vannak kedves beszédekkel,
Lopogatják egymást oldalló szemekkel.

Végre addig mennek azzal pillogásban,
Két titkos tekintet ütközik egymásban,
Hol az szem a szemet találja lopásban,
Anna gyenge színe kin lén pirulásban.

De abbúl személyét hamar rendben vette,
Minthogy felkölt vala, vendégét ültette.
Leül; ki az széket fogni segítette,
Egy a lyányok közzül maradt volt mellette.

Bátrabb lesz mindkettő ösmerkedvén jobban,
Nyájas beszédekkel mulatnak vigabban,
Közel vagyon tüze, Kemény gyakran lobban,
Egy levelet hoz bé az inas azomban.

Adja asszonyának hajolva kezében;
Ez kitől jött s miért, vészi jól eszében,
Azért fel sem nyitja, tészi kebelében,
Az kedves titoknak szokott rejtekében.

«Levele, mond Kemény, kedves emberednek,
Hogy öblében rejted édes kebelednek.»
Láng- s rózsaszín itten öszveegyvelednek,
Az Anna személyén jönni s menni kezdnek.

Hallgat ugyan nyelve, de beszél orczája,
Elárulja, az mit titkolna az szája;
A szemérmességnek piruló rózsája
Nem szokott titokhoz: sok ennek példája.

Oly az mint az gyenge papirosnak teste,
Kin innét is látni, ha ki túl mit feste,
Azmely dolgot sokszor a szű elrekeszte,
Az orczának kulcsa azokhoz ereszte.

Jóllehet Anna is hallgat az levélrűl,
De ösmérszik titka mutatott jelérűl,
Hirtelen egybengyült orczája vérérűl,
Az belső dolgoknak külső czégérérűl.

Marad az csak abban, más dolgot kezdenek,
Amaz zálog felől végre beszéllenek,
Első követsége mely volt Décseinek,
Kézhez vételére mely napot tegyenek.

Most kévánná Kemény mindjárt kézhez venni,
Abban hosszú pompát nem akarna tenni.
Nem tetszik Annának, szükség tovább menni,
Alkalmatosb móddal kell annak meglenni.

Egy-két nap múlhatott, míg együtt valának,
Első zsengéjében gyengén mulatának,
Harmadik hajnalra azmikor jutának,
Hogy megindúljanak, készülőt fuvának.

Búcsút vesznek azért kedves személyektűl,
Nehezen válik el az test az lélektűl,
Az megindúlásban serénysége restűl,
Elszakadnak végre, de nem mindenestűl.

Zálogúl Keménynek itt marad a szive,
Kit ő is An átúl magával elvive,
Eljedzett társának kiki igaz híve,
Semmi titkolt rossznak nincs szivekben nyíve.

A Censabriának hatván az fülében,
Hogy Zsibón volt Kemény, csügged reményében,
Jéggel egyvelített tűz harczol szivében,
Most izzad, most fázik, változó testében.

Reméllő szívének oly volt állapotja,
Mint virág, kit nevel harmatok hajnala,
Most ezt ellenkező fergeteg forgatja,
Mely bizott reményét róla leszaggatja.

Kétségben kezd esni, van gyászos orczával,
Egyvelűl könyve is bús ohajtásával,
Sírni látnád Phyllist itt Ariadnával,
Demophón s Thescus hitek hagyásával.

De nem ok itt Kemény, nem lévén hirével,
Azmint hazudoztak szolgái nevével,
Mint az Demophoon nem játszott hitével,
Sőt reá sem gondolt talám elméjével.

Most sincs arra gondja, hanem csak Annára,
Censabria jobban vigyázzon magára,
Ne hidgyen bizonyost akárki szavára,
Hogy bízott reménye fordúljon javára.

Fel van még másoknál az dolog fedele,
Nem tudják, Keménynyel Anna mire kele;
Kötelességeknek hogy van adott jele,
Most is az kérőknek jár gyakor levele.

Azkiket Annának elébb béadának,
Azmikor orczái gyengén pirúlának,
Némely nagy gróf úré azok is valának,
Házasság dolgában, de késön járának.

Örömest titkolta volna azt Keménytűl,
De elárultatott pirúlt személyétűl,
Azmely meghasadván Kemény kérdésétűl,
Általlátta titkát talpáig tetétűl.

De sajátja már ez: ám akárki jőjön,
Elrepűlt az madár, nincsen kihez lőjön,
Censabriának is más reménye nőjön,
Már ezekért szíve senkinek ne főjön.

MÁSODIK KÖNYV.

ELSŐ RÉSZ.

Letette volt Mars is harczoló dárdáját,
Pallas is sisakját s tábori ruháját,
Olajfa-ágakkal fűzte bokrétáját,
Úgy viselte a szép békesség tógáját.

Végben minden dolog csendessen mehetett,
Bacchus általagja nyertessen telhetett,
Ceres sarlója is kár nélkül metszhetett,
S bő takarmányibúl nagy hasznot vehetett.

Tegzes Diana is sereg Nympháival
Bátran mulatozott szép vadászatival,
Töltötte örömét ejtett vadaival,
Sebessítvén őket tollas nyilaival.

Musák a Parnassust bátorsággal lakták,
Apolló leczkéjét figyelmmel hallgatták,
Szép tudományokkal elméjek futtatták,
S azok közt magokot kedvessen mulatták.

Sok göblyeit az Pán szabadon jártatta,
Egy mezőrűl másra kár nélkül hajtatta,
Nem lévén kóborlók, senki nem bántotta,
Melybűl esztendőnkint szép hasznát várhatta.

Neptunus haszonnal halászta tavait,
Triptolemus bőven rakta asztagait,
Bizvást legeltette Tityrus juhait,
Aristeus vígan számlálta rajait.

Tavaszkor a Chloris bátran kertészkedett,
Fáradsága után virágokot szedett,
Kikkel kedvesinek kedvvel kedveskedett,
Hadi veszélyektűl nem félelmeskedett.

Ágyát bátorsággal Hymen is vetette,
Az új házasokot amelyre fektette,
Első örömökben kedvessen éltette,
Mars háborújátúl őket nem féltette.

Minden kereskedő s útazó bátran járt,
Szabados útja volt, nem félt, hogy valljon kárt,
Fáradozásábúl szép nyereséget várt,
Hasznával töltötte mind a telet s mind nyárt.

Arany üdő vala, de vassá kezd lenni,
Mavors is dárdáját fel akarja venni,
Készíti sisakját Pallas is feltenni,
Látván, hogy újonnan mezőre kell menni.

Romol a békesség, hadak kiáltatnak,
A kapa s szántóvas heverni hagyatnak,
Kin Ceres és Bacchus megszomoríttatnak,
Mert ez kenyér, amaz bor nélkül hagyatnak.

Szokott vadászatja múlik Dianának,
Hallván harsogását Mars trombitájának,
Annyi bátorságot nem igír magának,
Hogy most állja lesét erdők árnyékának.

Apollo is félbenhagyja diktálását,
Változtatni kezdi a Musák szállását,
Tágítja Chloris is a kertek járását,
Bátorságosb helyen rendeli lakását.

Ott hagyja Neptunus halászó tanyáját,
Triptolemus futva hordja gabonáját,
Szaladva kergeti Tityrus is nyáját,
Bizvást Aristeus sem tölti tonnáját.

Pán göblyeinek sincs szabad legelése,
Puha Hymennek is délig heverése,
Az hadak hírére van eszek veszése,
Innét oda s onnét tovább költözése.

Félelmessé lészen a bátorságos út.
Felverett szekerén lát a kalmár sok bút,
Mindene prédára s káros zsákmánra jut,
Az ijedt szegénység egy helybűl másban fut.

Hadi készületek mindenütt láttatnak,
Tábori eszközzel szekerek rakatnak,
Készíttetnek nyergek, lovak patkoltatnak,
Pánczél, sisak, karvas, paizs forgattatnak.

Ki ezeken tisztít, ki kardot köszörül,
Némely munkálkodik sátorai körül,
Ez kopját egyenget, amaz puskát törül,
Ki kedvetlen készűl, ki hogy elmegy, örül.

Végre a jeladó trombiták harsognak,
Hogy kiki felüljön s indúljon, jelt adnak,
Az eresztett zászlók mezőkben lobognak,
A sok szép seregek alattok villognak.

Erdélynek a színe, sok úr, sok nemesség,
Királyok neméből eredt főemberség,
Hópénzes katona, sok szabad legénység,
Magyar, oláh, kurtán, német és székelység.

Kardot köt Kemény is, ezek generálja,
Közikben érkezik, rendeket vizsgálja,
Noha nem tetteti, de szivét bú állja,
Anna új szerelmét elhadni sajnálja.

A nagy szű s nemes vér magos dolgokra vágy,
Az haza porában csak heverni nem hágy,
Alacson szivű az, s minden dolgában lágy,
Kit mindenkor nyugtat csak honnyabéli ágy.

Szerzik a hírt-nevet idegen helyekben,
Amelynél drágább kincs nincsen az életben,
Véget ér az halál mert egyéb mindenben,
De a' sem bir azzal, s nem vonja veremben.

Elmúlt volna neve együtt életével,
A világ nem telne most is szép hirével,
Ha megelégedvén országa szélével,
Tovább nem ment volna Sándor fegyverével.

Az Hannibálnak is, mikor múlt élete,
Lett volna hirének akkor végezete,
De külső helyekben sok cselekedete
Mívelé, hogy most is él emlékezete.

Julius magának úgy szerzett hírt s nevet,
Hogy nem nyelt mindenkor csak romai levet,
Hanem mint egy fárúl másra járó evet,
Egy más országban is tűrt hideget s hevet.

A nagy Pompejus is, hogy honn nem hevere,
Hanem sok országon villogott fegyvere,
Volt triumphusinak sok pompás szekere,
Akit nem érdemel az honn lakó here.

Azért nevezetes Castor, Telamon is,
A Penthesilea vitéz amazon is,
Phrygesek bajnokja, az Agamemnon is,
Hogy jártak, s próbáltak más országokon is.

A' tette Jásont is oly nevezetesnek,
Szép emlékezetet az ád Herculesnek,
Hogy máskint híreket tartván setétesnek,
Sok külső próbákkal tették azt fényesnek.

A mi őseink is hajdan Scythiával
Ha megelégedvén, s annak határával,
Ki nem jöttek volna onnét Atillával,
Nem zengne az világ most hirek hangjával.

Az hét kapitány is azután kijövén,
A szép dicsőségre bennek a vér fővén,
Nyilakot sok külső országokra lövén
Jártak s költek, azzal örök hirek növén.

Miért hiresb Mátyás a több királyoknál?
Azért mert nem hevert csak a magyaroknál,
Hanem sok idegen külső országoknál
Forgatta fegyverét, próbált, s nyert azoknál.

A Rákóczi György is ezek példájával,
Az örök hírnévre buzgó vágyásával,
Nem elégedvén meg saját országával,
A lengyelek ellen készül táborával.

Gazdag fejedelme ez kincses Erdélynek,
Oly reménséget ád kivágyó szívének,
Hogy a Lengyelország laurust köt fejének,
Melylyel nagyobb fénye lesz híre s nevének.

Gyűjtetvén hadait azért seregekben,
Amelyeket Kemény vere szép rendekben,
Maga is Rákóczi öltözik fegyverben,
Sok úr s főrendekkel érkezik közikben.

Kikkel megindulván, jut Lengyelországban,
Öltöznek utánok sok orczák homályban,
Kísírik szivekkel őket ohajtásban,
Félvén veszélyeket az hadi járásban.

Van Anna is nehéz szűbéli sebével,
Éjjel is álmodoz Kemény személyével,
Amelytűl jóllehet elmaradt testével,
Mindazáltal most is véle van szivével.

Kéván minden jókot vitézi fejének,
Esedez az hamar sarkú szerencsének,
Jobb részen viselje forgó kerekének,
Bal sorsa ne légyen féltő személyének.

Minden fáradsága örömet neveljen,
Dicsőséggel fénlő hírt-nevet emeljen,
Haza jövén feje zöld laurust viseljen,
Nyelve diadalmas paeánt énekeljen.

Valamit a remény fel tudhat találni,
Nem mulatja szívét azokkal táplálni,
Láttatik is gondja néha alább szállni,
Bizván, nemsokára örömre fog válni.

Viszont (mert kétséges koczkája a Marsnak,
Változandó dolga a véle játszásnak,
Ha egynek szerencsés, szerencsétlen másnak)
Ereszti elméjét bús gondolkodásnak.

Hol egy, hol más hírek azomban érkeznek,
Szép diadalmakrúl néha emlekeznek.
Néha beszélleni ellenkezőt kezdnek,
Kik felől egymás közt sűrűn értekeznek,

Ezek zsibongási nem szűnnek s tágúlnak,
A sok értekezők utczánként tódúlnak,
Ha ki mi szót indít, a körűl szorúlnak,
Ki öcscsén, ki bátyján, ki urán búsúlnak.

Ekkoráig az hír Proteust követte,
Sokféle formában változását vette,
A lengyel dolgokot sokképpen hirdette,
Szokott csélcsapságát de most félre tette.

Érkezik sebessen, de sárga orczával,
Elébb, mint mást mondjon, jajt kiált szájával,
Mond: meggyött Rákóczi némelyed magával,
Oda maradt Kemény nagyobb rész hadával.

Tatár kézben akadt sok számú népekkel,
Mellette maradott úri s főrendekkel,
Sok főfő katona, sok köz legényekkel,
Többinek a földet itatták vérekkel.

Megretten az Erdély ezek újságával,
S a szörnyű veszélynek iszonyúságával,
Mint a gyors mennykőnek közel csapásával,
Majd láttatik lenni elhanyatlásával.

Megszaggatja magát keserve mérgében,
Fürtönkint szakadoz haja a kezében,
Ujjai fürtöznek orczája vérében,
Nagy folyó patakok áradnak szemében.

A sok jajkiáltás veri az egeket,
S mint a földi pára bővít fellegeket,
Akikkel némelyek elmaradt férjeket,
Némelyek kesergik atyafi véreket.

Ez öcscsét, az bátyját zokogva könyvezi,
Kedves társát amaz könyvezve nevezi,
Rab-é vagy levágták? mindentűl kérdezi,
Eseteket gyászló ruháját szennyezi.

Ily állapotja volt megszállott Trójának,
S az benne kesergő asszonyok sorsának,
Kik között az Annát véld Andromachának,
Az elesett Hector szomorú társának.

Noha sokan vesztek a trójaiakban,
Troilussal együtt a főfő urakban,
De nem vallott Trója annyi kárt azokban,
Mint az Achillestől leverett Hectorban.

Kin noha minnyájan vadnak búsúlással,
Tudván, lész már dolgok veszélyesb romlással,
De van Andromacha legnagyobb sirással,
Kedvese elestén, s bővebb könyhullással.

Így, noha Erdély is sok kárát siratja,
De azok közt Kemenyt leginkább óhajtja,
Mint Andromachának, oly Anna bánatja,
Bővebb könyvét mint ő, senki sem hullatja.

Nem birhatja magát, dől gondos ágyában,
Fohászkodik, óhajt, kesereg bujában,
Mint árva Alcyon eped bánatjában,
S kesergő szivével így beszéll magában:

«Feljebb napom fénye tehát nem mehetett?
Reménlett örömem csak eddig lehetett?
Még délre sem méne, s immár estet vetett?
Ily hamar végze-é, ki későn kezdetett?

Ah tündér szerencse, ezt csak megmutatád,
Ösmérnem sem hagyád, csak megkevántatád,
Alig szemlélhettem, megént elhúnyatád,
Melylyel keservemnek új okát adatád.

Ilyen az világnak múló boldogsága,
Mutatott kedvének kél hamar mordsága,
Mint a Proteusnak oly változósága,
Semmi örömének nincs állandósága.

Hamar fergetege a gyors veszélyeknek,
Így rontja zsengéjét az újult kedveknek,
Feldúlja örömét s prédálja sziveknek,
Nem várt gonoszt tévén helyében ezeknek.

Ah! a nemes szűnek forró kivágyása
Mint gyertya lángjával magát fogyatása,
A dücsőség után buzgó indúlása
Azt keresvén nem vélt veszélyben hullása.

Nemde jobb lész vala velem együtt lenned,
A Mars játékára mint tőlem elmenned?
S annak fordulásán veszedelmet venned?
Engemet is azzal újabb gyászban tenned?

Mely sokszor kivántam tenni esedezést:
Első kérésemre tennél oly kedvezést,
Feltett sisakodbúl látnék levetkezést,
Hadnád más üdőre a felfegyverkezést.

De minthogy a dolog járt böcsületedben,
Hivatalod is azt tartotta tisztedben,
Nem mertem szóllani elkészületedben,
Félvén, háborítlak netalám kedvedben.

De bár szóltam volna borúlván lábadhoz,
Talám annyi kedved lett volna Annádhoz,
Hogy nem fogtál volna akkori utadhoz,
Letévén szablyádat, kit vettél magadhoz.

Nem volnál játéka most a szerencsének,
Nem függnél pórázán a tatár kezének,
Az én vígságim is le nem köttetnének,
Hanem szabad szárnyon veled repülnének.

De abban egyéb mód akkor nem lehetett,
Foganatos kérést nyelvem sem tehetett,
Urad, tiszted s buzgó véred is sürgetett,
Kik késztetésébűl menned el kelletett.

Elmenvén, vártalak teljes reménséggel,
Hogy Isten meghozván kévánt békességgel,
Félben múlt örömünk lészen teljességgel,
S kezdett dolgunk minden kivánatos véggel.

De a szerencsének nézzed tündérségét,
Elébbi gyászomnak nem is érém végét,
Hozá életemnek újabb özvegységét,
Hervasztván szivemnek újúlt reménségét.

A várt diadalmat váratlan veszteség,
A remélt örömet nem vélt keserűség,
A szabad életet rabságbéli inség
Követé, s az víg fényt szomorú setétség.

Tövisset nevele rózsát várt reményem,
Váratlan éjtszakát hajnalt nyujtó fényem,
Elhúnya Keményem, elmúla reményem,
Én minden reményem te valál, Keményem!»

Kiöntvén keservét ezekkel szivének,
Csendesül zápora könyvező szemének,
Kik az első hírrel tódúlva jövének,
Mint tavaszi árja olvadt hó vizének.

Noha vagyon szive nehéz fájdalmával,
S álmot sem engedő bús aggodalmával,
Hogy a bal szerencse mostoha sorsával
Így vesze Keménye, nem várt rabságával.

De egy szikrácskája maradt reményének,
Bízik, olyan tüzet hoz még ez szivének,
Amelylyel új lángja gerjed örömének,
És felvirrad napja most elhúnt fényének.

Csak éljen, ha Kemény esett is fogságban,
Reménli eszközit a szabadulásban,
Innét vagyon szive egy kis újúlásban,
Nem tágít másképpen a búslakodásban.

MÁSODIK KÖNYV.

MÁSODIK RÉSZ.

Értekezvén Anna jobban kedvessérűl,
Véle lévő hadak nagy veszedelmérűl,
Kezdetitűl fogva utolsó végérűl,
Így szól Egy előtte azoknak rendérűl:

«Jelen forgolódtam mindenütt ezekben,
Utolsó végeig az első kezdetben,
Tudom valóságos voltokat mindenben,
De csak említve is seb újúl szívemben.

Marpesusi ércznél keményebb szivével,
Fenébb mint örményi tigris erkölcsével,
Aki sebes forrást nem indít szemével,
Édes nemzetének ily veszedelmével.

Szivemnek keserve, mely forr a mellyemben,
Ohajtásim között nehezít nyelvemben;
Tartóztat könyvem is, mely árad szememben,
E szörnyű dologrúl való beszédemben.

Tudom, téged is fog újabb seb sérteni,
Mert látszol könyveket már is készíteni,
Mindazáltal minthogy kévánod érteni,
Kész vagyok azokot elődben tölteni.

Kimenvén hazánkbúl sok szép seregekkel,
Hogy Lengyelországban érkeztünk ezekkel,
Megszaporodtunk ott idegen népekkel,
Velünk megegyező kozákkal, svédekkel.

Akik velünk együtt biztatják magokot,
Hogy ád a szerencse szép diadalmakot,
Vet is első kedve oly martalékokot,
Akikbűl várhatunk sok kedves dolgokot.

Krakó több helyekkel jut hamar kezünkben,
Akikkel reményünk öregbűl szivünkben,
Laurus-koszorúkot várunk a fejünkben,
Szolgálgat a játék első vetésünkben.

De a Mars koczkáját mikor tovább vetjük,
Hirtelen vakot hoz, kin szivünk csüggesztjük,
Kezdett örömünket szaporán felejtjük,
A bizott reményt is rút kétségben ejtjük.

Mert a kozák ott hágy, a svéd is elmegyen,
Csak magunk maradunk: Rákóczi mit tegyen?
Búsúl s tanácskozik, utat merre vegyen,
Csak kalauzza is nincs, aki jó legyen.

Tévelygünk sokáig az nagy pusztaságban,
Elfogy a kenyerünk ürűlt tarsolyunkban,
Hetedszaka nincsen mit venni a szánkban,
Van az egész tábor nagy éhhel-halásban.

Szikkad az üres has, a pofák apadnak,
Béesnek a szemek, az orczák hervadnak,
Ellankad az erő, az inak szakadnak,
Minden szive s kedve elesik az hadnak.

Az éhség, bújdosás elnyomorították,
Nem kaphatunk zsákmánt, mert megszorították,
A lengyel seregek mind környülszállottak,
Minden zsákmányozó útat elállottak.

Nincs erőnk, hogy tovább verjünk ellenséget,
Elfogytunk, viselvén ennyi sok inséget,
Ezer a nyavalya, hoz reánk kétséget,
Azért majd koldúlva kérünk békeséget.

Amelylyel, mivelhogy ők sem ellenkeznek,
Annak traktáihoz mindkét részrűl kezdnek,
A kivánságokon hamar megegyeznek,
Valamint akarják, velünk úgy végeznek.

Reméltük, hogy hátra nincs semmi veszély már,
De imé közöttünk az hír szaporán jár,
Hogy mint a mezőket elfolyó nagy vizár,
Bennünket nem messze sok ezer tatár vár.

Ezzel veszélyünket látván nevelkedni,
Megijedünk rajta, s kezdünk kételkedni,
Ily késő dolgunkban mit kell cselekedni?
Melyben már a remény sem tud hizelkedni.

Kemény esedezni kezd fejedelmének:
Menjen el előtte a chám erejének.
(Maga volt ez jelen s parancsolt népének).
Ne várja meg árját hada özönének;

Ne bocsássa magát akartva veszélyben,
Tekéntse hazáját, mely van özvegységben,
Hogy jó ura felől ne essék kétségben,
Csak könnyű szerrel is, siessen Erdélyben.

Csak ő maradjon meg, s menjen el békével,
Nem gondol annyira maga veszélyével,
Ő elmarad a több hadak seregével,
Valamint fog járni a vak szerencsével.

De a fejedelem nem akar elmenni,
Végig együtt kiván hadaival lenni,
Mint kissebbséges hírt elmentével venni,
Készebb böcsösb hírrel életét letenni.

Mond: «Nemde elbirok még én is egy kopját?
Avagy megúnta-e fejem már sisakját?
Az én testemnek is vér folyja patakját,
Elvárom a sorsnak vagy hatját vagy vakját.

Együtt élek-halok kedves vitézimmel,
Amint ti, én is úgy áldozom véremmel,
Ha veszek is, inkább veszszek szép hiremmel,
Hogy nem megmaradjak böcstelen éltemmel.»

Fejedelmét Kemény tovább sem tágítja,
Hogy ne mulatozzon kérését újítja:
Mi haszna, ha magát veszélyre szorítja,
S azzal most is árva honnyát szomorítja.

Ha magát nem szánja, szánja meg hazáját,
Kinek már is bal szél hajtja vitorláját,
Ha reá nem vigyáz, s nem őrzi hazáját,
Félő, nemsokára más tartja kormányát.

Noha mint Turnusnak olyan keménysége,
Dicsősségre vágyó szive nemessége,
Nem ijeszti semmi dolog nehézsége,
Ha hal is, csak légyen jó hír-szülő vége.

De Kemény mind addig töri sok szovával,
Nem von végre visszát jó tanácslásával;
Hanem seregének igen kis számával
Elmegyen; ott marad Kemény több hadával.

Azomban mint felyhő kőessős záporral,
Kit a forgó Eurus öszvekevert porral,
Érkezik a tatár oly iszonyú sorral,
Kit követ sok rabság s halál gyászos torral.

Sok az ellenség is, más szükség is rajtunk,
Akik' terhe alatt erőnkben elfottunk,
Egy régi ó sánczban végtére szorúltunk,
Azhonnét ellenek sok harczot tartottunk.

Magunk elszánása vitézekké csinált,
Szemünk előtt látjuk a rabságot s halált,
Tudjuk, hogy azokbúl más senki meg nem vált,
Vitézül elveszést mindenikünk kiált.

Fogjuk is a dolgot ellenek markosan,
Felserkent a veszély, nem vagyunk álmosan,
Viselvén bennünket vezérünk okosan,
Vesznek a tatárok miattunk számosan.

De látván erejét, tovább nem állhatja,
Hogy megváltsa népét, a chánnal jártatja,
Remélvén, az által talám megválthatja,
Feles sarczot igír, ha elbocsáttatja.

Mint régen Curtius letett életével
Hogyha hazájának használna vérével,
Vagy penig rabságra jutandó testével,
Nem kénálna senkit szegődő bérével.

Hanem feláldozná magát hazájáért,
Mint Iphigenia görögök hadáért,
De nem várván semmi oly jót haláláért,
Örömestb sarczolna megmaradásáért.

Mézes színt fest a chám szándéka mérgének,
Kegyes ábrázatot kegyetlen szivének,
Jó válaszát küldi Kemény kérésének,
Biztatja: nem lészen bántása népének.

Hitit köti ehez erős esküvéssel,
Csak menjen ki hozzá Kemény sietéssel,
Végezzék a dolgot illendő kötéssel,
Engedtetik útja szabad elmenéssel.

Hitelt ád hitinek, mást mit is tehetett?
Egyéb orvosságot mert nem remélhetett,
Azért a chám néki amely üdőt vetett,
Egynehány urakkal arra kisietett.

De álnok Syrénnek indúlt enekére,
Szépen hizelkedő külső személyére,
De belőlt rút farkot titkoló testére,
Ki mézes szavával hiteté mérgére.

Tökélletlenb tündér ez minden Circénél,
Változóbb az hite Proteus testénél,
Hamis Polyphémnek álnokabb szivénél,
Hazugabb az ravasz Simon beszédénél.

Édes nemzetünknek jaj! nagy veszedelme!
Ennek szörnyűségén elbódúl az elme,
Hogy jól kimondhassa, nincs annyi értelme,
Mint rontá az hamis pogány győzödelme.

Bár csak kiki kezén vitézűl vesz vala,
De az hitet adó pogány rútúl csala,
Véletlen ránk jövén egyszersmind felfala,
Közzűlünk harczolva kevés ki meghala.

Mert azmidőn az chám Keményt tartóztatja,
A sarczolás dolgát véle traktáltatja,
Azomban hadait rendekbe állatja,
Nem várt gyorsasággal reánk bocsáttatja.

Nagy ordítással jön ellenünk tábora,
Amely megindúlván, égig ér a pora,
Reánk szórt nyilának temérdek zápora,
Mint mezőt rontó kő rajtunk oly szapora.

Tíz-tíz jut itt egyre, több talám annál is,
Számosb fejű sárkány ez a Hydránál is,
Rettenetesb csuda a Geryonnál is,
Gondot adna, hogyha Hercules volnál is.

Nincs köztünk vezérünk, kezd rendünk bomlani,
A szemény zászlók is tűlünk elhajlani,
A tatárság mellé véletlen állani,
Mindenképpen fáradt s éh hadunk romlani.

Míg Kemény Hectorunk lehetett közöttünk,
Mint a trójaiak, többet cselekedtünk:
Az halál között is életet kerestünk,
Mint nyáj pásztor nélkül, most olyakká lettünk.

A chám is elfogván túlünk vezérünköt,
Pribék szeménye is elhagyván rendünköt,
Győzi a nagy erő fáradt seregünköt,
Iszonyú romlással felvernek bennünköt.

Bíznánk, nincsen kihez; futnánk, nincsen hova;
Mennénk, nem mehetünk sem ide sem tova;
A veszedelemnek környűláradt tava,
Nyakunkon a fegyver, nem bocsát sehova.

Mint a juhakolban béesett farkasok,
Kiknek sok éhséggel üresűlt az hasok,
Vagy ludak seregét térengető sasok:
Úgy űznek, kergetnek a tatár nyilasok.

Egy s más csuportban is előttök szorúlunk,
Utánunk a veszély, amerre fordúlunk,
Vágnak, fognak, ölnek, kik között jajdúlunk,
Nincs már tovább remény, mindenütt csak hullunk.

A magyar anyáknak sok kedves szülötte
Futkos itt, mert forog veszély körülötte,
Soknak a tatár kard fejét elütötte,
A rabszíj kezeit sokaknak kötötte.

Mint a metszett bárány halálos sebében,
Míg nem hűl párája mozogó testében,
Szánd szép nemzetedet a tatár kezében,
Hasonlatosképpen fetrengni vérében.

Mikor már a Mársnak megszűnt áldozatja,
A megfogottakot a chám nem vágatta,
Hanem mindeneket prédára osztatja,
Magokot szomorú rabságra tartatja.

Sokat adott ugyan Mars áldozatjára,
De többet tartott meg tábora hasznára,
Hogysem az halálnak jutott prédájára,
Több ment a rabságnak nyomorúságára.

Itt volt Erdély színe, s jobb része hadának.
Az urak és főfő rendek virágának,
Kik Keménynyel együtt oda maradának,
Hagyván siralmas gyászt az árva hazának.

A chám, mikor Keményt magához hivatta.
Őtet ugyanakkor fogságban adatta,
Végre sereginket hogy felprédáltatta,
Haza felé hadát másnap indíttatta.

Jelen voltam eddig vélek mindenekben,
Akadtam volt én is tatárok kezekben,
Isten szabadított az elmúlt hetekben:
Ezt láttam, ezt tudom mondani ezekben?»

Mikor a bús Anna ezeket hallgatja,
Sok formában indúlt s láttatik bánatja,
Néha mint ködös nap olyan ábrázatja,
Néha homályos hold orczáját mutatja.

Tűrheti a többit csendesebb elmével,
Kedves Keményének de említésével
Szomorúbb felyhőben borúl személyével,
Szeme is essőzik keservesb könyvével.

Mindazáltal most is vagyon oly reménye,
Hogy adatik végre oly boldog ösvénye,
Mely által megjöhet még egyszer Keménye,
Ha más nem, kihozza kincses gyűjteménye.

Láttatik is gondját ezzel enyhíteni,
Noha a szeretet nem tud felejteni,
De szokott a remény a bún könnyíteni,
Kétségben elcsüggedt szivet éleszteni.

A kedves dolgoknak van sok akadálya,
Sokféle ellenzés, sok veszély próbálja,
De ezek ostromát aki végig állja,
Végre szép nyugalmát ezeknek találja.

Amaz piros kláris sok habok között nő,
A sárga arany is sok lángban tűzben fő,
Sok erős próbákot szenved a drágakő,
Tisztított fényével míg méltó böcsre jő.

Ezek is kedveknek elszakadt lánczszemét
Míg öszveköthetik, s érhetik örömét,
Noha sok gond sérti addig a bús elmét,
De vigasság váltja ennek is gyötrelmét.

MÁSODIK KÖNYV.

HARMADIK RÉSZ.

Megindúlt vala már a chám táborával,
Meghizott a szive kövér prédájával,
Vígan zeng serege hadi nótájával,
Viszi Keményt s a több rabokot magával.

Akinek jóllehet kedves szabadsága
Kedvetlen fogságra, búra vígasága,
Rabi állapotra kényes urasága,
Szomorú üdőre költ víg nyájassága:

Mindazáltal amaz nagy Ottó módjára,
Akit a szerencse vévén bal szárnyára,
Császári székébűl letőn utoljára,
Nem csügged elméje ezek ostromára.

Sőt a benne lakó nagy szű erejével,
Oly mint a vidám sas, most is nézésével,
Harsog a nyelve is nyess beszéllésével,
Biztatván társait sok szép intésével.

Maga a tatár chám van ezen csudával,
Mikor a rab Keményt látja ily orczával,
Akit egykor szemben juttatván magával,
Beszél vele, s tartja sokáig szavával.

Vigyázván akkor is méltó személyére,
Nagy szivet mutató bátor beszédére,
Kedves rendben szedett termetes testére,
Fejedelemséggel kénálja végtére.

Biztatja, hogy mindjárt béviszi Erdélyben,
Haza sem megy addig, ezt végzi elsőben,
A Rákóczi Györgynek ülteti székében,
Az egész országot bocsátja kezében.

De nem hiszen Kemény a Syrén szavának,
Akinek éneki elébb is csalának,
Tudja azt is, hogy él ura országának,
Mely más fejedelmet nem kéván magának.

Azért ajánlását a chámnak megveti,
Melyért ő is erősb fogságban téteti,
Egy tetves jancsárral együvé kötteti,
Gondos éjtszakáit a mellett tölteti.

Tündér változását nézd a szerencsének,
Kedves láncza helyett Anna szerelmének,
Mely unalmas békót Keményre vetének,
Hozzá lánczolt dögét rút tatár testének.

Ezzel együtt lenni kell vala Annának,
És gyenge vánkosin nyugtatni ágyának,
Mellette nyújtózni, nem e rút jancsárnak,
S érzeni fogait szőke bogarának.

Két ölelő karját nyakán általvetni,
Azoknak lánczával hozzája köttetni,
Gyenge csókjainak harmatján éltetni,
Nem ez undok testnek tetvével étetni.

Az az úri személy, kit sok szű ohajtott,
A Censabria is magáénak tartott,
Bízott reményében, meddig nem csalatott,
Mely nem hozzá illő ágyastársra jutott!

Elébb hogysem a chám megindúlt hadával,
Az elójáró hír mégyen gyors szárnyával,
Bétölt mindeneket csácsogó szájával,
Hogy Kemény Jánost is hozza ő magával.

Öszvegyűjti népét Neszterfejérvárnak,
Aki győzödelmén örülvén a chámnak,
Lábszíjat készítnek most fogott solymának,
Hogy azzal idvezlje győzelmét urának.

A Szilágyi Mihály viselt ilyet régen,
Ki szerencséje is forgott sima jégen,
Diadalmaskodott sokszor ellenségen,
Nyomorgott végtére rabságos inségben.

Gyűjtnek azért öszve számos miveseket,
De nem karmazsinnal bánó mestereket,
Sem selyem- s szkófiombocsátó kezeket,
Hanem vasforgató erős Bronteseket,

Melyek mintha jöttek volna az Aetnábúl,
Vulcánus mivének szennyes barlangjábúl,
Most is füst gőzölög némelyik szájábúl,
Hatan állnak elő kovácsok számábúl.

Vaspor szennye ülte hízott pofájokot,
Szenek pozdorjája füstölte nyakokot,
Sok szikra csipdeste feltűrött karokot,
Egyegy pőröly tölte béfogott markokot.

Ritkúlt a szakállok csapdosó tüzekkel,
Éktelen homlokok pörzsöllett szemekkel,
Orczájok varasúlt gyakor égésekkel,
Merő fél ördögök kormos személyekkel.

De mint óriások temérdek tagokkal,
Hegyeket birnának emelni vállokkal,
Lapdakint játszonak az ülővasokkal,
Mindent végben visznek erős munkájokkal.

Száz font vasat adnak kezében ezeknek,
A Kemény számára melyet készíttetnek,
Lábára ily gyenge lábszíjat füzetnek,
Elkészítésében azok is sietnek.

Azért a nagy fuvók kezdenek szelelni,
Azoknak Eurusa tüzet is nevelni,
Magát vélnéd itten Vulcánust mívelni,
Cyclops társaival a pőrölyt emelni.

Felgerjedvén a tűz, a szikrák ropognak,
Hevül a vas, arrúl a rozsdák pattognak,
Az erős kovácsok mellettek forognak,
Kezdett munkájokhoz serénységgel fognak.

A fuvó gégéje körűl szít ez tüzet,
Pemete bojtjával az hint reá vizet,
A verő pőrölyhöz készít némely kezet,
Fogók szájátúl falt vasat némely vezet.

Hajnal-színt mutat már a vas setétsége,
Megpirosította a tűz melegsége,
Minden mocska, szennye, rozsdája leége,
Engedelmeskedik lágyúlt keménysége.

Zúgnak a pőrölyök felemelt kezekben,
Üti kiki, lehet mennél erősebben,
A munka és a tűz heviti testekben,
A repülő szikrák dongnak a műhelyben.

Húnt a nap: setéte van az éjtszakának,
Fényes tüze látszik akármely szikrának,
Mondanád a műhelyt lángozó Aetnának,
Azhol a nagy vason ezek kalapálnak.

Üstökös csillagot minden ütés csinál,
Sok ugrosó szikra szökdécsel a kohnál,
Tüzes lidérczeket éjjel ha ki tanál,
Itt minden fuvallás több szikrát ád annál.

Öt részbűl áll a vas, melyet kalapálnak,
Hajtottak már egyet a jobbik szárának,
Sürőn jár a pőröly, majd mást is csinálnak,
Készül abroncsa is karikák pántjának.

Mind az öt darabot már öszvekötötték,
Suhog rajtok a víz, melylyel megöntötték,
Vége van a műnek, a pőrölyt letötték,
Izzadt homlokokot s nyakokot törlötték.

Közelget a chám is immár a várashoz,
A várasiak is kezdenek dolgokhoz,
Minthogy diadalma gazdag prédákot hoz,
Hogy illő üdvözlést adjanak azokhoz.

Megindúlnak azért rendelt seregekkel,
Oldalok szépítő aranyas tegzekkel,
Más országokbéli szép öltözetekkel,
Köszöntik a chámot víg üdvözlésekkel.

Az üdvözlő sereg amint kétféle vál,
Enceladus-forma két tatár elöláll,
Általöltvén amaz nagy vasat egy tölgyszál,
Azt viszik, amelynek súlyát érzi a váll.

Megszólal itt Arszlán, azoknak agája,
Földig atlaczban van, köves a szablyája,
Az íja aranyos és annak puzdrája,
Háta megett nyerít festett paripája.

Egész vég patyolat fejét kerítette,
A derekát öve amint körülvette,
Az első csomóhoz mindkét kezét szedte,
Meghajlott derékkal szavát így kezdette:

«Az híres muzurmán nemzet nagy reménye,
Ki által setétül a kaurok fénye,
Fénlik, ragyog, terjed alkorán törvénye,
Áldott lábaidnak minden ő ösvénye.

A nagy Allah, aki visel mindeneket,
Amint mostan adott szép győzödelmeket,
Ugy több szerencse is kövesse ezeket,
Diadalmas híred érje az egeket.

Kardod s karod által teljen a török hold,
Melyhez diadalmad mostan is nagy részt told,
Ez sok rab sarczával öregbedik a zsold,
Kiket fogságokbúl sok ezer summa old.

Amely jó lovadon magadot forgattad,
Azoknak sok számát amikor fogattad,
S elesett testeknek véreket ontattad,
A más világon is ugráljon alattad.

Ezen szöktesd által hídját a Siratnak,
Ezen járd árnyékát a zöld faágaknak,
Az Hauri leányok, kik alatt mulatnak,
S nyugovó ágyokat néked is mutatnak.

Ezen menj udvarhoz amaz nagy Allahhoz,
Mikor Mahumétet hivatja magához,
Ültetvén vendégül vetett asztalához,
Mahumétet ezen kisírjed házához.

A kard, amely szolgált most diadalmadra,
Köttessék akkor is dücső oldaladra,
Az amennyi rabot adott rabszíjadra,
Álljon annyi gyermek s lyány szolgálatodra.

Nagy győzödelmednek azomban örülvén,
Leborúlt orczával elődben kigyövén,
Most fogott foglyaid nem mind *foglyok* lévén,
Azok közt tőrödben *sólyom* is kerülvén:

Ím ezt a lábszíjat (a vasat mutatja)
Készitettük néki, erős, megtarthatja,
Ezt az egész sereg általam nyújtatja,
Víg idvözlésének jeléül adatja.»

Alig vala vége követ beszédének,
Hogy a chám nevével Keményhez menének;
Ő volt az a sólyom, melyrűl beszéllének,
Kit hogy kifogjonak, sokan sietének.

Viszik a lábszíjat (ez száz font vas vala),
Melyet Brontes hamar Keményhez foglala,
Kit a chám mint álnok madarász úgy csala,
Mondja: mint ezt érte, mért inkább nem hala?

A csörögős lábszíj csörög lábain már,
A szokatlan sólyom melyben nehezen jár,
Ily képtelen terhhel hogy vesztegetik, kár,
E nemes madarat máskint böcsülnék bár.

Sugárit szárnyának még minap kiszedték,
A chámnak kányái mikor körülvették,
Csapdosó körmökkel seregit sértették,
S azokkal őtet is rútúl mellyesztették.

A' sem vala elég nyomorúságára,
Hanem ily nagy csörgőt kötének lábára,
Melyet hogy nem birhat, tolják taligára,
Ugy hurczolják Keményt sokak csudájára.

Kit, mind az hadakban jól viselt dolgokért,
Ellenségeken vett szép diadalmokért;
Mind békeségbeli nagy szolgálatokért,
Melyeket házája mellett tett sokakért,

Dücsősség szekerén kellene viselni,
Zöld laurus-ágakkal homlokát tisztelni,
Áldozó napokot nevére szentelni,
Víg üdvözlésekkel az égig emelni:

Az alá, borúltán előbbi fényének,
Hamar kerekei sima tengelyének,
Proteust követő tündér szerencsének,
Szalmakévékkel tölt taligát tevének.

Üdvözlő szók helyett csúf szókkal illetés
Érdekli füleit s bosszontó nevetés,
Ilyen a világi kedv s örvendeztetés:
Követi azt gyakran nem várt számkivetés.

Nincsen oly finnyás kény s oly kényes finnyásság,
Akit ne sarkaljon sok tövisses gondság,
Szomszédos egymással szolgálat s uraság,
A szűr a skárláttal, szabadsággal rabság,

Inában van kinek-kinek változása,
Egy perczentés közi lehet fordúlása,
Nagy állapotjárúl csekélyre szállása,
Crœsusból Irussá hirtelen válása.

Kedvén sétál a vad s ugrál a ligetben,
Játszodozva úszik hal is a vizekben,
Azomban amikor van bizott örömben,
Ez horgot kap, amaz hull nem vélt veremben.

Így sok veszély inal minden boldogságot,
Ha egy kedves óra fordít vigasságot,
Más nyújt nem reménlet bút, szomorúságot,
Szabad élet után tömlöczös fogságot.

Kemény is nem régen szabados szárnyon járt,
Ily mostoha sorsot s bal szerencsét nem várt,
A véletlen eset, aki hoz gyakor kárt,
Azomban lábára mely nehéz vasat zárt!

Akivel érkezvén végre Krim földére,
Bakcsaszaráiban chám lakóhelyére,
Sok tátott száj s nyílt szem bámul nézésére,
A szalmás taligán béjövetelére.

Begyül a várasnak minden szomszédsága,
A csudáló népnek tolong szorossága,
Akiktűl nézetik taligás rabsága,
Melynek volt azelőtt hintós méltósága.

MÁSODIK KÖNYV.

NEGYEDIK RÉSZ.

A nagy váras felett épült egy zsidóvár,
A melynek a neve valóságával jár,
Kalodának híják, kalodájúl is vár,
Abban rekesztették a rab Keményt is már.

Azhol noha sínlik sok nyomorúságban,
(Ugyanis mi lehet kedves a rabságban?)
De szive azon van legnagyobb gondságban,
Hogy maradt Annája újabb árvaságban.

Ösmérvén szivének tökéletességét,
S igaz szeretetet viselő hivségét,
Nem kétli rabságán nagy keserűségét,
Tudja, miként érzi szerencsétlenségét.

Két hű szeretetben egy szű szokott lenni,
Ha egy sebesedik, más is sebet venni,
Ha ez gyógyúl, az is fájdalmát letenni,
Örömre s bánatra mind egyaránt menni.

Amíg Kemény János lábát vas szorítja,
A bánat békója Annát sem tágítja,
Amint azt rabsága, ezt úgy szomorítja,
Búsúl Kemény, buvát Anna is újítja.

Igaz Penelope volt ily hűségében,
Bujdosó Ulysses sok veszedelmében,
Forogván Charybdis, Scylla örvényében,
Nagy Poliphemusnak s Circének kezében.

Valameddig nem tért elhagyott házában,
Nem volt addig szünet bús ohajtásában,
Tudván Kemény, hogy ily Anna is buvában,
Szorgalmatoskodik vígasztalásában.

Vajha, mint Vertumnus, volna oly tűnhető,
Daedalus módjára vagy szárnyat fűzhető,
A záros fogságbúl azzal kimehető,
Mint a sebes Eurus, lenne oly siető.

Nem tágítná utát, gyorsasággal menne,
Gondos Annájával míg szemben nem lenne,
Isten oda vivén, nála megpihenne,
Egyik a másiktúl vigasztalást venne.

De lehetetlen ez, nem cselekedheti,
Bús árváját penig el nem felejtheti,
Tudván, ennek szivét mennyi bú sebheti,
Biztató szavával mígnem enyhítheti.

Azért, ha nem lehet együtt személyével,
Mely szomorú búnak borúlt most ködével,
S nem oszlathatja azt biztató nyelvével,
Oszlatni akarja írott levelével.

Reggel volt az üdő, csillagok elmentek,
Az virradó napnak orczái fénlettek,
Melyet köszönteni madarak serkentek,
A szomszéd kertekben zengeni kezdettek.

Amikor irása felett elmélkedvén,
A bal könyökére Kemény ereszkedvén,
Egy s más gondolat is szivére eredvén,
Tepreng az ablaknál Annán keseregvén.

Tekénget azomban a vár környékére,
Madarakkal ingó fáknak tetejére,
S hallgat azoknak is hangos énekére:
Száll ott egy gerlicze egy száraz tőkére.

Béestek szemei, a tolla borzadott,
Lecsügg mindkét szárnya, begye megapadott,
Klárisos ajaka mint viasz hervadott,
Karmazsin lába is rútúl halványodott.

A bal szárnya felé nyakát görbítette,
Ritka pillantásra könyves szemét vette,
Szomorú nyögését sok ízben kezdette,
De keserve miatt végben nem vihette.

Lehel nyelvecskéje pihegő szájában,
Elepedt gégéje száradott torkában,
Hogy vizet keressen nagy szomjuságában,
Felkél, amint bírja, ereje szárnyában.

Ott a szomszédságban vagyon egy forráskút,
Melynek kristályvize kedves csörgéssel fut,
A szomjúhozóknak híves kortyokat nyút,
Tántorgó szárnyával annak vizéhez jut.

Meglátván személyét melynek tűkörében,
Bánatjának oka fordúla eszében,
Indúlt annál nagyobb keserve szivében,
Nem akara innya szép tiszta vizében.

Hanem a kút mellett fakadt egy kis mocsár,
Amelynek forrását egyvelítette sár,
S felzavarta csak most egy vízvivő tatár.
A szomjú gerlicze ennek vizéhez jár.

Ehez ereszkedik meghajlott nyakával,
Még ezt is újonnan zavarja orrával,
Úgy önti gégéjét annak italjával,
Egy kertben száll onnét bágyadott szárnyával.

Nem láthatja tovább; amíg szemlélhette,
Valamerre fordúlt, szemével követte,
Hogy társán kesereg, jól általértette,
Melylyel ő is szivét nehézben sértette.

«E lévén példája, mond, az én Annámnak,
Reméntelenségben hagyatott mátkámnak,
Terhesebb súlyánál minden nyavalyámnak,
Ily szomorú sorsa keserves árvámnak.

Mintha őtet látnám, ez bágyadt madarat,
Melyet az árvaság sok bús gonddal marat,
Keservesen tölti a víg tavaszt s nyarat,
Kiken mások kedve bőv örömet arat.

Amint a gerlicze ül magános ágon,
A több madarakkal nincs egy társaságon:
Úgy az én Annám is, mint megúnt jószágon,
Nálam nélkül nem kap a páros világon.

Ez nagy bánatjában nyakát görbítette.
Béesett szemeit könyvben merítette,
Tudom azt is, fejét alácsüggesztette,
Essőző szemével orczáját hintette.

Rendetlen tollai ennek felborzadtak,
Begyének kin ülő dagályi apadtak,
Csinos öltözeti annak is változtak,
Mellyének felemelt vánkosi bomlottak.

Ennek hervadása vagyon ajakának,
Sárgája lett ott is a piros rózsának,
Ha rekedt gégéje bulikló torkának,
Ott is megszűnt hangja a vidám nótának.

Keserves nyögését ez gyakran újítja,
Bús óhajtását az soha nem tágítja,
Ez lecsüggő szárnyát nehezen indítja,
Az is bús tagjait nem könnyen mozdítja.

Ez a tiszta vizet sárral keveríti,
S elepedett torkát véle úgy öblíti,
Szokott italát az könyvvel egyelíti,
Úgy iszik, sorsomot zokogva említi.

A madár elmenvén előlem azomban,
Nem láthatám tovább, lén mi állapotban,
Talám földre hullott valamely bokorban,
Ott fetreng nyavalyás halálos bánatban.

Így az én Annám is keserűségében,
Nemde elhanyatlott, s nyög betegségében,
Csak addig ne lenne kár egészségében,
Irandó levelem míg jutna kezében.»

Némely része elébb készűlt irásának,
Hogysem nézte dolgát gerlicze gyászának,
De megállott vala orra pennájának,
Csudáján ez madár ritka példájának.

Hozzáfoga azért megént írásához,
Egy-egy ohajtást ád minden vonásához,
Egyvelít könyvet is talám téntájához,
Ily rendű levelet készít Annájához:

«Sokszor írtam volna, egyszer sem írhattam,
Bár írtam is, hozzád azt nem bocsáthattam,
Kedves személyedtűl mert távul szakadtam,
Az elküldésének módját nem tudhattam.

Rab vagyok, tudod azt, nincs szabadságomban
Hogy kedvem telhessék minden szándékomban,
Meghatározott czélt vetettek dolgomban,
Sarkall az őrálló mindenütt inamban.

Az egy elme, akit lánczra nem vethetni,
Lábszorító vasat reá nem üthetni,
Záros tömlöczben is meg nem rekeszthetni,
Mert aczél-falon is által tud sietni, —

Szabados csak bennem: annak nincs határa;
Chámnak sem tilthatja azt őrző tatára,
Valamikor akar, kelhet a' szárnyára,
Mehet mindenfelé gyors szelek módjára.

Csalatom; rab ez is, de nem a tömlöczben,
Hanem, édes Annám, te lakóhelyedben,
Annak nálad léte mert nincsen szünetben,
Veled van mindenkor, s tartod köteledben.

Ott udvarol szegény, jóllehet nem látod,
Tudja, esetemet miképpen ohajtod,
Azon siránkozó szemedet áztatod,
Szán, amint érettem magadot fogyatod.

Akartalak régen édessen inteni,
Hogy tudnád magadot abban mértékleni,
Bánatod terhének súlyát enyhíteni,
Kikkel nem kellene szivedet sérteni.

De nem volt több eszköz, melylyel a' meglégyen,
Hanem ez írásom most már hozzád mégyen,
Hogy állapotomrúl bizonyossá tégyen,
S abbúl újabb reményt kétes szived végyen.

Nehéz elszakadta egygyé lött két szűnek,
Kiket a szeretet igaznak tött s hűnek,
A nádméz is tetszik akkor keserűnek,
Az ambrósia is aconitum-fűnek.

De a mely keserves ezek elválása,
Viszont olyan kedves együve állása,
Van a kívánt jóknak sok próbáltatása,
Mint aranynak böcsre tűz által jutása.

Keservesen esett, tudod, tudom én is,
Egymást elhagyásunk, bizony nem kis kén is.
Tűrni kell békével, hogyha az így lén is,
A mostani ködbűl virrad kedves fény is.

Élsz te, remélhetek; élek én, remélhetsz:
Én veled, te velem jövendőben élhetsz:
Rab vagyok, hogy azzá legyek, már nem félhetsz,
Hanem rabságombúl szabadúlást vélhetsz.

Várhatsz: nem retteged elmenetelemet,
Remélhetd, reméld is megjövetelemet,
Megtartotta Isten kedvedért éltemet,
Szabadúlásra is felhozza fényemet.

Azomban hogy tudjad rabságom miségét,
Hidd el abban lenni legnagyobb inségét,
Hogy tudván miattam szived epedtségét,
Azon való búmnak nem tudhatom végét.

Másképpen tűrhető nálam az egésség,
Amint azt engedi a rabságos inség,
A szokatlan dolog noha nagy nehézség,
De elviselteti a kéntelen szükség.

A chám rabja vagyok, nagy vasat veretett,
Amelyet szokatlan lábomra üttetett.
A város feliben egy vár építtetett,
Némely társaimmal abban rekesztetett.

Őrzenek bennünket erős vigyázással,
Megkülömböztetvén a rendet szállással,
Velem Kornis Ferencz vagyon Nagy Tamással,
A második szoba rakodott több mással.

Ahol sok beszédek erednek közöttünk,
Néha panaszolunk: mely véletlen vesztünk,
Mondván: miért inkább hazánkban nem ültünk,
Hol ezt kárhoztatjuk, hol amarra vetünk.

Kedves házanépét némely emlegeti,
Anna kell Keménynek, mert ő azt szereti,
Némely bús elméjét rabságára veti,
Azon sopánkodik, magát mint mentheti.

Amint köz nyavalyánk ez is minnyájunknak,
De a ki ily igát vetett most nyakunknak,
Azon Isten fényét felhozza napunknak,
S mutatja eszközit szabadúlásunknak.

Untat a chám most is gyakor követséggel,
Kinál az erdélyi fejedelemséggel,
Ajánlja készségét minden segítséggel,
Halasztom a dolgot sokféle mentséggel.

Nem kell szövetsége, tudom álnokságát,
Szép bőrrel fedezi béle poklosságát,
Esmérem már ennek tündér ravaszságát,
Ál veszélyre csaló színes barátságát.

Mindazáltal tudnám azt is mértékleni,
Jó akaratjával dolgom segéteni,
De fejedelmemnek hogysemmint véteni,
Készebb vagyok itten sok üdőt tölteni.

Megírtam nem régen én azt magának is,
Nem kétlem, hírével van az országnak is.
Unszolnak, sürgetnek, kérnek, biztatnak is
Felvállalására, sőt parancsolnak is.

De nem cselekeszem; ád Isten más módot,
Sarczczal toldom inkább tatárnak a zsoldot,
Kinél a pénz már is sok rabokat oldott,
Felhozza nékem is az erdélyi holdot.

Jóllehet mindenem költ velem prédára,
Alig maratt nálam egyéb tíz pénz ára,
Hanem a jegygyűrőd sok tatár láttára
Maradott meg nálam, mely méltó csudára.

Amelynek titkában lehet ily értelem:
Minthogy az a gyűrő volt te-adtad jelem,
Ha azt el nem vitte semmi veszedelem,
Megtartatol te is, egygyé lészesz velem.

Thisbét s Ariadnát mikor rajta nézem,
Szomorúságokbúl te sorsodot képzem,
Távullételünket, hidd el, én is érzem,
De el nem mehetek, míg pályám nem végzem.

Elhozza idejét az Isten annak is,
Megnőnek sugári verdett szárnyamnak is,
Megoldik békója vasas lábomnak is,
Szemben leszek veled, ha most nem látlak is.

Mint kit a tengeren forgat hosszú veszély,
Ohajtott partjához hozván végre a szél,
Elfelejt minden bút s kedves öröme kél,
A múlt veszélyekrűl örvendezve beszél:

Úgy én is számlálni fogom ezt kedvessen
Akit most emelnem kelletik terhessen,
Akkor említése lesz örvendetessen,
Ha most viselése esik keservessen.

Ilyen virág terem a vitézi kertben,
Hol nem gyenge Chloris mulat kényes kedvben
Hanem Mars s Bellona kertészkedik ebben,
S jár a virágszedés sok veszedelemben.

Aki felövedzi szíját fegyverének,
Két végét köti fel az a szerencsének,
Bizonytalan zsoldja Márs fizetésének,
Miként a játékos koczkavetésének.

Mint a kedves rózsa sértő tövissekbűl,
Avagy a pálmaág rárakott terhekbűl:
Úgy a szép dicsősség nő szenvedésekbűl,
Terjed hírem s nevem nékem is ezekbűl.

De ha nem lenne is innét más érdemem,
Csak azt a várt üdőt hozza fel Istenem,
Melyet személyeddel lehessen töltenem.
Ha te velem leszesz, megleszen mindenem.

Mértékeljed azért keserűségedet,
Rendetlen bánattal ne epeszd szivedet,
Higy, remélj, könyörögj, kérjed Istenedet
Megtart engem néked, énnékem tégedet.»

Ez vala a rendi írott levelének,
Melyet míg végezett s adott követének,
A tatárok addig dévánban gyülének,
Hogy ő is bémenjen, érette küldének.

Szép szerszámos lovat hozának alája;
Minthogy a vas miatt nem ülhet reája,
Megoldatik szárát szorító kávája,
Neszterfejérvári kovácsok munkája.

Annak terhét azért levévén lábárúl,
Felül s alámégyen a vár piaczárúl,
Toldúl sok néző nép mindenik utczárúl,
Csudálva szemlélik, valamerre járúl.

Ilyen tekíntetet ritkán láttak rabban,
A szabadúlt ráró sem néz vidámabban.
Laususnál a lovat üli módosabban,
Jóllehet inai töröttek a vasban.

A dévanyos házhoz a mikor érkezik,
Hogy közikben híjják, az urak végezik,
Azért úgy kivánván, ő is béférkezik,
Ahol egy dologrúl s másrúl is kérdezik.

Áll az dévan előtt Porusnak módjára,
Aki Nagy Sándornak jutván fogságára,
Jóllehet sok bú s gond gyűlt nyavalyájára,
De nem gyött változás szíve nagyságára.

Bátran szól Sándornak minden kérdésében:
Hogy rab, s koronája akadt más kezében,
A' semmi leesést nem szerez szivében,
Egyenlő orczát tart mindkét szerencsében.

A kemény Kemény is ily állapotjában,
Mint tengeri kőszál habok csapásában,
Avagy az erős tölgy szelek ostromában,
Nem hajol s változik szive nagyvoltában.

Amely orczával volt chámmal a mezőben,
Amikor Erdélylyel kínálta elsőben,
Most is nemes szive van azon erőben,
Ha borúlt is napja setétebb felyhőben.

Melynek a császár is értvén rabságárúl,
Egyszersmind rendinek nagy állapotjárúl,
Egy kapucsi-passát küldött a portárúl,
Követül a chámhoz ennek a dolgárúl.

Minthogy az oly fő rab a császárt illeti,
Azért Kemény Jánost a chámtúl kéreti.
Amely végett ő is dévánját gyűjteti,
Mit művelje evvel, tanácsra véteti.

Arrúl van a trakta ez gyülekezetben,
Ahova Keményt is hítták seregekben,
Kezdnek véle bánni végre keményebben,
Sarczot vetnek reá, s határt szabnak ebben.

Százezer tallérra azért erőltetik,
Nincs egyebet tenni, meg is igírtetik,
Azután a várban helyére vitetik,
Kapucsi-passa is visszaeresztetik.

De üressen mégyen, mert Keményt nem adják,
Hanem, amint eddig, chám számára hagyják,
Sarczát elkészítvén, s azt letévén, mondják:
Rabság kötelébűl azután megoldják.

MÁSODIK KÖNYV.

ÖTÖDIK RÉSZ.

Jut azomban Kemény levele Annához,
Melyet vévén elébb emel ajakához,
Azután kezd annak felszakasztásához,
Sok szíves ohajtást ad olvasásához.

Olvasása után teszi kebelében,
Veszi megint onnét, s forgatja kezében,
Olvassa újonnan, s olyan személyében,
Mint a változó nap, borongó fényében,

Ad külömb-külömb színt sokféle érzése,
Hajnallik orczája, ha van örülése,
Esti homályt mutat szive kesergése,
S ezeknek gyakorta van egyeledése.

Örülést bánkodást kever szine egyben,
Mosolygást könyvezést látnál itt egy szemben,
Víg is s kedvetlen is, derűl s borúl ködben,
Gyön s megy a fák között, mert vala a kertben.

Tökélletessége igaz hűségének,
Rabságát fájlalva érzi kedvesének,
Hogy reményét írja menekedésének,
Ad azzal újulást s örülést szivének.

Bánatot amazon, ezen kedvet vészen,
A' viaszt, ez rózsát orczájára tészen,
Minden értékével van sarczához készen,
S tűle ilyen választ a rab Kemény vészen:

«Mint hervadt tulipán — gyöngyét harmatoknak,
A szomjúhozott föld — árját záporoknak,
Vizét epedt szarvas híves forrásoknak,
Éh rárók idejét szokott prédájoknak:

Úgy vártam, s annál is nagyobb buzgósaggal,
Írásodot, s vettem alázatossággal.
Értem rabságodnak dolgát valósággal,
Melyen vagyon szivem nagy szomorúsággal.

Kétszer esett földre leveled kezembűl,
Amikor olvastam, kin gondom öregbűl,
Fohászkodom, s gördül könyvem is szemembűl,
Hogy elesem tűled, jövendölvén ebbűl.

Volt már kebelemben, onnét is kihulla,
Fúj vala sebes szél, azután indúla,
Az egek között jár, kin elmém búsula,
De mint játszó madár megint megfordúla.

Utána futosván, kétszer megkerűle,
Harmad fordúlásban előmbe repűle,
Honnét eloszlott volt, megint oda gyűle,
Melynek állapotján a szivem elhűle.

De akármint értsem, ez ugyan csak hívság,
Bizonyosb mint ezer remény egy valóság,
Nő reménynyel, nem fogy, a nyughatatlanság,
Ha csalatik, annál több a nyomorúság.

Mindazáltal könnyebb, ha ember reméllhet,
A keseredett szű mással nem is élhet,
Addig teng nyavalyás, míg várt jókat vélhet.
Ha a remény elfogy, a kedv sem épülhet.

Az éltet engem is, tűled elmaradván,
A tatár tőrében véletlen akadván,
De csak Isten tudja, ha haza szakadván,
Élhetek-e, többször teveled vigadván.

Értvén rabságodnak azomban miségét,
Úgy érzem sorsodot, mint magam inségét.
Írod: mértékeljem szivem epedségét;
Meglészen, ha látom rabságodnak végét.

Biztatsz, hogy félelmim már távul járjanak,
Oszoljon az homály, fények virradjanak;
Rab vagy: ne rettegjek, hogy már elfogjanak,
Elmentél: nem mégy el, sőt haza várjalak.

Nem féltlek rabságtúl, hanem rabságodban,
Elmentél, úgy vagyon: de enyves utadban
Oda ragad lábad, nincs szabadságodban,
Hogy megjőj, mi haszna, ha várlak azomban.

Engemet reméltetsz: magad vagy kétségben,
Nékem hajnalt hirdetsz: ülsz magad éjfélben,
Írod, egészséged, tűrhető épségben,
De mint lehessen az a rabi inségben?

A fejedelemség akárkié legyen,
Nem irégylem dolgát, akire az megyen,
Téged a fogságbúl csak Isten kivegyen,
Sok várásom után én előmben tegyen:

Mind elfelejthetni szenvedett károdot,
Pedig hogy az Isten megtartott magadot,
Csak felhozza megént szabad világodot,
Többet ád, s megtölti ürűlt tárházadot.

A gyűrő értelme ha valóság lenne,
Hogy szakadt örömünk meg együve menne,
Régi reményünkben kívánt véget tenne,
Méltó, hogy örökös tiszteletet venne.

Ariadna s Thisbe keserves orczája,
Melyet visel azon gyűrő karikája,
Méltán lehet árva Annádnak példája,
Kinek nálad nélkül nincsen víg órája.

Szép példákat számlálsz, biztatsz amelyekkel,
Gyenge rózsát nemző hegyes tövissekkel,
Pálmafa-ágokat nevelő terhekkel,
Adja Isten! teljen reményünk ezekkel.

Nincsen semmi szünet az imádkozásban,
S egeket ostromló szives óhajtásban,
Vagy az egyébféle szorgalmaskodásban,
Mely eszköz lehetne a szabadúlásban.

Amely vadnak sebét dictamus gyógyítja,
Maga orvoslását az elébb tágítja,
Hogysem gondját elmém rólad elfordítja,
Fejedet az Isten míg nem szabadítja.

Úgy elveszett kölykét tigris sem sürgeti,
Mint annak eszközit én gondom kergeti,
Éjjel sem nyughatik, csak azt emlegeti,
Annak útja gyepét szegi s feszegeti.

Legyen mindenemnek harácsló vására,
Ócsó böcsre keljen a szép Meggyes vára,
Csak kiváltásodnak készülhessen ára,
Hidd el, nem szomorít mindezeknek kára.

Készb vagyok éretted mindenemet adnom,
Egy köz czondorában rongyoson maradnom,
Mint tégedet nehéz fogságodban hadnom,
S azzal örökképpen tűled elszakadnom.

Vagyok én is addig, a míg te, fogságban,
Hogy ne serénkedném a szabadúlásban?
Együtt sínlem veled a tömlöczös házban,
Ha nem egyébképpen: szűbéli rabságban.

Ha lábamon nincsen, vagyon vas szivemen,
Erős békó csörög lánczolt örömemen,
Amennyi inséget tudok Keményemen,
Annyi bút s nyavalyát higy lenni fejemen.

Az egy kulcscsal nyílik: vasad lakatjával,
Egy ajtón szabadúl: fejed fogságával,
Egy időben múlik: szived bánatjával,
Annak egy hajnalban virrad is napjával.

Feljövő sugárit melynek ha nézhetem,
A napot köszöntő pacsirtát követem,
Üdvezleni kedves személyed sietem,
Mindezekrűl hitem csak az Úrban vetem.

Bővebben izentem szóval Boros Páltúl,
Ez levelem vivő hiteles szolgámtúl.
Kivánom ezekkel a szent Jehovátúl,
Fogjuk egymás kezét kevés napokon túl.»

Így írván levelét, adja szolgájának,
Jutalmát igéri fáradozásának,
Ha jól végzi rendit rábízott dolgának,
Megadván irását Keménynek magának.

Kinek már a rabság hosszú s nagy igája,
S azalatt szenvedett ezer nyavalyája
Elrongyolta testét, s változott orczája,
Piros szépségének fordúlt rút sárgája.

Megeresztett haja borította vállát,
Régen nem irtotta borotva szakállát,
Rendetlen csemeték nőtték körül állát,
Ezüstszín festette ezek arany szálát.

Bágyadtak karjai, szárai törettek,
Mert a nehéz vastúl igen elverettek,
Elfogyott ereje, garasi elköltek,
Bomlott egészsége, ruhái is nyőttek.

A nagy szivet s elmét benne nem bírhatta
A rabságnak terhe, azt nem is bántotta,
Minden egyéb dolgát rútul változtatta,
Szokatlan gondokra s kínokra juttatta.

Melyen keseredvén bánatos szivében,
Régi állapotja fordúlván eszében,
A világ hívsága változó kedvében,
Arrúl ilyen panaszt indít elméjében:

«Változik az idő, minket is változtat,
A kedves napoktúl véletlen megfosztat,
Kedvetlen órákra s bús gondokra osztat,
Végtére azokhoz halált is ragasztat.

Amint a nap fénlik felderülvén reggel,
Kél azonban szélvész háborodott éggel,
Követvén rút zápor mezőt rontó jéggel,
Reggeli jó kedve lesz szomorú véggel.

A tavaszi ég is újít víg szelekkel,
Ékesül a mező a sok szép füvekkel,
Rút megavúlást ér viszontag ezekkel,
Mihelyt az ősz süti fonnyasztó derekkel.

Az emberi élet hasonlatosképpen
Az idők folytával változik sokképpen,
Mint a kinyílt rózsa ideig tart szépen,
Megavúl azután, s kóróvá lész éppen.

A napot folytató kedves mulatságok,
Szűörvendeztető vídám nyájasságok,
Víg napokat űző meghitt barátságok
Elmúlnak, s követik mord szomorúságok.

A gőgös öltözet szennyes gyászra fordúl,
A mosolygó szembűl keserves könyv csordúl,
A vídám tekéntet szomorodik s mordúl,
Az örvendetes szó siralommal jajdúl.

A gyors lovaglásnak restűl serénysége,
Bágyad a harczoló karnak erőssége,
A súgár termetnek lankad delisége,
Sok édes örömnek lész keserű vége.

Amaz cedrusforma derekak görbülnek,
A sima kezeken rút görcsök épülnek,
A vérfolyós erek dagadnak s kékülnek,
A szép ábrázatok hervadt ránczban gyűlnek.

A kedves orczárúl örömmel szedett csók,
S azzal egyeledett szerelem-nemző szók,
Más egymással közlött sok örvendetes jók,
Kevés öröm után bánatra hanyatlók.

Úgy a kérkedékeny nyalka negédesség,
Újabb-újabb kedvet vadászó kényesség,
Magahitt dagálylyal fuvalkodt kevélység
Aláztatik, meghűl a bízott reménység.

Egyenlő mivolta nem marad semminek,
Üdő folyásával változnak mindenek,
Boldog állapotban akik most fénlenek,
Kedvek múlván, ezer kínokban sínlenek.

Amely óra adja világra-létünket,
A' kezdi rongyolni mindjárt életünket,
Úgy láttatik ugyan, hogy nevel bennünket,
De az mind közelebb mozdítja végünket.

Amely üdő elfogy egyszer, a' meg nem tér,
Halálunkhoz pedig az mind közelebb vér,
Attúl szabadúlást, hidd el, senki nem nyér,
Vagy elébb, vagy utóbb, oda minden elér.

Múlnak az esztendők, múlnak a dolgok is,
Kik most sírban vannak, éltenek azok is,
Így elmúlunk mi is, elmúlnak mások is,
Amint a szegények, úgy a gazdagok is.

Az én napjaim is ím mint változának,
Uraság, egésség, szabadság múlának,
Szegénység, betegség és rabság jutának,
A halál révéhez közel szorítának.

Villog is már Cháron talám kormányával,
Parthoz jövén, hogy ott várjon hajójával,
Csak hogy a Lachesis késik ollójával,
Félholt máskint éltem sok nyavalyájával.

Nem reméltem volna a boldog üdőben,
Hogy borúlna fényem ilyen rút felhőben.
Nem tudja, mire jut senki jövendőben;
Ki vélte, merüljek én is ez fertőben,

Nehéz kifejtőznem melynek hinárábúl,
Ezer semlyékekkel teljes posványábúl.
Jaj! mely Ariádna igazgatásábúl
Szabadulok ennek labyrinthusából?»

MÁSODIK KÖNYV.

HATODIK RÉSZ.

Így panaszolkodván világ hívságárúl,
Maga sorsának is mostohaságárúl,
Midőn *obajt,* hall *jajt* ott egy kősziklárúl,
Ez ki *lén?* mond az: *én;* esmére szavárúl.

Az Echo jelent meg, melynek hivására
Könyökle újonnan az ház ablakára,
Onnét beszél véle, s hallgat válaszára,
Ha mit jövendölne vígasztalására.

Mond: «Narcissus heve nemde most is fáraszt,
S eltávozásával új siralmat támaszt,
Azt keserged? avagy adván jajos választ, [*Azt.*
Azt szánod, hogy engem sok veszély fár*aszt?* (Echo)

Szánhatd is azt méltán, mert kínom szünetlen,
Szerencse bal keze forgat kéméјletlen,
A kínozó tatár nem szán, mert kegyetlen,
Szíve engesz*telhetetlen.* (Echo) *Telhetetlen.*

Igenis: azt tudom, mert tűlem sokat kér,
Akinek gőzétűl szédelgő fejem sér,
Ha el nem készítem, mondja több kénra vér,
S így szabad világot zárt napom nem *ér.* (Echo) *Ér.*

Vajha érne! és szád igazat mondana,
Hogy innét valaki engem megoldana,
Azért nyelvem téged örökké áldana,
De ki volna az, ki megvált*ana?* (Echo) *Anna.*

Nincsen is egyébrűl, csak róla reménység,
Nyomorúságimban hogy volna segítség,
De minthogy utállást okoz a szegénység,
Talám benne is megalutt a hű*ség?* (Echo) *Ég.*

Nem kétlem azt, tudom, mindent mívelendő
Érettem, valami tűle lehetendő,
De szivének sebe, mely nagyra gyülendő,
Hogy halálos lészen, *félendő.* (Echo) *Élendő.*

Ha él is, nyavalyás, él nehéz gondokkal,
Írtam vala néki az elmúlt napokkal;
Tudom, rakva szive aggasztó gondokkal,
Mint annyi tövisses *gazokkal.* (Echo) *Azokkal.*

Reménlem, ha postám kezéhez vihette
Írásom, azokban eddig enyhítette,
De félek, s nagy gondban vagyok is érette,
Hogy lett levelemnek eltév*edte.* (Echo) *Vette.*

Bár vette is, de a posta késõn járván,
Míg hírét nem hallom, van szivemre zárván
Sok ezer gondokkal terheltetett márván:
Hogy értsem mint vagyon, alig *várván.* (Echo) *Árván.*

Bizony árván, minthogy elvesztette társát,
Melytűl keservesen érzi elválását,
S újítván, mint Byblis, könyvei forrását,
Talám most is tészi s*írását.* (Echo) *Irását.*

Azt bús szívem régen várta s emlegette,
De még eddig kedvét véle nem tölthette,
Sőt arra is, amely levelemet vette,
Úgy látom, válaszát felej*tette.* (Echo) *Tette.*

Ha tette, s vehetem, méltó örvendenem
Kedves irásának, s azt csókkal üllenem,
De látom-é magát valaha, Istenem?
Vagy nála nélkül kell holtig sínle*nem?* (Echo) *Nem.*

Sok biztatásokkal ingerlesz remélni,
A kételkedéstűl meg akarsz kémélni.
Hogy itt fogyjon éltem, nem kell tehát félni?
Lehet Annámmal is még bes*zélni?* (Echo) *Élni.*

Ha az úgy lesz, áldlak életem végén is,
Kérlek, ily biztatást tégy Annám szivén is,
Elmégyek, már régen elhúnt a napfény is,
És nyugoszik a több rab, szeg*ény is*. (Echo) *Én is.*»

Ezekkel Echó is felelgetésének,
Végét vet Kemény is értekezésének.
Jól feljött volt fénye az hold személyének,
Amíg ezek ketten így beszélgetének.

Lefekszik azután, s az ágyon elterül,
Fáradott elméje mély alvásban merül,
Végre mikor a hold éjfélkorra derül,
Szeme eleiben ilyen látás kerül:

Mutat álma néki egy cupressus-erdőt,
Minden örömektűl s vígságoktúl meddőt,
Abban borongani rút szomorú üdőt,
Sok búval s bánattal rakodott esztendőt.

Nem vidámítja ezt a nap fényessége,
Szüntelen ködöknek járja sűrősége,
Minden részeinek van nagy setétsége,
A siralmas jajnak nincsen benne vége.

Vagyon közepette egy gazos irtovány,
A füvek levele melyen rút halovány,
Fövényes a földe, terméktelen, sovány,
E mellett két felől semlyékes ingovány.

Ennek körülötte van az erdőn sok út,
De ezektűl minden vígaság távul fut,
Sétálni a jó kedv ide soha nem jut,
Minden rész czikkelye nevel ezeknek bút.

Amint az ösvények erre s arra válnak,
Azok közt semmi más madarak nem szállnak,
Hanem majd minden fán éji baglyok állnak,
Haláljövendölő üvöltést csinálnak.

Itt fülemilének hajnalt éneklése
Nem hirdet, s jó időt pacsirták zengése,
Nem hallik publikán tréfás csevegése,
Sem aranyos szárnyú szajkók beszéllése.

Nyájas gerliczéknek nem gerjed szerelme,
Nem tanul süvöltő rigóknak figyelme,
Nem hajol társához galamb engedelme,
A víg madaraknak nincs itt semmi neme.

Itt a fák árnyéka sem hoz virágokot,
Violákkal együtt szép liliumokot,
Hanem büdös bürköt, csípő csalánokot,
Körmös bojtorványnyal sok egyéb gazokot.

Nem sétál itt Páris kedves Helenával,
Nem hangzik az erdő víg kaczagásával,
Hanem sok bús szűnek zeng jajgatásával,
Átkokkal egyelűlt könyves panaszával.

Amint a derék út viszen az erdőben,
Árva Phyllist látni ottan legelsőben,
Keserves orczája borúlt rút felyhőben,
Síró szemei is merűltek essőben.

Mond: Múlt az egy holnap: Demophoon, hol vagy?
Adott szavaidban kételkedésem nagy.
Győj meg hited szerént, álnokúl el ne hagyj,
Győj meg, szánd éltemet, az halálra ne adj.

Vagyon selyem póráz, van tőr is kezében,
Nagy eltökéllettség látszik személyében,
Ha Demophoonnak csalatik hitében,
Siralmas vég lészen kedves életében.

Tovább egy kevéssé Ariadna ohajt,
Átkozza Theseust, hogyha visszá nem hajt,
Küszködik szivével, s tart azzal erős bajt,
Ha meg nem jön, készít ez is halálos jajt.

Hányja hozzávaló igaz szeretetét,
Véle sok szükségben jó cselekedetét,
A Minotaurustúl mint menté életét,
Csalá mindazáltal s megmásolá hitét.

Ezek ellenében jobb felől fordúlván,
Oenone kesereg gyakorta jajdúlván,
Szép Párist ohajtja, mellőle elhullván,
Annak szereteti Helenára gyúlván.

Beljebb az erdőnek setét árnyékában
Búskodik Pyramus egy nagy fa aljában,
Ereszti végtére tőrét ágyékában,
Tulajdon vérének borúl biborában.

Annak szerelmese, Thisbe is, oda jár,
De szép Pyramusát halva találja már,
Remélltt örömét éri keserves kár,
Életéhez ő is több virradást nem vár;

Hanem csókot adván elesett testének,
Felemeli véres tőrit édesének,
Jajgatási között akasztja mellyének,
Általüti magát, s véget ád éltének.

Ennek bús személye és Ariadnának
Viselő gyűrőjén van Kemény ujjának,
Ezt tartja édese kedves zálogának,
S nem régen is errűl íra Annájának.

Dido sír ezentűl keserűségében,
Aeneást ohajtja, s búskodik szivében,
Villog kivont tőre ennek is kezében,
Halálához készűl, üti is mellyében.

Ennek szomszédságát Galatea tartja,
A kedves Acisnak halálát siratja,
Sok egyebeknek is látszik itt bánatja.
Kiki eltávozott kedvesét ohajtja.

Sír Laodemea Protesilausért,
A rab Hypermnestra kesereg Linusért,
Ohajt, hal s vész Phaedra az Hippolytusért,
Leanderért Heró, és Byblis Caunusért,

Amaz irtoványnak szintén közepette,
Egy öreg cupressus magát terjesztette.
Álmodó elméjét hogy erre vetette,
Ez alatt Annáját Kemény tekintette.

Amint nagy gyükere a földbűl kigörbült.
Keserves ügyében bánkodva arra ült,
Bús ábrázatjára szomorú felyhő gyült,
Bánatos orczáján könyve sűrűn gördült.

Szeme most tanácsot nem tart tűkörével,
Nem czirkálja magát most annak fényével,
Nem gondol ruhája rendetlen szennyével,
Minden kedves csintúl elesett kedvével.

Mint a borongó hold olyan személyében,
Hecuba volt ilyen Trója elvesztében,
Fohászkodási közt nyúl végre zsebében,
Ott vala egy narancs, azt veszi kezében ;

Melylyel epedtségét akarván enyhítni,
S elszáradott ínyét harmatként frissítni,
Kezdi hivelyébűl kését kifordítni,
S az narancsszelésre markában szorítni.

Elijede Kemény a kés látásával,
Phyllis, Dido, Thisbe, Phaedra példájával
Vélvén, hogy ez is úgy cselekszik magával,
Mint azok életek elfogyatásával.

Az irtványnak amely posvány van mellette,
Nőtt egy hantos zsombok annak közepette,
Amint elméjének az álom tettette,
Ennek maga Kemény ül vala felette.

Hogy biztatására siessen Annának,
S tartóztassa kését fegyveres markának,
Hirtelen indúlást ada gyors lábának,
De kezdett lépési mélyen fakadának.

Majd éppen elmerűl a rút ingoványban,
Melyet látván Anna, lén gyors felugrásban,
Siet Kemény felé szapora futásban,
Elhagyván narancsát, mely vala markában.

Mondja, hogy ne féljen, mert majd kivezeti.
Nyújtja a jobb kezét, de el nem érheti
Keszkenője végét végtére béveti,
Onnét kisegítni az által sieti.

Melynek segédével gyön is a part felé,
Végre, hogy kihágjon, lábát felemelé,
Azomban hirtelen csuszamodás lelé,
Hátra esik megint s dől ujonnan belé.

Melynek ijedsége felköltvén álmábúl,
Alig hogy a földre nem hulla ágyábúl,
Kivel noha ezek múltak látásábúl,
De nem magyaráz jót hátra-hullásábúl.

Az Echó adott volt elébb reménységet,
Ez az álom viszont fordíta kétséget,
Melynek példájábúl vél szomorú véget,
S szaporít szivére az több-több inséget.

Mindazáltal éppen nem fogy reményében,
Annája válasza csak jusson kezében,
Viszen új éledést ez megint szivében,
Csendesíti habját zajdúlt elméjében.

MÁSODIK KÖNYV.

HETEDIK RÉSZ.

Mikor ezek után harmadnap virrada,
Jóllehet rút szélvész, nagy zápor támada,
De miolta Kemény rabságban akada,
Még ily kedves napot egy üdő sem ada.

Követe érkezett, mondják, az Annának,
Régen várt válaszát hozta irásának,
Akarja azt adni Keménynek magának,
Ha módját ejtheti szemben-jutásának.

Hervadt reményének ez kívánt harmatja,
Melynek csak híre is nagy kedvét adhatja,
Hát ha szemben lészen, s levelét láthatja,
Annál kedvesb jókkal ő magát biztatja.

Nem is késik véle, mihelyt megértette,
Hogy érkezett, mindjárt futtatott érette,
Ne mulatna, hanem bemenne, kérette,
Azomban ha győne, gyakorta kérdette.

A szives várásban soha nincs hamarság,
Kevés üdőcske is sok napi mulatság,
Alig vala abban félóra haladság,
Keménynek csak az is lén nyughatatlanság.

A követ, Boros Pál, feljut azonközben,
Megadja levelét véle lévén szemben,
Melyen Kemény szive, noha van örömben,
Mindazáltal többször telik szeme könyvben.

Örül, hogy levelét vette kedvesének,
Állhatatosságát érti hűségének,
Ezer vigasztalást ád azzal szivének,
Kedves megújulást fáradt reményének.

Viszont búsul azért s keseredik szíve,
Mert tudja, hogy Anna, mennél igazb híve,
Szivét annyival több kénnak rágja nyíve,
S oly érette, mint az csépeltetett kíve.

Mindazáltal súlyosb terheit gondjának
Elűzi, s reményét neveli dolgának.
Vévén bíztatását s levelét Annának,
Bízik: felgyön napja szabadulásának.

Amely erdőt látott minapi álmában,
Annája sem marad annak árnyékában,
Maga sem fog lenni posványa sárában,
Hanem jut fényének kivánt világában.

Sokszor elölvészi, s olvassa irását,
Hallgatja Pálnak is szóbéli mondását.
Az igaz Annára mondja sok áldását,
Írja levelének azon közben mássát.

Amelyben köszöni tekélletességét,
Mely nemcsak a nyárnak veszi kijességét.
Fecskeként kerülvén a tél keménységét,
De mind a két üdőn megtartja hűségét,

Mely nemcsak derültén a víg szerencsének,
Hanem ködében is háborúlt kedvének,
Ugy balnak tenyerén, mint a jobb kezének,
Állhatatosságát mutatja szivének.

Nemcsak ama boldog üdőnek folytában,
Sugáros szárnyai szabados jártában,
De tépett tollának zárt állapotjában,
Mostan is megmaradt igaz s hű voltában.

Ő pedig egyebet a fejér vénségnél,
Orczát halvánító sárga betegségnél,
Barátság nem tudó komor szegénységnél,
Nem hozhat, s több ehez hasonló inségnél.

De ez az hű Annát nem idegeníti,
Szorgalmatosságát sőt inkább segíti,
Mert a fogság mennél tovább keseríti,
Tudja, annál jobban rontja s nem építi.

Felvinczi Zsigmonddal azért egyet értvén,
Szabadulásához szorgosan tekintvén,
Szíveskednek, egy a másikot segítvén,
A' kedves mátkáját, e' jó urát féltvén.

Volt ez belső s meghitt szolgája Keménynek,
A Lengyelországban hogy veszni menének,
Hon hatta, s rábízta gondját mindenének,
Hivatalosan is megfelelt tisztének.

Nevezetes ember, dicsiretes sokban,
Mind ura hűségén, mind egyéb dolgokban,
Serénykedik most is, lehet mennél jobban,
Hogy szababúlhatna jó ura gyorsabban.

Simon és Ferencz is, Kemény két árvája,
Lót s fut, kinek-kinek nagy abban munkája,
Mint orvosoltassék atyjok nyavalyája,
Kit keservesen nyom a rabság igája.

Elméjeket errűl soha el nem vetik,
Búskodó Annával csak azt emlegetik,
Nagy summa sarczának szerit mint tehetik,
Annak útját, módját s eszközit kergetik.

Sok munkájok után vannak oly hiszemben,
Hogy lesznek Keménynyel nemsokára szemben,
Biztattatik ezzel ő maga is Krimben,
Melyen vajudt kedve kezd lenni jobb színben.

Oly korban iut azért végre állapotja,
Hogy szabadúlását óránként várhatja,
Aminthogy a tatár meg is indíttatja,
Magyarország felé Krimbűl kihozatja.

Azomban amikor már útban valának,
S egynéhány mértföldre kifelé jutának,
Míg a chám megtérne, megállapodának,
Aki maga s hada Erdélyben dúlának.

Az révnél láttatott immár Kemény lenni,
Vélte, az evedzőt majd lehet letenni,
Több ilyen habokon nem kell általmenni;
De történék megint újabb gátlást venni.

Mert aminthogy Kemény teljes kegyességgel,
Rabságában is volt soknak segítséggel,
Gyámolítá őket minden tehetséggel,
Kik közösek véle a rabi inséggel;

Sok ezer forintig volt kezes ezekért,
Barcsai Andrásért és Kovács Gergelyért,
Hasonlatosképpen a Török Istvánért
Kik neki gonoszszal fizettek a jóért.

Mert ezek nem nézvén sem adott hiteket,
Sem szoros csomójú erős leveleket,
Amelylyel Keménynek kötötték fejeket,
Egykor csak üressen találták helyeket.

Elszöknek mind hárman, hiteket ott hagyják.
Az őrző tatárok mihelyt azt megtudják,
A Keményt mint kezest értek megragadják,
Vasban verik, s újabb inségekre adják.

Rútúl vész sok várás által gyűlt reménye,
Fojtván ezt nem is várt veszély kelevénye,
Csekélyen volt immár, ott léve örvénye,
Amelyben merüle felhajnallott fénye.

Most fordúla visszá amaz rút posványban,
Amelyben hullott volt minapi álmában.
Anna keszkenője, mely vala markában,
Kicsúsza kezébűl, marada a sárban.

A jóért ily gonoszt nem tudhatott várni,
Hogy társai miatt így történjen járni,
Szabadúlt lábára újabb vasat zárni,
Melybűl gyüle gondja megint nagy vízárnyi.

Ember ravaszságát ki látja szívében?
Mely lakik a mellynek legbelső részében,
Mesterebb titkának elfedezésében,
Mint Circe a testek eltüntetésében.

Tudják azt a szemek rendessen titkolni,
Okossan tanulta azt nyelv palástolni,
Érti azt az homlok s orcza is másolni,
Mint a szű diktálja, nem úgy tolmácsolni.

Nem láttatik senki rossznak külsőképpen,
Mértékli beszédét, s rendeli oly szépen,
Színlett szereteti méznek tetszik épen,
Noha veszély forog a kirakott lépen.

Szája, szeme, nyelve, engedelem s hűség!
Jól rendelt személye becsület s tisztesség,
Maga-kelletése szolgálat s nagy készség,
Minden külső dolga jót nyujtó reménség.

Befedett szivének de levonván kérgét,
Találni az alatt sok gonosznak férgét,
Irígység, gyűlölség s bosszúságnak mérgét,
Ál vermek ásások s praktikák bővségét.

Ezeknek is szája igért háláadást,
Hogy meg nem tréfálja, tett arrúl fogadást,
Praktikált azomban szívek elszakadást,
A jót tett Keménynek újabb rabság-adást.

Mint amely sólyomnak lábszíját lefejtik.
Hogy tulajdon kényén járjon, eleresztik,
Örűl, de örömét megint búk követik,
Ha ismét megfogván, a kosárban vetik.

Keménynek is vasát a szerint levévén,
Annak nagy terhétűl szabadossá lévén,
Vidúlt vala szive, de meg vissza tévén,
Keseredik, újabb rabi czipót évén.

Már annál hosszabbnak láttatik insége,
Mennél közelébb volt annak kivánt vége,
Másszor tette rabbá hibált reménysége,
Csalván társainak nem várt hitlensége.

Szánja magát ebben, de az Annát jobban,
Tudván, szive mely nagy félelemmel dobban,
Megértvén, hogy vasát felverték újobban,
S mint annakelőtte tartják szorossabban.

Mely mint Hero, aki partján a tengernek
Ohajtással várta jöttét Leandernek,
Sok fogadást mívelt Neptunus istennek,
Hogy habok ne tiltsák szokott útját ennek.

Heted napon szokott vala hozzá jőni,
Ha elkésett, kezdett gondja mindjárt nőni,
Keserves kénokban lángos szive főni,
Egy múlt órácska is volt számos üdőnyi.

Úgy várván a Keményt elvélt idejére,
Hogy azzal elkésett, nem jött várt helyére,
Új genedtség fakadt megújúlt sebére,
Mely az elébbinél mérgesebb, szivére.

Nemcsak heted napja, hanem sok heti múl,
Míg véle létének kívánt világa gyúl,
Személyét köszöntvén, kedves kezéhez nyúl,
Azomban bánatja bokrosodik s újúl.

De azzal sem restűl szokott serénysége,
Szorgalmassá tészi tovább is hűsége,
Nem is tágúl addig munkája s insége,
Kemény rabságának míg nem lészen vége.

MÁSODIK KÖNYV.

NYOLCZADIK RÉSZ.

Amikor Keménynek dolga így változik,
Erdély is azomban füstöt vét s lángozik,
Mársnak s Vulcánusnak ott a chám áldozik,
Amelyen az Haza óhajt s siránkozik.

Mint mikor Phaeton sétálni indúla,
S az nap lovaihoz tudatlanúl nyúla,
Elkapván a lovak, az égbűl lehulla,
Általa az egész föld rútúl meggyúla;

Égtek a bévetett mezők termésekkel,
Égtek a termőfák együtt gyümölcsökkel,
A szép szőlőhegyek égtek a kertekkel,
Égett erdő, mező, hegy-völgy, nagy tüzekkel;

Égett szűz Helicon, szarvas Parnassussal,
Égett tüzes Aetna, hideg Kaukazussal,
Égett vizes Ida, magos Olympussal,
Égett szent Cithaeron, árnyékos Pindussal;

Égett minden ország, égett szerecsenség,
Akiknek személye volt elébb fejérség,
Akkor perzselte el a sütő melegség,
Azolta oly füstös már ez a nemzetség:

Oly most állapotja az égő Erdélynek
Akit gyújt üszöge a tatár kezének.
Az egeket veri lángja nagy tüzének,
S csak hamva látszik már sok lakóhelyének.

Ég falu, ég város, ég templom, kastély s vár,
Ég minden takarmány, semmivé is lett már,
Ég az, valaholott a tatár tüze jár,
Egyenlő sorsban van, éri egyenlő kár.

Van az egész haza szörnyű rémülésben,
Sem öreg, sem kisded nincsen kiméllésben,
Asszony, férfi forog egyenlő veszélyben,
Kit pórázra fűznek, kit kevernek vérben.

A föld, melyet bölcsen festett feketével
A tudós természet, szép mesterségével,
Most édes nemzetünk nagy veszedelmével,
Pirosban öltözött kiontott vérével.

Tavasz munkája is, a mezei zöldség,
Azelőtt a szemnek mely volt gyönyörűség,
Most a ránézőknek iszanyú szörnyűség,
A sok elesett test mert rajta sűrűség.

Hullatta ezeket a tatár szablyája,
Akiknek vérével meghizván pofája,
Minthogy elég volt már felszedett prédája,
Visszafordíttatik végre lova szája.

Megtér hazájában ragadományával,
Pórázára fűzött rabok sok számával,
S azzal tősérkedő maga nagy hasznával,
Felperzselt Erdélynek rút pusztúlásával.

Azhol Keménynek is léve nem kis kára,
Sok ő jószági is mert költek prédára,
A rabló tatárnak tüzére s vasára,
Nehezben telik ki már váltsága ára.

Nem is kevés terhhel toldja ez inségét,
Hallván új veszélyben lenni nemzetségét,
Pusztúlni a mellett maga örökségét,
Amelyből remélte fejének mentségét.

Annál inkább csügged ezzel reményében,
Hogy örökös lészen a tatár kezében,
Nincs is más biztató szikra a szivében,
Bízik egyedül csak Anna hűségében.

Noha ennyi külömb sorssal forgattatik,
Tovább-tovább nehéz inségben tartatik,
Mindazáltal benne az el nem alhatik,
Amely remény tüze Annátúl gyújtatik.

Ezt tartja s remélli oly Ariadnának,
Ki igaz szánója nyomorúságának,
Felkeresi kulcsát labyrinthusának,
Mely által ajtaja nyíljon rabságának.

Az Minotaurusnak ez menti szájábúl
Úgymint a tatárnak kénozó markábúl,
Ha nem szabadúlhat tulajdon javábúl,
Ez segíti arra maga sajátjábúl.

Nem is múl semmi el ennek nagy hűségén,
Valami állható teljes tehetségén,
Sem más fáradságán, sem pedig költségén,
Csak könnyebbíthetne kedvese inségén.

Amint írt volt errűl bőven levelében,
Ha kell is maradni egy köz köntösében,
Készebb indítani vásárt mindenében,
Hogysem őtet hadni a tatár kezében.

Azomban a tatár gazdag prédájában,
Fuvalkodott szívvel s kérkedő pompában
Vérszopó hadával jutván hazájában,
Kevés üdő halad megnyugovásában.

Hogy a prédáló chám (mondjam inkább kánya),
Ki sok falut s várost éh gyomrában hánya,
De az olyan lévén mint égő mészbánya,
Újabb martalékját immár is kívánja.

Kiveti kérőjét erdélyi étkének,
Minthogy hamar emészt melege bélének,
Új éhsége támad telhetlenségének,
Ez vérszopó madár gyomra üregének.

Mond: kell ezt tölteni a Kemény sarczával,
Azért légyen készen annak summájával
Százezer tallérok megigért számával,
Ha tovább nem akar csörgeni vasával.

Nem is hadja könnyen, hanem erőlteti,
Ráéhezett gyomrát míg meg nem töltheti,
Mondván: ha megadja, úgy elereszteti,
Ha nem, úgy erőssebb fogságban vetteti.

Tetszik a szabadság, de szűkűlt az érték,
Kopáron maradott, a gyapját lenyérték,
Sok keserves károk mindenfelől érték,
Nem telhetik tűle ennyi ezres mérték.

Amiolta szenved nehéz rabságában,
Azolta égetvén s rabolván honnyában,
Ha megigérte is ép állapatjában,
Már meg nem adhatja puszta mivoltában.

Ezzel menti magát Kemény, s több ilyekkel,
De a kőszivű chám nem gondol ezekkel,
Kénszeríti gyakor fenyegetésekkel,
Akárhonnét légyen, lenni annak meg kell.

Nehéz ennek bírni kősziklás szivével,
Aki Marpesusnak keményült érczével,
Erős Boreasnak hidegült derével,
Ravaszúlt az csaló Syren erkölcsével.

Mindazáltal ez is, győzeték végtére,
A törekedőknek gyakor kérelmére,
Noha tett czéljátúl nem méne messzére,
De ez is Keménynek lén könnyebbségére.

Elhadja az húszat, nyolczvan ezerre lép,
Aki tovább vigye, nincs könyörgés oly szép;
Kemény is, minthogy únt nála a tatár pép,
Megigéri, noha nehezen ütő csép.

Ha Anna kész erre mindenét veszteni,
Ő sem akar azért semmit kíméllenі,
Csak magát a chámtúl lehessen menteni,
Kedves Annájával örömét tölteni,

Azért mind Annának szép segítségébűl,
Mind arra kelendő maga értekébűl,
Szabadúlására vet reménségébűl,
Megalkuszik s bízik: kikél inségébűl.

Nyolczvan ezer ugyan, kit igír a chámnak,
De múlja summáját a száz ezer számnak.
Azzal együtt, kit ád más sok fő tatárnak,
Szabadúlásában kik eszközül járnak.

Végre mikor ezek így végben mennének,
A sarcz állapotján már megegyezének,
Elegendő kezest Keménytűl kérének,
Az igért ezerek míg letétetnének.

MÁSODIK KÖNYV.

KILENCZEDIK RÉSZ.

Az aranynak a tűz, terh a pálmaágnak,
Ütés a tűzkőben titkon lakó lángnak,
Hab a tengereket járó bátorságnak:
A szükség próbája igaz barátságnak.

Igen ritka madár az igaz barátság,
Melyet el ne űzzön a boldogtalanság;
Ennek nem utolsó próbája a rabság,
Megválasztja köve, ki szín, ki valóság.

Megszorúlt Keménynek kivánná szüksége,
Ha mely barátságnak volna oly hűsége,
Melytűl felvétetnék sarcza kezessége,
S azáltal lehetne rabságának vége.

Ne tartana bár az olyan csalárdságtúl,
Amely míveltetett Barcsai Andrástúl,
Közös társainak állhatatlanságtúl,
Mert az igaz hátra nem ugrik szavátúl.

Tekélletes Kemény: nincs görbe szavában,
Egyenes beszéde s igaz mondásában,
Nem csalatik senki úgy fogadásában,
Mint ő, amazoknak hitet-adásában.

Mihne vajda vala esméretségében,
Ki parancsolt akkor Havasalföldében,
Volt igaz barátság s kegyesség szivében,
Ez száná meg azért ily nagy szükségében.

A tatárnak kezes ez léve érette,
Másképpen is dolgát sokban segítette,
Azért vasát a chám róla levétette,
Tovább tartóztatván, nem is késeltette;

Hanem késérőket melléje rendelvén,
Azok lovas száma másfél százra telvén,
A chám hasznadárja azokat viselvén,
Megindítja Keményt, véle útra kelvén.

Sok rab van Keménynyel, kikkel együtt megyen,
Oly szándékkal viszi, hogy vélek jól tegyen,
Megszabadúlások azoknak is legyen,
Kit kezességére, kit másként kivegyen.

Minthogy a vajdának van kezességében,
Mennek azért véle Havasalföldében,
Erősül reménye Keménynek szivében,
Bízván, hogy már nem hull vissza veszélyében.

De a nyavalyáknak bokros az örvénye.
Ha egy felszabadít, veszt más tekervénye,
Semlyékes útjának ritka oly ösvénye,
Kin nincsen a lábnak újabb eseménye.

Nem késik a veszély, serény a jövésre,
Köszvényes a lába s rest az elmenésre,
Vészi jövő útját szapora lépésre.
Elmenvén lel okot sokféle késésre.

Kemény ínához is gyorsan ragaszkodék,
De távozásában van késő haladék,
Már tengere mélyén általverekedék,
Lesi a partnál is veszélyes akadék.

Mert lakóhelyében jutván a vajdának,
Bátorságos helyen vélik, hogy volnának,
Azomban akirűl nem is gondolának,
Ujabb praktikához ellenek fogának.

Ok nélkül is okot talál az hamisság,
Azt végezi azért rólok a tatárság,
Hogy visszavitessék megént a magyarság,
Sanyargassa őket az elébbi rabság.

De viselvén Kemény érzéken füleket,
Százszemű Argusnál vigyázóbb szemeket,
Figyelme megtudja igyekezeteket,
Nagy cselekedete elűzi ezeket.

Mond: «Új veszély forog, társaim, körűlünk,
Szabad világunknak hiában örülünk,
Feljött hajnalocskánk elhalad előlünk,
Borúl ránk helyette elébbi éjfélünk.

Hogyha nem vigyázunk szemessen magunkra,
Azt végezték újabb nyomoruságunkra,
Hogy visszavigyenek megént rabságunkra,
A levetett igát adják a nyakunkra.

Azok kezét velem együtt esméritek,
Újabb kénokra fog, ha el nem veritek,
Egy eltekéllettség kell itt, ha meritek,
Talám szabadságtok az által nyeritek.

Kétes tétovázás s bujkáló félelem
Nem segít ezekben, sem síró kérelem,
A vakmerőségé ott a győzedelem,
Azholott környülvett már a veszedelem.

Nincs erőssebb erő mint kit ád a szükség,
Kicsúszott markunkbúl minden más reménség;
Ha magunk nem lészünk magunknak segítség,
Reánk omol megént amaz nehéz inség.

Hogysem velünk kezdjék újabb vásárokat,
Visszakergessenek megént mint barmokat,
Vessenek fejünkre nehezebb sarczokat,
S oda veszszünk, meg nem adhatván azokat:

Jobb egy eltekéllést bátor szívvel vennünk,
A veszedelemmel szemtül szembe lennünk,
Avagy azt meggyőzvén rajta általmennünk,
Szép emlékezetet vagy másképpen tennünk.

Ha ugyan vesznünk kell, veszszünk jó hír- s névvel,
Emlékezetünknek örökös éltével;
De csak fogjuk szívünk megegyezésével,
Meglátjátok, dolgunk lesz kellő végével.

Ha szaporábbak is nálunknál számokbúl,
Tétovázó szivet ne vegyünk azokbúl,
Eltekéllettségünk ereje nagyobbúl,
Ők pedig rémülnek a nem várt dologbúl.

Az hirtelen csapás ha véletlen borít,
A nagy szivekben is elveszést szaporít,
Nagyobb erőt is győz s félelemre szorít:
Apró pulya öreg óriást tántorít.

Nem tudnak ők errűl gondolkodni s vélni,
Annyival is inkább rá vigyázni s félni,
Lerakták a fegyvert, úgy kezdtek henyélni,
Mi veszedelmünkre egymással beszélni.

Egy-egy jó dorongot azért készítsetek,
Azzal fegyverkezvén engem kövessetek,
Adandó jelemre jól figyelmezzetek,
Ha fog kivántatni, férfiak legyetek.»

Készen volt már akkor fustélya Keménynek,
Amikor ajaki ily szókra kelének,
Zendűlt társai is nem soká késének,
Hanem véle együtt felfegyverkezének.

Azért kiki fogja készített tölgyszálát,
Indúl vélek Kemény, mozgatja az állát,
A bajuszszát törli, vonítja szakállát.
Készíti karjait s erőssíti vállát.

Hercules lehetett ily, buzogányával,
Amikor Cacusnak buzdúlt lopásával,
Sietett ellene forró haragjával,
Aminémű Kemény felvett dorongjával.

A több rabok gyalog, maga lovon mégyen,
Inti: most is kiki teljes szívvel légyen,
Ha szükség úgy hozza, emberséget tégyen,
Hogy azzal magának szabadúlást végyen.

A ló is serényen lát iramlásához,
Ad a gyalogság is gyors lépést inához,
Kik a tatároknak jutván szállásához,
Bélépnek azoknak parancsolójához.

Mérgesitvén szívét bosszúságos oka,
Haragos Keménynek tekereg a nyaka,
Lángban áll orczája, izzad az homloka,
Ilyen szókra fakad azomban ajaka:

«Tehát újabb veszélyt forraltok ellenünk?
Ugyan visszá kell-é a rabságra mennünk?
Avagy nem lehet-é itt már arrúl tennünk?
Bosszúadástokért bosszúsággal lennünk?»

Felemelte vala nehéz terhű fáját,
Kin az ijedt tatár apasztá pofáját,
Elejté (dohányos vala) a pipáját,
Felugrik, s mentséghez késziti a száját.

Minden jó végzésre ajánlja készségét,
Igéri dolgának kévánatos végét,
Csendesítse Kemény csak hirtelenségét,
Adjon helyt szavának, s értse meg mentségét.

Benne is az első indúlatnak heve
Buzgó forrójával lágy meleggé leve,
Enyhődik mérge is, kit hirtelen veve,
Győzött haragjában mértékelést teve.

Gondolván: szándékát hogyha megmíveli,
Minthogy kezességét a vajda viseli,
Azt miatta sok kár s más galiba leli,
Torkára gyűlt mérgét azért alább nyeli.

Leeresztik azért ők is dorongokat,
Úgy a tatárok is felvett szándékokat,
Jó alkura vészik egymással dolgokat,
A nagyszivű Kemény adván erre okat.

Anna és Felvinczi gondviselésével,
A fiainak is serénykedésével.
Fáradságos, gondos törekedésével,
Elkészült volt sarcza már nagyobb részével,

Melylyel a vajdánál óhajtva váratott,
Hová fogságábúl mikoron hozatott,
Mihelyt rezzenések lecsillapíttatott
Negyven ezer tallér mindjárt megadatott.

Az hátra lévő részt amíg letehette,
Újonnan a vajda lén kezes érette,
Melynek barátsága sokban segítette,
Hogy szabadúlt, egynek ennek köszönhette.

Kihozott magával amely szám rabokat,
Azoknak is maga fizette sarczokat,
Kornisért öt ezer kettős aranyokat
Adott, másokért is nem kevés százokat.

Kik közűl sok a jót gonoszszal fizette,
Háláadás helyett bosszúval illette,
Ugyanis a világ már erkölcsűl vette,
Ha kitűl jót vészen, gonoszt ád érette.

A híre magánál jut elébb Annához,
Mivel sok bús gondot vett volt az magához,
Mint amikor a nap ér virradásához,
Előtte az homály kezd eloszlásához:

Úgy azok oszlani szaporán kezdének,
Mihelyt jövésérűl bizonyost értének,
A régen várt órák majd-majd feltetszének,
Hajnalló egei már is fejérlének.

Feljött Phosphorusa, s a' szépen fénlik már,
Érkezvén hajnala, napja sem messze jár,
Amelyet örömmel s tapsoló szívvel vár,
Ideje is, telét hogy váltsa egyszer nyár.

Alig tér vígsága szivének öblében,
Mint az újúlt mező tavasz melegében,
Oly éledést vészen vidúlt személyében,
Mely az hideg búknak hervadt volt derében.

Elszakadván lánczok kezdett örömzknek,
Kit a gyűrűváltás igért volt sziveknek,
Örülnek, hogy azok már öszveköttetnek,
Helyekben sok bú s gond gyűlt volt azmelyeknek.

De mennek már azok, mégyen az árvaság,
Mégyen a siralom, gond, gyámoltalanság,
Kétség, magaúnás, bánat, szomorúság,
Ohajtás, panaszlás, kedvetlenség, mordság.

Szállonak helyében víg élet, kedvesség,
Öröm, nyájas beszéd, oltalom, segétség,
Vidámság, mosolygás, jó kedv, jó reménség,
Nyugodalom, vígság, sok más gyönyörűség.

Hullatja orczája őszi sárgaságát,
Tavaszi rózsáknak veszi fel virágát,
Hagyja ajaka is viasz halványságát,
Ragasztja helyében kláris pirosságát,

Nem állják már könyvek megtörült szemeit,
Indusi gyémántnak látnád ott köveit,
Kedves ragyogzással játszani fényeit,
Mosolygások lakják a sírás helyeit.

Panaszszábúl nyelvét víg szókra emeli,
Elébb csüggő nyakát magossan viseli,
Járása sem lassú, hanem serény s deli,
Vajudt személyét is hízott pofa teli.

Nem sír, nem kesereg most Alcyonével,
A kedves Ceyxnek tengerben vesztével,
Hanem vígan remél hű Penelopével,
Hogy majd kezet foghat várt Ulyssesével.

Amely általkölt már a nehéz réveken,
Azoknak tengerén lévő veszélyeken,
Hogy már elfakadjon, nem fél, több helyeken,
Amaz álmabéli lékes semlyékeken.

Felszabadul ő is szíve fogságábúl,
Árvaság tömlöcze nyomorúságábúl,
Ereszt az Istenhez sok áldást szájábúl,
Hogy kivezette már ezek bal sorsábúl.

Minden más habjai szűntek elméjének,
Az egy várás hogy ád még gondot szivének,
Kevés órácska is tetszik sok üdőnek,
Egy-két nap holnapnak, s holnap esztendőnek.

De közelít Kemény már Hadad várához,
Majd jut a várás is ohajtott czéljához,
Amelyrül újabb hír érkezvén Annához,
Vészen annál bővebb vígságot magához.

Nem élt tanácsával régen tűkörének,
De mostan oktatást az ád személyének,
A' rendeli csinyját öltöző kezének,
Kívánván tetszeni jövő kedvesének.

Kit noha elrongyolt másképpen a rabság,
S annak kenyeresi, az kén s nyomorúság,
De a szivebéli hű állhatatosság,
Mint annakelőtte, mostan is oly nagyság.

Mostoha sorsábúl a bal szerencsének
Nem tudván egyebet hozni édessének,
Igaz szeretetit hozza meg szivének,
Kit semmi veszélyek el nem vihetének.

Talál Annában is hasonló hűséget,
Mely a szerencsével nem tart szövetséget,
S annak forgásával járó tündérséget,
De állandóképpen tűr minden inséget.

Nem vált el Keménytűl ez a rabságban is,
Nem csak a jó időn, de a homályban is,
Egyenlőséggel volt jobb sorsban s balban is,
Nem ösmért változást erős próbákban is.

Meglátja azomban Keményt ablakárúl,
Szapora lépéssel lejön grádicsárúl,
Kévánt személyének eleiben járúl,
Kezét fogván ily szók kelnek ajakárúl:

«Megjutál valaha hosszú várásomra,
Megjutál, Keményem, vigasztalásomra,
Most virrad kedves fény béborúlt napomra,
Most támad új élet megholt világomra.

Láthatom már régen kévánt személyedet,
Hallhatom óhajtott kedves beszédedet,
Azmiolta értem érkező hiredet,
Mint lelkem angyalát, úgy várlak tégedet.

Számláltam az üdőt s minden pontját annak,
Ohajtott óráim immár jelen vannak,
Amelyek tégedet énnékem megadnak,
Azzal minden gondok s bánatok elhadnak.

Vala beteg szivem nem könnyű sebekben,
Rettegett elmém is ezer félelmekben,
Tudván, forgott élted mely veszedelmekben.
Áldott az Ur, aki megtartott ezekben!

De öröm már a bú, a kén is egésség,
Vígasság a bánat, napfény a setétség,
Ki azokban táplált, bétölt a reménység,
Azok említése lész már gyönyörűség.

Menjünk bé.» Megindúl véle azonközben,
A szállásra vivén beszélnek bővebben,
Mint két árva madár jutván egy fészekben,
Örülnek egymásnak egyenlő örömben.

Beszélgeti Kemény rabsága inségét,
Anna, azon való nagy keserűségét,
Egyik a másiknak köszöni hűségét,
Vígadnak, dolgoknak érvén kévánt végét.

Lesz már teljessége félben múlt kedveknek,
Noha súlya után sokféle terheknek,
De mennél nehezebb volt útja ezeknek,
Annál örvendetesb lészen ez sziveknek.

Amaz kévánt zálog jut Kemény kezéhez,
Melynek szinével nyúlt dolga kezdéséhez,
Beiktatván magát már mint örökéhez,
Saját jussa lészen ennek mindenéhez.

Gátolta volt útját sok veszély ezekben,
A böcsös jók végben könnyen nem mehetnek,
Sértő tövissek közt a rózsák szedetnek,
Azmelyek azután kedven viseltetnek.

Felejtik ezek is nyomorúságokat,
Mint a parthoz jutó az hányó habokat,
Hogy segedelmébűl meggyőzték azokat,
Tésznek az Istennek háláadásokat.

Készül az Hymennek azomban oltára,
Melynek áldozatja haladt volt sokára,
De nem múlik tovább, rendeltetik mára,
Akit Kemény János ohajtással vára.

Ezzel hosszú pompát azért nem csinálnak,
Jelen vagyon a pap, ők is elölállnak,
Felvett hitek után víg lakásra válnak,
Amely nap érkezett, azon nap elhálnak.

HARMADIK KÖNYV.

ELSŐ RÉSZ.

Már a szentirásként öltözvén egy testben,
Elválhatatlanok valának éltekben,
Akit óhajtottak reménlő szívekben,
Vígságos napokat élvén mindenekben.

Ugyanis amihez jutni nehezebben,
Élhetni jovával gyönyörűségesben,
Amit munka nélkül kaphatni bővebben,
Falja az ajak is sokkal ízetlenben.

Az híves szellőket izzasztó melegség,
Italt a szomjúság, a tüzet hidegség,
Nyugalmat a munka, az napot setétség
Tészi kedvesekké, az ételt az éhség.

A várás az ize úgy a szeretetnek,
Amelynek virági tövis közt szedetnek,
A kíméllett kezek ott részt nem vehetnek,
Mert az istenek is munkára fizetnek.

Mene az is végben sok fáradozással,
Egymásért vajudó sok szűszakadással,
S az reméllett parttúl sok elmaradással,
Amíg ők is öszvekelének egymással.

De már egygyé lévén, együtt örvendeznek,
A múlt fáradságrúl kedven emlékeznek,
Ha örömök közzé mi gondok érkeznek,
Azok súlyában is egy terhet éreznek.

Nem volt a Julia hívebb Pompejushoz,
Nem Artemisia az Mausoleushoz,
Sem a Sulpicia kedves Lentulushoz,
Sem pedig Alceste ifjú Admetushoz.

Cornélia Gracchust jobban nem szerette,
Hívebben Alcya férjét nem követte,
Mint szivében Anna Keményt helyheztette.
S azt ez is hasonló szívvel kedvellette.

Mint az hajas Sámson álnok Delilátúl,
Vagy az aranygyapjas Jáson Medeátúl,
És a Deiphobus végre Helenátúl,
Maga Hercules is az Dejanirátúl:

Semmi fortélyt s bosszút Kemény nem szenvedett,
Anna is miatta meg nem keseredett,
Egymás szeretetek egyaránt gerjedett,
Kedves hírek s nevek amelylyel terjedett.

Víg napjai folynak vala világoknak,
Melybűl vártak sok jót tovább is magoknak,
Azomban (ez sorsa a múló dolgoknak),
Lén keserves vége véletlen azoknak.

Tündérségébűl-é csak a szerencsének,
Jobbrúl balra hamar térő kerekének,
Vagy az örök Isten bölcs rendelésének
Végzésébűl esett, hogy ezek így lének.

Az hold huszonhatszor alig újúlhatott,
S eloszlott személye megszarvasúlhatott,
Hogy fénlő napokra rút fergeteg hatott,
Mely minden örömet ismét felforgatott.

Nyugalmas sziveknek kedvlegelő kényét,
Sok jövendő jókkal biztató reményét,
Mint zápor a kertek gyenge veteményét,
Prédálá újabb bú, s setéteté fényét.

Elenyészik napja a víg párosságnak,
Támad éjtszakája bús magánosságnak,
Éri gyásza Annát újabb árvaságnak,
Mert Kemény válét mond hamar ez világnak.

De tovább szólj errűl, Músám, kezdj most máshoz,
A párnás Hymentűl menj sisakos Márshoz,
Hadd el a palotát, fogj a kinjáráshoz,
S nyúlj Keménynyel együtt az hadakozáshoz.

Mondd el: hazájával mint kivánt jól tenni,
Annak oltalmára mely szivessen menni,
Fegyverfogásának miért kelle lenni,
S abban mint történék végre halált venni.

Amíg Kemény János a rabi inségben
Vasban csörgött, s viselt sok nyavalyát Krimben:
Addig hazája is forgott sok veszélyben,
Három fejedelmet tisztelvén Erdélyben.

Engedelme nélkül minthogy a töröknek
Rákóczi ellenek ment a lengyeleknek,
Megparancsoltatik az erdélyieknek,
Hogy tovább ne tartsák ezt fejedelmeknek.

Választatik azért Rédei helyette,
De azt a Rákóczi soká nem szenvedte,
Annak útját-módját mind addig kergette,
Levont méltóságát hogy megént felvette.

Amidőn játékján Márs ostáblájának,
A törökkel gyakor próbái volnának,
Vakja kezd fordúlni végre koczkájának,
S kára következni kezdett játékának.

Jóllehet a nagy szű ezt könnyen nem hatta,
Felszedett koczkáit valamig hányhatta,
De a török erőt végre nem állhatta,
Vesztett játékával magát is fogyatta.

Égvén szive a szép dicsősség lángjával,
Hectorként küszködni nem szűnt bajnokával,
Sokkal is szemben ment kevés szám hadával,
Mely végre éltének fordúla kárával.

Megfesté a földet kiontott vérével,
A gyalui mezőn sebesült testével,
Azhol sok pogányt ölt tulajdon kezével,
Maga is elfogyván akkor vett sebével.

Barcsainak (kit még Rákóczi éltében
Választott a török s tett vala helyében)
A fejedelemség jut éppen kezében,
A' bír az országgal, s parancsol Erdélyben.

Az híres Váradnak már szép erőssége,
Édes nemzetünknek régi öröksége,
Török kéznél vala, s vidéke megége,
Sok szép szabadságnak lén rabságos vége.

Fejérlett a mező már sok tetemekkel,
Mint a gazdag tarló rakott keresztekkel,
Hízván sok vad s madár elesett testekkel,
Kövérült a föld is kifolyott vérekkel.

A vizek kristáli kástélyossá lettek,
Kik tűköri fénynyel azelőtt fénlettek,
Mert sok vérrel áradt folyásokat vettek,
S azok zavarival rútúl egyeledtek.

Rút pusztája vala sok lakóhelyeknek,
Csak üszöge s hamva lévén már ezeknek,
Felvévén fuvalmi kiket a szeleknek,
Majd elfogták fényét a tiszta egeknek.

Látnád ott is képét Trója veszésének,
Görögöktűl levert phrygesek testének,
Hallanád sok jaját azok keservének,
Akik az ellenség prédái lévének.

Látnád sok épület rút elpusztúltságát,
Nemes és paraszt rend felperzselt jószágát,
Mindenféle nemnek keserves rabságát,
Mezőket hízlaló holttestek sokságát.

Nagy súlyát a mellett az adó terhének,
Amelyet Erdélyre képtelen vetének,
Minthogy sok helyei prédára kelének,
Keserves iga az megmaradt részének.

Nem keresztyén anya tején neveltetett,
Hanem kaukazusi tigristűl született,
Mellyében szű helyett kemény ércz tétetett,
Aki sírás nélkül ezekre nézhetett.

Ily siralmas ügyét édes nemzetének
Látván Kemény, esék nehezen szivének,
Nem szánná fogyását (mondja) életének,
Csak azzal használna annak sok sebének.

Csak tudná az igát nyakábúl kivetni,
Kivánt állapotra az által vezetni,
Kész volna érette mindent elkövetni,
Tűzen, vason, vizen hasznára sietni.

Nagyobb szerencséjét annál nem is vélné,
Sőt boldogbnak magát akkoron itélné,
Ha szép szabadságban hazáját szemlélné,
Melyért minden javát s vérét sem kímélné.

Áldozatnak tartná sőt azt kiönteni,
Édes honnya földét azzal meghinteni,
Csak halálos sebét tudná segíteni,
S az dühödt ellenség markátúl menteni.

Azon nehéz ügyét a romlott hazának,
Kik nehezen érzék, mások is valának,
S azt, mint segíthetnék, szorgalmaskodának,
Keresvén eszközét orvosolásának.

Mert aki kormányát most tartja kezében,
Tudják, állhatatlan, ingó elméjében,
Nem tud jól evezni a habos szélvészben,
Meríti hajóját mind több-több veszélyben.

A kellő réh felé nem tudja tartani,
A több evező is balra kezd rántani,
Amely az hajónak meg is fog ártani,
A benne valókat el kezdi rontani.

Arra alkalmatosb eszközt nem remélnek,
Hanem mind csak Kemény Jánosrúl beszélnek,
Az állhat ellene, mondják, a veszélynek,
Kinek özönétűl országostúl félnek.

Könyörögnek azért: szánja meg hazáját,
Barcsai kezébűl vegye ki kormányát,
Minthogy a' bal felé evezi hajóját:
Fordítsa jobb útra annak vitorláját.

Azért ezektűl is Kemény viseltetvén,
S az haza szerelme veséjét égetvén,
Barcsai is nem kis bosszúval illetvén,
Forr ez is szivében, el nem felejthetvén.

Amikor a szivét bosszúság sebheti,
Annak sebét könnyen el nem felejtheti,
Megbosszúlásának módját ha lelheti,
Tetézett mértékkel, ha lehet, fizeti.

Kezdi ehez képpest fontolni magában,
Mit tegyen elméje ezeknek dolgában,
Minthogy sok akadált lát annak útában,
Sajnálná, ha az ág szakadna markában.

Tudja, mennyi veszély közzé keveredik,
Erdélynek dolgában hogyha egyveledik.
Akiknek árjain míg áltverekedik,
Elborító habja, félő, nevelkedik.

Tudja, meg kell mérni elméje fontjával,
Elébb mint mozdúljon kezdendő dolgával,
Mit fedezhet s ér bé felvett paizsával,
S a szerént míg vághat kivont szablyájával.

Tudja, csak a' szokott győzödelmes lenni,
Aki vállaira oly dolgot kezd venni,
Melynek dicsirettel lehet végben menni,
Ami lehetetlen félre kell azt tenni.

Mert aki olyhoz nyúl idétlen elmével,
Akinek nem bírhat végre erejével,
Elszokott nyomatni a dolog terhével,
Lész kezdett munkája böcstelen végével.

Amely kardot kivon s fog egyszer kezében,
Ha azt meg nem festi ellenség vérében,
Gyalázattal teszi vissza hüvelyében,
S rozsdát vészen azzal elébbi fényében.

A' pedig nem elég, hogy csak fegyvert rántson,
Csak fenyegetődzzék, másképpen ne bántson,
Hanem ha elkezdi, tovább is úgy szántson,
Hogy a becsülleten kudarczot ne váltson.

Hivelybűl a kardnak könnyű kijövése,
De mint a kezdőnek tartaná tetszése,
Nem lehet mindenkor úgy visszámenése,
Mert van szándékának sok ellenvetése.

Sok kell a nagy dolgok jól elkezdéséhez,
Eleitűl gyakran kell nézni végéhez,
Mert azt visszavonni nehéz idegéhez,
Mely nyilat lőtt egyszer aránzott helyéhez.

Aki mihez akar rendesen kezdeni,
Okát, módját, rendit meg kell tekinteni,
Eszközét, idejét, helyét is érteni,
S a kimenetelét leginkább félteni.

Az elmés régiség Jupiter fejének
Tartotta Bellónát azért születtének:
Hogy nem dagályábúl akárki szivének,
De az okos főtűl az hadak lennének.

Itt pedig nemcsak vas, de arany is szükség,
Mert az hadak lelke az pénzbéli költség:
A néikül a népben meghűl a reménség,
Hol nincs pedig remény, nincs ottan vitézség.

Mind ezek közt azt is bölcsen meggondolja,
Hogy a török erő útát meggátolja,
Félő, mint Rákóczit, hogy fel is gázolja,
Ha annak kedvéhez magát nem csatolja.

Ebben nem is igér más módot magának,
Hogy tudjon szolgálni a romlott hazának,
Mely nyög terhe alatt a török igának,
Hanemha keresi kedvét a portának.

Hogyha pedig annak nem nyeri kegyelmét,
Római császártúl kéri segedelmét,
Úgy is elköveti hazája védelmét,
S azmennyire lehet, gyógyítja sérelmét.

Általlátja ugyan, ha ez úgy kezd lenni,
Hatalmas nemzettel kelletik feltenni;
A Márs játékára kétségesen menni,
Bizontalan, jót-é vagy bal véget venni.

Mindazáltal minthogy a nemesi vérnek
Nagyságos szándéki mellyében nem térnek,
Hanem szabadságosb kirepüllést kérnek,
Míg a dicsőségnek tárgyához nem érnek:

Annak heve nem tud semmiben kíméllést,
Ellenségűl tartja az álmos henyélést,
Magának vezérűl vévén a reméllést,
Megvét minden veszélyt s elűzi a félést.

A szerencse is azt szokta segíteni,
Kit akarmi veszély nem tud rémíteni,
S elczélzott dolgátúl visszatéríteni,
Hanem bátran szokott ahoz tekínteni.

Ha útja nehéz is, azt sok veszély telvén,
De honnya szerelme szivét ingerelvén,
Készül oltalmára jó reményt nevelvén,
Hogy tavaszt is érhet, a telet áltkelvén.

Hogy hozzá készüljön, azért eltekélli,
Azt dicsőségesnek mivelhogy itélli,
Honnya szolgálatján magát nem kíméllí,
Noha fáradságos, de böcsit reméllí.

Nem kevés zászlóit azért kiosztatja,
Azhol hadat talál, gyűjti s fogadtatja,
Nagy dologra készűl, de hogy elbírhatja,
Hazája szerelme s nagy szive biztatja.

HARMADIK KÖNYV.

MÁSODIK RÉSZ.

Mikor azért készen vagyon már dolgával,
Véle egyet-értő baráti számával
Egyeztetvén magát azok tanácsával,
Megindúl, s Erdélyben nyomodik hadával.

Megindított útát serényen követi,
Melyre a szerencse jobb kézzel vezeti,
Az ellenkező részt győzi s elűzeti,
Kezdett dolgainak tág útát szegeti.

A Barcsai-párton győzedelmeskedik,
Sok úr s főrend holdúl s engedelmeskedik,
Hasznos szándékával kevés ellenkedik,
Véle lévő hada bővűl s felesedik.

Nánási népe jut legelőbb prédára,
Rendeltetett volt ez Erdély határára,
Hogy onnét vigyázzon Keménynek útára,
De ott az őrállás fordúla kárára.

Mert felverik őket, s tétova oszlatják,
Némelyek vérekkel a földet itatják,
Magát Nánásit is mind addig forgatják,
Hogy végre testébűl lelkét kiszakasztják.

Az oláhokat is elűzik azomban,
Kik egésségeket érezvén lábokban,
Abban bíznak inkább, hogysemmint karokban,
Szaladnak, de esik így is kár azokban.

Nehézben győzhetik meg a drágonokat,
De azok sem állják sokáig sánczokat,
Kemény hűségére adják ő magokat,
Ő is hószám szerént megadja zsoldjokat.

Ezek alatt Kemény irat leveleket,
Int s tudósít arrúl mind főbb s köz-rendeket,
Félre tegyenek más vélekedéseket,
Hanem jövésérűl értsék meg ezeket:

Hogy nincs egyéb czélja elkezdett dolgának,
Hanem hogy szolgáljon azzal az hazának,
Csendesítse zaját indúlt zavarának,
Mely oka lehetne végső romlásának.

A sok félre húzó visszálkodásokat,
Külön-külön részre s partra vonásokat,
A gonosz hasonlást, mely ront országokat,
Tétesse le, s hozza jó rendben azokat.

Amelyet megértvén, örvendnek sok szívek,
Akik az hazához és Keményhez hívek.
De azok sziveknek van furdáló nyívek,
Kiknek Barcsaival van öszveszőtt mívek.

Ezek alatt fia Simon elöl járván,
Atyja hagyásában a jó módtúl várván,
A Betlehem Jánost véletlen megzárván,
Hadja fejedelmét nála nélkül árván.

Ebesfalva nevű kastélyban szorítja,
Vigyázó strázsákkal körösként állítja,
Madarász Mátyással addig nem tágítja,
Atyja hűségére amíg nem holdítja.

Hozza Haller Gábort, Betlehem Farkast is,
Nagy ember mindkettő, értekes s okos is;
Akadnak kezekben ezekkel mások is,
Kiknek elfogásán bús vala Ákos is.

Ezek után Simon Fogarast sürgeti,
De akkor szándékát végben nem viheti,
Atyja azon közben tanácsit gyűjteti,
Dolgának okait kiknek beszélgeti.

A köz jó senkinek nem tetszik gonosznak,
Javallják szándékát, mondják is hasznosnak,
Azomban a székely szemek sem alusznak,
Vigyáznak s örülnek a Kemény Jánosnak.

Kérdést tésznek tűle: mit cselekedjenek,
Régen készen várják, már kire menjenek?
Azt izeni, addig honn vesztegeljenek,
Amíg a gyűlésban arrúl nem végzenek.

Ezek alatt Ákos szaladt volt Görgényben,
Kit Kemény vetetvén igen jó őrzésben,
Maga hadaival szálla bé Régenben,
Onnét nézi dolgát, miként mehet végben.

Végre hitet adván egy a másikának,
Melyet Bánfi Zzigmond által traktálának,
Hogy megfejtse titkát kiki szándékának,
Görgény alatt szemben egymással valának.

Azhol mindkét részrűl hosszú beszéd lévén,
Végtére azokban mértekelést vévén,
Kiki elölrakván, a mi volt a szívén,
Megegyeznek, Ákos ily fogadást tévén:

Hogy oltalmat nem kér ezután senkitűl,
Sem török, sem tatár, sem más akárkitűl,
Feloldja az hazát néki tött hititűl,
Várand a gyülésnek kimenetelitűl.

Azért az országnak hirdetik gyűlését,
Hogy ott meghallhassák mindennek tetszését,
Mint orvosolhassák az haza sérését,
S kire bízzák annak pálczás vezérlését.

Melyrűl a tetszések mikor rendre mennek,
Azon nyugoszik meg elméje mindennek,
Az haza istápja adassék Keménynek,
Ő lehet oltalma, nem Barcsai ennek.

Ugyanis valamit kiván a méltóság,
Megvagyon Keményben mindenféle jóság:
Nemzet, értek, érdem, tekíntet, uraság,
Nemes erkölcs, nagy szű, nagy elme, s okúltság.

Nagy neme megtetszik régi eleirűl,
Amaz Kemény Simon cselekedetirűl,
Örökké élendő emlékezetirűl,
Ír az história bőséggel akirűl.

Feláldozta magát az ország javáért,
Mint régen Curtius Róma váltságáért,
Vitéz módon holt meg hazája s uráért,
Az Hunyadi János megmaradásáért.

Ha kérded érdemét, s arra elégségét,
Tekints(d) el Keménynek mindennémüségét,
Mostani voltátúl kisded gyermekségét,
Találod-é valljon megvethetőségét.

Alig kelhete ki csecsemős korábúl,
Mint fiók kerecsen fészke kosarábúl,
Mindjárt erkölcsének nagyságos voltábúl,
Ki kezdett repülni köz dolgok porábúl.

Az hon heverésnek nem üle porában,
Hanem még tizenöt esztendős korában,
Veszen vala zsoldot Mars oskolájában,
Betlehem Gábornak kelvén udvarában.

Azhol az akkori ifjak seregében
Vitézség pályája czélja űzésében,
Böcsülletkereső dicsősség kertében,
Hol nem jutott pálma a restnek kezében.

Nálánál markossabb a kardoskodásban,
Lovaglásban bátrabb, könnyebb az ugrásban,
Erőssebben vető a kopjahányásban,
Küszködésben keményb, s gyorsabb a futásban.

Termetre deliább, elmére fontosabb,
Urához hűségesb, másokhoz nyájassabb,
Téttetesb palotán, mezőn katonásabb,
Nem sok volt sem vígabb, sem barátságosabb.

Azután az öreg Rákóczi György mellett
Szorgalmatoskodott valamiben kellett,
Mind sagum, mind toga a nyakában illett,
Érette Pallassal Vénus gyakran perlett.

Az ifjabb Rákóczit szolgálta végtére,
Főgenerálja volt, s vigyázott tisztére,
Adott sok győzelmet urának kezére,
Laurus-koszorúkat szerzett a fejére.

Ennek mind háromnak fáradt sok gondjában,
Mind habos, mind csendes üdőknek foltában,
Tudja mind azokat s foglalta magában,
Akikkel elölment az kiki dolgában.

Úgy hogy tengerében mostani dolgának
Ennél alkalmasbat senkit nem tudának,
Sem méltóságosbat, aki az hazának
Viselné kormányát habzó hajójának.

Erre függesztették szemeket mindenek,
Ez lészen, reméllik, oly földi Istenek,
Melytűl megoltatik veszedelmes szenek,
Amelynek tüze közt csak alig tengenek.

Az haza zavara lecsendesítését,
S visszálkodásának megegyeztetését,
Gyermekek, kedvesek s javok megmentését
Tűle várják, s kivánt napok feljövését.

Mindezeket mikor elmésen fontolják,
A köz jóra nézve minnyájan javallják,
Fejedelemségre hogy ezt magasztalják,
Minthogy megérdemli, tiszteljék s uralják.

Igen bíznak benne, sok virtusit tudván,
Enged Barcsai is, most ellent nem mondván,
De végre sok titkos praktikákhoz fogván,
Megfizet érette, az árát megadván.

Kezdik ezek után az erősségeket
Egyenként foglalni, akik hűségeket
Eddig Barcsaihoz tartották s hiteket,
Most immár Keményhez esketvén ezeket.

De Déva s Fogaras könnyen most sem holdúl,
Segítséget titkon a töröktűl koldúl,
Végtére Dévában az eszek megboldúl,
Német a magyarral egymás ellen toldúl.

A meghasonlottság azért feladatja,
Fogarast Barcsai András sem tarthatja,
Mert éri Ákosnak oly parancsolatja,
Amely mellett Kemény pártjára hajtatja.

Ákoson oly okot találnak azomban,
Amelyért vettetik őtet árestomban,
Budai Zsigmond is pendíttetik vasban,
Mert ál praktikáit érték sok dolgokban.

Amikor ezeket Kemény így folytatja,
A portán is dolgát azalatt jártatja,
Arrúl vett reménye, ne féljen, biztatja,
A töröknek tüzét, bízik, megolthatja.

Nem is volt az messze reméllett végétűl,
A portának kívánt választételétűl,
A romlott hazának hogy egy mételétűl
Elrontaték dolga, s hulla reményétűl.

Budai Péternek lén latorságábúl,
Hogy így vesze dolga várt állapotjábúl,
Ki minap elszökvén Erdély országábúl,
A portán tekergett, s élt hazugságábúl.

Azhol elhiteti sok esküvésével,
Római császárral hogy ő felségével,
A törökök ellen tett szövetségével,
Praktikálna Kemény titkos végzésével.

Melylyel rútúl rontja a kezdett dolgokat,
Hazája vesztére gyújt újabb lángokat,
Mert ebbűl a török vesz magának okat,
Hogy hozzon Keményre s Erdélyre hadakat.

Fogyatkozik Kemény azért reményében,
A gerjedt portának engesztelésében,
Ez aránt bízása szakad a kezében,
De elkezdett dolgát így sem hadja félben.

Hanem azon porta engesztelésére,
Terhes adainak megfizetésére,
Amely pénzt készíttek, azt adják végtére
Azon török ellen hadak gyűjtésére.

Küldik Bánfi Dénest a német császárhoz,
Folyamván általa kegyelmes voltához,
Kérik, hogy Erdélynek tekíntne dolgához,
Vállalná fel igyét, s nyúlna oltalmához.

Honnét megtérését várják ohajtással,
De folyván a dolgok ott várakozással,
Ő sem bocsáttatik gyors válasz-adással,
Hanem ballag dolga köszvényes járással.

,Nil cunctando' ez volt Pompejus tartása,
Azért volt sokakon nagy uralkodása;
A méltóságoknak más mostan szokása,
,Omnia cunctando': rákháton járása.

Kit szokott sarkalni gyakran ártalmas kár,
Amíg válaszára Bánfi is Bécsben vár,
A török ellenség, mely gyorsabb lábon jár,
Régen készen vagyon, s majd Erdélyben kap már.

Barcsai Ákosnak meghűlt volt már teste,
Kit sebeibűl folyt piros vére feste,
Érdeme szerént lett nem remélt eleste,
Úgy vette el hasznát, amiként kereste.

Adta volt elméjét újabb praktikára,
Nem nézvén nagy hittel tett fogadására,
Melylyel ada okot megfogatására,
S azután véletlen élte fogyására.

Budai Zsigmond is éltét már végzette,
Elméjét ez is sok dolgokra vetette,
Az haza zavarát kikkel bővítette,
Melyért úgy fizetett, amint érdemlette.

Barcsai András is a szelek folytában,
Az Amán fájának hives ablakában,
Szellőztette magát gránát nadrágában,
Erős hitlevele függvén a nyakában.

Ez szökött vala el, hitit falban rúgván,
Keményt rabságában álnokúl elhagyván,
S azt miatta nehéz inségekre fogván,
Most fizet érette kötelen inogván.

Nincs oly bölcs ravaszság tőrt hányó titkában,
Aki oly vigyázó lehessen dolgában,
Hogy végre másoknak készített árkában
Maga ne kerüljön, s veszszen hálójában.

Farka elvágását kígyó nem felejti,
A megsértődött szű, ha módját ejtheti,
Duplázott mértékkel bosszúját fizeti:
Barcsai Andrást is most ez szellőzteti.

HARMADIK KÖNYV.

HARMADIK RÉSZ.

Azomban amikor ezek így folynának,
A török hadak is már útban valának,
Kik minekelőtte Erdélyben jutnának,
Ilyen módját s rendit halld azok útjának.

Ali passa hada Nándorfejérvárhoz,
A végekbűl pedig gyűlének Budához,
Az ott való vezér Izmael passához,
Aki nem rákháton lát vala dolgához.

Jutának elsőben mintegy ötszáz lóval,
Az esztergamiak válogatott jóval,
Akarmely helyen is próbára valóval,
Kik karddal is merik, nemcsak vágják szóval.

Esméri ezeket Nyitra, Garam, s az Tág,
Kiknek mellyékére lovok gyakorta hág,
Fegyverek azoknak faágokat nem rág,
Hanem embert harap, sokokat le is vág.

Maga az Olaj bék ezeket vezette,
Vállát egy haragos tigris kerítette,
Fejét igen szép pár nuszttal öleltette,
Amelynek egy sasszárny kerengett mellette.

Fejérkék a lova, úszóván festették,
Igen kedves nála, nem régen szerzették,
Sokat jártak érte, míg szerit tehették,
Háromszáz aranynyal az árát fizették.

Ha hallottad hírét amaz rabló béknek,
Ki rontó mennyköve vala sok vidéknek,
Bars, Nyitra vármegye, s verebéli széknek,
A' volt néha ura ez paripa kéknek.

Appon s Ludán táját ezen raboltatta,
Vezekénnél magát úgy ezen forgatta,
A négy Eszterházyt mikor levágatta,
Más próbáiban is ezt hátra nem hatta.

Ez akkor békséget viselt Esztergomban;
A kanizsai tiszt változván azomban,
Hogy azt elnyerheti, vala oly bizomban,
Úgy ment a vezérnek ez a ló adomban.

A vezér azután a fő tihájának
Adta ajándékon, az egy barátjának,
Az Olaj bék attúl szerzette magának,
Próbált jóságáért tartja fő lovának.

Visel ennek féke kék selyem majczokat,
Amelyekre fűztek aranyas holdokat,
Jó távul ejtették egymástúl azokat.
Tévén rendek közzé apró csillagokat.

Az inát érdekli szárnya czafragának,
S majd nyeregig jön fel hossza virágának,
Articsóka módra melyet formálának,
Kék gránát az alja tőzött aranyának.

Székesfejérvári sereg gyön ezután,
Parancsol ezeknek az Ibraim szultán,
Igen deli ember, rajta atlacz kaftán,
Kit ajándékon vett nem régen a portán.

Tanult vitéz, forgott mindkét szerencsében,
Második Aeneás rendes termetében,
Párduczbőr az hátán, tollas bot kezében,
Három szál darutoll strázsál süvegében.

Egy sebhelylyel völgyes a jobbik pofája,
Hol a fülének is vagyon kis csorbája,
A nagygyőriekkel volt gyakor csatája,
Ott harapta volt el egy ráczнak szablyája.

Ez felette híres jó lovaglásárúl,
Sebest futván másra ugrik egy lovárúl,
Mint a könnyű evet egy ágra más fárúl,
Másképpen is híres sok viselt dolgárúl.

Serény inú lovát mostan is ugratja,
Dagasztó inait módossan rángatja,
Ugrását elhagyván kerékben forgatja,
Tolla vitorláját a szél hajtogatja.

Lengedez hat zászló ennek seregében,
Az ispáiaké van Mulykó kezében,
Aki Váczon lakván ifjabb idejében,
Sok gyermeket lopott Zólyom vármegyében.

Győnek a pécsiek az Kara Memhettel,
Születése szerént dalmata nemzettel,
Amint most is vagyon olyforma termettel,
Noha már korcsosúlt török természettel.

Jutott pogány kézben még gyermekkorában,
A császárnak nőtt fel s tanult udvarában,
Noha más fegyver is illik a markában,
De legmesterségesb a nyilak dolgában.

Győzi Eurythiont meghúzott íjával,
Aránzott lövése nem esik híjával,
Nem repül a madár oly gyorson szárnyával,
Hogy utána lővén, ne sértse nyilával.

Sőt megvont idege, erős ütésében,
Amely ellőtt nyila van sebes mentében
Azt is ahoz tanult szép mesterségében
Elejti más nyíllal utána lőtében.

Most is rajta tegze, s az rakva nyilakkal,
Kalpagát tollazta ráró-súgárakkal,
Repül a lova is keselyű-szárnyakkal,
Fűzetvén czafraga kétfelől azokkal.

Jöhetett ez talám háromszáz szablyával,
Kalmárokkal többel hogysem katonával,
Mindazáltal ki-ki volt jó paripával,
Nem is aba, hanem böcsösebb ruhával.

Ezután a szigetvári had érkezik,
Agájokat Deli Amhetnek nevezik,
A szomszéd végházak : ki ez? nem kérdezik,
Mert azok pázsitján sokat ellenkezik.

Igen fenn hajaz ez magahittségében :
Mint a Mezentius Turnus seregében,
Sokat bízik kardja s karja erejében,
Jó lovas, s deli is ahoz termetében.

Gyakorta ellövi csidázó kópjáját,
Utánna eresztvén tanult lova száját,
Hozzá kapó keze nem vallja hibáját,
Megkapja mindenkor mint játszó laptáját.

Podolai farkas ugrál a nyakában,
A szél sólyomszárnyat ingat forgójában,
Játszván könnyű lován kopjahányásában,
Repülni láttatik rugaszkodásában.

Alatta ugráló lova mind jó, s mind szép,
Módossan megugrik, jól fut, fordúl, jár, lép,
Nincs fogyatkozása, minden tagjában ép,
Vagyon ábrázatján igaz szerecsenkép.

Karmazsinos fékét katonáson szabták,
Szkófiom aranynyal habosan varrották,
Zöld fodor czapával nyergét borították,
Annak kerületit ezüsttel folytatták.

A több végbéliek gyűlnek Kanizsára,
Az ott való passa parancsolatjára,
Hogy azokkal együtt indúljon Budára,
Kiknek száma telik két ezer szablyára.

Mindezek a Marsnak próbált deliái,
Kiket Zrínieknek oktattak próbái,
Bélyegezve vadnak sokaknak pofái,
Csókolták azokat horvátok szablyái.

Sok zain s spahia egyéb főrendekkel,
Agaság-viselő tanult vitézekkel,
Köntösös, paripás s jó fegyveresekkel,
Gyűlt ide, Reczep is jelen van ezekkel.

Thessalonika volt ennek az hazája,
Azhonnét kikelvén, sok helt volt próbája,
Candia táján is sok vért nyalt szablyája,
Itt is már sokokat öklelt kópiája.

Nagy erővel bíró, csontos termetében,
Harminczöt esztendős lehet idejében,
Öcscse az passának, oly is személyében,
Mint az, de vállasabb nálánál testében.

Ez második Cacus erős mivoltában,
Fél mázsás buzogánt perget a markában,
Nincs oly erős ökör, melyet futásában
Meg nem tart, ha kaphat annak a farkában.

Maga is szög legény, lova is szerecsen,
Süvegének nusztát őrzi egy kerecsen,
Nehéz terhű botját hányja negédessen,
Ropja módos tánczát lova is kényessen.

Légrádiak híre hozta Kanizsára,
Mert aki azoknak kél szomszédságára,
Talál, ha akarja, pályázó társára,
Csak ne restelkedjen véle a próbára.

Megindúlván azért a passa ezekkel,
Mégyen Buda felé rendes seregekkel,
Előttök bocsátott szép vezetékekkel,
S utánok nyomódott, terhelt öszvérekkel.

Pej lova, akin ül, visel egy kis holdot,
Jobb csuklójához is fejértarkát toldott,
Maga-viselése tart igen szép módot,
Vett passaságára ezen első zsoldot.

Oly a gyorsasága mint könnyű szellőnek,
Valóban mestere a rendes lejtőnek,
Ezt Ázsiában is becsüllötték főnek,
Azhonnét nagy hírű s drága lovak jőnek.

Azhol némely kanczák (mondják) nem ménektűl
Vemhesednek, hanem tavaszi szelektűl,
Fajzott ez is talám azoknak nemektűl,
Fű ló, s dicsirtetik méltán mindenektűl.

Ezen gazdag szerszám, magán selyem dolmány,
Szkófiommal varrott bársony nyerge, karmány,
Fékének formája nem régi találmány,
Igen böcses munka, portai csinálmány.

A csonka Delimán másfél száz lovassal,
Majd mind válogatott farkasos s tollassal,
Melyeknek kezek is villogott karvassal,
Van elöljáróban mint annyi farkassal.

Fél mértföldnire jár elől a dandártúl,
A passa serege csillagos hadátúl,
Kinek születése vala rácz anyátúl,
S annak sokat tanult volt bájolásátúl.

Van sok mestersége s egyéb varázslása,
De az hamarjának leginkább hányása
Tetszik néki, s van is ahoz nagy tudása,
Az által kezdetik minden próbálása.

De prófécziáját akkor elvesztette,
A beszprimi sereg mikor megkergette,
S azok kardja miatt kezét elvesztette,
Melynek már ujjait vasbúl építette.

Mindazáltal most is nem mulat semmit el,
A kimeneteire mikor adatik jel,
Mint azelőtt kardját szintén úgy köti fel,
Noha annak éli már oly nagyot nem szel.

Veres skárlát kecsét függesztett vállára,
Melyet készíttetett párduczbőr formára,
Körmököt ezüstbűl csináltak lábára,
Fogokat is raktak olyokat állára.

Fénlik rajta egy hold, s sok csillag mellette,
Mind ezüstbűl valók, aranynyal színlette,
Erre egy nagy sasnak két szárnyát tőzette,
Melylyel magát másod Daedalusnak tette.

Két vigyázó daru strázsálja süvegét,
Akikkel tollazta feje gömbölyegét,
Jó renddel viseli s vezeti seregét,
Kalahuzságának megadja elegét.

Nyomódik utánna népe a passának,
Már a több helyekbűl mind jelen valának,
Amikor ezek is Budára jutának,
Hol megtelepedvén két nap nyugovának.

Mikor harmad napra az idő virrada,
Felülőt hirdető trombita rivada,
A vezér ameddig költözett, több hada
Némely seregekkel addig benmarada.

Végre megindúlván ő is seregével,
Zainok, spaiák s agáknak színével,
Czifra öltözetű udvara népével,
Ilyen rendet tartott pompás menésével:

Mendegél előtte a több seregeknek
Egy ősz török, régi szenti Mahumetnek,
Ennek Budán zsoldot rég últa fizetnek,
Nevezik nyelveken Alládár Memhetnek.

Ezt szentelt vitéznek a törökség tartja,
Bársony süvegének zöld a patyolatja,
Minthogy immár kardját nehezen forgatja,
Az harczra valókat tanácscsal oktatja.

Mahumetnek hétszer járta koporsóját,
Gyakorta forgatja s mondja olvasóját,
Úgy tartja ezt Buda mint egy Apollóját,
Sok dolgokban próbált jövendőmondóját.

Árnyékat egy kék trucztoll tart homlokának,
Amelyet feliben tett patyolatjának,
Bokáig van hossza atlaczfoszlányának,
Klárisgolyóbisok akit gombolának.

Portai kaftán függ azonkivűl nyakán,
Sok szinű selymekkel melyet szőttek tarkán,
Egy csillag fejérlik pej lova homlokán,
Ki pompás lépéssel megy alatta halkán.

Tizenkét spaia fényes öltözetben
Megyen ezzel, egy-egy csida a kezekben,
Űlnek külön-külön szerszámú nyergekben,
Jobbnál jobb lovakon, aranyas fegyverben.

Ezek elhaladván csakhamar inokban,
Huszonnégy vezeték gazdag szerszámokban
Érkezik rendessen mind aranyasokban,
Kényesek az lovak, s kevélyek azokban.

A zabolát marják, hányják a fejeket,
Mervén áll a farkok, feltartják füleket,
Haragos villámmal forgatják szemeket,
Orrok is, úgy látszik, hogy fújnak tüzeket.

Nehez őket vinni, nyughatatlankodnak,
Nyerítnek, ugrálnak, rúgnak s ágaskodnak,
Hol erre, hol arra térnek s rugaszkodnak,
A vezetékesnek nem kis gondot adnak.

Három lovászmester kíséri ezeket,
Visel lovok gyenge portai fékeket,
Nem drágákat ugyan, de szemnek szépeket,
Mint ezüstét, többre böcsüllik míveket.

Síposokkal mennek már a trombitások,
Dobosok ezután, és a csinziások,
Kik, ha megszóllalnak, fület tölt hangzások,
A szomszéd Echóval vagyon múlatások.

Hosszú tőzött zúbon ruhájok ezeknek,
Bársonypatyolatos csapkája fejeknek,
Egyiptomi bőre látszik személyeknek,
Fejérlik a fogok, amikor nevetnek.

Ezeket egy igen ősz csaúz követi,
Melynek földig fejér atlacz öltözeti,
Nagy üvöltésének ritkán van szüneti,
Hogy a vezér mégyen, kiáltja s hirdeti.

Ezután a vezér maga dagályosan,
Persiai módon ballag kaftánosan,
Amelyet aranynyal műveltek habosan,
És Persiában is szerzettek árosan.

Szép medályos kolcsog a lova fejében,
Magának is olyan fénlik süvegében,
Botjának, akit hány pergetve kezében,
Sok kövek ragyognak aranyas művében.

Drága munkát látni lova szerszámában,
Kék zománcz egyvelűlt sárga aranyában,
Változó forma van minden boglárában,
Öt-öt rubint fénlik azok rózsájában.

Szkófiomos nyergét bársony szépítette,
Amelynek környékét arany kerítette,
Annak is szép művét kék zománcz színlette,
Van boglárinak is rubint közepette.

Az czafraga mutat tengeri habokat,
Ezüst ábrázolja aranynyal azokat,
Gazdag kerületi tart amely rojtokat,
Fűztek arra gyöngygyel közlött klárisokat.

Lejtőzik alatta igen haragos mén,
Nyerít, ptrüszög, szeme villog mint tüzes szén,
Kényes, kaczér, fene, fiatal még, nem vén,
Gond a véle-bánás lovászának, s nagy kén.

Tartnak helyben lábán ennek panyvás lánczot,
Lejtőző lábai ha kezdenek tánczot,
Rángatott inai szednek csendes ránczot,
Módos ugrásában nem találni gáncsot.

Hol elől s hol hátra füleit viseli,
Meghorgasztván egyik lábát felemeli,
Míg a többin ropja, azt vezetékeli,
Nagy kevélységében majd helyét sem leli.

Tíz kengyelfutó van kétfelől mellette,
Hajnalszín atlaczban őket öltöztette,
Utazáshoz magát ki-ki készítette,
Ruhájának hosszát öve mellé szedte.

Ezüstöv szorítja karcsú derekokot,
Görbe portai kard őrzi oldalokot,
Holdforma szekercze töltötte markokot,
Úgy mennek serényen, s követik urokot.

A deliák érik ezeknek rendeket,
Kiknek ha meglátnád s néznéd személyeket,
Nem találnál köztök sok külömbségeket,
Majd egyeknek vélnéd lenni mind ezeket.

Vadnak mind egyforma selyemfoszlányokban,
S azokra felűlvett fényes pánczélokban,
Bársonyos csapkákra font patyolatokban,
Egy-egy könnyű csidát viselvén markokban.

Fűztek oldalokra aranyas tegzeket,
Íjat s nyilakot is, hasonló szépeket,
A lovok sem visel együgyű fékeket,
Hanem szkófiomos majczbúl míveltteket.

A pánczéljoknak is csillagok módjára
Készíttetett s művelt igen szép formára
Vagyon sok aranynyal tündöklő boglára,
Kik a napot híják fényekkel csatára.

Megakadván azért súgári ezekben,
Viadalt tartanak harczoló fényekben,
Akik' villáminak ellenkezésekben
Csiklandó ragyagvány ötlik a szemekben,

Legkedvesb szolgái ezek a passának,
Melegítői is netalám ágyának,
Nincsen kímélése tőlök a czifrának,
Külön-különféle szebbnél szebb ruhának.

Ezeket követő igen szép seregben
A fő urak gyönek gazdag öltözetben,
Itt a skárlát s gránát nincs nagy becsülletben,
Vagyon mindenike gazdagon selyemben.

Hol mind a futosó szelek szárnyainak
Van elég eszköze s helye játékinak,
Mind a déllel játszó nap ragyogványinak,
Alkalmatossága s oka csatáinak.

Az állakon habzó terjedt szakállokban
Lehetnek a szelek szép mulatásokban,
Aranynyal s ezüsttel fénlő ruhájokban
Játszhatik a napfény, s csatázhat azokban.

Nem látni ezek közt egyéb süvegeket,
Patyolatgolyóbis keríti fejeket,
Kik gombolítási tartnak szép rendeket,
Külömb-külömbképen készítvén ezeket.

Ülnek minnyájan szép szerszámos lovakon,
Nagy árú czafragok terűlnek farokon,
Bogláros szügyellők, s kövesek nyakokon,
Más eszköz is drága s böcsös is azokon.

Követi seregét s rendeket ezeknek
Válogatott színe a végbelieknek,
Mind azon szpaia s nemes vitézeknek,
Sok helyeken forgott s próbált embereknek,

Akik magyaroson szabták ruhájokat,
Nem veri azoknak hossza bokájokat.
Fejek sem emelget patyolatgombokat,
Nusztok ölelgetik s nestek homlokokat.

Mind erős férfiak s nemesi termetek,
Vitézséget mutat kemény tekíntetek,
Foly mindenek előtt méltó dicsiretek,
Katonaszerrel van minden készűletek.

Erős paripákon ülnek, nem gyengéken,
Ki pejen, ki barnán, némelyek szürkéken,
A pécsi Olaj bék van szép almáskéken,
Amely hátán is jó, nem csak vezetéken.

Régi katona ez, Egren nevelkedett,
Az ónodiakkal gyakran verekedett.
Nyertes próbáitúl addig híresedett,
Mostani tisztére végre emelkedett.

Egypár ráró repdes kettős forgójában,
Igen szép tigrisbőr habzik a nyakában,
Két darutollat szúrt lova homlokában,
Gyönyörkedik annak módos ugrásában.

Gránát s skárlátköntös van majd minnyájokon,
Széles fringyiakard fekszik oldalokon,
Kétszeres lódingot emelnek vállokon,
Amelyek függenek karmazsin majczokon.

Derekakon pánczél, kezeken karvasok,
Süvegeken rárók, kerecsenek, sasok,
Hátokon párduczok, tigrisek, farkasok,
Lovakon pár puskák, hegyes tőr s pallosok.

Ezek elhaladván ballagó útakkal,
Egy beslia-zászló jön száz lovagokkal,
Vélnéd, hogy egy erdőt vezetnek magokkal,
Kézben ingadozó sok kopjaszálakkal.

Lobogójok sárga, zöld színek oszlatják,
Kiknek tafotáit szelek hajtogatják,
Néha gyengén, néha erősben rángatják,
Csatázó szárnyokkal egymást próbálgatják.

Beglerbéknek híják ezek agájokat,
Egyiptomi nemzet, járt sok országokat,
Mind szárazon, vizen viselt nagy dolgokat,
S vett azokban gyakran szép diadalmokat.

Majd félszerecsen kép barna ábrázatja,
Velenczei skárlát minden ruházatja,
Setétpej a lova, azt vígan ugratja,
S rajta szép szerszámát a nap ragyogtatja.

Egy phoenixmadár ül nusztos kalpagában,
Gubás oroszlánybőrt függesztett nyakában,
Melyet egy kazultól nyert volt Persiában,
A Babylonbéli passa táborában.

Három sereghajtók terjedt szakállokkal,
Szárnyazván fejeket kék darutollakkal,
Mennek ezek után egy-egy buzgányokkal,
Akik maradoznak, érdeklik azokkal.

Amíg ezek ilyen renddel kimennének,
S a nagy Duna hídján általköltözének,
Addig a több hadak Pestnél sereglének,
Akik is azomban több számra telének.

Mert párkányi, váczi s az hatvaniak is
Jutának közikben, más végháziak is,
A pestiek el nem maradtak magok is,
Ötszáz jó szablyával készültek azok is.

Rakodott a mező sok szép seregekkel,
Az eresztett zászlók játsznak a szelekkel,
Megegyezvén végre a vezér ezekkel,
Elindítja őket, s viszi szép rendekkel.

Vígan mégyen s útját tartja Szolnok felé,
Hol az egri hadat immár készen lelé,
Azokkal táborát számosabb nép telé,
S ugyanott a Tiszát vélek általkelé.

Nagy hadi farkat von ez immár magával,
Kemény János ellen siet táborával,
Már Ali passa is útban van hadával,
Patyolatos népe temérdek számával.

Kezdik közelíteni Erdélynek határát,
A chám is készíti bucsaki tatárát,
Hogy ő is ott kezdje harácsló vásárát,
Sok eladott rabnak vegye fel az árát.

Izmael (így híják a budai passát),
Viszi bé legelöl Erdélyben pallosát,
Amerre fordítja hada tüzét s vasát,
Sok keresztyén leli s érzi ott gyilkosát.

Azomban Ali is sok ezer népével,
A bucsaki had is nyilas seregével,
Ki-ki országrontó vasával s tüzével,
Béérkezik Erdély nagy veszedelmével.

Akik valahova férnek, mindeneket
Prédálnak, pusztítnak sok lakóhelyeket,
Vagy vérben keverik azoknak népeket,
Vagy pedig rabszíjra fűzik szegényeket,

HARMADIK KÖNYV.

NEGYEDIK RÉSZ.

Édes hazájának ily veszedelmében
Majd meghasad Kemény keserves szivében,
Kész volna művelni mindent szükségében,
Csak annak eszköze lehetne kezében.

De mivel nincs módja kis számú népének,
Hogy a török erő reá-gyövésének
Megvárja tengerét s árját özönének,
Kerüli veszélyét ezek örvényének.

Ki siet Erdélybűl hadaival menni,
Addig a töröktűl távul akar lenni,
Míg Bécsbűl bizonyos választ lehet venni,
Meglátja, azután mit kellessék tenni.

Azomban már visszáfordított útjában,
Bonczida falunál a Szamos folytában
Magyarország felé nyomakodásában
Megérkezik Bánfi, s biztatja dolgában.

Igéri a császár, mondja segítségét,
Kin építi Kemény újabb reménségét,
Bízik: könnyítheti az haza inségét,
S sok nyavalyáinak érheti jó végét.

Ballag mindazáltal mégis visszafelé.
Az erdélyi határt mikor általkelé,
Minthogy bátorságosb helyét ottan lelé,
Megszállott hadával Maramarust telé.

Akinek nyomdokát a tatár követvén,
Sarkallja mindenütt utánna sietvén,
Férre vett útjával de annak csalt vetvén,
Eltévesztik végre, más útakra esvén.

Nagy-Bányához fakad a tatár hadával,
Onnét beljebb hatván gyors lovaglásával,
Szakmár vidékére jött pusztításával,
Sok faluk s városok elrablásával.

Füstölög mindenütt Vulcanus oltára,
Sok elesett test kél Mars áldozatjára,
Az egész vidéknek van keserves kára,
Pusztúl sok helyeknek s rablatik határa.

Maga Ali passa sem késik dolgában.
Hanem az elölment tatárok inában
Gyön egész hadával Erdélyen hosszában,
Azt tűzzel és vassal pusztítván útában.

Kemény után siet, útát nem tágítja,
A magyar határra zászlóit fordítja,
Ott is az országot égeti s pusztítja,
Végre Nyaláb táján táborát szállítja.

Onnét kibocsátott nyilas hadaival,
Miként a Phaeton tüzes lovaival,
Perzsel sok helyeket gyújtott faluival,
Fűzvén rabszíjait azok lakosival.

Miként a gőzölgő tüzes Aetna szája,
Lángot okád Munkács és Huszt vára tája,
Ég sok nemes rendnek, sok pórnak hazája,
Prédálván a tatár üszöge s szablyája,

Pozsdúl itt is vére Keménynek testében,
Háborodott szive alig tér mellyében,
Nem tartana semmi kárt szép életében,
Ha azzal használna honnya szükségében.

Kész azt elfogyatni Curtius módjára,
Avagy mint Scaevola menni oly próbára,
Azzal váltságának csak lehetne ára,
Feláldozná magát Marsnak oltárára.

De hogy vakmerőnek lenni ne láttassék,
Mód nélkül kevés szám hada se rontassék,
Hanem tovább való szükségre tartassék,
Várja, hogy dolgának jobb módja adassék.

Elégnek véli azt ily szorúlt dolgában,
Ha épen megtartja s nem lesz kár hadában,
Amíg a német had lassú járásában
Megegyezhet véle, s juthat táborában.

Tengeren az hajós, ha a nagy szeleknek
Nem engedne, reá támadt erejeknek,
Sőt űzné hajóját ellenek ezeknek,
Maga nyitna útat a veszedelmeknek.

Rontaná hajóját ily esztelensége.
Nem abbúl vagyon s áll a szű merészsége,
Idétlen tanácscsal hogy vakmerősége
Bátorkodjon, s légyen dolgának rossz vége.

De üdővel s adott alkalmatossággal
Kell mindenhez fogni, s fontolt okossággal,
Kis erő nem bírhat nagy hatalmassággal.
Kell futni a veszélyt illő gyorsasággal.

A vigyázó elme s elmés vigyázóság
Győzheti ezeket s az alkalmatosság,
Több győzedelmet hoz a váró okosság,
Mint a habahurgya vakmerő bátorság.

Úgy a török tábor reá gyűlt árjának,
Mint hajós a szeles tengerek habjának,
Nem állítja Kemény tanácsos próbának,
Ellent állni kevés számával hadának.

Hogy a vakmerőség ne hozza veszélyben,
Nem várja meg Alit, sem itt, sem Erdélyben,
Kiköt mint az okos hajós a szélvészben,
Amíg evezése lehessen jobb szélben.

Okosan viselvén kis számú hadait,
Kerüli Alinak rádühödt vadait,
Míg az üdő jobban fordítván dolgait,
Tompíthatja azok köszörűlt fogait.

Látván azért Ali: heában sürgeti,
Kemény okosságát mert meg nem győzheti,
A visszatérésre dobjait ütteti,
Az honnét jött, hadát meg oda vezeti.

Ezek alatt Kemény Zemplénnél mulatott,
Hol a Bodrog s Tisza jó sánczot adhatott,
Oda az ellenség könnyen nem juthatott,
Minden károk nélkül népe maradhatott.

Jó híre jut végre hosszú várására,
Mely lén bús szivének vigasztalására;
Mondják: jön a német, s itt lesz nemsokára,
Igen szép had jutánd majd Tokaj tájára.

Mint a szép rózsának hervadt gyengesége,
Kit a forró délnek sütett melegsége,
Ha a hűs harmatnak éri nedvessége,
Megújúl s helyre áll elébbi szépsége:

Úgy a romlott haza ily gyakor tüzében
Elszáradt s elfogyott vala reményében,
De a segítségnek híre értésében
Vidúla, s új reményt emele szivében.

Bízik nem kis hittel, vár boldog napokat,
Reméll ellenségén szép diadalmokat,
Csak elhozza Isten a német hadokat,
Török játékára tész nyertes tromfokat.

Azomban a tatár kinn rabolásában,
Mint legkedvesb kincsét világi javában,
Hogy ott bátrabb helye lenne lakásában,
Küldte volt Annáját Kemény Huszt várában.

Hol kincse, oda van vágyása szivének,
A nélkül nyugalma ritka elméjének,
Azért míg a német hadak érkezének,
Hogy hozzá rándúljon, úgy tetszik kedvének.

Mint amely madarak a fagyos telekben
Szakadnak egymástúl idegen helyekben,
Viszont a kikelet adván egy fészekben,
Vigadnak újonnan támadt örömekben:

Úgy ezek is voltak kedves múlatással,
Amely kis időcskét töltöttek egymással,
De megint egymástúl, noha szép áldással
Léve elválások, könyves ohajtással.

Azomban a német Majténhoz érkezvén,
Oda jött Kemény is vélek megegyezvén,
Az elébbi gondos búkrúl feledkezvén,
Vígad, az érkezett néven örvendezvén.

Gróf Montecuculi ezek generálja,
Ki a seregeket Keménynek mustrálja,
Melynek szivét teljes reménség táplálja,
S bízik: e törökön már bosszúját állja.

Mintha majd kellene menni ütközetre,
Mustrálván hadait, vészi oly rendekre,
Osztja csoportonként egynéhány részekre,
Kit harczoló, kiket segítő helyekre.

Áll egy-egy officzér minden kornétával,
A lovasok előtt kivont spádéjával,
Az utánna való sereg szép módjával
Tartja rendit kézben vett karabinával.

Felvett kirizérek fénlik derekakon,
Ragyag sisakok is fedett homlokakon,
Készen van feltekert puskájok lovokon,
Hegyes kotzpergyek is függ az oldalokon.

Alabárd kezekben a gyalog tiszteknek,
Ezek is szép rendit tartják seregeknek,
Kanótos puskája füstölög kezeknek,
Módos készületi vagyon mindezeknek.

Intézett seregét kiki jól vezeti,
Tudja minden maga szerit, s azt követi,
Azt akármely szem is örömest nézheti,
Ez hadi dolgoknak kinél van keleti.

Majténtul felkelvén, végre megindúlnak,
A magyar határrúl Erdélyben nyomúlnak,
Biztató remények szivekben újúlnak,
Hogy a Mars koczkái hasznosan fordúlnak.

Immár is madarát a győzedelemnek,
Mellyesztik, noha még sok hija van ennek,
Mint kész nyereségre oly hiszemmel mennek,
Nagy errűl reménye szivében mindennek.

Laurus-koszorúkot készítnek fejekben,
A nyereség felől lévén jó hiszemben,
Tapsol a reménség örömmel szivekben,
Lész a diadalom ezennel kezekben.

Maga is terhében a török igának
Czondorlott személye a rongyos házának,
Teljes hittel kedves reményt ád magának,
Hogy felvirrad napja borúlt világának.

Hogy a német spádé a török szablyáját
Elveszi nyakárúl, s űzi nyavalyáját,
Amely közelíti halálos óráját,
Ha meg nem tágítják szorító igáját.

Kemény öröme is alig fér szivében,
Kedves hazájának ily nagy szükségében
Adatván jó módja már segedelmében,
A német hadakkal megegyezésében.

Azért vélek együtt lát kezdett útához,
Várván diadalmat rántandó kardjához,
Melylyel markosan nyúl honnya oltalmához,
Érkeznek azomban közel Kolosvárhoz.

És mennél közelebb jut ellenségéhez,
Annál nagyobb lángot vész égő szivéhez,
Alig tud mértéklést adni nagy hevéhez,
Míg a viadalnak juthat idejéhez.

Hogy ott Achillesként próbáját kezdhesse,
Kevély ellenségét mint mennykő üthesse,
S annak fuvalkodott dagályát győzhesse,
Rajta régen kivánt bosszúját tölthesse.

Mivelhogy a' tiszti a fejedelmeknek,
Hogy méltóságokat uralló népeknek,
Ostromlási ellen minden veszélyeknek,
Oltalmi legyenek, s paizsi ezeknek.

Úgy viselnek méltán fejedelemséget,
Ha fegyverben vannak, s tesznek vitézséget,
Felülmúl az minden másféle szépséget,
Ad a felvett fegyver amely ékességet.

Akármely czifrázott s fényes udvari nép,
Mint az hadi rendelt sereg nincsen oly szép,
Ez minden másféle pompánál feljebb lép,
Mezei szépsége kiírhatatlan kép.

Ebben tartja vala Kemény is szépségét,
Melylyel ragyogtatná fejedelemségét,
Hogy harczi ruhája kivánt ékességét
Felvévén, népeért mutassa készségét.

De nézd a világnak itten is hívságát,
Ajánlott kedvének gyors változottságát,
Mely rút homály fogá reménye világát,
Elrontván szivének bízott vigaságát.

Vette volt a remény elébb jobb szárnyára,
S majd a magos égnek emelte tájára,
De olvada tolla, s Icarus módjára
Leesék, nem érvén várt réve partjára.

Hasonló lén dolga Sisyphus kövéhez,
Melylyel amikor jut az hegy tetejéhez,
Bízik, érkezett már könnyebbüléséhez,
Legördül azomban, fog újabb terhéhez.

Avagy mint az hajós a kék tengereken,
Kinek útja forgott sok veszedelmeken,
Végre általkelvén hajója ezeken,
Örül, hogy megnyugszik a várt révhelyeken;

Azomban a parthoz már csak közel lévén,
Ellenkező szelet vitorlája vévén,
Elkapja hajóját, attúl messze tévén,
Reméllett partjának nem nyughatik révén:

Ily Keménynek dolga mostani igyében,
Amely nyereséget vélt lenni kezében,
Fogyatkozván annak bízott eszközében,
Üressen marada puszta reményében.

Mert mikor az hadak beljebb léptetnének,
Ali passa felől bizonyost értének,
Hogy száma négyszer is több az ő népének,
Mint Montecuculi s Kemény seregének:

Nem kivánnak beljebb olyan véggel menni,
Törökkel harczoknak hogy meg kelljen lenni,
Hanem inkább készek útat hátra venni,
Amelyben egyebet nem is fognak tenni.

De hogy becsületesb színt adjanak ennek,
Félelmek szennyére ily festéket kennek:
Hogy halálos döge támadt majd mindennek,
Azt csinálják okúl, hogy tovább nem mennek.

Volt ugyan ez szín is, de valóság is volt,
Mint azelőtt nyelvek már oly frissen nem szólt,
Mert sok dögösödött köztök, sok meg is holt,
Akiknek csorbáját nem érte bé kis folt.

A magyar égnek is vastagabbságábul,
Ahoz természete szokatlanságábul,
Avagy más valami fátum balságábul,
De van a németnek régi szokásábul:

Hogy oly posgás volta nincs egésségeknek,
Ha a magyar égben sokat bévihetnek,
Hogy azért halálos döggel nem füzetnek.
Régi koporsója országunk ezeknek.

Magnus Fabiusnak hogy már példájával,
Akarna a német mászkáló hadával,
Az ütközeteknek távoztatásával
Diadalmaskodni nem próbált harczával.

De midőn kerőli ugy az ellenséget,
Ő magát fogyasztja a szegény községet;
Kerőlvén a harczon osztott dücsőséget,
Talál rút dögével dicséretlen véget.

Lehet-é böcstelenb s nagyobb kárvallása,
Félelmessebb fegyver s veszély közt forgása,
Mint a szép hadaknak magában fogyása,
Minden próba nélkül, rút döggel halása.

A jó hírt és nevet kereső szablyával,
Jeles próbái közt teste hullásával
Dicsőül a vitéz, nem oly halálával,
Melynek dögi majd köz a barmok sorsával.

Röstség s várakozás nem vér ellenséget,
A gyorsaság mutat harczi nyereséget,
Bellona pályája kiván serénséget,
Nem nyér az ott pálmát, ki követ röstséget.

Nem a késedelem szokta azt végezni,
Nehéz ónos lábbal erre rá érkezni;
Ki partjához akar nyertessen evezni,
Annak serénséggel köll dolgához kezdni.

A magyarokban is nincs a régi jó vér,
Meghült szivek heve, tágas szállást nem kér,
Akármely alacson s csekély helyen megfér,
Nem köll a dücsőség, arra nem sok is ér.

Messze hült erkölcse vitéz eleitől,
S azok dicséretes cselekedetitől,
Elfajzott, mint kába Solyom, nemzetitől,
S jó hír-név kereső régi nagy ősitől.

Vénus az ifjaknak, nem Pallas dajkája,
Büdös most azoknak a Márs oskolája.
A here Chlorisnak tetszik csak rózsája,
Bellona kertének nem böcsös pálmája.

Mert ott a dücsőség drága veteményét
Vérrel hintik, s sok seb közt járják ösvényét,
Úgy nevelik bennek annak szép reményét,
Hogy virágzásának érjék nyiló fényét.

Amely kevés üdőt adnak a Musáknak,
Kik istenasszonyi a szép tanulásnak.
Elhagyván azokot, nem szolgálnak Mársnak,
Hanem párnás Hyment veszi kiki társnak.

Katalin s Krisztina mindjárt szive tárgya,
Azoknak kedviért Vénus asszonyt áldja.
Bacchusnak is kedves nálok tele kálgya (kádja),
Bellona sisakját kevés a ki vágyja.

Azelőtt az orczát sokszor megpörzsölte
A puskapor, s a kard tenyerét dörgölte,
Gyakran az ellenség keze is körmölte,
Vérét előbb Márssal, mint mással, köszlötte.

Tűrt, szenvedett előbb a böcsület mellett,
Melynek bársonyával a mikor már fénlett,
Hymentől koszorút azután érdemlett,
Mert akkor a gyermek Vénusnak nem köllett.

Azért voltak annyi nagy hírő férfiak,
Mert nem ültek guzsaly mellett az iffiak,
Hanem mint a napra vigyázó sasfiak,
Fegyverre vigyáztak az nemes s urfiak.

Majd még a böcsűből kezdtek zsoldot venni,
Mint oroszlány-kölkök eleve jelt tenni
Nemesi vérekről, s vitézekké lenni,
Dücsőség czéljához vér s seb által menni.

Tőr, nem pör neveli vala az értéket,
Tartott a prókátor rövidebb mértéket,
Nem ültek hasznára annyi törvényszéket,
Megkülönböztették vajtul a szérdéket.

Akkor böcsösb áron kele a nemesség,
Harmincz tallér nem volt érette elégség.
Oh alacson böcsre szállított nemzetség!
Ily ócsóvá lén-é a régi dücsőség?

Más áron füzették akkor a taxáját,
Piros vér váltotta fekete téntáját,
Előbb megfestette azzal a szablyáját,
Úgy érdemli vala nemesség pálmáját.

A nemesség dolga de maradjon ebben,
Valljon mi jó van az köz vitézlő rendben?
Oly katonaságot lelsz-é valamelyben,
A melyet vehetnél méltán dicséretben?

Elfajzott módjátúl a hadakozásnak,
Nem szokott szerihez a jó rendtartásnak;
Azt tartja s böcsüli derík próbálásnak,
Ha idejét lelé a marha-hajtásnak.

Vivó helye korcsma, czégér a zászlója,
Az alatt csikorog sastollas forgója,
Más jeles próbáktul magát igen ójja,
A szegény községet sarczoltatja s rója.

Nem ahítja gyomra a harczi falatot,
De ha mindenikre nem zárnak lakatot,
Minden bordél korcsma elvon ötöt s hatot,
Senkitől nem tartván, még tetszik, mulat ott.

Nincs egymástul függő rendtartás ezekben,
Mennyi láb, annyi fő vagyon seregekben,
S a tészen akadált jó szerencséjekben,
Tábori mivoltok csúfság mindenekben.

Vajha Mátyás király a magyar hadakot
Látná most, s azoknak rendetlen voltokot,
Szép nemességekből fajzott rút korcsokot:
Minémű szemekkel nézhetné azokot.

Mindazáltal ha még lenne jó vezére,
Meg tudna javulni ezeknek is vére.
De forduljon Musám elhagyott helyére,
A német hadaknak dühösködésére.

Kik midőn bégyünnek, merő Achillessek,
Vágják a törököt, a nyelvek élessek,
Elcsapja hasokot azonban levessek,
Nyögve kullognak ki, s nem olyan mérgessek.

Azok tábora is bejövetelével,
A kik megegyeztek Kemény seregével,
Marsot mutat vala szép hadi népével,
S Nagy Sándor vitézét ábrázló képével.

De más ábrázattal vannak azok is már,
Mert (s a kitől félnek), Ali is közel jár;
Van a dög miatt is táborokban sok kár,
Azért úgy, mint előbb, laurust fejek sem vár.

De bár lett volna is oly frissen és épen
A német had, amint bégyütt vala szépen,
Úgy sem volt volna jó, csak vakmerőképen
Rajta menni a nagy számú pogány népen.

Bizonytalan vége az harczi játszásnak,
A vakmerő próba oka sok romlásnak,
Rövid törpe mit árt hosszú óriásnak,
Elnyomja azt mindjárt, mihelyt veszi társnak.

Ha szemben szállana vele a mezőben,
S meg találná verni a pogány elsőben,
A' pedig sokkal is van nagyobb erőben,
Ki állna ellene annak jövendőben?

Széltében nyargalná a keresztyénséget,
Bízvást elkövetne minden dühösséget,
De aholott sajdít ő is ellenséget,
Vigyázva jár, s nem szed szabad nyereséget.

Mohácsnál Lajost is nem egyéb vesztette,
Hanem hogy kis hadát soknak eresztette,
Azt a nagy sokaság meg is emésztette,
A vakmerőségnek árát így fizette.

Azért mind ezektűl a gróf viseltetvén,
Mind népe a dögtűl sűrűn emésztetvén,
Nem mégy beljebb, hadát ott szerencséltetvén,
De megtér, Keményt is errűl így értetvén.

Látván azért Kemény, nincs arrúl reménység,
Hogy tovább mozdúljon véle a németség,
Kit annyira rongyolt s vesztett a betegség,
Éri bízott dolgát szomorító kétség.

Alig bírja magát háborúlt szivében,
Hogy így fogyatkozott bízott reményében,
Nehezen érzése könyvet hoz szemében,
Hazáját elhadni szánja ily igyében.

Hamar kerekei jó reménségének
Ily nagy s meg sem gondolt fordítást tevének,
Kezébűl a bízott módok kiesének,
Kik segédi lettek volna szükségének.

Űressen marada szíve nagy seLével,
Alkalmatossága múlván eszközével:
Így hozta a szükség a bal szerencsével.
Mit tegyen? nem bírhat azok erejével.

Másnap azért reggel készűlőt fúvának,
Magyarország felé visszaindúlának,
Melyben a törökök semmit sem tudának,
Jól elmentek, errűl mikor hírt hallának.

HARMADIK KÖNYV.

ÖTÖDIK RÉSZ.

Vala Ali passa nem kis ijedtséggel,
Hogy jött Kemény János német segítséggel,
De értvén megtértét viszont sietséggel,
Van dolgai felől újabb reménséggel.

A bús félelemnek elűzi hidegét,
A bizakodásnak ölti fel melegét:
Elfutott a német! biztatja seregét,
Igért prédájának adja is elegét.

Veszett állapotja pedig az hazának,
Amely elébb sok jót igért volt magának,
Miolta a hadak visszáfordúlának,
Sínlik terhe alatt súlyossabb igának.

Adaja is bővűl, másként is rontatik,
Azmi ép volt benne, az is pusztíttatik,
Tűz, vas a nyakokon, sok hely raboltatik,
Kit pórázra fűznek, ki felkonczoltatik.

Mikor hírűl hozzák ily veszedelmeket,
Kedves feleinek szánja eseteket,
És maga sebeként érezvén ezeket,
Hullat vala Kemény rajtok bőv könyveket.

Nem is akarja ezt álmosan szemlélni,
S magát hazájáért tovább is kimélni,
Ha módját találja, kész lesz azzal élni,
Minden erejével kedvesit segélni.

Kész feltenni értek minden tehetségét,
Aranyát, ezüstét, s másféle költségét,
Ősi s maga-szerzett jovát s örökségét,
Éltét is, csak lássa annak lehetségét.

De esmérvén népét nem elegendőnek,
Tartanák mások is kába vakmerőnek,
Ha kis számú hadát bocsátván mezőnek,
Ellene szállana a török erőnek.

Azt viszont tartaná nagy alacsonságnak,
Hírében s nevében mocskos csorbaságnak,
Ha felvévén igyét egyszer az országnak,
Örvényében hadná a nyomorúságnak.

Mert aki becsülli a szép becsülletet,
Visel nemesi vért s hazaszeretetet,
A jó hírre s névre vészen lélegzetet,
Nem tudja kímélni azért az életet.

Azzal kedvesinek csak tudjon szolgálni,
Maga-fogyásával másoknak használni,
Noha ily jószágot nehéz most találni,
Sok ezrek közzűl is ritka egynek válni.

Az őszítő rabság minden javaitúl,
Kegyes Annájával édes magzatitúl,
Pyladest követő meghitt barátitúl,
Fosztotta volt Keményt, s szabad napjaitúl.

De szép hazájához állhatatosságát,
Hű szeretetinek igaz valóságát,
Mint tűz az aranynak megpróbált jóságát,
Az sem vihette el, nem bírván nagyságát.

Sőt az ellenkező szerencse vad tele
Viselvén, honnyátúl mennél tovább kele,
Szive annál buzgóbb indúlattal tele,
Mint fordíttatnék el annak káros szele.

Az haza szerelme burogván szivében,
Annál több forrója volt annak hevében,
Mennél tovább esvén bal szerencséjében,
Segítő eszközi nem voltak kezében.

Amint most is arrúl nem szűn aggadalma,
Miképen lehessen annak az oltalma,
Kit ennyire rongyol a török hatalma,
Míg módját nem leli, nincs is nyugodalma.

Azért a generált mindaddig sürgette,
Hogy némely seregit melléje engedte,
Akikkel hadait megerősítette,
Útját Erdély felé Kemény megínt vette.

De alig nyúlhata elkezdett útához,
Szomorú akadály gyön ismét dolgához,
Mert juta Lachesis Ferenczhez, fiához,
Késziti ollóját élte fonalához.

Annak elvágását tovább sem halasztja,
Hanem gyors kezével mindjárt elszakasztja,
Bús atyja keservét új gondra fakasztja,
Dolgai kerekét kikkel megakasztja.

Az atyának érzi ugyan kegyes volta,
S azzal szive búát nem kevéssel toldta,
Hogy kedves fiának lén véletlen holta,
Kit a fojtó mirígy csakhamar elolta;

De a nemes vérnek kivágyó erkölcse
Nem hadja, búsulván, hogy idejét töltse,
S alkalmatosságit dicsiretlen költse,
Hadi öltözetit, inti, hogy felöltse.

Az haza szerelme oly ugyanis benne,
Hogy nemhogy más munkát azért férre tenne,
De maga is érte pelikánná lenne,
Csak ennek vérével az éledést venne.

Mit is árt, napjai a múló életnek
Mint a folyóvizek, akik úgy sietnek,
Rendelt határokhoz amíg nem vitetnek
Más örökösebben, ha elcseréltetnek?

Mit árt, ha valami nagy cselekedettel,
S azzal nyert örökös szép emlékezettel,
Curtius módjára végezett élettel,
Dicsőíti magát, s szép hírek s nevekkel?

Mert nem is mondatik más élet életnek,
Hanem kit jó hír, név becsüllet követnek,
Kik ezek örökét elnyerni sietnek,
Azok minden veszélyt s félelmet megvetnek,

Tudván: ezek által, meghalván is, élnek,
A feledékenség férgétűl nem félnek,
A jövő üdők is felőlek beszélnek,
Emlékezeteket nem adják csak szélnek.

Nagyra szokott vágyni az igaz nemes vér,
Szűk szivének a melly, szabadosabb helyt kér,
Kezdett pályájátúl könnyen vissza nem tér,
Vagy elnyomja terhe, vagy abban véget ér.

Azért hazájának tovább is dolgában
Serénykedik Kemény s fárad oltalmában,
Azt tartván öröknek múló világában,
Ha jó hírt s nevet nyér élete folytában.

Úgy felkötött kardját le nem oldja könnyen.
Hogy azzal nyílt útján tovább is ne menjen,
Kerüli a rossz hír, hogy mocskot ne kenjen
Szép becsülletihez, aki jár most fönnyen.

Azért a mellette lévő seregekkel
Megindúlván, beljebb nyomódik ezekkel,
De harczot nem állhat az ellenségekkel,
Nem lévén egyenlők azok erejekkel.

Nem is volt tanácsos ellenek szállani,
S olyan nagy erővel viadalt állani,
Mert ha a Márs balra találna hajlani,
Tanácstalan észszel kellene romlani.

Hanem amely helyek féltőbbek valának,
Netalám a török kezében jutnának,
Azoknak dolgához szemesen látának,
Több vitézlő rendet beléjek rakának.

Tudván, hogy ha azok lésznek birtokában,
Tovább is fáradhat hazája javában,
Leszen azokbúl mód a csaták dolgában,
Farkasként falhatnak a török prédában.

Azomban az üdő oly módot is adhat,
Hogy ellenségére táborostúl csaphat,
Elég, addig népe ha épen maradhat,
Az erősségekben vigyázókat tarthat;

Akiket újítván emberrel s éléssel,
Biztatja azokat sok édes intéssel,
Ha szükség kivánja, lészen segítéssel.
Viseljenek gondot csak jó őrizéssel.

Már a Boreásnak zúgtanak szelei,
Hullottak a fáknak fagyott levelei,
A szép virágoknak voltak csak helyei,
A termő ágaknak úgy puszta nyelei.

Mosolygó zöldsége hervadt a mezőknek,
Leveles árnyéka múlt a zöld erdőknek,
A gyümölcskerteket nem látni termőknek,
Elaludt világa a nyájas üdőknek.

Múlt a víg hajnalok vídám felkelése,
Azt áldó s üdvözlő madarak zengése,
Szűnt a zephyrusok lágy lengedezése,
S gyenge szellőjeknek kedves legyezése.

A fogas Aquilo fogdos már helyette,
A magas gólyákot mind számkivetette,
A kis fecskéket is messze rekesztette,
Egyéb madaraknak nyelvét elkötötte.

Nem nyögi gerlicze eltévedett társát,
Az örvös galamb is hatta bulyiklását,
A pacsirtának sem hallani hangzását,
S a felkelő napot köszöntő áldását.

Fűrj pitpalattya is megszűnt a mesgyéken,
Társa hívására nem olyan érzéken,
Rigó is hímérűl igen feledéken,
Nem fütyöl utána a deres cseréken.

Az apró tprücskök is már nem hangicsálnak,
A kis méhecskék is dongva nem járkálnak,
Terhekkel a dolgos hangyák nem sétálnak,
Nyári gyűjtemények fészkében bújkálnak.

A bolha sem nyargal szabadon annyi ért,
Mint nyári üdőben nem is vesz oly sok vért,
Férre szítta magát, érezvén orra dért,
Nem csipnek a legyek, szunyog foga sem sért.

Dongnak bogarai a vad Boreásnak,
Repdesnek darázsi hideg szent Andrásnak,
Ezek fúlánjokkal másként meg nem ásnak,
De hogy ne ártsonok, kell lenned ruhásnak.

Nem tart a füvellő már pányvás lovokat,
A tél estállóra szorítja azokat,
A poros szénához kivánnak abrakot,
Hogy jól viselhessék mezőben urokat.

Fagylaló fuvalmi az erős szeleknek
Majd megkötik hátát a folyóvizeknek,
Kit végben nem vinne műve sok kezeknek,
Üveg meghidazást készítnek ezeknek.

Azért, míg az üdő nem fog szorossabban,
Hogy az hadainak alkalmatosabban
Légyen telelése, s dolga folyjon jobban,
Magyarország felé tér Kemény azomban.

Azholott kvártélyban osztván az hadakat,
Szakmárra bocsátja a német truppokat,
Küldi Debreczenben a magyar zászlókat,
S ott adja azoknak rendelt kvártélyjokat.

Maga a mellette maradtak számával,
Erdélyi nemesség színlett virágával,
Sok jeles ifjakbúl álló udvarával,
Kiket el nem osztván, hagyott volt magával,

A máramarusi hegyeknek aljában,
Egy Bikszáda nevű falura szálltában,
Helyhezteti magát addig kvártélyában,
Míg jobb módot láthat dolga folyásában.

Azomban, mint sokban forgott s tanúlt vitéz,
Kemény a dolgokra szemes tanácscsal néz,
Tudván: veszedelmes az hadi kelevéz,
Ha nád az öklelő, az ellentvető réz.

Tudván: vakmerőség kevés számú néppel,
Mint Aeneás hada ámbár olyan széppel,
Viadalt állani nagy táborral s éppel,
Mert győz a sokaság, ha van is csak cséppel.

Édes hazájárúl nem tágítván gondját,
A tanácsos elme várja könnyebb módját,
Hogy homályosítsa Ali passa holdját,
S kivegye kezébűl az Erdélynek zsoldját.

Tudja, hogy eloszol több része hadának,
Csak bizonyos népét valamely passának
Hadja oltalmára az olyak pártjának,
Kik a török mellett ellene valának.

Hogy azután bírhat azokkal, remélvén,
A nagy Fabiusnak példájával élvén,
Ki kevés hadának virágát kimélvén,
Ment Hannibal előtt, az harczot kerülvén.

Amíg látta hadát lenni egy erőben,
Addig harczra vélek nem szállott mezőben,
Hanem eloszlatván s fárasztván elsőben,
Diadalmaskodott rajta jövendőben.

Ettűl függött élte s halála Rómának,
Mert egyéb oszlopi elébb elhullának,
Mindenek szemei csak ezen valának,
Szép diadalmával meg is vidúlának.

Nem áldotta volna egész Róma szája,
Ha sietett volna vakmerő próbája,
De hogy tanács után csúszott ki szablyája,
Azért volt fejének dücső laureája.

Nézd kevély dagályát a vizek árjának,
Nem térvén öblében teli tölt árkának,
Minden töltéseit szaggatja gátjának,
Szabad útat csinál, s kicsapást magának.

Amíg egy testben van, prédál mindeneket,
Meggyőz akkor minden ellenvetéseket,
De ha megoszlatván vész külön helyeket,
Gázoló lábbal is győzhetni réveket.

Hasonlót lát Kemény mostani dolgával,
A törökök ellen felkötött kardjával,
Tudja, hogy nem bírhat annak nagy árjával,
Amíg együtt vagyon Ali sok hadával;

Hanem, ha ezt a tél több részben oszlatja,
Bízik. hogy részenként őket elbírhatja,
Azért jobb idejét míg Isten adatja,
A viadal dolgát kerüli s vontatja.

Azomban izgatván a deres ősz szele,
Hogy alkalmatosabb lenne másutt tele,
Ali is hadával Erdélybűl kikele,
Csak bizonyos számot ben hadni rendele.

Maga Temesvárra megy, hogy ott teleljen,
Hogy gondot Erdélyre Ibrahim viseljen,
Annak parancsolja, s mindent úgy miveljen,
Hogy fojtó zsinórra gégéje ne keljen.

Melynek elmenését hogy Kemény értette,
Gróf Montecuculit mind addig sürgette,
Hogy szép seregekkel megínt segítette,
Akikkel dolgait újonnan kezdette.

Az új üdő talám feljövő fényével,
Mint a múlt esztendő, változó kedvével,
Jobban fog egyezni a várt szerencsével,
S bétölti reményét szép győzedelmével.

Montecuculival mikor bémenének,
Bízván erejéhez sok szép seregének,
Nagy vala reménye felemelt szivének,
Hogy látja örömét dolga jó végének.

Alacsonabb hittel most sincs a dolgokban,
Sőt mint a csemeték kik nőnek magokban,
Ha melyet a kertész lemetél azokban,
Annak ága-boga fakad bokrosabban.

Úgy indúlt ágai első reményének,
A fordúlt dolgoktúl hogy lenyesetének,
Másszor megújúlván bokrosabbak lének,
Bízván éréséhez ezek gyümölcsének.

De a nagy dolgoknak van sok akadálya,
Különkülönféle ellenzés próbálja,
Ha egyet győzhetni, más gátlás találja,
Ki a kezdett útat megént általállja.

Mert amíg felszedi széljedett hadait,
És elékészíti szükséges dolgait,
Elébb mint kezdené azokkal útait,
Felbontja az idő lepadlott fagyait.

Megszűnik Aquiló szárasztó szelével,
Ki eddig erőssen szorította derével,
A nagy vizeket is hídlotta jegével,
A tudós természet bölcs mesterségével.

Az olvasztó Notus repül ki szárnyával,
Szelel mindenfelől felfútt pofájával,
Rút felhőket emel nedves homályával,
Elűzi a deret olvadott fagyával.

Borúlnak az egek sűrű fellegekkel,
Akik spongiái telnek sok vizekkel,
Keverűl az üdő rút fergetegekkel,
Egyeledvén az hó essői cseppekkel.

Tágúlnak az erős derek szorítványi,
A kemény jegeknek lágyúlnak márványi,
Olvadnak az havak fagyos fúvalmányi,
Romlanak a télnek minden csinálmányi.

Magokat a szelek jobban megnódítván,
A vizes felhőket erősben szorítván,
A fejér havat is essőre fordítván,
Indúl sűrű zápor mindent elborítván.

Kezdenek dagadni vizi pöffetegek,
Jele, nem derőlnek föl hamar az egek,
Emelkednek inkább mind több-több fellegek,
Szakadoznak minden vizekben a jegek.

Az olvadott havak dúlják az hegyeket,
Víják sok lehozott kővel a völgyeket,
Az hulló zápor is bővítvén ezeket,
Nevelik nagy árral hamar a vizeket.

A megdagadt Szamos nem térhet öblében,
Kicsap határábúl szabados mentében,
Úszó áradást önt majd minden erében,
Vagyon a Tisza is ritka özönében.

A dőlöngő habok egymásra omolnak,
Azok küszködési sok helyt ostromolnak,
Minden hidak, gátok, töltések romolnak,
Nyargaló árjokkal szabadon rabolnak.

A felfakadt fagyok sárral egyelűlnek,
Minden lapályokban magos vizek gyűlnek,
Mocskos locsban s pocsban az útak merűlnek,
Kik miatt a járók sokfelé kerülnek.

Alkalmatlanítják ezek az útazást,
A várást javallják, és az honlakozást,
De nem tűr a nagy szű dolgában változást,
Hogy az halogatás ne adjon okozást.

Meggyőz az akarat minden nehéz útat,
Fáradtsággal járják a Pegasus-kútat,
Dücsőségre lármát Márs is azzal fútat,
A puhának pálmát ez egyik sem nyútat.

Amaz nagy Scipio, ki lakék Rómában,
Ha lágy s kényes útat várt volna dolgában,
Diadalmaskodó hadakozásában
Nem nyert volna annyit a nagy Afrikában.

A nyár kegyességét Hannibal sem várta,
A jeges telet is mind egyaránt járta,
Az ellenségeknek kikkel sokat árta,
Nagy veszedelmekben nem remélve zárta.

A tenger is enged a bátor próbának,
Mint Colchisban menő Jason hajójának;
Kemény sem ád azzal haladást dolgának,
Hogy zúgnak habjai a vizek árjának.

Hanem rendelt útját elkezdi követni,
Az 'időtűl szokott szerencse születni,
Ha ki azzal nem tud íziben sietni,
Várt nyereségétűl el szokott vettetni.

Az haza szerelme kiben igazán forr,
Nem tanult mentséget, hogy nincs rajta sor,
Hogy készen nem volna, nincsen soha oly kor,
Ennek egyenlő út, sár, víz, esső, szél, s por.

Felkészűlvén azért illendő módjával,
Megindúl Bikszádrúl szép számú hadával,
Bánya felé ballag elkezdett útával,
Dobroviczáig mégy Anna is urával.

Ott vál el egymástúl ez az hűséges pár,
Kiknek, együtt lévén, a tél is vala nyár,
Szívek' rázó derek most következik már,
Mikor elválasztó órájok közel jár.

Mintha felfeszítvén rejtekét mellyének
Ki kellene onnét szakadni szivének,
Nem esméri Anna ezt kissebb sebének,
Hogy búcsúzó szavát hallja kedvesének.

Mintha most válna el lelke a testétűl,
Kemény is oly kínzást vészen a szivétűl,
Hogy el kell távozni legbecsösb kincsétűl,
Édes Annájának kedves személyétűl.

A lengyelországi dolgok példájával,
S onnét következett ura rabságával,
Rémül gyakran Anna, s vagyon bús gondjával,
Hogy most is ne játszszon hasonló koczkával.

De noha szivének kén ez s keserűség,
Tetszik mindazáltal itt is a dücsőség,
Akihez nem juthat az hon-heverőség,
Fáradság adja azt, s harczoló mezőség.

Elgyött már ideje búcsúvételeknek,
S öszvefogott kezek elereszt ieseknek,
Nem lehetett súlyosb márványa szíveknek,
Egymást elhagyása mint mostan ezeknek.

Két orczáját írták régenten Janusnak,
Két szive kellene most Kemény Jánosnak,
Noha nem találod így is hijánosnak,
Idővel megfelel mind Márs s mind Vénusnak.

Mindazáltal szive ha kettő lehetne,
Két felé azokkal többet művelhetne,
Egyet Annájának keblében tehetne,
Másikkal elkezdett útjára mehetne.

Kétféle szeretet öszve nehezen fér:
A Márs dolgaira ingerli amely vér,
Annátúl távozást az szűntelenűl kér,
Tudja: ott heverve pálmaágot nem nyér.

Amely éget pedig Annának tüzével,
Rest az indúláshoz, s komor is kedvével,
Nem örömest fárad a Márs seregével,
Inkább hon hevűlne Vénus melegével.

Tartnak ezek sok bajt s küszködést egymással,
Ez az honlétellel, az a kivágyással,
Nehezen alkuszik itt Vénus Pallással,
Mint szép Lavinián Turnus Aeneással.

Erős mind a kettő, bízik is egymáshoz,
Ha egyik marasztja s vonja az Annához,
Készteti a másik: nyúljon pályájához,
Hogy nyertessen érjen a feltett pálmához.

Oszlatja pöröket végre a becsület,
Ki a kemenczénél mindenkor nem fűlhet,
Azért ez, sziveknek noha nagy feszűlet,
Mindazáltal van már elváló készűlet.

Egymást tartó kezek azért bocsáttatik,
Nehéz mindkettőnek hogy árván hagyatik,
Annára Keménytűl szép áldás adatik,
Tűle is hasonló búcsúzás mondatik.

Amikor kedvesét Kemény elmaradni,
Anna is édesét látja elhaladni,
Tetszik, hogy a szívek fog ketté hasadni,
Nem tűrheti Anna, könyve kezd fakadni.

Kemény is sirását alig tűrteztette,
Keseredett szive mert arra késztette,
A férfiúi vér de mértékeltette,
Megindúlt könyveit visszatéríttette.

Amely keserűség gyűlt vala szemére,
Hogy a' kiáradást ereszszen könyvére,
Minthogy a nemes vér vala ellenére,
Azhonnét gyött, visszátére az szivére.

De ott nem lehete veszteg maradással,
Hanem kifakada nehéz ohajtással,
Titkos keservérűl elég jeladással,
Azomban mindkettő lén eltávozással.

Látnád itt bús voltát Laodemiának,
A Protesilaus szerelmes társának,
Mikor távozásán kesergett urának,
Ki megszállására méne a Trójának.

Féltette kedvesét Hector haragjátúl,
Görög vitézeken hatalmas karjátúl,
Nehezen bocsátta azért el magátúl,
Hogy elment, meg nem szűnt szeme a sirástúl.

Hasonlatos dolga mostan az Annának
Tőle elválásán szerelmes urának,
Fél szive, vakjátúl a Márs koczkájának,
Kin sok bús gondokat talál ő magának.

Amíg vigyázhatta, késérte szemével,
Eltűnvén előle, lén több keservével,
Követte azután óhajtó szivével,
El nem maradt tőle soha elméjével.

Tekénget Kemény is vissza, míg láthatja,
Ha szemétűl elmúl, a szive óhajtja,
Vagyon mindkettőnek egyenlő bánatja,
Hogy az idő vélek egymást elhagyatja.

Ez vala ugyanis végső elválások,
Nem is leve többször együve jutások,
Nem csuda, ha volt is, nehéz szűfájások,
Követvén azután azt keserves gyászok.

Noha kedvesének tőle elestével
Gondos vala Kemény, de annak terhével
Nem nyomatott szive, vett reménységével
Jó hitben van, s bátran mégyen seregével.

Megelőzi az hír repüllő szárnyával,
Hirdeti Erdélyben csevegő szájával,
Hogy megindúlt Kemény, s jön számos hadával,
Magyar, német s horvát válogatottával.

Melyet a törökség nem vészen tréfára,
Hanem gondot visel jövendő dolgára,
ulteti emberét Ibraim postára,
Ezt Ali passának adatja tudtára.

Azomban Segesvárt ölti a nyakában,
Van minden népével oda szorúlásban,
Amelynek Kemény is rút sáros útjában,
Noha későn jöhet, de jut szomszédjában.

Fejér-Egyházra száll maga udvarával,
A szomszéd falukot rakja több hadával,
Keríti a várost szapora strázsával,
Minden kapuinak elállott útával.

Megszállása után készűl ostromához,
Addig akar időt venni próbájához,
Míg az alkalmasság arczczal áll dolgához,
Ne kapjon azután kopasz tarkójához.

Már is a szerencse láttatik kedvezni,
Mert mihelyt hadai kezdenek érkezni,
Akiknek nem lehet Segesben férkezni,
Szalad az ellenség, nem mer ellenkezni.

Már Szentpáli János, Betlehem Gergelylyel,
Botjok alatt lévő több vitéz emberrel,
Kilenczszáz kurtánynyal, hogyha nem ezerrel,
Megvíván, rontották azokat fegyverrel.

A szerencse kedvét többen is igérte,
Lészen bal szárnyárúl immár jobbra térte,
Állandó mivoltát ennek de ki érte?
Ha egyszer kedvezett, hogy másszor nem sérte?

Nagy elme nem szokta az alacsonkodást,
Ha búja van, úgy sem mutat szomorodást,
Rózsa a tövis közt nem vészen hervadást,
Sem a pálmafaág terh alatt fúlladást.

Sőt ez mindakettő újúl azok között,
Noha Kemény fénye sokszor elröjtözött,
De azok ködében úgy meg nem ütközött,
Hogy újabb reményben szive nem öltözött.

Ha valaha, most van szép bizodalmával,
Hogy várt czéljához jött kezdett pályájával,
Szemléli azonban vigyázó gondjával,
A várat mely felől üsse ostromával.

Ez legakadályosb köve már útának,
Melyet ha kivethet, igéri magának,
Hogy egyenesb úta lesz osztán lábának,
Melylyel védelmére indúlt az hazának.

HARMADIK KÖNYV.

HATODIK RÉSZ.

Ibraim passának ezalatt postája
Jött Ali passához, megbeszélli szája,
Erdélyi dolgának hogy fordúl visszája,
Ha vigyázóbb szemmel nem tekint hozzája.

Benvan Kemény János számos hadaival,
Némettel, horváttal, vitéz magyarival,
Segesdvárhoz szállott rontó ágyúival,
Ott szorúlt Ibraim török társaival.

Kávét iszik vala, mikor ez hírt vette,
Hamar felhörpenté, s csészéjét letette,
Ibraimnak dolgát mihelyt megértette,
Segítő hadait mindjárt készítette.

Itten ónt nem kötnek a dolgok lábához,
Hogy a múlt ebédnek érjen csak csontjához,
Hanem olyan szárnyat ragasztat inához,
Aki ebéd előtt vigye asztalához.

Siető dolgokban árt a késedelem,
Következik onnét gyakor veszedelem,
Nem osztogat laurust a szép győzödelem,
Azhová későn jut a várt segedelem.

Némely részét azért legkönnyebb hadának
Adja botja alá a Kuczuk passának,
Mondja, hogy ha igaz híve császárának,
Viselje jól gondját erdélyi dolgának.

Ne üljön útával mászó rák hátára,
Tekenősbékának se lépjen módjára,
Hanem rárószárnyat ragaszszon vállára,
Úgy menjen, s repűljön siető dolgára.

A készség nem szokott várni sok ingerlést,
A fáradtságban is nem tud az kíméllést,
Tudja, a' nevelhet haszonrúl reméllést,
Nem az, ki csak háznál szokta az henyélést.

Kardot köt csakhamar, s megindúl hadával,
Szágodik a lova Pegasus szárnyával,
Éjjel-nappal megyen, sietvén dolgával,
Hogy későn járása ne légyen kárával.

Bé is érkezik ez csakhamar Erdélyben,
Mely Kemény Jánosnak mikor jut fülében,
Támaszt ugyan újabb gondokat szivében,
De nem lankad azzal erős reményében.

Tanácsra bocsátja, mit cselekedjenek,
Azon egyeznek meg, hogy felkészüljenek,
Ne várják helyben meg, hanem kimenjenek,
Megállván útjokat, megverekedjenek.

Nem félnek, sőt egymást sok jóval biztatják,
Ha a török erőt mezőben ronthatják,
Azután a várat megint megszállhatják,
S a benne lévőköt könnyebben bírhatják.

Mikor elvégezték errűl tanácsokot,
Szállásokra küldik a kapitányokot,
Hogy ott felültetvén másnap az hadakot,
A mezőre hozzák jó reggel azokot.

Hallván a készülőt, örömmel nyergelnek,
Felülvén a mezőn, renddel seregelnek.
Újabb-újabb reményt bennek ingerelnek,
Török oszporával erszények majd telnek.

Örömében lovát sok vitéz ugratja,
S mintha harczon volna, már is úgy forgatja,
Tolla vitorláját a szél hajtogatja,
Nyereség reménye a szivét izgatja.

Hogy megvagdalkozzék, kész arra minden kar,
Van rajtok sok farkas, mely majd törököt mar,
Alig várja szivek, hogy érkezzék a tar,
Vitézséget tenni mindenike akar.

Megindúlván végre, útnak eredének,
Amint Nagy-Szőlős van, a' felé menének,
Vélvén, a törökök hogy arra jőnének,
De azok csalt vetvén, más völgyre térének,

Melyen Kuczuk passa, hozott seregével,
A várhoz érkezvén béméne békével.
Tanult róka, dolga volt sok kelepczével,
Tudja, mint kell bánni ellenség lesével.

A benlévő török, s azzal más közös nép,
Romlott reményében lesz ezzel megént ép,
Vídúl orczájokon az halványodott kép,
Oly könnyen reájok Kemény már bé nem lép.

Öszveölelkezik Ibraim Kuczukkal,
Idvezli személyét s tiszteli csókokkal,
Dörgenek a bástyák álgyúk- s taraczkokkal,
Kuczuk jövetelét hirdetvén azokkal.

Amelynek dörgési hatván a fülében,
Háborodik Kemény, s bút vészen szivében,
Tudja, hibája lett várt szerencséjében,
Jutván Kuczuk passa már vágyott helyében.

Tudja, arra valók ezek a lövések,
Akik néki merő mennyköves dörgések,
Hogy a törököknek lött béérkezések,
Hijában való már azokat lesések.

Dolga jobb folyamit innét reméllette,
Bánja, nyútott módját hogy ennek vesztette,
Minthogy népét Kuczuk a várban vihette,
Azon győzödelmét már nem remélhette.

A hosszú tanácsnak késlelő voltábúl,
S az végzett dolognak késebb folyásábúl
Történék, nem egyéb okozhatásábúl,
Az alkalmatosság hogy múlék markábúl.

A késő dolgokbúl következik sok kár,
Valamely végezés köszvényes lábon jár,
Az elrendelése tanácsos legyen bár,
Hasznatlan, mert arra a szerencse nem vár.

Ámbár tanácsoljon esze Cicerónak,
De ha nem nyúl hozzá keze Scipiónak,
Annak kimenetét nem tarthatni jónak,
Csont a früstököme a későn járónak.

Főtt tanácscsal amely dolog már megére,
Bátorság s gyorsaság annak a vezére,
Az szokta vezetni győzelmes végére,
A nélkül fordúlhat az is veszélyére.

Nem sok pálmája van az halogatásnak,
Kit a félelmesek mondnak vigyázásnak,
Sok pedig laurusa a gyorsalkodásnak,
Mely kalaúzságán jár a jó tanácsnak.

Mikor a lövések a várban levének,
Ideje érkezett hamar napesténék,
Kifogák lovait tüzes szekerének,
Itatván tavábúl Oceán vizének.

Az idő gyeplőjét a vak éj viseli,
Fekete homályát az égre emeli,
Temérdek setétség annak alját teli,
Kiki menő-útát tapogatva leli.

Azért az hadaknak nem vala mit tenni,
Szőlősre útakat visszá kezdik venni,
Nem mehetvén tovább, ott akarnak lenni,
Megtekintik, holnap hová kelljen menni.

Az éjnek sátora megént levonatván,
Kifogott lovait a nap béfogatván,
Tegnap eltűnt fényét ismét felhozatván,
Azért a dologhoz látnak nem mulatván.

Mind német s magyar tiszt együvé gyülének,
Tanácskoznak, tovább mit cselekednének,
Végre mikor ezen sokat törődnének,
Magok veszélyekre ilyet végezének:

Hogy azon a napon ottan nyugodjanak,
S az dologrúl tovább bővebben szóljanak.
Fáradt a pogányság, attúl ne tartsanak,
Míg meg nem nyugosznak, addig kicsapjanak.

Azért nem kis része kioszol hadának,
Hogy kiki abrakot szerezzen lovának,
Azok is, Keménynyel kik benmaradának,
A jó vigyázásban álmosok valának.

Akarmit elhinni csak könnyű okokkal
Szokott gyakran lenni keserves károkkal,
Megcsalatnak sokan a bizodalmokkal,
Ahol nem reméllik, ott veszvén dolgokkal.

Az a bízakodás, mely a vigyázásnak,
Béköti a szemét, oka sok romlásnak,
Mestere a veszély az ólálkodásnak,
Bégyön, ha jó sánczot ellene nem ásnak.

A veszedelemnek valljon szomszédjában,
Lehet-e valaki nyugalmas ágyában?
Messze is fölkeres, oly gyors a dolgában,
Nem hogy ott ne bántson, hol vagy a markában.

A vipera mellett bátran ki nyughatik,
Ámbár csapásátul mindjárt nem bántatik,
Fél mindazonáltal, nem bátorkodhatik,
Ha soká véle lesz, hogy meg nem csapatik.

De nem lehet soha oly tanult okosság,
Amelynek tanácsa mindenkor boldogság,
A szemes elmét is köti néha vakság,
Nem látja, hol lappang a vesztő ravaszság.

Mind eddig Kemény is szemes lábokon járt,
Távozott előtte, reá veszélyt nem várt,
De vigyázatlan most, mely ezentúl megárt,
És ránt a nyakában kivethetetlen kárt.

Mikor aztán Kuczuk passát vesztegleni
Gondolnák, s idejét nyujtózva tölteni,
Minthogy nem tíz óra szokta felkölteni,
Mezőben villog már, s kezd közelíteni.

A véletlen csapás, tudja, sokat tészen,
Ha az ellenséget nem találja készen,
Kevés kéz sokon is győzödelmet vészen,
Bízik: ma néki is jó harácsa lészen.

A veszedelmes nap délre jutott vala,
Éhezik a gyomor, mely eddig koplala,
Azért kinek-kinek vettetik asztala,
A szakács sem múlat, hanem feltálala.

Esznek már némelyek, s jól meg is hevültek,
Köztök a poharok mert sűrűn kerültek,
Kemény étkei is immár elkészűltek,
Fel is adták, de még asztalhoz nem ültek.

Talám szintén mikor vizet kér kezére,
Rossz vendég érkezik, mondják, ebédére:
Feles törökség gyön, Kuczuk a vezére,
Ím itt lesz, Hétúron mert már innét ére.

Nem hevert sokáig, reggel ült lovára,
Hogy ebéd vesztése ne lenne kárára,
Arra sokszor hívó követet nem vára,
Hanem hivatlan is indúlt, s ide jára.

Ennek gonosz hírén a vérek felpozsdúl,
A nem remélt dolog van rajtok nagy gondúl,
Soknak a szive is helyébűl kimozdúl,
Hogy fékezze lovát, gyorsan kiki fordúl.

Harsognak a lármák, felülőt hirdetnek,
Ott hagyják az ételt, szállásra sietnek,
Akadoz a falat torkán némelyeknek,
Az hirtelenségben nehezen nyelhetnek.

Maga is a Kemény van nem köz gondokban,
Mint hajós véletlen támadott habokban,
Mindazáltal szive nem csügged azokban,
Kezd lenni dolgárúl jó bizodalomban.

Azomban amint az kis idő engedte,
Akik a faluban valának mellette,
Azokat csakhamar jó rendekben vette,
S a mezőre vivén ezekkel intette:

«Nem kell megijedni, hogy jön az ellenség,
Ha oszlott is hadunk, van itt annyi népség,
Mely a reánk jövő terh ellen elégség,
Legyen szivetekben azért jó reménség.

Más az: sokaságban nincs az hadi erő,
Bátor szű és jó kar az ellenségverő,
Akit Isten segít, az leginkább nyerő,
Melytűl aláztatik a kevély s vakmerő.

A mi kardunknak is Mavors köszörűlt élt,
Fordul a sors, Kuczuk kit magáénak vélt,
Mi pályánknak adja a diadalmas czélt,
Fordít a nyakában az helyett rút veszélyt.

Időnek előtte nem kell megrettennünk,
Jó hittel jó remént kell dolgunkban vennünk,
Meg kell ennek lenni, nincs egyebet tennünk,
Szükség férfiaknak az okáért lennünk.

Avagy van-e inkább oka félelmünknek?
Gyalázat volna az vitéz nemzetünknek,
Ha ily kevés száma mi ellenségünknek
Kivonná az élét híres fegyverünknek.

Csak tegnap érkezett fáradt s gyülevész nép,
A hosszú út miatt lovok is alig lép:
De a mi seregünk, ha kevés is, jó s ép,
Csak szivesen fogjuk, lesz nyereségünk szép.

Ez a velünk való idegen nemzetség,
Kiket immár régen oktat a vitézség,
Nemde oltalmunkra oly bástya s segítség,
Amelyhez nem térhet könnyen az ellenség.

Az magunk felei, ez a szép magyarság,
Kardja után élő s próbált katonaság,
Régi erejében talám olyan lágyság,
Hogy mindjárt elnyomja azt is a pogányság?

A nemességben is forr az ősi jó vér,
S megmelegűlt attúl testekben minden ér,
Öszvecsapni kiki egy ellenséggel mér,
Segítvén Istene, bízik is, hogy majd nyér.

Hazája s kedvesi megmaradásáért,
Mint a trójaiak magok oltalmáért,
A római ifjak, országok javáért,
Kész harczolni, s a szép becsüllet áráért.

Szokta a szerencse segítni azokat,
Akik bátor szívvel fogják a dolgokat,
De kik félelemnek adják ő magokat,
Hátra vervén, vésznek rút gyalázatokat.

Jelen lészek én is mindenütt veletek,
Elkövetek mindent, amit művelhetek,
Ti is kerülettem férfiak legyetek,
Vagy élet vagy halál, maradok köztetek.

Az övei mellett, higyétek, hogy felkél
Az hívek Istene, ki senkitűl nem fél.
Kuczuknak fegyverén nincs oly köszörűlt él,
Hogy azt sértse, aki ennél oltalmat lél.

De magunknak is kell ezzel serénkednünk,
Mint Hector s Achilles egymással küszködnünk,
Seb s vér közt engedik itt a pálmát szednünk,
Azok után lehet azzal dicsekednünk.

Vitézek, kardunkat azért úgy forgassuk,
Hogy a török erőt láb alá nyomhassuk,
Nyereség laurusát tőlök elvonhassuk,
Azzal homlokunkat mi koszorúzhassuk.

Avagy ha más volna fátuma igyünknek,
Úgy is esmértessük erejét kezünknek,
Drága áron vegyék bársonyát vérünknek,
Maradjon jó híre emlékezetünknek.»

Gyújt nem kevés tüzet ezekkel szivekben,
Szép biztatásira forr vérek erekben,
Forgolódik köztök s jár a seregekben,
Szedvén azonközben őköt jobb rendekben.

Csak szomszédságában van Szőlősnek Hétúr,
A felől gyön Kuczuk, véle sok török úr,
Kiknek hegyes tőre még ma sokat megszúr,
Golyóbissa, nyila s csidája általfúr.

A két falu között alászálló völgynek
Erdő van felette, hazája cser- s tölgynek,
Kit most a deres tél nem hágy lenni zöldnek,
Hóval egyeledett sára van a földnek.

Két felől az oldal dombra emeledett,
Amelynek a közi szorossan terjedett,
Árok a közepin, s abban víz eredett,
A cserének alján szőlő telepedett.

Nyomódik a török tábor napkeletrűl.
Hozza kevés hadát Kemény napesetrűl,
Radák Imrét tészi az egyik szegletrűl
Hatszáz gyalogokkal, sokat tart ezekrűl.

A csere széliben ezek helyheztettek,
Feltekert puskájok kezekben fénlettek,
Amint a szőlőnek gyepűi tétettek,
Az német és horvát oda rendeltettek.

Igen szép had, kár, hogy híja van számának,
Mert ezek közzül is sokan eloszlának,
Melyek ha ép számmal most jelen volnának,
Több csorbája lenne a török szablyának.

Állott a magyarság ezek közt középen,
Itt vagyon Kemény is, mindent bíztat szépen,
De ezeknek sincsen teljes száma épen,
Majd elmaradt fele, ki egy, ki másképen.

Hogy meg ne kerülné őket az ellenség,
Falu tulsó végén van azmely kis rétség,
Oda is mind magyar mégyen, mind németség,
Hatszáz emberbűl áll ez a két nemzetség.

Játszik már az Echo a török dobokkal,
Adván feleletet visszavert hangokkal,
Zászlókat a kényes szelek is szárnyokkal
Csapdossák, s múlatják magokat azokkal.

A jövő sereg is magát már mutatja,
Látszik sok tarfőnek gombos patyolatja,
Másféle csapka is, s azok tollazatja,
Kiknek vitorláit az Eurus forgatja.

Sisak, pánczél, karvas szép ragyogvánival
Játszik a verőfény sütő súgárival,
Egymásban kapdosó fények villámival,
A szemeknek ugyan csiklandozásival.

Vélhetd annyi fene vadaknak jövését,
Feltátott szájokkal élted elnyelését,
Mennyi párducz, tigris, farkasbőr csüggését
Látod nyakok körűl, s majd reád szökését.

És ingatja a szél fejeken tollokat,
Valahánynak, annyi éhezett sasokat,
Sólymot, rárót, erős kerecsent s strucczokat
Itélhetd érkezni, ó mely gonoszokat.

Itt majd mindenik kard egy-egy halált vezet,
Amely Kemény János hadára éhezett,
Maga fátuma is közikben érkezett,
Akar nemsokára fogni véle kezet,

Forgolódik köztök Memhet Kuczuk passa,
Tündöklik a karján felkötött karvasa,
Markában is villog kirántott pallosa,
Bízik, hogy Keménynek lészen ma gyilkosa.

Látván, a magyarok hogy már közel vannak,
Olajt vett szikrái sebesben lobbannak,
Tajtékzik a szája mint a búsúlt kannak,
Öszvevert fogai szájában csattannak.

Kemény is már magát keményen készíti,
Bátorítja szivét, karját erősíti,
Remélvén, Istene véle van s segíti,
A rágyövő erőt rontja, szégyeníti.

Elfáradt a lova, mely eddig viselte,
Leszáll, elviszik azt, mást hoznak helyette,
Amelynek serényét alig illethette,
Mint a könnyű evet lén hamar felette.

Achillest látnád itt lenni seregével,
Már kivont szablyája villogván kezében,
Ha kinek félelem vala még szivében,
Bátorodik az is, s megújúl vérében.

Vídám tekéntete mutat merészséget,
Kirántott fegyvere harczoló készséget,
Biztató beszéde hitet s reménséget,
Minden állapotja eltekéllettséget.

Teleki Mihálynak elmélkedésére
Gyön oly titkos érzés azomban szivére,
Hogy most menne Kemény vég veszedelmére,
Ha másként nem visel gondot életére.

Kéri, hogy kedvesit szánja meg s házáját,
Ne várja a Mársnak kétséges koczkáját,
Bízza híveire az harcznak próbáját,
Alljon férre maga, s tegye bé szablyáját.

Nyílhat jövendőben jobb útja dolgának,
Csak most mértékelést adjon szándékának,
Ne ereszsze magát vakmerő próbának.
Megjelentvén titkát, Teleki, szavának,

Felel: «Elkölt már az, későn siettetnél:
A jó hír s becsület nagyobb mindeneknél,
Jobb a becsös halál a mocskos életnél,
Elmenvén, magad is rólam mit vélhetnél?»

Azonközben, mint a Kaukazus hegyében,
Amely oroszlánynak elloptak kölykében,
Sír s rí az erdőkön felforrott mérgében,
Mindent kerget, űz s ront kölyke kerestében:

Olly szű-iszonyító nagy sivalkodással
Érkezik a pogány, s Allah-kiáltással,
Öszvekap a két had hirtelen egymással,
Végső itéletet képző ropogással.

A sűrű lövések dongó bogarai
Szaporán repdesnek mint méhek rajai,
Kik miatt hallatnak sokaknak jajai,
Mert igen mérgesek azoknak fogai.

Öszveegyvelült füst a kardvillogással,
S azok közt a gyakor ólommag-járással,
Mint menyköves üdő tüzes villámással,
A benne forgóknak van nagy gond-adással.

Akik záporátúl vérpatakok nőnek,
Elszakadt a nyaka már nem kevés főnek,
A tanult németek hijában nem lőnek,
Melyek a törökben sokat földre tőnek.

Még köz szárnyon repül köztök a nyereség,
Sőt számosban hullott a török ellenség,
Mindkét részt táplálja vala még reménség,
Hogy őtet pálmázza a harczi dücsősség.

Izzad vala vérrel már Kemény szablyája,
Körülötte fia s sok vitéz szolgája,
Azomban sok török tódúlván reája,
A forgolódásban elhull paripája.

Simon ez ideig Julusnak módjára,
Forgóldott körűle s vigyázott atyjára,
De sok pogány érvén neki is sorára,
Elvetik, s alighogy nem ére torára.

Magyar kapitány is, az Ebeni István,
Forgóldik, egynehány törököt lecsapván,
De ő ellene is feles pogány jutván,
Elszakad urátúl, tovább nem állhatván.

Teleki Mihálynak nem henyél szablyája,
Sebesedik tőle sok török pofája,
Pogány vér foly rajta, nincs egyéb rozsdája,
De a csapdosásban esett sok csorbája.

Elszakasztják ezt is édes ura mellől,
Jut eszében, elébb mit érzett e felől,
És azon búsúlván, sír a szive belől,
Mert látja, a veszély most veszi már elől.

Vala ez Keménynek igaz Achátese,
Amiképpen híve, a szerént kedvese,
Azomban a török sok magyart lenyese,
A vitéz Kemény is már gyaloggá ese.

Gyulai Istvánnak ott forog még kardja,
Igaz szolga volt ez, s az hiveknek nagyja,
Leugrik lovárúl, hogy alája adja,
De az rá gyűlt török felülni nem hagyja.

Urának nem használ, árt ezzel magának,
Mert ellene mindjárt sokan rohanának,
Kik sok sebet adván harczoló karjának,
Elesék, s a fejét elmetszék nyakának.

Sikolt Kuczuk passa, s majd okád tüzeket,
Övék a nyereség, biztat mindeneket:
Eddig a németek tartották helyeket,
Futnak már azok is, s elhagyják rendeket.

Immár a magyarság régen megtolatott,
Minthogy súlyosb erő azokra hozatott,
Mind a két nemzetség futott mint futhatott,
Kikben a török kard sokat elhullatott.

Azonközben Kemény, lova elestében,
Ugrik hamar talpra, van kardja kezében,
Látván, hogy nincs remény tovább életében,
Becsülletes halált tökéll el szivében.

Virágzik vala már a teste sebekkel,
Mint a búsúlt vadkan oly lévén ezekkel,
Kik mikor üzetnek a szeléndekekkel,
Megáll, s visszacsap sok ellenvetésekkel.

Amelyik közelít hozzá falásával,
Arra tér, s ellent vét mérges agyarával,
Ha más kezdi érni, megfordúl farával,
Azt is távul veti visszá csapásával.

Vitéz Kemény kardját a szerént forgatja,
Nincs biztató, magát ő maga nógatja,
Ha ki feléje gyön, azt visszáugratja,
Szablyájával vérét sokaknak nyalatja.

Sok hegyes tőr s pallos a nyakát sürgeti,
Haragos kardjával de azt mind elveti,
Most ezt űzi vissza, most amazt kergeti,
Kinek kezét, kinek pofáját sebheti.

Minthogy fegyverétűl már sokan sértettek,
A búsúlt törökök reá felesedtek,
Másféle fegyverrel kit el nem ejthettek,
Körűle forgódni csidákkal kezdettek.

Hibál a kettője, harmadik találja,
A vállában akad, több is hajigálja,
Kettő az ágyékát, egy az mellyét szállja,
Elkezd hanyatlani, már tovább nem állja.

Drága skárlátjával kifolyott vérének
Béborított földén harczoló helyének,
Nem bírhatván tovább sok sebét testének,
Lőn végre eleste, s vége életének.

Így pecséllette meg édes hazájához
Szives szeretetét, azmelynek dolgához
Aki azután fog, úgy nyúljon kardjához,
Hogy ne szabja azt is az maga nyakához.

A hír az országot hamar bényargalja,
Elhanyatlik Anna, mikor ezt meghallja,
Szörnyű keservében a földet is falja.
Az tündér szerencse az embert így csalja.

A többirűl hagyom az irást másoknak,
Akik jobban tudják mintlétét azoknak,
Kétséges a vége az hadi dolgoknak,
Az idétlen próba megártott sokaknak.

Isten az seregek Ura s erőssége,
Kivel ő jár, annak van kész nyeresége,
Kitűl eláll pedig, hibál reménysége,
És bízott dolgában lész keserves vége.

AZ OLVASÓHOZ.

Vegye eszében az olvasó, hogy noha a feltett dolognak valóságára is vigyáztam ezen versekben, mindazonáltal nem tartottam szintén olyan rendet, mint a folyóirással való históriában; hanem a poézist is kévántam azokban követnem, és az szerént alkalmaztatni is ezen munkácskámat. Kihez képpest szükség tudni az olvasónak, hogy amely szók nem a közönséges magyar beszéd szerént tanáltatnak némely helyeken a versekben, a nem másképpen esett annyira, mint a versek kedviért tett alkalmaztatásbúl. Mert azoknak szoros rendi nem vehet úgy bé minden szót, mint a folyóirásnak tágasabb mezeje; hanem a szóknak mértékét (a versekben beférkeztethetésekre nézve) az ő szokott természeteknél néha hosszabb, néha rövidebb mértékben kölletik venni. Azokbul hol elvévén, hol hozzá adván, hol egybeszorítván, néha pedig megváltoztatván és egy helyből másikban költöztetvén a betőket, amely változtatásokat a deák poézisban metaplasmusnak, más formára vonásnak, neveznek, és annak egynéhány speciesi vannak; de a nem mindenik illik a magyar szó folyásához még a versekben is; nem is szoktak véle élni. Hanem vannak olyak, akiket a magyar szóban is folytathatni. Ugymint:

Mikor a szónak közepibül valamely bötő vagy syllaba kivettetik, akit synkopénak hívnak a deákok. Ilyek a deákoknál ezek: *Perîclum, Piâclum, vîxe,* pro *Periculum, Piaculum,* et *vixisse.* A magyaroknál pedig: *győzêlem*

pro *győzedelem*; *guzslya* pro *guzsallya*, amint ezeket az én verseimben is úgy találni.

Némely szóban pedig két syllabát vonnak egyben, és azt episynalepnek vagy synkresisnek nevezik. Úgymint: a deákban *Alvâria, Laquâria*, pro *Laquearia*, et *Alvearia*, a magyarban *Lâny* pro *Leány, mért* pro *miért*.

Én pedig más speciesekben is követtem a deák poézist: mert némely szóknak a végekbül is elvettem a bötőkben, a versekben jobban beférések kedviért. Ugymint ezen szó: *Veselényi*, alkalmatossan nem illhetett a versek rendiben; elhagyván a végső i bötőt, csak *Veselén* tettem helyette. Másutt pedig ahol *gyűn* köllött volna írnom, *győ* írtam, vigyázván az előtte való verseknek, akikkel egyenlőképpen köllött termináltatni, desinentiájára, amely módot a deák poézisban apokope, azaz: szó végéről egy bötőnek vagy syllabának elmetszésének neveznek. Ilyen Virgiliusnak is a többi között ez a verse: *Pauperis est tugurî congestum cespite culmen*, ahol nem *tugurî*, hanem *tugurii* köllött volna lenni, a deák szónak jobb módja szerént; de, a versnek szükségére nézve, az egyik i-nek el köllött vala maradni.

És némely szóknak a bötűrendit változtattam meg, követvén ebben is a deák poétákat, akit azok metathesisnek, azaz: a bötűnek a végében visszatételének mondanak. Ehez alkalmaztatta Virgilius ezt a verset: *Nam tibi Timbre cuput Evandrius abstulit ensis.* Amely versben minthogy *Timber* bé nem illhetett, az r bötűt tette az e bötű eleiben, és úgy töltötte ki a versnek jó folyását, másképpen Timber lett volna, nem Timbre a szónak valóságos rendi. Ugy az én verseimben is egy helyen, amint eszembe juthat, *tenyerin* vagyon írva, noha a szólásnak jobb rendi szerént *terenyén* kellett volna lenni: mert nem mondjuk *tenyér*, hanem *terény*; de úgy annak desinentiája a több versek cadentiájához nem illett volna.

Más az, hogy a deákban vannak olyan szók is, akiket a versekhez képpest, hol rövideden, hol hosszan alkalmaztatnak a pronunciálásban, és azokat communis syl-

labáknak nevezik. Hasonlóképpen a magyarban is némely szókkal mind a két képpen élhetni, kiváltképpen a versírásokban. Úgymint a deákban *Cyclops, Mucro, Volucris;* a magyarban pedig: *têszem, têszed, têszi* &c. *vêszem, vêszed, vêszi* &c. *êszem, êszed, êszi* &c. Kihez képpest azoknak én is a versekben az első syllabáját, amint a szükség hozta, hol rövid, hol hosszú kimondásra alkalmaztattam, tudniillik, ahol a mellettek lévő más szók syllabái a versek végén hosszak voltak, hosszan; ahol rövidek, röviden szabtam azokat is.

És valaminthogy a deák tropusokban még az oratorok is oly szókkal szoktak néha élni, amelyek nincsenek másképpen ususban, és azokat verba novátáknak nevezik: találtatnak az szerént olyanok az én verseimben is, akik nem szokott közönséges szók, úgymint *szomorgott* pro *szomorkodott*; *misége* pro *mivolta.*

Annak fölötte a deák poézisban egész constructiók is usurpáltatnak olyak, akiknek az oratoroknál nem volna helye; úgymint Virgiliusnak is ama verse: *Os humerosque Deo similis*; akinek másképpen így kellene lenni: Ore humerisque Deo similis. Kihez képpest énnékem is esett a versekben hasonlót cselekednem, és úgy construálnom némely szókat, hogy a közönséges magyar beszédnek jó rendi ellen vagyon. Mindazonáltal, ha a deák versekben megállhat az olyan constructió, talám én sem vétettem, ha ahhoz hasonló rámára vontam, a versek cadentiája kedviért, a magyar szóban is némely constructiókat; a többi között ezt a verset: *Bellóna sisakját kevés aki vágyja,* azaz: *kévánja.* Mert nem szokták ugyan mondani: vágyom ezt vagy azt; hanem: vágyok erre vagy arra, és úgy köllött volna annak a versnek is lenni: *Bellóna sisakjára kevés aki vágy;* de nem illett volna az úgy a több mellette lévő versek cadentiájához, s azért cselekedtem, hogy szokott renden kivűl más formában helyhezteítem azon constructiókat. Mindazonáltal, ha nem közönséges folyás szerént való összveférkeztetése is az a magyar szónak, de a versek kedvéért megállhat az is olyan

értelemmel, mintha azt mondanám: *kevés kivánja Bellóna sisakját,* amikor azt írom, hogy: *kevés vágyja.*

Minthogy pedig másképpen is a magyar szó és beszéd nem minden helyeken egyaránt foly az országban, és a dolgok is nem mind egy módon neveztetnek, hanem sok külömbség vagyon azokban; ahhoz képpest, aki csak egy részében nevelkedik az országnak, nem lehet, hogy az mind megértse a magyar denominátiókat; hanem több helyekbéli látás-hallás kivántatik. Mert az alföldön mint a felföldön, a Tiszán és Dunán túl mint innét, sok dolgokat másképpen szoktak nevezni és a szók pronunciálásában másképpen élni. És így találtatnak az én írásomban is sok szók, amelyek nem mindenütt közönségesek. Ilyenek ezek: *Mogorva,* aki annyit tészen, mint *mord; fellyegek* mint *felyhők,* amelyek jóllehet jó magyar szavak, mindazonáltal akik ottan nem jártak, ahol azokkal élnek, nem vehetik mindjárt eszekben azok értelmét.

Másképpen is némely szók kitül egyképpen, kitül másképpen szoktak termináltatni. Úgymint ezeket és ezekhez hasonlókat: *élete, tekintete, kellete, vége,* némelyek így mondják: *életi, tekinteti, kelleti, végi* &c. Ahoz képest, mikor olyan helyen interveniáltatik olyan szó az én verseimben, ahol a versek e bötűn termináltatnak, azokat én is úgy tettem fel. Ahol pedig i bötű volt a szók vége a versek cadentiáján, úgy köllött termináltatni annak is.

Ezek mellett, mivelhogy (amint följebb is említettem) a poézist is követtem ezen verses históriácskámnak dispositiójában, azért szaporítottam azt holmi régi fabulás dolgoknak, hasonlatosságoknak és másféle leleményes toldalékoknak közbenvetésével, akik nélkül is a história és abban lévő dolgok valósága végben mehetett volna ugyan, mindazonáltal azoknak nagyobb ékességére és kedvessebb voltára nézve inkább tetszett azt az említett dolgokkal megszínlenem, mint azok nélkül, Tinódi Sebestyén módjára, csupán csak a dolog valóságát fejeznem ki a versek együgyűségével.

Végre a magyar versek regulás rendi kiváltképpen a végső szóknak egyenlő kimenetele lévén, akit cadentiának szoktunk híni, azt pedig, aki szorosan meg akarja tartani, nem lehet, hogy minden dolog kimondásához olyan szót vehessen a versíró, aki annak tulajdon kimagyarázására egyenesen szolgálna, hanem sokszor másféle szókkal kelletik azt kimondani a cadentiának megtartása kedviért; noha egyébképpen is a versekben (akik bizonyos mértékű szókból szoktak állani) nem lehet úgy megtartani akármely dolog kimondására a tulajdon szókat, mint a tágasabb mezejű folyóírásban. Vannak azért ezen okból az én verseimben is oly szók és azokban oly dispositiók, amelyek a verseken kivűl nem volnának szintén illők a dolog egyenessen való kimagyarázására; de azok a verseket ékeséteni szokták inkább, hogysemmint valami disztelenségére szolgálnának.

Minekokáért az olvasó így értvén ezeket, ahol oly szókat és dispositiókat talál versemben, akik vagy a közönséges szólásban, vagy a folyóírásban nem usuáltatnának, ne tulajdonítsa azokat tudatlanságbúl esett fogyatkozásoknak, hanem a versek kedviért lévő szükséges cselekedetnek; és azok ahol szeme eleiben akadnak (nem szólok mindazonáltal az írásban interveniálni szokott egyéb fogyatkozásokról) csak úgy olvassa, amint vannak, ha a verseknek jó rendit meg nem akarja vesztegetni, amely csak egy bötűnek megváltoztatásával hamar megesik; aminthogy sok jó folyású versek vesztegettetnek is meg az olyan változások által.

Sőt valamely verseket csak kétszer vagy egyszer pariálnak is, ha olyan ember nem írja azokat, aki fundamentumosan nem ért a versekhez, nincsenek azok megvesztegetés nélkül. Akit én mások írása alá adtam, magam munkájában is bőven experiáltam.

Mindazonáltal akik azokhoz többet értenek nálomnál, azok censurája alá örömest bocsátom azokat, és amit correctióra valót találnak azokban, aminthogy találnak is, annak megigazításától nem fogom meg ke-

zeket, sőt kedvesen veszem azt tőlök mind a magam, mind azok részérül, akik a magyar versek olvasásában gyönyörködvén, ezt az én munkácskámat sem restelik szemek eleiben venni, akik legyenek ezekkel jó egészségben és éljenek sokáig.

TARTALOM.

LESZIK K. KÖNYVKÖTŐ BUDAPEST